

**Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Přírodovědecká fakulta University Karlovy v Praze**

**Kvalita života a její regionální diferenciac
v Česku a v Praze**

(případová studie kvality života Pražanů)

Doktorská disertační práce

**Vypracovala: RNDr. Eva Heřmanová
Školitel: doc. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc.**

Praha 2010

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně a všechny citace a prameny řádně vyznačila v textu. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury. Současně souhlasím s tím, aby tato práce byla zpřístupněna v Geografické knihovně PřF UK v Praze a byla používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze, dne 28. 6. 2010

RNDr. Eva Heřmanová

Tímto bych chtěla poděkovat doc. RNDr. Dušanu Drbohlavovi, CSc. za trpělivé vedení práce, shovívavost i kritické připomínky, dále děkuji RNDr. Lumíru Gatnarovi za pomoc při zpracování dat terénního sociologického šetření a zejména za morální podporu.

V neposlední řadě děkuji prof. Ing. Jaromíru Veberovi, CSc., děkanovi Fakulty podnikohospodářské VŠE v Praze za projevenou důvěru, vstřícnost a sociální cítění.

OBSAH

ANOTACE

ANNOTATION

SEZNAM ZKRATEK

SEZNAM TABULEK

SEZNAM OBRÁZKŮ

SEZNAM PŘÍLOH

MOTTO 1

ÚVOD..... 2

**1 OBECNÝ VSTUP DO PROBLEMATIKY, ODBORNÁ LITERATURA
A INFORMAČNÍ ZDROJE 6**

2 TEORETICKÁ ČÁST 19

2.1 TEORETICKÝ RÁMEC A VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO TÉMATU 19

2.1.1 Historie a proměny pojmu kvalita života 19

2.1.2 Nejnovější pojetí pojmu kvalita života..... 23

2.1.3 Definice pojmu 24

2.1.3.1 “Individuální” definice kvality života..... 25

2.1.3.2 “Kolektivní” definice kvality života..... 36

2.1.3.3 Filosofické, psychologické a etické kontexty QOL 37

2.1.3.4 Kvalita života, globalizace a kulturní kontexty QOL..... 44

2.1.4 Teorie a modely kvality života 45

2.1.5 Shrnutí teoretických rámců QOL 52

2.2 OPERACIONALIZACE POJMU A INDIKÁTORY KVALITY

ŽIVOTA..... 56

2.2.1 Používané indexy a způsoby měření objektivní kvality života 57

2.2.1.1 Globální úroveň – konkrétní příklady indexů 59

2.2.1.2	Národní a regionální úroveň – konkrétní příklady indexů	64
2.2.1.3	Metodický appendix – další možnosti a způsoby agregace.....	78
2.2.2	Způsoby měření subjektivní kvality života	81
2.2.3	Shrnutí a širší zarámování problematiky kvantifikace QOL.....	83
2.3	CÍLE A VÝCHODISKA PRÁCE, VSTUPNÍ HYPOTÉZY	86
3	PRAKTICKÁ ČÁST	93
3.1	METODIKA PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE	93
3.1.1	Reprezentativnost souboru respondentů a použité metody zpracování dat.....	94
3.2	VYHODNOCENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE	98
3.2.1	Vyhodnocení frekvencí odpovědí pro jednotlivé vybrané otázky	98
3.2.2	Vyhodnocení frekvencí pro kombinace vybraných otázek	110
3.2.2.1	Sociodemografické diference - třídění dle identifikačních znaků.....	110
3.2.2.2	Dvojitě třídění odpovědí pro vybrané kombinace otázek.....	121
3.2.3	Subjektivní kvalita života Pražanů – prostorové kontexty a průměty	145
3.3	SYNTÉZA POZNATKŮ EMPIRICKÉ ČÁSTI PRÁCE	159
	ZÁVĚRY.....	164
	PŘÍLOHY.....	174
	POUŽITÁ LITERATURA.....	232
	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	251
	KEYWORDS	
	JEL CLASSIFICATION	

ANOTACE

Předložená disertační práce se v teoretické rovině zabývá jak vlastním pojmem kvalita života, jeho vývojem a různými významovými dimenzemi, tak i možnostmi jeho operacionalizace a kvantifikace pomocí užívaných souborů indikátorů. Na základě komparace a kompilace stávající odborné geografické, sociologické a socioekonomické literatury pak podává přehled o nejvýznamnějších poznatcích v této oblasti.

V metodické a praktické části disertace je nastíněna regionální diferenciací objektivní kvality života v České republice na úrovni krajů. Zvláštní pozornost je pak v rámci případové studie Prahy věnována subjektivní kvalitě života, a to pomocí využití sociologických dat, získaných terénním šetřením v letech 2004-2006. Na základě těchto dat se pak práce věnuje vyhodnocení možných souvztažností mezi subjektivně pocíťovanou kvalitou života Pražanů, jejich hodnotovými preferencemi a dalšími charakteristikami.

Závěr disertační práce představuje syntézu poznatků vycházejících z teoretické, metodické i praktické části práce a ze zhodnocení významnosti jednotlivých stanovených vstupních hypotéz.

ANNOTATION

This dissertation deals with the theoretical basis of both the concept of quality of life, its development and different dimensions of meaning, as well as with the possibilities of its operationalization and quantification (of quality of life) using sets of indicators. On the basis of comparison and compilation of existing scientific geographical, sociological and socio-economic literature, then presents the major findings in this area.

The methodological and practical part of the dissertation outlines the regional differentiation of the objective quality of life in the Czech Republic at the regional level. Particular attention is paid to a case study of Prague and its subjective quality of life, through the use of sociological data obtained by field survey carried out between 2004-2006. Based on these data, the work then focuses on evaluating potential correlations between subjectively perceived quality of life of Prague citizens, their preferences and other characteristics.

Conclusion of the dissertation represents a synthesis of findings based on theoretical, methodological and practical part of the work and rating of significance of each set of input hypotheses.

SEZNAM ZKRATEK

ARQOL	–	Applied Research in Quality of Life (periodikum)
BEPA	–	Úřad poradců pro evropskou politiku
CESES	–	Centrum pro sociální a ekonomické strategie při FSV UK
CVVM	–	Centrum pro výzkum veřejného mínění
EU	–	Evropská unie
EU-SILC	–	European Union - Statistics on Income and Living Conditions, celoevropské výběrové šetření
FAO	–	Food and Agriculture Organization OSN
FNH VŠE	–	Fakulta národohospodářská Vysoké školy ekonomické
FPH VŠE	–	Fakulta podnikohospodářská Vysoké školy ekonomické
FSV UK	–	Fakulta sociálních věd University Karlovy
HDI	–	Human Development Index
HDP	–	Hrubý domácí produkt
HDR	–	Human Development Report OSN
HRQOL	–	Health Related Quality of Life
IKUŽ	–	Index kvality a udržitelnosti života
IKŽ	–	Index kvality života
ISQOLS	–	International Society for Quality-of-Life Studies
IUCN	–	Světová ochránářská unie
IŽP	–	Index životních podmínek
KSGRR	–	Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
LUZ	–	Larger Urban Zone
MAPI Research Institute		
NZ	–	Národní zpráva (Eurobarometru)
PřF UK	–	Přírodovědecká fakulta University Karlovy
OECD	–	Organisation for Economic Co-operation and Development
OSN	–	Organizace spojených národů
PROQOLID	–	Patient-Reported Outcome and Quality of Life Instruments Database, Mapi Research Institute
QOL	–	Quality of Life
RIKŽ	–	Regionální index životních podmínek
SELMA	–	projekt v rámci EESD programu Evropské komise

- SOÚ AV** – **Sociologický ústav AV ČR**
- SSD** – **Sociální situace domácností, výběrové šetření ČSÚ**
- UNDP** – **United Nations Development Programme**
- URRLAB** – **Urbánní a regionální laboratoř při Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK**
- WHO** – **Světová zdravotnická organizace**

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Taxonomie definic kvality života.....	33
Tab. č. 2: Počet a typy hlavních sledovaných oblastí v definicích kvality života ...	35
Tab. č. 3: Modely kvality života podle typu a složitosti konstrukce	47
Tab. č. 4: Model kvality života Centra pro podporu zdraví Univerzity Toronto ...	48
Tab. č. 5: Model kvality života.....	49
Tab. č. 6: Model “čtyř kvalit života”	52
Tab. č. 7: Hodnoty indexů a subindexů IKUŽ pro ČR v období 1990-2006	66
Tab. č. 8: Základní charakteristiky souboru respondentů (2004 - 2006) a trvale bydlících Pražanů (k 31.12.2005).....	95
Tab. č. 9: Emocionální vazba k Praze podle věkových skupin (v %)	112
Tab. č. 10: Emocionální vazba k Praze podle pohlaví (v %)	113
Tab. č. 11: Emocionální vazba k Praze podle vzdělání (v %).....	113
Tab. č. 12: Hodnocení sousedských vztahů podle věkových skupin (v %).....	114
Tab. č. 13: Hodnocení sousedských vztahů podle pohlaví (v %).....	115
Tab. č. 14: Hodnocení sousedských vztahů podle vzdělání (v %)	115
Tab. č. 15: Celková spokojenost se životem podle věkových skupin (v %).....	119
Tab. č. 16: Celková spokojenost se životem podle pohlaví (v %).....	119
Tab. č. 17: Celková spokojenost se životem podle vzdělání (v %)	120
Tab. č. 18: Celková životní spokojenost vs. rodinný stav respondentů (v %).....	121
Tab. č. 19: Celková životní spokojenost vs. hrubý měsíční příjem v Kč (v %).....	122
Tab. č. 20: Celková životní spokojenost vs. vybavenost domácností (v %).....	123
Tab. č. 21a: Celková životní spokojenost vs. realizovaná reprodukce (v %).....	124
Tab. č. 21b: Celková životní spokojenost vs. realizovaná reprodukce (v %).....	124
Tab. č. 22: Celková životní spokojenost vs. hodnocení osobního života (v %)	125
Tab. č. 23: Celková životní spokojenost vs. hodnocení vlastního zdravotního stavu (v %).....	126
Tab. č. 24: Celková životní spokojenost vs. hodnocení kvality sousedských vztahů (v %)	127
Tab. č. 25: Celková životní spokojenost vs. hodnocení přátelských vztahů (v %).....	128
Tab. č. 26: Celková životní spokojenost vs. hodnocení rodinných vazeb (v %)....	129
Tab. č. 27: Celková životní spokojenost vs. rodáctví (v %)	130

Tab. č. 28: Celková životní spokojenost vs. prožívání města Prahy jakožto domova (v %)	131
Tab. č. 29: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a věku (v %)	132
Tab. č. 30: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a pohlaví (v %)	133
Tab. č. 31: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a vzdělání (v %)	133
Tab. č. 32: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a rodinného stavu (v %)	133
Tab. č. 33: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a příjmu (v %)	134
Tab. č. 34: Prostorová struktura respondentů (rodáků a nerodáků) podle 22 správních obvodů Prahy (v % z celkového počtu rodáků a nerodáků v Praze)...	135
Tab. č. 35a: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	136
Tab. č. 35b: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	137
Tab. č. 35c: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	137
Tab. č. 35d: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	137
Tab. č. 35e: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	138
Tab. č. 35f: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	138
Tab. č. 35g: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	138
Tab. č. 35h: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	139
Tab. č. 35i: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	139
Tab. č. 35j: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	139
Tab. č. 35k: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	140
Tab. č. 35l: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)	140

Tab. č. 36: Příspěvek jednotlivých sledovaných položek k pocitu celkové životní spokojenosti respondentů (hodnoty vážených aritmetických průměrů) 141

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: Model kvality života pracovníků kanadské armády	51
Obr. č. 2: Regionální index kvality života v krajích ČR, 2000	69
Obr. č. 3: Kvalita života v krajích ČR, 2005	70
Obr. č. 4: Subindex ekonomických podmínek v krajích ČR, 2001-2006.....	73
Obr. č. 5: Subindex environmentálních podmínek v krajích ČR, 2001-2006	73
Obr. č. 6: Subindex sociálních podmínek v krajích ČR, 2001-2006.....	74
Obr. č. 7: Celkový agregovaný index IŽP v krajích ČR, 2001-2006.....	74
Obr. č. 8: Pozitivní emocionální vazba respondentů k Praze	149
Obr. č. 9: Pozitivní hodnocení kvality sousedských vztahů	151
Obr. č. 10: Pozitivní vnímání kvality partnerského života	152
Obr. č. 11: Pozitivní hodnocení vlastního zdravotního stavu	154
Obr. č. 12: Pozitivní hodnocení kvality vlastního bydlení.....	155
Obr. č. 13: Pozitivní hodnocení celkové životní spokojenosti (agregovaná úroveň <i>“zcela a spíše/převážně spokojen/a”</i>)	157
Obr. č. 14: Pozitivní hodnocení celk. živ. spokojenosti (<i>“zcela spokojen/a”</i>).....	158
Obr. č. 15: Pole působnosti jednotlivých vědních oborů při zkoumání QOL.....	169

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. I: Míra nespokojenosti ve vybraných oblastech života, 2001**
- Příloha č. II: Míra spokojenosti ve vybraných oblastech života, 2001**
- Příloha č. III: Životní spokojenost a HDP na hlavu v evropských zemích, 2001**
- Příloha č. IV: Pocit štěstí a HDP na hlavu v evropských zemích, 2001**
- Příloha č. V: Základní soubor indikátorů udržitelného života (dle OSN)**
- Příloha č. VI: Vývoj HDI mezi roky 1974 až 2004**
- Příloha č. VII: Makroregionální diferenciace HDI v roce 2007**
- Příloha č. VIII: Základní struktura indexu IKUŽ v ČR**
- Příloha č. IX: Indikátory kvality života pro kraje ČR**
- Příloha č. X: Struktura regionálního indexu kvality života v krajích ČR**
- Příloha č. XI: Ukazatele QOL užitě shodně pro kraje a okresy ČR**
- Příloha č. XII: Speciální ukazatele sledované za kraje nebo okresy ČR**
- Příloha č. XIII: Struktura Indexu životních podmínek (IŽP)**
- Příloha č. XIV: Subindex ekonomických podmínek v krajích ČR, 2001-2006**
- Příloha č. XV: Subindex environmentálních podmínek v krajích ČR, 2001-2006**
- Příloha č. XVI: Subindex sociálních podmínek v krajích ČR, 2001-2006**
- Příloha č. XVII: Celkový index životních podmínek v krajích ČR, 2001-2006**
- Příloha č. XVIII: Struktura ukazatelů regionálního indexu kvality života – RIKŽ**
- Příloha č. XIX: Struktura indikátorů a domén IKŽ a jejich váhy**
- Příloha č. XX: Dotazník pro terénní šetření kvality života Pražanů 2004-2006**
- Příloha č. XXI: Frekvence odpovědí dotazníkového šetření QOL 2004-2006**
- Příloha č. XXII: Hodnotová orientace respondentů z hlediska věku (v %)**
- Příloha č. XXIII: Hodnotová orientace respondentů podle pohlaví (v %)**
- Příloha č. XXIV: Hodnotová orientace respondentů podle vzdělání (v %)**
- Příloha č. XXV: Hodnocení osobního života z hlediska věku (v %)**
- Příloha č. XXVI: Hodnocení osobního života podle pohlaví (v %)**
- Příloha č. XXVII: Hodnocení osobního života podle vzdělání (v %)**
- Příloha č. XXVIII: Hodnocení vlastního zdravotního stavu z hlediska věku (v %)**
- Příloha č. XXIX: Hodnocení vlastního zdravotního stavu podle pohlaví (v %)**
- Příloha č. XXX: Hodnocení vlastního zdravotního stavu podle vzdělání (v %)**
- Příloha č. XXXI: Spokojenost s bydlením z hlediska věku (v %)**
- Příloha č. XXXII: Spokojenost s bydlením podle pohlaví (v %)**

Příloha č. XXXIII: Spokojenost s bydlením podle vzdělání (v %)

Příloha č. XXXIV: Prostorové rozložení respondentů - rodáků vs. nerodáků podle 22 správních obvodů Prahy (v %)

Příloha č. XXXV: Administrativně-správní členění Prahy k 1.11.2007

Příloha č. XXXVI: Četnosti respondentů podle jednotlivých správních obvodů Prahy

Příloha č. XXXVII: Procentuální podíly pozitivních odpovědí na otázky hodnotící jednotlivé sféry spokojenosti respondentů

Příloha č. XXXVIII: Procentuální podíly odpovědí hodnotících celkovou životní spokojenost respondentů

MOTTO

„...the Great Society is concerned not with how much, but how good - not with the quantity of goods, but with the quality of our lives“.

„...Velká společnost se nezabývá tím, jak mnoho, ale jak dobře – nejde jí o množství vyrobeného zboží, ale o kvalitu našeho života“.

Angus Campbell (1981)

„Století překotného růstu a převratného vývoje zpochybnilo tradiční víru, tradiční hodnoty, znevážilo skutečnost, že péče o duši a její přežití má být cílem lidského snažení. Tím se daleko spíše stalo dosažení blahobytu spojeného většinou s duchovní prázdnotou.“

Ivan Klíma (2001)

„Naše společnost je poznamenána tím, že má krátkodobé perspektivy. ...životní úroveň se tady měří schopností nakupovat. Čím víc budeme nakupovat, tím budeme kvalitnější společnost. ...V těch kritériích nejsou obsaženy hodnoty, které tvoří společnost – šetrnost, solidarita, vědomí spoluodpovědnosti při výchově dětí.“

Ivan Medek (2007)

„Náš život je tím, co z něj udělají naše myšlenky.“

Marcus Aurelius (2. stol. n.l.)

Úvod

Pojem kvalita života je dnes běžnou součástí laického i politického slovníku. Jde ale také o sousloví, které si v posledním období přisvojila řada vědních disciplín a také o pojem, který je spojován s nejrůznějšími přívlastky: jednak lze říci, že jde o pojem relativně nový, pojem interdisciplinární a multidimenzionální, ale také o pojem velmi kontroverzní a poměrně těžko uchopitelný.

Výzkumy kvality života se dostaly do povědomí širší odborné veřejnosti jako *relativně nové* téma přibližně až kolem roku 1960 (Potůček a kol., 2002a, s. 72)¹, nicméně zájem o studium tohoto fenoménu by bylo možné vysledovat již mnohem dříve. Hlavním impulsem k výzkumu kvality života bylo jak značné materiální bohatství nejvyspělejších a nejbohatších zemí západní Evropy a USA, tak i výrazná a v podstatě asi nevratná změna v hodnotových orientacích a rozšiřování konzumního způsobu života obyvatel těchto zemí. Tento trend byl pozorovatelný zejména ve druhé polovině šedesátých let, kdy se do produktivního i plodivého věku dostávala poválečná generace osob vyrůstající v nových podmínkách světa rozděleného ideologicky, politicky, hospodářsky, vojensky a posléze i demograficky.

Zvýraznění a zviditelnění tohoto tématu také v současném období je příznačné pro postmoderní, resp. postindustriální společnost, která s sebou přináší jak radikální změny ve struktuře zaměstnanosti (přesun zaměstnanosti do terciéru a kvartéru), tak především vyšší životní standard, důraz na duševní práci a kreativitu, relativní nárůst volného času při celkovém zrychlení životního tempa, změnu preferovaných hodnot, celkový nárůst tolerance, individualizace, demokratizace a pluralizace ve všech sférách sociálního života a v neposlední řadě i nárůst prostorové a sociální intragenerační i intergenerační mobility. Stále více zřejmá je i značná závislost postindustriální společnosti na technice a využívání informačních a komunikačních technologií. Jinou stránkou téže mince je pak v celosvětovém i lokálním měřítku proces relativního zkracování vzdáleností mezi lidmi (tj. proces *časoprostorové konvergence*), který nepochybně může ovlivňovat a ovlivňuje i kvalitu lidského života, neboť vytváří v podstatě příznivé podmínky pro častější a intenzivnější komunikaci, pro vznik pevnějších a četnějších mezilidských

¹ POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*, Praha.

vztahů, pro snazší výměnu informací, šíření sociokulturních inovací a obecně i pro kulturní a technologickou globalizaci. Obdobně lze zmínit i obecnější pojem *časoprostorová distanciacie* (Giddens, 1984)², označující změny v časovém a prostorovém rozšíření lidských aktivit a vztahů. Časoprostorová distanciacie – v podobě intenzifikace a zahušťování sociálních interakcí v prostoru a jejich zrychlování v čase – jednoznačně přispívá k integračním tendencím ve společnosti a tedy i ke změně kvality života.

Pojetí a chápání obsahu pojmu kvalita života je nutně také *interdisciplinární*, o čemž svědčí fakt, že se jím dnes zabývají různé vědní disciplíny jako např. psychologie, kulturní antropologie, ekonomie, politologie, etika, teologie, sociologie, sociální ekologie, environmentalistika, ale i technické vědy a tradičně zejména medicína, v níž jsou kvalita života a zdraví jedněmi z ústředních témat výzkumu. Mezi disciplíny, které se dnes věnují problematice kvality života, lze bezpochyby zařadit i sociální geografii, ohnisko jejíhož zájmu lze v daném kontextu spatřovat tradičně v prostorové diferenciaci sociálních, sociokulturních a zejména environmentálních životních podmínek. Vedle toho však sociální geografie může danou problematiku zkoumat a obohatit i z pohledu časoprostorového či řádovostního.

Přesto, že téma kvality života je bezpochyby interdisciplinární, schází většinou při jeho výzkumu interdisciplinární přístup, neboť výše uvedené disciplíny se jím zabývají prozatím víceméně izolovaně, tj. pouze v rámci vlastního oboru a svého úhlu pohledu.

Diskutovaný pojem je i pojmem *multidimenzionálním*, tj. pojmem se spoustou významových dimenzí. Pod pojem kvalita života lze zahrnout kromě materiálního (existenciálního) pojetí – tj. kromě vlastnictví a možnosti určité míry konzumu – i pojetí psychologické (tj. pocity subjektivní pohody, radosti, úspěchu a moci, pocity štěstí, životní spokojenosti či otázku sebereflexe a sebehodnocení jedince), dále i pojetí kulturně antropologické (odlišné chápání kvality života v různých kulturních oblastech či v různých prostředích a proměnlivost či stabilitu takového chápání v čase), pojetí morální (vztah kvality života k morálním hodnotám a svědomí) či pojetí sociologické (odlišnost kvality života v různých sociálních skupinách a příčiny těchto diferencí).

² GIDDENS, A. (1984): *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*, Cambridge, 1984.

V neposlední řadě lze mezi pojetí a chápání kvality života zahrnout i dimenzi medicínskou (např. charakteristiku pravděpodobné délky života, fyzické a duševní zdraví aj.) a některé další, relativně méně významné dimenze kvality života, např. dimenzi estetickou či sekuritní.

Kontroverznost tématu spočívá v tom, že neexistuje - a možná ani nemůže existovat - všeobecně přijímaná definice kvality života (viz subkapitola 2.1.3.) a neexistuje ani žádný jednoznačný koncept tohoto pojmu. Rovněž tak i teorie kvality života je v současné době teprve konsensuálně vytvářena (viz subkapitola 2.1.4.). Odrazem všech těchto skutečností je potom značná terminologická roztržitost. Vedle pojmu „*quality of life*“ (kvalita života, dále QOL) totiž existuje celá řada souvisejících nebo souřadných pojmů, které jsou velmi často užívány jako synonyma, i když ani jejich přesný význam není dosud zcela dostatečně vydefinován. Jako příklad lze uvést pojmy „*social well-being*“ (sociální pohoda), „*well-being*“ (pocit pohody), „*subjective well-being*“ (individuální stav pohody), „*social welfare*“ (sociální blahobyt), „*human development*“ (lidský rozvoj), „*standard of living*“ (životní úroveň), popř. „*happiness*“ (štěstí), „*health*“ (zdraví), „*wealth*“ (bohatství), „*satisfaction*“ (spokojenost) aj.

Více než zřejmá je tedy i *obtížná uchopitelnost* vybraného tématu, neboť pojem kvalita života se přímo odvíjí od komplexnosti a složitosti lidského života jako takového, tj. od skutečnosti, že život jedince je utvářen de facto nekonečným množstvím koexistujících vnitřních a vnějších faktorů, řadou nejrůznějších interakcí a činností v překrývajících se zájmových oblastech a v překrývajících se sociálních skupinách, v neposlední řadě pak může být život jedince utvářen i řadou náhod.

Přestože nebo právě proto, že je dnes kvalita života přímo nebo nepřímou zkoumána celou řadou oborů zabývajících se společností, člověkem a jejich „vnitřním“ či vnějším prostředím (tj. obecnou a sociální psychologií, obecnou a kulturní antropologií, medicínou, psychiatrií, obecnou a regionální sociologií, geodemografií, obecnou a sociální ekologií, politologií, urbanismem, sociální a kulturní geografii), zužuje předkládaná práce vybrané téma „pouze“ na *geografické, sociologické a sociálně psychologické aspekty kvality života*, tj. na problematiku regionální diferenciaci kvality života, na její subjektivní vnímání a objektivní hodnocení a v neposlední řadě i na potenciální demografické, environmentální, sociální a kulturní souvztažnosti.

Cíle předkládané práce společně s východisky a ověřovanými hypotézami budou podrobně popsány a specifikovány dále v kapitole 2.3., nicméně alespoň náznakově je lze vydefinovat již na tomto místě.

Jedním z cílů práce je snaha o pochopení konceptu QOL a o jeho teoretické ukotvení, které by autorce umožnilo vytvoření či ztotožnění se s jednou z existujících definic či modelů, a to i v kontextu trendů vývoje současné postmoderní společnosti.

Dalším cílem je popsání či nalezení objektivních a subjektivních faktorů, které QOL mohou ovlivňovat. V návaznosti na to je pak cílem práce i sumarizace dosud známých souvztažností QOL s těmito faktory (resp. alespoň s hlavními, vybranými, měřitelnými a jim odpovídajícími indikátory), a to zejména v rámci případové studie Prahy a Pražanů.

Pokud jde o metodiku práce, v první teoretické části práce je použita **kompilační a komparační metoda** k prezentaci celkového stavu poznání v dané oblasti a k vytvoření uceleného přehledu o používaných ukazatelích, indexech a metodách výzkumu kvality života. Další část práce je zpracována formou **výběrových rešerší** prací zabývajících se mezinárodními, regionálními či lokálními výzkumy kvality života. V jejich rámci jsou diskutovány jak postupy, tak i základní výsledky těchto studií.

Obsahem praktické části práci, která představuje její těžiště, je **představení a prezentace výstupů vlastního terénního šetření**, jehož ústředním tématem byla subjektivní QOL Pražanů. Podrobněji je metodika a parametry tohoto výzkumu uvedena v příslušné kapitole analytické části této práce.

1. Obecný vstup do problematiky, odborná literatura a informační zdroje

Stejně tak jako řada výše uvedených oborů může být na tomto místě vyjmenována i řada konkrétních organizací či institutů z celého světa, které se z nejrůznějších pohledů výzkumem kvality života zabývaly a zabývají. O organizace převážně z lékařského či zdravotnického prostředí jde např. v případech American Thoracic Society – QOL Group (New York)³, Department of Palliative Care Policy and Rehabilitation⁴ nebo King's College, London, Health & Quality of Life Research Centre (Plymouth University)⁵. Na širěji pojaté stránky kvality života (tj. nejen na zdraví, ale i pohodu, spokojenost a štěstí) se zaměřuje zejména Australian Centre of Quality of Life (Deakin University, Melbourne)⁶ nebo Mapi Research Institute (Lyon)⁷. Velmi široké spektrum odborných zájmů je pak možné spojovat s International Society for Quality-of-Life Studies (ISQOLS)^{8,9}, tj. s mezinárodní společností podporující interdisciplinární výzkum a metodologickou debatu prostřednictvím vlastního oficiálního periodika Applied Research in Quality of Life (ARQOL) a mnohé další.¹⁰

Řada příspěvků z konferencí, např. z konference „Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice“ (Praha, VŠE, 13.-14. září 2007) nebo z konference „Aktuálně otázky bezpečnosti práce“ (Stará Lesná, Slovenská republika, 25.–27. října 2006), stejně tak jako řada teoretických prací i výzkumů z oblasti kvality života je dnes již dostupná v elektronické podobě a často prezentována i na internetových stránkách (např. Hamilton, Scullion, 2006)¹¹, Galloway (2006)¹², Helburn (1982)¹³.

³ <http://www.atsqol.org/>

⁴ <http://www.kcl.ac.uk/schools/medicine/depts/palliative>

⁵ <http://www.plymouth.ac.uk/>

⁶ <http://www.deakin.edu.au/research/acqol/index.htm>

⁷ http://www.mapi-research.fr/i_01_cont.htm

⁸ <http://www.isqols.org/>

⁹ GALLOWAY, S. (2006): A literature Review. In: BELL, D., GALLOWAY, S., HAMILTON, Ch., SCULLION, A.: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece*, s. 7, přístup z www.scotland.gov.uk

¹⁰ VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. (2005): *Kvalita života: Teoretická a metodologická východiska*. Brno, Masarykova univerzita v Brně.

¹¹ <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/89281/0021350.pdf>

¹² Ibidem.

¹³ <http://www.jstor.org/stable/view/2563196>

Je však třeba konstatovat, že, bohužel, jen některé z nich se tématicky alespoň trochu přibližují sociálně geografickému zaměření a sociologizujícímu pojetí této disertační práce. Mezi takovéto výjimky lze např. zařadit opakovaný a velmi podnětný výzkum QOL z Nového Zélandu, který dosud probíhal v letech 2001, 2003, 2007.

Tento výzkum¹⁴ - zabírající se primárně takovými objektivními charakteristikami jako je obyvatelstvo (populační růst, etnicita, věk, charakter a struktura domácností), dále znalostmi, dovednostmi a ekonomickými charakteristikami života obyvatel, ekonomickým rozvojem území, otázkami bydlení, zdraví, přírodního i uměle vytvořeného prostředí, bezpečností, sociální integrací, občanskými a politickými právy aj. – zahrnoval dosud vždy soubor dvanácti největších novozélandských měst. V podobě interaktivní prezentace jej lze nalézt na výše uvedeném odkazu.

Mezi další inspirativní zahraniční prameny, které se zabývají problematikou kvality života, lze zařadit např. osobní stránky Ruut Veenhoven¹⁵, Faculty of Social Sciences, Erasmus University Rotterdam), které jsou věnovány zejména subjektivnímu vnímání pocitu štěstí, tj. subjektivní stránce kvality života. Na tomto místě je třeba poznamenat a upozornit na to, že pod záštitou výše jmenované autorky vznikla unikátní informační, na webu přístupná databáze s názvem „*World Database of Happiness*“¹⁶, jež představuje registr nejvýznamnějších výzkumných prací týkajících se hodnocení nejrůznějších dimenzí kvality života, resp. různých životních podmínek obyvatel). Bohužel, opět jen menší část tímto registrem podchycených – převážně sociologických studií - se dotýká i souvztažností QOL s regionálním rozvojem, lokální ekonomikou, prosperitou, městským či venkovským bydlištěm respondentů (např. Amos, Hitt, Warner, 1982¹⁷), s velikostí sídel (např. Batista-Foquet, Coenders, Sureda-Pascual, 1996¹⁸; Peil, 1984¹⁹; Wilkening, McGranahan, 1978²⁰; Mastekaasa, Moum, 1984²¹; Palisi, 1986²²),

¹⁴ <http://www.qualityoflifeproject.govt.nz/>

¹⁵ <http://www2.eur.nl/fsw/research/veenhoven/>

¹⁶ http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/hap_pub/pub_fp.htm

¹⁷ AMOS, O. M., HITT, M. A., WARNER, L. (1982): *Life Satisfaction and Regional Development: A Case Study of Oklahoma*. Social Indicators Research.

¹⁸ BATISTA-FOQUET, J. M., COENDERS, G., SUREDA-PASCUAL, J. (1996): *Satisfaction in Catalonia, Spain*. Saris, W. E. et al; Eds.: *A Comparative Study of Satisfaction with Life in Europe*, Eötvös University Press, Hungary.

¹⁹ PEIL, M. (1984): *African urban life: components of satisfaction in Sierra Leone*. Social Indicators Research.

²⁰ WILKENING, E. A., MCGRANAHAN, D. (1978): *Correlates of Subjective Well-being in Northern Wisconsin*. Social Indicators Research.

s vnímáním a hodnocením vlastního regionu či státu rezidenty (např. MacRae, Carlson, 1980²³), popř. i s vyhodnocováním meziregionálních rozdílů v pocíťované QOL (např. Kromhout, B., 2004²⁴). Je namístě poznamenat, že se dosud v této databázi nenachází práce žádného českého autora nebo práce týkající se primárně území - regionů či subregionů - Česka.

Na tomto místě nelze neupozornit na podle mého názoru teoreticky významný opakovaný mezinárodní sociologický výzkum, který probíhá pod gescí „*European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*” ve dvaceti osmi evropských zemích²⁵ a zabývá se jednak faktory přispívajícími k celkové životní spokojenosti respondentů (tj. oblastmi zdraví, příjmu, práce, rodiny, existujících přátelských sítí, kvality bydlení, bezpečí, volného času, stresových situací, zdravotnických služeb, životního prostředí aj.), jednak i souvztažnostmi mezi např. HDP na hlavu či příjmem a celkovou životní spokojeností. Výzkum dosud probíhal v letech 2002–2009 a jeho výsledky lze získat na webu dané organizace.²⁶

Ve tomto výzkumu zjištěné souvztažnosti mezi subjektivními a objektivními indikátory QOL budou obecně diskutovány dále, v kapitole 2.3. této práce (věnované jejím cílům, východiskům a ověřovaným vstupním hypotézám).

Velmi úzce se k problematice kvality života v kulturních kontextech dnešní postmoderní společnosti váže např. i konzultační dokument Úřadu poradců pro evropskou politiku (BEPA) s názvem „*Sociální realita Evropy*”²⁷ (Liddle, Lerais, 2007)²⁸, který se zabývá měřením blahobytu v postindustriální společnosti a možnostmi zvyšování kvality sociálního života v nejrůznějších oblastech, tj. v oblasti pracovních a vzdělávacích příležitostí, v oblasti sociální mobility, chudoby, kvality života a jiných

²¹ MASTEKAASA, A., MOUM, T. (1984): *The perceived quality of life in Norway: regional variations and contextual effects*. Social Indicators Research.

²² PALISI, B. J. (1986): *Urbanism and social psychological well-being: a test of three theories*. Sociological Spectrum.

²³ MACRAE, D. Jr., CARLSON, J. R. (1980): *Collective Preferences as Predictors of Interstate Migration*. Social Indicators Research.

²⁴ KROMHOUT, B. (2004): *Het Verdriet van Den Haag* (The Sorrow of The Hague), Haags Straatnieuws.

²⁵ European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (2004): *Life satisfaction in an enlarged Europe*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

²⁶ <http://www.eurofound.europa.eu/publications/bysubject/listqualityoflife2009.htm>

²⁷ http://ec.europa.eu/citizens_agenda/social_reality_stocktaking/docs/background_document_cs.pdf

²⁸ LIDDLE, R., LERAI, F. (2007): *Europe's social reality*. A Consultation Paper from the Bureau of European Policy Adviser, Brussels.

existujících nerovností. V této práci citovaným zdrojem je i *Atlas evropských hodnot*,²⁹ který se mi, bohužel, nepodařilo získat a prostudovat.

Z velkého množství dalších “zahraničních” příspěvků je třeba určitě zmínit a vyzdvihnout zatím ojedinělou práci Murgaše (Murgaš, 2008)³⁰ věnující se na úrovni okresů regionální diferenciaci kvality života na Slovensku, a to výhradně z hlediska objektivních charakteristik QOL (blíže viz subkapitola 2.2.1.2.).

Podíváme-li se dále – analogicky a logicky - na nejvýznamnější *české instituce a české autory*, zabírající se v teoretické rovině tématikou QOL, je na prvním místě třeba vyzdvihnout a jmenovat Centrum pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd University Karlovy v Praze (dále CESES)³¹ a Sociologický ústav AV ČR v Praze (dále SoÚ AV)³² nebo Centrum pro výzkum veřejného mínění v Praze (dále CVVM)³³, které lze označit i za jakéhosi průkopníka v dané tématické oblasti výzkumu. Dalšími neméně významnými pracovišti přispívajícími k hlubšímu poznání problematiky QOL je např. i Pedagogická fakulta Masarykovy university v Brně³⁴, Centrum pro výzkum měst a regionů (dále CVMR)³⁵, Urbánní a regionální laboratoř (URRLAB)³⁶ při Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK v Praze, Český statistický úřad (dale ČSÚ)³⁷ a některá další menší pracoviště.

Centrum pro sociální a ekonomické strategie se v posledním období zabývalo zejména problematikou srovnávacího výzkumu QOL v zemích EU včetně České republiky. Mezi úspěšně ukončenými projekty CESES lze jmenovat např. projekt „*Kvalita života v EU a kandidátských zemích*“ organizovaný a koordinovaný Wissenschaftszentrum für Sozialforschung v Berlíně nebo výstupy projektů s názvy „*Zpráva o lidském rozvoji. Česká republika 1999*“ a „*Zpráva o lidském rozvoji. Česká*

²⁹ HALMAN, L., LUIJKX, R., ZUNDERT, M. van eds. (2005): *Atlas of European Values*. Brill Academic Publishers, Leiden, The Netherlands.

³⁰ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, VŠE Praha.

³¹ <http://ceses.cuni.cz/CESES-7.html>

³² <http://www.soc.cas.cz/>

³³ <http://www.cvvm.cas.cz/>

³⁴ <http://www.ped.muni.cz/>

³⁵ <http://web.natur.cuni.cz/cvmr/?info>

³⁶ <http://www.natur.cuni.cz/ksgrsek/urrlab/>

³⁷ <http://www.czso.cz/>

republika 2003“, které byly zpracovány ve spolupráci s ILO (Mezinárodní organizací práce OSN)³⁸ a UNDP (Programem OSN pro rozvoj)³⁹. Problematice kvality a konceptu udržitelnosti života v České republice, zejména z hlediska možné operacionalizace těchto pojmů a z hlediska používaných indikátorů, byla CESESem věnována poměrně velká pozornost též v publikaci „*Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*“ z roku 2002 (viz kapitola 2.2.1.2.) a dále i v publikaci sborníkového typu „*Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*“ z roku 2007, v jejímž úvodu jsou rozebírány ekonomické, sociální, environmentální a bezpečnostní dimenze kvality života (Benáček, Reichlová, 2007⁴⁰; Prudký, 2007⁴¹; Drhová, 2007⁴²; Stejskal, 2007⁴³). Velmi zajímavě je zde v kontextu bezpečnostní dimenze kvality života aplikována Maslowova pyramida lidských potřeb (viz dále subkapitola 2.1.3.3).

Kromě CESESu se fenoménem kvality života zabývá i samotná **Fakulta sociálních věd při Universitě Karlově** v Praze. Z posledních publikovaných prací lze například uvést publikaci „*Capacities of Governance in the Czech Republic*“, jejímž editorem je Potůček (2008)⁴⁴. Více než třetina rozsahu této publikace je věnována tématice kvality a udržitelnosti života jako kritéria sociálního rozvoje (Mašková, Drhová, 2008)⁴⁵ a obdobně jako v předchozím případě i jednotlivým dílčím tématikám, tj. ekonomické, sociální, environmentální a bezpečnostní dimenzi QOL, dále monitorování, indikátorům a prvním evropským výzkumům kvality života. Ze stejného období pochází i publikace věnující se teoretickým východiskům kvality a udržitelnosti života (Drhová, Mašková, Musil, Potůček, Prudký, Reichlová, Stejskal, 2008)⁴⁶. K uvedeným pohledům a konceptům QOL se tento text podrobněji vrací v diskusi v kapitole 2.1.4.

³⁸ <http://www.ilo.org/>

³⁹ <http://www.undp.org/>

⁴⁰ BENÁČEK, V., REICHOVÁ, N. (2007): Ekonomická dimenze kvality a udržitelnosti života. In: *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. CESES Praha.

⁴¹ PRUDKÝ, L. (2007): Sociální dimenze kvality a udržitelnosti života. In: *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. CESES Praha.

⁴² DRHOVÁ, Z. (2007): Environmentální dimenze kvality života. In: *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. CESES Praha.

⁴³ STEJSKAL, L. (2007): Bezpečnost jako dimenze kvality a udržitelnosti života. In: *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. CESES Praha.

⁴⁴ POTŮČEK, M. ed. (2008): *Capacities of Governance in the Czech Republic*. Matfyzpress, Praha.

⁴⁵ MAŠKOVÁ, M., DRHOVÁ, Z. (2008): The Quality and Sustainability of Life as a Criterion of Societal Development. In: *Capacities of Governance in the Czech Republic*. Matfyzpress, Praha.

⁴⁶ Ibidem.

Problematika QOL v rámci **Sociologického ústavu AV ČR** je sledována především v podobě dílčích výzkumů zaměřených na tematiku hodnotových orientací, životní úrovně, životní spokojenosti, a to velmi často v demografickém kontextu rodinného stavu či etapy životního cyklu respondentů. Mezi nejpřínosnější práce SoÚ AV ČR z posledního období lze považovat např. studii Hamplové (Hamplová, 2004⁴⁷, 2006⁴⁸), příspěvek Luxe (Lux, 2005⁴⁹) a dále i četné práce Červenky (např. Červenka, 2003⁵⁰, 2004⁵¹, 2006⁵²).

Sociologický ústav AV ČR ve spolupráci s Katedrou kulturologie FF UK v Praze zpracoval a publikoval případovou studii tří měst – Českého Krumlova, Velkého Meziříčí a Blatné (Hubáček, 2009)⁵³ – v níž se autor na základě objektivních charakteristik těchto tří obcí, hodnocených ale subjektivně pomocí sociologického šetření, zabývá životními podmínkami residentů, resp. přesněji řečeno percepcemi a imaginacemi obývaného prostoru. Nejlépe hodnocenými charakteristikami všech tří měst byly dobře fungující veřejné služby v oblasti školství, sociální péče a v oblasti kultury. Dále bylo pozitivně hodnoceno i celkové prostředí měst, tj. životní prostředí, údržba památek, úklid měst a technická infrastruktura.

Centrum pro výzkum veřejného mínění v Praze uskutečnilo v posledním období celou řadu - zpravidla opakovaných - výzkumů, z nichž lze odkázat např. na šetření „*Spokojenost občanů se současným stavem některých oblastí života společnosti*“ (září 2003), „*Spokojenost s životními podmínkami v místě bydliště*“ (březen 2004), „*Spokojenost s některými oblastmi života a sociálními podmínkami v ČR*“ (říjen 2004), „*Hodnocení některých sociálních podmínek v ČR*“ (duben 2007), „*Spokojenost se stavem některých oblastí*“ nebo „*Češi o některých aspektech pracovního života*“ (oba posledně jmenované výzkumy, červen 2007) apod.

⁴⁷ HAMPLOVÁ, D. (2004): *Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory*. Sociologické texty/Sociological Papers, Praha.

⁴⁸ HAMPLOVÁ, D. (2006): *Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích*. Sociologický časopis.

⁴⁹ LUX, M. (2005): *O spokojenosti českých občanů s užívaným bydlením*. Sociologický časopis.

⁵⁰ ČERVENKA, J. (2003): *Vývoj ekonomiky a životní úrovně*. In: MACHONIN, P., TUČEK, M. et al: *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Sociologické nakladatelství SLON, Praha.

⁵¹ ČERVENKA, J. (2004): *Ekonomická situace a materiální životní podmínky z pohledu veřejného mínění ve středoevropském srovnání*. Naše společnost, Praha.

⁵² ČERVENKA, J. (2006): *Rodina a životní úroveň v ČR*. In: HAMPLOVÁ, D., ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVA, G. eds.: *Životní cyklus*. Sociologické a demografické perspektivy. SoÚ AV, Praha.

⁵³ HUBÁČEK, O. (2009): *Kvalita života v malých městech*. Přístup z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=375&lst=106>

Pedagogická fakulta Masarykovy university v Brně se problematikou QOL zabývá zejména ve vztahu ke speciální pedagogice a ve vztahu k obecné či sociální psychologii. Mezi hlavní počínky spojované s danou institucí lze uvést zejména práci autorů Vaňurová, Múhlpachr (2005)⁵⁴ „*Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska.*“, která se stala významnou inspirací právě pro tuto disertaci.

Centrum pro výzkum měst a regionů (dnešní **Urbánní a regionální laboratoř**) při KSGRR PůF UK v Praze se v letech 2000 až 2004 účastnilo mezinárodního projektu SELMA, zaměřeného zejména na problematiku kvality života ve městech. Kvalita života je v tomto výzkumu chápána a uchopena převážně pomocí ukazatelů objektivních životních podmínek v jednotlivých srovnávaných městech, tj. pomocí dostupných charakteristik životního prostředí.

Český statistický úřad v Praze uskutečnil jedno z prvních šetření - výběrové šetření SSD (“*Sociální situace domácností*”) - týkající se kvality života již na přelomu května a června 2001. V jeho rámci bylo respondentům mj. položeno i několik otázek týkajících se jejich spokojenosti s nejrůznějšími oblastmi života. Jen pro názornost a v souvislosti se zaměřením této práce lze z tohoto výzkumu uvést dva grafy srovnávající situaci v rurálních a urbanizovaných oblastech.

V grafu, uvedeném v příloze č. I, jsou zachyceny údaje o procentech osob žijících buď ve městech nebo na venkově, které vyjádřily *absolutní nespokojenost* s jednotlivými sledovanými sférami svého života. Z tohoto grafu vyplývá, že nejvyšší podíl nespokojených domácností se týkal oblasti jejich finanční situace. Další nejvíce negativně hodnocenou oblast představovala - podle v podstatě očekávatelných výsledků souvisejících s nízkou vybaveností službami a s nižší hustotou maloobchodní prodejní sítě - dostupnost zboží a služeb, jež byla výrazně hůře hodnocena na venkově. Naopak o něco vyšší procento celkové nespokojenosti s bytovou situací své domácnosti vykazovaly osoby žijící ve městech oproti osobám žijícím na venkově.

V grafu uvedeném v příloze č. II jsou pak zachyceny údaje částečně komplementární s předchozími, tj. údaje o *absolutní spokojenosti* v daných oblastech života. Není překvapením, že s bytovou situací a zejména s životním prostředím byly úplně spokojeny spíše osoby žijící na venkově, s množstvím volného času a možnostmi

⁵⁴ VAĐUROVÁ, H., MÚHLPACHR, P. (2005): *Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska.* PF MU Brno, neprodejná publikace.

jeho využití zase osoby žijící ve městech. Z porovnání procentuálních hodnot uvedených v obou grafech pak vyplývá, že u bytové situace domácností, volného času a hodnocení životního prostředí převládala úplná spokojenost nad úplnou nespokojeností, u zbylých dvou položek – finanční situace domácností a existence a dostupnost zboží a služeb v blízkém okolí – tomu bylo právě naopak.

Mezi další výzkumy prováděné ČSÚ, jež je třeba zmínit a jež se dotýkají kvality života a zejména objektivních životních podmínek, patří bezesporu i výběrové šetření s názvem *“Příjmy a životní podmínky domácností”* z roku 2006, 2007 a šetření *“Životní podmínky”*, které v České republice probíhá od roku 2005 (na stránkách ČSÚ výsledky přístupné i z následujících let 2006, 2007) a představuje národní modifikaci celoevropského šetření EU-SILC (European Union - Statistics on Income and Living Conditions). Jeho provádění se stalo pro Českou republiku závazné po jejím vstupu do Evropské unie v roce 2004. Obdobně jej zabezpečují - v souladu s nařízeními Evropského parlamentu a Rady Evropské unie - i všechny ostatní členské státy EU. Šetření *“Životní podmínky”* umožňuje získávat dlouhodobě srovnatelná data o sociální situaci domácností v jednotlivých zemích a vzhledem k jednotné metodice i srovnávání výsledků mezi členskými státy EU. Účelem šetření je získávat reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení jednotlivých typů domácností, o míře ohrožení chudobou různých skupin osob, o způsobu, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, o vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání a o pracovních, hmotných a zdravotních podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech.

Dalším projektem, jehož výsledky jsou zpřístupněny na stránkách ČSÚ, je mezinárodní projekt *“Audit 258 evropských měst”* umožňující srovnání charakteristik životních podmínek, sociálního prostředí a objektivní kvality života v 258 městech zemí Evropské unie již včetně zařazení Bulharska a Rumunska. Jde o první komplexní soubor cca 300 urbánních ukazatelů za každé město, které se dotýkají obyvatelstva, sociálních a ekonomických aspektů života, zapojení občanů, vzdělávání a doškolování, životního prostředí, dopravy a cestování.

V letech 2006-2007 byl tento projekt rozšířen na 321 evropských měst ve 27 zemích Evropské unie společně s 36 přidanými městy z Norska, Švýcarska a Turecka. Za celý soubor ukazatelů a měst jsou data shromažďována každé tři roky; výsledky jsou v současné době k dispozici za roky 1991, 1996, 2001, 2004.

Audit ve většině případů neobsahuje jen výsledky za město jako celek, ale mnohé ze zmíněných ukazatelů jsou uváděny i za městské okrsky (v Praze za 47 takovýchto územně agregovaných jednotek). Profily jednotlivých měst přinášejí dále i informaci o nejnižší a nejvyšší hodnotě v souboru okrsků pro každý z ukazatelů a dále i informaci o hodnotě ukazatelů za celou městskou aglomeraci (tj. za tzv. Larger Urban Zone – LUZ). Cennou informací je i hodnota poměru ukazatele za vlastní město a administrativních hranicích a za LUZ. Blíže viz i příslušné stránky^{55, 56}.

Z poznatků dosud získaných a získatelných z výše uvedené databáze lze v kontextu následné aplikační části disertace vyzdvihnout následujících pět bodů a považovat je za jedny z možných, dále ověřovaných hypotéz, k nimž se práce také chce vyjádřit:

- a) mnohem větší rozdíly v nezaměstnanosti a chudobě byly zjištěny uvnitř měst nežli mezi městy a regiony navzájem,*
- b) v letech 1996 až 2001 se v mírně nadpoloviční většině sledovaných měst snížil počet jejich obyvatel,*
- c) tři čtvrtiny měst mají vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných osob než jejich země,*
- d) i přes vysokou koncentraci pracovních míst ve městech se tři čtvrtiny měst vyznačují nižší úrovní zaměstnanosti než je průměrná zaměstnanost celostátní,*
- e) úroveň nezaměstnanosti v zanedbaných městských okrcích je mnohdy velmi vysoká a pohybuje se mezi 20 % až 58 %.*

Tématicky obdobně přínosnou databází je i databáze **EurLIFE**⁵⁷, tj. interaktivní databáze o životních podmínkách a kvalitě života Evropanů, která vznikla v rámci projektů Eurofoundu. Zahrnuto je 27 členských zemí Evropské unie a kandidátské země Chorvatsko a Turecko. Pro tyto země jsou zpřístupněny údaje z oblasti zdraví (16 ukazatelů), dále z oblasti zaměstnanosti (17 ukazatelů), příjmů (11 ukazatelů), vzdělání (11 ukazatelů), rodiny (13 ukazatelů), sociální participace (13 ukazatelů), bydlení (11 ukazatelů), životního prostředí (14 ukazatelů), dopravy (10 ukazatelů), bezpečnosti (15 ukazatelů), volnočasových aktivit (16 ukazatelů) a také spokojenosti se životem (13 ukazatelů). Data pocházejí jak z vlastních sociologických šetření Eurofoundu, tak i

⁵⁵ www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/audit_258_evropskych_mest

⁵⁶ www.urbanaudit.org

⁵⁷ <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eurlife/index.php>

z běžně publikovaných statistických zdrojů; v ideálním případě zachycují období let 1990 až 2005, v řadě případů však jen dva srovnávané roky.

Výzkumy veřejného mínění *Eurobarometr*⁵⁸, realizované od roku 1973, se kvalitou života zabývaly již několikrát, obvykle však “pouze” v kontextu lidského zdraví podmíněného kvalitou přírodního či životního prostředí. Dvakrát ročně prováděné průzkumy názorů občanů jednotlivých zemí EU okrajově zahrnují i tematiku kvality života (tj. problematiku spokojenosti s celkovou situací v dané zemi a subjektivní spokojenosti s jednotlivými objektivními oblastmi životních podmínek, jako např. se zdravotnictvím, inflací, pracovními podmínkami apod.) jsou pro každou zemi, tj. i pro Českou republiku, podchyceny v pravidelně vydávaných Národních zprávách Eurobarometru (dále NZ); poslední takováto zpráva za Českou republiku (NZ 72) pochází z podzimního období roku 2009.

Některá další speciální šetření Eurobarometru se problematiky QOL dotýkají relativně nepřímo, a to v souvislosti s - v čase doložitelnými - změnami názorů, hodnotové orientace respondentů. V časových řadách výsledků těchto šetření lze zaznamenat významný posun od materialistického (existenčního) nazírání a zabezpečení vlastního života k hodnotové orientaci, v níž dominují postmaterialistické hodnoty jako štěstí, svoboda, seberealizace apod. Předpokladatelné a dodnes patrné jsou i významné meziregionální rozdíly v hodnotových orientacích respondentů v zemích EU27.

Mezi šetření Eurobarometru, věnující se otázkám subjektivního hodnocení nejrůznějších sfér kvality sociálního života Evropanů patří Eurobarometr 54.2 (Sociální situace Evropské unie, únor 2001), Eurobarometr 158 (Účast Evropanů na kulturních aktivitách, duben 2002), Eurobarometr 59 (Zdraví, strava, alkohol a bezpečnostní situace, prosinec 2003), Eurobarometr 60 (Tělesná aktivita, prosinec 2003), Eurobarometr 223 (Sociální kapitál, únor 2005), Eurobarometr 225 (Sociální hodnoty, věda a technologie, červen 2005), Eurobarometr 65 (Duševní pohoda, červen 2006), Eurobarometr 261 (Evropská zaměstnanost a sociální politika, říjen 2006).

Jedno z relativně nejzajímavějších a relativně nových tematických šetření Eurobarometru, vztahujících se k této práci, bylo provedeno v roce 2006. Toto šetření zjišťovalo v sedmdesáti pěti evropských městech *subjektivní názory respondentů*

⁵⁸ http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

na objektivní kvalitu života (tj. na objektivní životní podmínky) v těchto městech. Pojem kvalita života byl v rámci tohoto výzkumu operacionalizován sadou otázek, týkajících se kvality služeb ve vzdělávání, ve zdravotní péči, v kultuře; subjektivně hodnocena byla i nabídka pracovních míst, náklady na bydlení, míra znečištění ovzduší, veřejná doprava apod. Obecně z výsledků tohoto šetření⁵⁹ vyplynulo, že více než dvě třetiny dotázaných respondentů jsou víceméně spokojeny s kvalitou života ve svém městě a mají i celkově pozitivní pohled jak na život ve městech, tak i konkrétně na své město.

Některé další výsledky analýz QOL, vycházející ze starších výzkumů Eurobarometru, publikovali např. Fahey, Alber (2005)⁶⁰; odkazy na další analýzy QOL v evropském prostoru viz příslušné internetové stránky^{61, 62}.

Kromě teoretických prací a mezinárodních srovnávacích výzkumů, zpravidla objektivních sociálních charakteristik, nebyla do roku 2005 - až na jedinou výjimku - v České republice zpracována odborná studie, která by se geografickou optikou věnovala meziregionálním rozdílům a územní diferenciaci kvality života na úrovni krajů či okresů. Výše jmenovanou výjimkou je studie, kterou vypracovali Mederly, Nováček, Topercer (2004)⁶³. Její největší "zvláštností" je, že i když v roce publikování této studie byly známy vybrané a používané regionální údaje pouze za roky 2000-2002, autoři vytvořili "analýzu" QOL retrospektivně, tj. i pro období 1990-2000, a to tak, že chybějící data do minulosti interpolovali nebo odhadli. Práce trojice výše uvedených autorů bude diskutována z hlediska metodiky a výsledků ještě i dále v kapitole 2.2.1.2., stejně tak jako nejnovější příspěvek týkající se problematiky QOL pro území Slovenské republiky (Murgaš, 2008)⁶⁴.

Po roce 2005 vzniklo pak několik dalších, podstatně metodicky jednodušších, ale přesto výrazně zdařilých pokusů o kvantifikaci a zmapování meziregionálních rozdílů objektivní kvality života v Česku, a to na úrovni krajů. Jde o tři diplomové práce

⁵⁹ <http://www.euractiv.cz/print-version/clanek/eurobarometr-lide-ziji-ve-mestech-radi>

⁶⁰ FAHEY, T., ALBER, J. (2005): *Perceptions of Living Conditions in an Enlarged Europe (report)*. Social Science research centre (WZB), Berlin, Economic and Social Research Institute (ESRI), Dublin.

⁶¹ <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eurobarometer.htm>

⁶² http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

⁶³ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*, Praha.

⁶⁴ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, VŠE Praha.

zpracované na Katedře regionálních studií Národohospodářské fakulty VŠE v letech 2008-2010. Jejich autory jsou Petrůj (2008)⁶⁵, který se zabýval analýzou objektivní kvality života v krajích ve vývojovém pohledu v letech 2001 až 2006, Vavrušová (2008)⁶⁶, analyzující komplexní životní podmínky v krajích a okresech na základě souboru běžně dostupných statistických ukazatelů, v průřezovém pohledu k roku 2005 a Kühnová (2010)⁶⁷ hodnotící objektivní kvalitu života v Česku obdobnou metodikou a s obdobnými výsledky jako první z této trojice jmenovaných autorů. V poslední řadě lze zmínit i bakalářskou práci vzniklou na Fakultě managementu VŠE v Jindřichově Hradci, jejíž autorka (Dufková, 2009)⁶⁸ se zabývala problematikou subjektivního vnímání kvality života studenty této fakulty a diplomovou práci pocházející z MU v Brně (Svobodová, 2008)⁶⁹, která se zaměřovala na problematiku a možnosti regionálního hodnocení objektivní kvality života.

Pro co nejúplnější pohled na běžně dostupné existující práce mapující tematiku QOL lze ještě na závěr zmínit pravidelně prováděné analýzy deníku MF Dnes^{70, 71}, které obvykle na základě deseti ukazatelů a jejich vyhodnocení zodpovídají na otázku “*Kde se v Česku žije nejlépe*”. Tyto “analýzy” se zpravidla týkají menšího souboru vybraných měst s více než padesáti tisíci obyvateli a jak z hlediska metodiky (agregace ukazatelů na principu pořadí), tak z hlediska výsledků je nelze považovat za odborné či jinak významnější, ať již z hlediska metodiky či výsledků, přínosné.

Je velmi pravděpodobné, že výše uvedený přehled publikovaných prací, internetových prezentací a odkazů, dotýkajících se problematiky QOL, není a ani nemůže být úplný, neboť daná tematika je zkoumána řadou institucí, z různých, užších či širších účelových pohledů. Výše uvedený průřezový seznam je proto třeba chápat jako ilustrativní a snad i poučný v tom, že ze strany české sociální geografie existuje

⁶⁵ PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

⁶⁶ VAVRUŠOVÁ, P. (2008): *Kvalita života v ČR, její regionální diference a sociální souvislosti*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

⁶⁷ KÜHNOVÁ, Z. (2010): *Hodnocení kvality života v České republice*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

⁶⁸ DUFKOVÁ, L. (2009): *Vnímání kvality života u student FM VŠE*. Bakalářská práce, FM VŠE, Jindřichův Hradec.

⁶⁹ SVOBODOVÁ, A. (2008): *Regionální hodnocení kvality života*. Diplomová práce, Masarykova universita v Brně, Brno, 2008, 65 s.

⁷⁰ http://www.ceskenoviny.cz/cestovani/aktualitycr/index_view.php?id=291748

⁷¹ PATOČKOVÁ, M., OSVAAG, M. (2004): Kde se žije nejlépe? V Hradci Králové. *Mladá Fronta Dnes* (online), 29. listopadu 2004, citace 20.2.2008, přístup z http://ekonomika.idnes.cz/kde-se-zije-nejlepe-v-hradci-kralove-d6m-ekonomika.asp?c=A041128_212929_ekonomika_pav

z hlediska zkoumání dané problematiky QOL poměrně značný deficit, a to i (a nejen) ve srovnání se sousedním Slovenskem.

2. Teoretická část

2.1. Teoretický rámec a vymezení zkoumaného tématu

2.1.1. Historie a proměny pojmu „kvalita života“

V rámci vědecké literatury patrně neexistuje shoda týkající se počátků výzkumů kvality života. I proto lze tvrdit, že o kvalitu života měli lidé zájem již od pradávna. Již v řecké a římské mythologii najdeme koncepci kvality života spojovanou se jmény Asclepia, Aesculapa aj.⁷²

Jak uvádí Křivohlavý (2001)⁷³, za první práci zabývající se otázkou kvality života může být považována práce Aristotela „*Etika Nikomachova*“.

Pokud ale jde o vlastní pojem, uvádí se (Hnilicová 2005; Vaňurová, Mühlpachr 2005; Wood-Dauphinee 1999⁷⁴), že se tento termín poprvé objevil už ve 20. letech 20. století, a to v souvislosti s úvahami o *ekonomickém rozvoji* a o úloze státu při podpoře nižších sociálních vrstev. Diskutován pak byl zejména vliv státních dotací na kvalitu života lidí i na celkový vývoj státních financí.⁷⁵ V tomto období se ale kvalitou života rozuměla zejména *materiální životní úroveň* určité společnosti.

Koncem 30. let 20. století pak zavedl Thorndike (1935) pojem kvality života také do *psychologie*.⁷⁶

V 50. letech minulého století představovala koncepce kvality života Galbraitha (1967)⁷⁷ a Riesmana (1968)⁷⁸ v podstatě výraznou kritiku amerického způsobu života. Jak k tomu uvádějí Dragomirecká, Škoda (1997): „*V 50. letech se kvalita života stala politickým cílem a sloganem v USA a teprve poté se stala předmětem zájmu medicíny.*“⁷⁹ V období po druhé světové válce pak byla Světovou zdravotnickou

⁷² VAŇUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. (2005): *Kvalita života: Teoretická a metodologická východiska*. Masarykova univerzita v Brně, s. 7.

⁷³ KŘIVOHLAVÝ, J. (2001): *Psychologická pojetí a způsoby zjišťování kvality života*. Přístup z http://jaro.krivohlavy.cz/stare_stranky/index.html

⁷⁴ WOOD-DAUPHINEE, S. (1999): Assessing quality of life in clinical research: from where have we come and where we are going? *Journal of Epidemiology*, pp. 355-363.

⁷⁵ HNILICOVÁ, H. (2005): *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. In: PAYNE, J. a kol.: *Kvalita života a zdraví*, Praha, s. 205-216.

⁷⁶ THORNDIKE, E. L. (1935): *The Psychology of Wants, Interests and Attitudes*. New York, pp. 301.

⁷⁷ GALBRAITH, J. K. (1967): *Společnost hojnosti*. Praha.

⁷⁸ RIESMAN, D. (1968): *Osamělý dav*. Praha.

⁷⁹ DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. (1997): *Kvalita života: Vymezení, definice a historický vývoj pojmu v sociální psychiatrii*. Praha, s. 102–108.

organizací (WHO) nově formulována a rozšířena definice *zdraví*, kdy zdraví bylo definováno jako stav fyzické, duševní i sociální pohody, což vedlo k následnému rozpoutání diskuse o měřitelnosti takového pojmu.

V následujícím desetiletí se pojem kvality života začal stále častěji objevovat v politických kontextech a politických kruzích. Jak uvádějí Maříková, Petrusek, Vodáková a kol. (1996, s. 557): „*Do politiky jej zavedli v 60. letech americký prezident J. F. Kennedy a L. B. Johnson, poslední zejména v programech The Great Society a The Beautiful America. Zde mj. šlo o změnu image USA: obraz „amerického způsobu života“ měl být zproštěn jisté nekulturnosti, tvrdého, nelítostného „boje o život“, všeobecné nejistoty, určitého primitivismu, vykořisťovatelských prvků, do popředí se naopak měly dostat momenty spolupráce, pomoci rozvojovým zemím, úcty k menšinám i tzv. barevným, vysoký životní standard zbavený manýr zbohatlíků, okázalé spotřeby apod.*“⁸⁰ Americký prezident L. B. Johnson v obou výše uvedených programech vyhlásoval zlepšování kvality života Američanů za jeden z významných cílů domácí politiky USA.

V 60. letech minulého století se tedy začalo uplatňovat mnohem širší pojetí tohoto pojmu, který byl stále častěji chápán především jako nemateriální dimenze života (Dufková 1986, Veenhoven 1996). V roce 1968 se pojem kvalita života objevil i v programovém prohlášení Římského klubu, které usilovalo mj. o odzbrojení, humanizaci světa a zvyšování životní úrovně lidí.

V období 70. let 20. století bylo jedním z nejdůležitějších podnětů pro výzkum QOL značné nahromaděné materiální bohatství v nejvyspělejších státech světa, zejména ve Spojených státech amerických, důsledkem čehož bylo i značné rozšíření konzumního způsobu života, tj. konzumerismu. Maříková, Petrusek, Vodáková (1996, s. 532)⁸¹ tento pojem definují jako tendenci ke konzumnímu způsobu života spojenou s „*přeceňováním významu spotřeby hmotných statků, vyúsťující až ve ‘spotřebu pro spotřebu’*“. Konzumní způsob života lze spojovat jak s chováním jednotlivce, tak s chováním celých společností; konzumní společnost je pak podle Potůčka (Potůček, 2002, s. 43)⁸² označována „*společnost, kde dominuje bezduchý konzum nad duchovností*“.

⁸⁰ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*, díl 1, A-O. Praha, s. 557.

⁸¹ Ibidem, s. 532.

⁸² POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*, Praha.

„V 70. letech také německý politik Willy Brandt postavil politický program německé sociální demokracie na dosahování lepší kvality života pro své spoluobčany. Brzy tento termín zdomácněl i v sociologii. Do této doby je rovněž datováno první použití termínu kvalita života pro výzkumné účely v souvislosti se sociologickým trendem zaměřeným na monitorování dopadu společenských změn na život lidí, známým pod názvem *Social Indicators*.“⁸³ Toto období lze označit jako období nástupu postpozitivistických myšlenkových paradigmat a kvalitativního výzkumu v řadě vědeckých odvětví.

Jak uvádí Murgaš (2008, s. 13)⁸⁴, v 70. letech se také uskutečnil ve Spojených státech amerických první celostátní výzkum kvality života na vzorku 2 160 respondentů, jehož cílem bylo identifikovat subjektivní indikátory, jimiž lidé popisují svůj vlastní život. Tyto indikátory pak byly provázány s několika objektivními ekologickými a sociálními charakteristikami (viz dále). Výsledky celého výzkumu pak byly publikovány v práci Campbell et al. (1971) s názvem *“The Quality of American Life”*⁸⁵ (viz i Kováč, 2001, s. 35)⁸⁶.

Stejný výzkum podrobně diskutuje i Hnilicová (2005, s. 206)⁸⁷, cituji: „V 70. letech proběhlo v USA první celonárodní šetření kvality života obyvatelstva, jehož cílem bylo vyvinout subjektivní indikátory, které by ukazovaly, jak lidé sami hodnotí svůj život, a které by doplňovaly objektivní charakteristiky životních podmínek, jako jsou například úroveň bydlení, kriminalita, hluchost či znečištění ovzduší. Výsledky tohoto šetření vedly k závěru (pozn. autorky – velmi důležitému nejen z hlediska této práce), že zlepšení socioekonomických podmínek života a splnění základních biologických předpokladů existence jsou významné pouze do určité míry, a to pokud uspokojení relevantních potřeb nedosáhne určité minimální hranice, obvykle definované jako hranice chudoby. Pro subjektivní vnímání kvality života je rozhodující kognitivní hodnocení a emoční prožívání vlastního života, které se socioekonomickým statutem, a dokonce ani

⁸³ HNILICOVÁ, H. (2005): *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. In: PAYNE, J. a kol.: *Kvalita života a zdraví*. Praha, s. 205-216.

⁸⁴ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciácia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, VŠE Praha, s. 13–21.

⁸⁵ CAMPBELL, A. et al. (1971): *The Quality of American Life*. University of Michigan, Inter-university Consortium for Political and Social Research. Přístup z <http://www.icpsr.umich.edu/cocoon/MDRC-STUDY/03508.xml>

⁸⁶ KOVÁČ, D. (2001): *Kvalita života – naliehavá výzva pre vedu nového storočia*. Československá psychiatrie, č. 1, s. 34-43.

⁸⁷ HNILICOVÁ, H. (2005): *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. In: PAYNE, J. a kol.: *Kvalita života a zdraví*. Praha, s. 206.

s biologickým zdravím, nemusí být v přímé úměře.“ Jak se uvádí dále, po překročení této hranice je pro kvalitu života, resp. pro pocit spokojenosti s vlastním životem již rozhodující jeho subjektivní a emoční prožívání.

V empirických výzkumech kvality života v 70. letech 20. století pak logicky představovala další největší diskutovaný problém operacionalizace tohoto pojmu, tj. jeho „defragmentace“ na soubor validních, významově odpovídajících charakteristik.

V teoriích rozvíjených od konce 70. let minulého století pak již - podle Maříková, Petrusek, Vodáková a kol. (1996, s. 557)⁸⁸ – nebylo pojetí kvality života obvykle spojováno s ideou „žít lépe“, ale čím dál častěji s myšlenkou „žít jinak“. V empirických výzkumech pak bylo možné v tomto období vysledovat počátky odklonu od analýzy ekonomických a sociálních životních podmínek a výrazný příklon k hodnocení životních stylů a způsobů života obyvatel. Z odlišností mezi realizovaným a chtěným způsobem života pak byla zpravidla odvozována míra subjektivní spokojenosti s vlastním životem, a tedy i jeho kvalita.

Podle Galloway (Galloway, 2006, s. 7)⁸⁹ byl ve výzkumu QOL významným přelomovým rokem rok 1974, kdy Alex Michalos založil vědecký časopis „*Social Indicators Research*“. Stejně významný podpůrný vliv na počet publikovaných článků o QOL podle výše jmenované autorky měl a má i druhý, pro tuto oblast klíčový časopis „*The Journal of Happiness Studies*“.

V 80. letech 20. století se kvalitou života začala intenzivněji a konkrétněji zabývat i sociální psychiatrie; kvalita života byla v těchto letech chápána a využívána především jako kritérium pro hodnocení životní úrovně obyvatelstva, tj. pro hodnocení kvality služeb, pro porovnávání potřeb různých skupin populace a částečně i pro hodnocení individuální spokojenosti.⁹⁰ Ve stejných letech, jak dokládá např. Hamplová (2006, s. 36)⁹¹, začalo ve většině prací a výzkumů výrazně převažovat pojetí kvality života založené na subjektivním vnímání a hodnocení vlastního života, což ale neznamenalo a

⁸⁸ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*, díl 1, A-O. Praha, s. 557.

⁸⁹ GALLOWAY, S. (2006): A literature Review. In: BELL, D., GALLOWAY, S., HAMILTON, CH., SCULLION, A.: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece* (on line), Edinburgh, Scottish Executive 2006, s. 7.

⁹⁰ DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. (1997): *Kvalita života: Vymezení, definice a historický vývoj pojmu v sociální psychiatrii*. Praha, s. 102-108.

⁹¹ HAMPLOVÁ, D. (2006): *Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích*. Sociologický časopis, s. 36.

neznamená, že by objektivistické a materialistické pojetí kvality života v následných výzkumech zcela vymizelo. Největší rozkvět či přímo výrazný “boom” pak výzkumy kvality života, životního stylu i hodnotových orientací zaznamenaly zejména ve druhé polovině 90. let 20. století.

I v dnešní době se při zkoumání kvality života obrací pozornost převážně na její subjektivní aspekty, přičemž jsou hledány zejména takové charakteristiky, které by změřily pocit štěstí a míru životní spokojenosti. Je nezpochybnitelným faktem, že v současnosti početně výrazně převažují výzkumy věnované subjektivní kvalitě života, které se zaměřují zpravidla na tři hlavní tématické oblasti. První z nich je *celková spokojenost s životem*, druhou pak *spokojenost s dílčími oblastmi života* (např. rodina, práce, bydlení, seberealizace, sociální vazby, společenské uznání). V neposlední řadě je pak současný výzkum zaměřen i na třetí oblast, tj. na *hledání nejvýznamnějších faktorů, které podmiňují vznik subjektivního pocitu kvalitního a smysluplného života* a dále i na hledání souvztažností mezi těmito faktory.

Ani v současné době, jak již bylo uvedeno, však nevymizely kvalitní a sofistikované analýzy zabývající se tematikou objektivní kvality života (např. Petrůj, 2008⁹², Murgaš, 2008⁹³), a to zejména v souvislosti s komparacemi životních podmínek v obcích a městech nebo i na vyšších hierarchických úrovních, tj. v regionech, krajích či jednotlivých zemích. V této souvislosti lze připomenout např. i realizované mezinárodní komparace a měření objektivní QOL pomocí ukazatele Human Development Index (dale HDI) i pomocí dalších, jimž bude věnován prostor později, v subkapitole 2.2.1.1.

2.1.2. Nejnovější pojetí pojmu kvalita života

Na desátém evropském kongresu psychologie v Praze, v roce 2007, představili jeho účastníci - E. O'leary a M. A. Garcia-Martin – vlastní tzv. *holistický dynamický model kvality života*, který zahrnuje čtyři základní hodnocené a hodnotitelné oblasti existence člověka ve společnosti. K těmto základním hodnoceným oblastem kvality života

⁹² PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE Praha.

⁹³ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, VŠE Praha, s. 13-21.

podle výše uvedených autorů patří (viz i Francová, 2007)⁹⁴:

- kontext a zázemí (context and background),
- faktory prostředí (environment),
- osobnostní charakteristiky (internal attributes),
- zpracování informací a regulace (use of awareness and processing to establish regulation).

Podle autorů tohoto modelu má v současné postmoderní společnosti největší význam zejména posledně jmenovaná oblast, tj. oblast zpracovávání informací, která výrazným způsobem určuje, ovlivňuje a modifikuje konečnou podobu prožívání kvality života každého jedince. Charakteristická pro tento model je skutečnost, že oproti všem předchozím koncepcím kvality života, zdůrazňuje a upozorňuje na „*aktivní roli jedince při zpracování veškerých faktorů v konkrétní situaci, zohledňuje objektivní faktory prostředí i osobnostní kvality a zkušenosti.*“ (Francová, 2007)⁹⁵. Tak tento model v podstatě upozorňuje na dynamičnost, variabilnost, vysokou subjektivnost, individuálnost, sociální podmíněnost, ale i celostní charakter prožitku kvality života u každého jednotlivce, tj. na komplexnost a velmi těžkou uchopitelnost daného pojmu.

2.1.3. Definice pojmu

Existence poměrně široké škály definic kvality života, ale i existence řady blízkých a příbuzných pojmů je bezpochyby důsledkem multidimensionality a interdisciplinarit dané problematiky, tak jak byla diskutována v samém úvodu práce. V následujícím textu je přímo nebo nepřímo, v chronologické posloupnosti vzniku odkazovaných publikací či definic, citováno povícero přístupů a pojetí kvality života.

Světová zdravotnická organizace (WHO) již v roce 1948 navrhla a přijala následující definici zdraví: "*Zdraví není jen absence nemoci či poruchy, ale je to komplexní stav tělesné, duševní i sociální pohody (well-being)*". Předností této definice je to, že zachycuje nejen fyzickou či fyziologickou dimenzi zdraví, ale zdůrazňuje i dimenzi sociální a subjektivní, tj. uspokojování základních lidských potřeb a aspirací. Velmi se tak blíží pojetí subjektivní dimenze kvality života. Nevýhodou je vysoká abstraktnost a relativnost této definice a dále i to, že nebere v úvahu plynulou škálu

⁹⁴ FRANCOVÁ, T. (2007): *Networking a kvalita života*. In: Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice. VŠE Praha.

⁹⁵ Ibidem.

možných stavů mezi „*zdravím*“ a „*nemocí*“. Lze ji jen špatně aplikovat na situace, kdy fakticky nemocný člověk je se svou nemocí smířený a navíc např. i dostatečně finančně a sociálně zabezpečený, tzn. je podle této definice vlastně zdravý. Naproti tomu fyzicky objektivně zdravý člověk, ale hypochondr by mohl být podle této definice považován za nemocného. Ve výzvě WHO „Zdraví pro všechny“ z roku 1982 je s pojmem zdraví spojována navíc i schopnost vést sociálně a ekonomicky produktivní život.

V devadesátých letech potom skupina odborníků zabývající se při WHO kvalitou života definuje tento pojem již velmi moderně jakožto „*individuální vnímání jeho nebo její pozice v životě v kontextu kulturních a hodnotových systémů, v nichž žijí a ve vztahu k jejich cílům, očekáváním, normám a zájmům*“ (Van Kamp et al., 2003, s. 14)⁹⁶.

2.1.3.1. „*Individuální*“ definice kvality života

Následující výčet publikovaných definic QOL není zcela jistě úplný. Hlavním cílem tohoto přehledu nebyla samozřejmě úplnost, ale ilustrace různých přístupů a pojetí kvality života, které se vyskytují u různých autorů, a také – díky pokusu o chronologické řazení – ilustrace vývoje obsahu tohoto pojmu v čase.

Szalai (1980)⁹⁷ definuje kvalitu života jako stupeň výjimečnosti a uspokojivého charakteru života, jako osobní existenční stav zdraví, stav pohody. Spokojenost se životem je podle něj určována jednak exogenními (objektivními) skutečnostmi a faktory, jednak i endogenním (subjektivním) vnímáním a hodnocením těchto skutečností a faktorů a vnímáním a hodnocením sebe sama, tj. sebereflexí.

Dufková (1986)⁹⁸, vymezuje tři základní možné typy pojetí kvality života. Jde jednak o:

a) *makrostrukturální pojetí*, které je nejméně přesné, neboť charakterizuje kvalitu života jako jedno z kritérií společenského pokroku. Ve druhém možném výkladu makrostrukturálního pojetí se kvalita života nevymezuje přímo či výslovně proti kvantitativním charakteristikám, nicméně má stále významné postavení v rámci

⁹⁶ VAN KAMP, I., LEIDELMEIJER, K., MASMAN, G., DE HOLLANDER, A., (2003): *Urban environmental quality and human well-being: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts*. In: Landscape and Urban Planning, 65, s. 5-18.

⁹⁷ SZALAI, A. (1980): *The meaning of comparative research on the quality of life*. In: SZALAI, A., ANDREWS, F. eds., Sage, Beverly Hills, p. 7-24.

⁹⁸ DUFKOVÁ, J. (1986): *Pojetí kvality života v současné nemarxistické sociologii*. Sociologický časopis, Praha, s. 153–163.

mezinárodních srovnání,

b) *mezostrukturální pojetí* je již méně obecné; snaží se o podchycení kvality života na nižší úrovni obecnosti, u menších sociálních celků, ale toto hodnocení či analýza nedospívá až k úrovni jednotlivců,

c) *mikrostrukturální pojetí* používá výrazně subjektivistickou optiku a individuálně subjektivní přístupy, neboť pracuje s takovými pojmy jako spokojenost, štěstí či sebereflexe, individuální tvorba a uspokojování potřeb apod.

Johnston et al. (1994, s. 493)⁹⁹ chápe kvalitu života jako *“stav sociální pohody (well-being) jednotlivce nebo skupiny, který je sledovaný nebo identifikovaný objektivními indikátory.”*

Maříková, Petrusek, Vodáková a kol. (1996)¹⁰⁰ vysvětlují pojem kvalita života jako *„málo propracovaný pojem sociologické, futurologické a soc. reformátorské provenience“*. Tento pojem, jak dále uvádějí *„označuje kvalitativní parametry lidského života, způsobu života, životního stylu, životních podmínek společnosti. Kvalita života představuje něco, co překračuje čistě materiální potřeby, které je možné uspokojit prostřednictvím zboží, a vztahuje se k duchovním hodnotám.“*

Tyto pojmy jsou pak v uvedené publikaci (Velkém sociologickém slovníku) dále blíže specifikovány:

*„Na úrovni života jednotlivce bývá kvalita života stavěna proti konzumnímu životnímu stylu s jeho preferencí vlastnictví spotřebních předmětů, které samo o sobě (podle kritiků konzumentství) nemůže člověka plně uspokojit a nahradit mu redukování či absenci uspokojování jiných potřeb, zejména duchovního charakteru. V této souvislosti kvalita života představuje něco, do překračuje čistě materiální potřeby, které je možné uspokojit prostřednictvím zboží, a vztahuje se k tzv. postmateriálním hodnotám“*¹⁰¹.

Podle výše uvedeného zdroje je pojem kvalita života užíván zhruba ve čtyřech základních významech.

V prvním významu jde o odborný pojem vyjadřující a operacionalizující

⁹⁹ JOHNSTON, R. J., GREGORY, D., SMITH, D. M. (1994): *The Dictionary of Human Geography*. Third edition. Malden, Blackwell Publishers, 684 p.

¹⁰⁰ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*, díl 1, A-O. Karolinum, Praha, s. 557.

¹⁰¹ *Ibidem*.

kvalitativní stránky životních procesů a kritéria jejich hodnocení, přičemž ale neexistuje obecněji přijímané a současně dostatečně konkrétní vymezení kvality života a mezi pojetími jednotlivých autorů existují značné rozdíly. Nejčastěji „*kvalita života je posuzována především podle indikátorů životního prostředí, ukazatelů zdraví a nemoci, úrovně bydlení a rekreace, mezilidských vztahů, volného času, sociálních a technologických charakteristik práce, možností podílet se na řízení společnosti, podle osobní i kolektivní bezpečnosti, sociálních jistot a občanských svobod. Stále větší význam mají indikátory odvozené z řešení globálních problémů, zejména vyjadřujících ekologické stránky života*“.¹⁰² Někteří autoři kladou důraz na subjektivní hodnocení, tj. spokojenost jednotlivce se svým životem, jiní se snaží v rámci tzv. „*hnutí sociálních ukazatelů*“ nalézat pokud možno objektivnější kritéria. „*Kvalita života je studována buď jako souhrn dílčích „kvalit“ jednotlivých stránek a složek života, nebo holisticky jako celek s vlastní strukturou a významem. Mnohdy je zcela redukována na zjišťování úrovně spokojenosti s daným stavem*“.¹⁰³

Ve druhém významu je kvalita života užívána jako „**programové politické heslo**, obracející pozornost široké veřejnosti na nové úkoly společnosti, přesahující materiální úroveň a vojenskou sílu“.

Kvalita života ve třetím významu je **sociálním hnutím** („za kvalitu života“), které se utváří v rámci jiných, širších ekologických, protikonzumeristických, protirasových hnutí, bojů za občanská práva apod.

Pojem kvalita života je také používán jako **reklamní slogan**, lákající spotřebitele novými možnostmi konzumu v oblasti spojené např. s volnočasovými aktivitami, cestovním ruchem, s dovolenou, koníčky, bydlením a vnímáním kultury a umění a orientující tohoto spotřebitele (v protikladu s původním záměrem) na oblasti prestižní, resp. demonstrativní spotřeby.¹⁰⁴

Dragomirecká, Škoda (1997)¹⁰⁵, kteří se zabývají kvalitou života v oblasti sociální psychiatrie, ji definují následujícím způsobem: „*Kvalita života spíše než na jednoznačném teoretickém základu leží v průsečíku mnoha soudobých tendencí a*

¹⁰² MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*, díl 1, A-O. Karolinum, Praha, s. 557.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. (1997): *Kvalita života: Vymezení, definice a historický vývoj pojmu v sociální psychiatrii*. Praha, s. 102–108.

směrů, což má za následek velkou rozmanitost snah ji definičně vymezit.“ Jak dále uvádějí tito autoři, kvalita života pak bývá definičně obvykle vymezována např.:

pomocí jiných pojmů (např. „Kvalita života je komplexní měření fyzické, psychické a sociální pohody, štěstí, spokojenosti a naplnění tak, jak je vnímána každým jedincem či skupinou“¹⁰⁶),

výčtem, kdy někteří autoři, např. Blunden (1988)¹⁰⁷, vymezí několik stěžejních oblastí tohoto pojmu: „4 oblasti spokojenosti/pohody: 1. fyzická pohoda; 2. materiální pohoda (bydlení, příjem); 3. kognitivní pohoda (pocit spokojenosti); 4. sociální pohoda (vztahy k ostatním, sounáležitost ke společnosti)“¹⁰⁸,

pomocí typických znaků, které jsou pro ni považovány za podstatný (jedná se např. o subjektivní vnímání spokojenosti a tedy i kvality života – „Kvalita života je to, jak člověk subjektivně hodnotí svou životní situaci“)¹⁰⁹,

pomocí objasnění vzájemné souvislosti těchto znaků (např. „Kvalita života znamená individuální, subjektivní a emoční stav ve vztahu k okolí. Je ovlivňována stejně tak sociálními a kulturními charakteristikami jako přáními. Pohodlí moderní společnosti není samo o sobě pro to, co člověk od dobré kvality života očekává, dostačující.“)¹¹⁰,

jako měřitelná veličina („Kvalita života je hodnota života subjektivně a objektivně změřená.“)¹¹¹

Hartl, Hartlová (2000)¹¹² obecně definují kvalitu života jako **vyjádření pocitu životního „štěstí“**. K nejobecnějším znakům kvalitního života podle nich patří soběstačnost při obsluze vlastní osoby a pohyblivost. Z psychologického hlediska vidí kvalitu života jako „míru seberealizace a duševní harmonie“, tj. míru životní spokojenosti, popř. nespokojenosti. Sociologicky chápou kvalitu života jako „pocity a životní úroveň speciálních skupin“, např. starých lidí, etnických a jiných minorit, tzn. i hledisko jejich možnosti volby. Medicínský význam kvality života spatřují autoři v tom,

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ BLUNDEN, R. (1988): *Quality of life in persons with disabilities: Issues in the development of services*. In R. I. BROWN (ed.), *Quality of Life for Handicapped People*. New York, pp. 37-55.

¹⁰⁸ DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. (1997): *Kvalita života: Vymezení, definice a historický vývoj pojmu v sociální psychiatrii*. Praha, s. 102–108.

¹⁰⁹ Ibidem.

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² HARTL, P., HARTLOVÁ, H. (2000): *Psychologický slovník*. Portál, Praha.

na jaké úrovni a s jakými omezeními žijí lidé s chronickými chorobami.

Hnilica (2000)¹¹³ ve své práci tvrdí, že kvalita života, spokojenost se životem a osobní pohoda nepředstavují identické, ale prolínající se jevy.

Gajdoš (2002, s. 349)¹¹⁴ zase kvalitu života chápe jako „komplex dimenzí lidského života a podmínek jejich dosahování“.

Timoracký (2002, s. 186)¹¹⁵ ve své studii uvádí, že „kvalita života je výsledkem vzájemného působení sociálních, zdravotních, ekonomických a environmentálních podmínek, týkajících se lidského a společenského rozvoje. Na jedné straně představuje objektivní podmínky pro dobrý život a na druhé straně subjektivní prožívání dobrého života“.

Halečka (2002)¹¹⁶ prezentuje názor, že kvalita života sama o sobě jako taková neexistuje a pojem nabývá významu pouze tehdy, je-li vymezeno konkrétní prostředí, v němž je tato veličina měřena. Podle jmenovaného autora tedy pojem má a musí být užíván vždy v určitém geografickém, kulturním a sociálním kontextu, tj. v kontextu otázek „jaká kvalita, kde a pro koho.“ Jinými slovy, vždy je třeba si uvědomovat proměnlivost významu tohoto pojmu, která je podmíněna místem, časem, kulturou a někdy i politickým systémem.

Pacione (2003)¹¹⁷ tvrdí, že kvalitu života lze postihnout dvěma dimenzemi, jednak tím, jak lidé, jak lidé svůj život prožívají a jednak tím, v jakých podmínkách tito lidé žijí. První dimenzi pak chápe jako subjektivní či psychologickou, druhou dimenzi jako objektivní, environmentální a prostorovou.

Mederly, Nováček, Topercer (2003, s. 29)¹¹⁸ definují, resp. vysvětlují podstatu kvality života následovně: „V současnosti převládá ve světě názor, že celkovou kvalitu života člověka je nutno chápat jako vzájemné spolupůsobení hlavních aspektů života, jež se podílejí na uspokojování materiálních a duchovních potřeb člověka.“

¹¹³ HNILICA, K. (2000): *Konflikt hodnot a kvalita života*. Československá psychologie, roč. 44, s. 385-403.

¹¹⁴ GAJDOŠ, P. (2002): *Člověk, společnost, prostředí. Priestorová sociológia*. SAV Bratislava.

¹¹⁵ TIMORACKÝ, M. (2002): *Kvalita života*. In: GÁL, F., MESEŽNIKOV, G., KOLLÁR, M. eds.: *Vízia vývoja SR do roku 2020.*, Bratislava, Veda, s. 185.

¹¹⁶ HALEČKA, T. (2002): *Kvalita života a jej ekologicko-environmentálny rozmer*. In: *Kvalita života a ľudská práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*. Prešov, s. 65-81.

¹¹⁷ PACIONE, M. (2003): *Urban Environmental Quality and Human Wellbeing – a Social Geographical Perspective*. *Landscape and Urban Planning*, 65, s. 19-30.

¹¹⁸ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2003): *Lidé v zrcadle indikátorů kvality a udržitelnosti života*. In: POTŮČEK, Martin a kol.: *Zpráva o lidském rozvoji Česká republika 2003: Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?*, Praha.

Surynek, Nový (2006, s. 215-216)¹¹⁹ uvádějí, že kvalita života představuje ten aspekt životního způsobu, který souvisí s proměnlivostí života a nabývá různých významů. Kvalita života sice také souvisí s uspokojováním materiálních potřeb, ale spíše jen okrajově; více je spojena s takovými způsoby uspokojování potřeb, u nichž je hmotné zajištění nevýznamné nebo není přítomno vůbec. QOL tedy lze spojovat s těmi součástmi života, které nelze zachytit čistě kvantitativními charakteristikami, které není možné měřit (pro měřitelné charakteristiky se naopak používá pojem životní úroveň).

Zvářiková (2007)¹²⁰ definuje spokojenost se životem (resp. kvalitu života) jako individuální hodnocení minulých a současných podmínek života, dále i jako hodnocení a očekávání životní perspektivy. Pomocí výčtu pak vymezují pro zkoumání kvality života jejich deset nejvýznamnějších oblastí, a to: zdraví; práci a povolání; finanční situaci; volný čas; manželství a partnerství; vztahy k vlastním dětem; spokojenost se sebou; sexualitu; přátele, známé a příbuzné; bydlení.

Šimková (2007)¹²¹ ve svém příspěvku vychází z definice tvrdící, že „kvalita života je záležitostí subjektivního hodnocení a vypovídá spíše o tom, jak se jednotlivec sám cítí, kde žije a jaký je jeho životní styl. Životní úroveň naopak bývá měřena nejrůznějšími ekonomickými a sociálními ukazateli - je tedy více spojena se spotřebou a vyšší příjmu. Je proto zřejmé, že někdo může mít životní úroveň vysokou, ale přitom nízkou kvalitu života, což samozřejmě platí i naopak.“

Pullmann a kol. (2007)¹²² ve své práci konstatují, že „kvalita života člověka je soubor indikátorů kvality, které mu dávají schopnost plnit poslání v jednotlivých obdobích života pro společné dobro.“

Potůček (2007)¹²³ chápe *kvalitu života* jako „široký koncept popisující objektivní životní situaci lidí a současně jejich subjektivní vnímání této situace“. Jde podle něj o multidimenzionální „kategorii zahrnující všechny podstatné charakteristiky

¹¹⁹ SURYNEK, A., NOVÝ, I. (2006): *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Grada, Praha.

¹²⁰ ZVÁRIKOVÁ, M. (2007): *Kvalita života a kariérové (celoživotné) poradenstvo*. Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice, VŠE Praha.

¹²¹ ŠIMKOVÁ, E. (2007): *Analýza kvality života a úloha venkovské turistiky*. Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice, VŠE Praha.

¹²² PULLMANN, R., KOMPIŠ, D., BOCHNÍCKOVÁ, D. (2007): *Kvalita života: Môžeme kvalitu života merat?* In: *Kvalita života*, sborník z konference Slovenskej lekárskej spoločnosti, Bratislava.

¹²³ POTŮČEK, M. (2007): *Kritéria společenského vývoje a jejich sociální, ekonomická, environmentální a bezpečnostní dimenze*. Slovo úvodem. In: KORTUSOVÁ, M. ed. *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. Sborník příspěvků z konference Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd University Karlovy v Praze, 2.-3.11.2006, CESES Praha, s. 3.

individuálního lidského života vztahující se k celkové úrovni blaha (*well-being*) jednotlivců žijících ve společnosti.” Jak dále podotýká, pojem je také někdy používán pro “charakteristiky dané společenskou (institucionální, ekonomickou, politickou, kulturní) povahou životních podmínek lidí.” Naproti tomu vymezuje a odlišuje i význam pojmu **koncept udržitelnosti života**, který má být používán ne ve vztahu ke konkrétním smrtelným jednotlivcům, ale má se vždy vázat na budoucí život a životní podmínky celé lidské (resp. konkrétní) společnosti.

Jak uvádějí **Benáček, Reichlová (2007)**¹²⁴, “koncept kvality života je pokusem zachytit fakt, že lidský život se odehrává na mnoha úrovních a všechny tyto dimenze lidského života ovlivňují, zda je člověk šťastný a spokojený se svým životem.” Tamtéž je diskutována definice Amartya Sen, nositele Nobelovy ceny z roku 1998, který vidí kvalitu života “jako schopnost (možnost) jedince dosahovat (získávat) “*funkcioning*”, tedy schopnost dělat něco či být něčím.”

Murgaš (2008, s. 14-15)¹²⁵ v jedné ze svých posledních prací definuje kvalitu života následujícím, poměrně obsáhlým způsobem: „Kvalitu života jednotlivce tvoří psychologická, somatická, religiózní, sociální a ekonomická “dobra”, vyúsťující do subjektivního pocitu spokojenosti nebo štěstí – konfrontovaná se zdravotními, sociopatologickými, ekonomickými a environmentálními “zly”, přičemž tato konfrontace probíhá v prostorově diferencovaném vnějším prostředí. Vyjádřením “dobra” je prosperita, kterou chápeme jako souhrn všech pozitivních hodnot, nejen materiálních. Vyjádřením “zla” je deprivace, již chápeme jako sumu všech negativních hodnot, materiálních i nemateriálních”.

K tomu výše jmenovaný autor ještě poznamenává, že tak jako náš život není pouze dobrý nebo pouze zlý, i kvalita života získává na své komplexnosti doplněním škály “*prosperita – deprivace*” o hodnotu tzv. humánního kapitálu (Murgaš, 2007, s. 14-15)¹²⁶.

¹²⁴ BENÁČEK, V., REICHOVÁ, N. (2007): Ekonomické dimenze kvality a udržitelnosti života. In: KORTUSOVÁ, M. ed. *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. Sborník příspěvků z konference Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd University Karlovy v Praze, 2.-3.11.2006, CESES Praha, s. 7.

¹²⁵ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, VŠE Praha, s. 13-21.

¹²⁶ MURGAŠ, F. (2007): *Index kvality života v krajoch Slovenska a jeho indikátory*. In: Nováček, P. ed. *Udržitelný rozvoj. Nové trendy a výzvy*. Olomouc, s. 127-139.

V letech 1995 až 2005 realizovala Gallowey (Galloway, 2006, s. 10)¹²⁷ poměrně rozsáhlý výzkum veškeré publikované vědecké literatury s tematikou kvality života, přičemž prokázala nejen očekávatelné, tedy to, že definice vyslovované o daném pojmu QOL jsou ovlivněny kontextem a cíli daného výzkumu, ale také to, že v řada prací (zejména z lékařské oblasti) ani žádnou definici kvality života neobsahuje. Tuto nepřehlednou situaci zhoršuje navíc i ta skutečnost, že se někteří z autorů definici i úmyslně vyhýbají a zaměřují se jen na přístupy a způsoby měření.

Druhým extrémem je to – jak uvádí Taillefer et al. (Taillefer, 2003, s. 298)¹²⁸ - že další autoři mají tendenci považovat za součást kvality života vše pojmenovatelné. Galloway (Galloway, 2006, s. 11-12)¹²⁹ podchytila svým výzkumem v letech 1995-2005 více než sto různých definic QOL, které byly – právě z důvodu nevyjasnění a zmíněné nejednotnosti – poměrně často zaměňovány s dalšími pojmy či koncepty (životní spokojenost, pohoda, zdravotní stav, štěstí aj.). Proto je záhodno v rámci této subkapitoly z práce výše citované autorky ještě uvést v tab. č. 1 obecné schéma jejího pokusu o systematické uspořádání existujících definic QOL (Galloway, 2006, s. 13)¹³⁰, jehož původním autorem je ale Farquhar (Farhuquar, 1995, s. 503).¹³¹

Jak vyplývá z níže uvedené taxonomie, teoreticky lze tedy rozčlenit existující definice do čtyř hlavních kategorií, přičemž hlavním “rozpoznávacím znakem” může být míra obecnosti, vztah k výzkumnému cíli, míra účelovosti a míra dekomponovanosti pojmu QOL na dílčí dimenze, úplnost podchycení tohoto pojmu apod.

¹²⁷ GALLOWAY, S. (2006): A literature Review. In: BELL, D., GALLOWAY, S., HAMILTON, CH., SCULLION, A.: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece* (on line), Edinburgh, Scottish Executive 2006, s. 4-97.

¹²⁸ TAILLEFER, M. Ch. et al. (2003): Health-Related Quality of Life Models: Systematic Review of the Literature, *Social Indicators Research*, Vol. 64, No. 2, pp. 293-323.

¹²⁹ GALLOWAY, S. (2006): A literature Review. In: BELL, D., GALLOWAY, S., HAMILTON, CH., SCULLION, A.: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece*, Edinburgh, Scottish Executive 2006, s. 11-12.

¹³⁰ *Ibidem*, s. 13.

¹³¹ FARQUHAR, M. (1995): Definitions of Quality of Life: a Taxonomy, *Journal of Advanced Nursing*.

Tabulka č. 1: Taxonomie definic kvality života

Expertní definice kvality života		
Typ	Označení definic	Popis
I.	OBECNÉ	Nejběžnější, nejčetněji se vyskytující typ definice s minimem informací o dílčích složkách QOL, obsahující obvykle pojmy (ne)spokojenost a (ne)štěstí.
II.	KOMPONENTNÍ	Definice vyjadřující QOL větším počtem dimenzí a vyjmenovávající charakteristiky, které jsou nezbytné pro jakékoliv vyhodnocování QOL.
II.a	nezaměřující se na výzkumný cíl	Definice identifikují určitý počet dimenzí QOL, které ale nemusí tvořit úplný výčet všech dimenzí možných.
II.b	zaměřující se na výzkumný cíl	Účelově formulované definice vážící se k cílům konkrétního výzkumu, které mohou odhlédnout od těch dimenzí QOL, které jsou z hlediska cíle výzkumu méně významné.
III.	ZAMĚŘENÉ	Definice zaměřené na malý počet vybraných dimenzí QOL.
III.a	explicitní	Definice zaměřující se výslovně na ty dimenze, které jsou považovány za nezbytné pro QOL, ale činí tak explicitně.
III.b	implicitní	Definice zaměřující se na jednu až dvě oblasti v rámci obecného konceptu QOL, bez jejich přesnějšího vysvětlení či zdůvodnění.
IV.	KOMBINOVANÉ	Definice vzniklé kombinací definic obecných a komponentních.

Zdroj: Vlastní úprava a zpracování dle Galloway (2006, s. 13), cit. podle Farquhar (1995, s. 503).

Pokud bych se měla na tomto místě, na základě všeho předchozího pokusit o vlastní “individuální” environmentálně, geograficky a sociologicky laděnou definici pojmu kvalita života, odlišila bych ji od klasicky pojímané a objektivně měřitelné životní úrovně a přiklonila se k následujícímu znění. Jedincem vnímaná a prožívaná kvalita života představuje „*reflexi objektivních environmentálních podmínek (vnějšího prostředí) a sebereflexi (vnitřního prostředí) člověka v kontextu kulturních, hodnotových, sociálních a prostorových (geografických) systémů a ve vztahu k individuálním motivacím, schopnostem, cílům a očekáváním.*” Kvalita života tedy podle mého názoru představuje výhradně subjektivní prožitek, který lze relativně “objektivně” analyzovat a měřit pomocí sofistikovaných metod sociologického výzkumu, a to ať již v podobě holistického či dimenzionálně defragmentovaného pojetí.

Pro ilustraci složitosti problematiky výzkumu QOL je vhodné na tomto místě ještě uvést srovnání hlavních hodnocených oblastí kvality života v rámci různých přístupů a definic vybraných autorů; toto srovnání v rámci své práce uvádí Petrůj (Petrůj, 2008, s.

30)¹³², upraveno dle originalu Galloway (Galloway, 2006, s. 24)¹³³. Toto srovnání blíže viz schemata v následující tab. č. 2.

Z vybrané pětice příkladů jasně vyplývá, „že počet oblastí kvality života se pohybuje mezi šesti až osmi. Ačkoliv různí autoři přistupují ke kvalitě života z různých pohledů – psychologického (se zaměřením na postižené), zdravotního či z hlediska sociálních indikátorů, některé oblasti jsou uvedeny všemi autory. Tak například fyzické well-being, které lze dle mého názoru ztotožnit s pojmem zdraví nalezneme u všech autorů, zatímco materiální well-being, emocionální well-being a sociální vztahy jsou přítomny u čtyř z pěti. Z tohoto příkladu lze usoudit, že mezi nejzákladnější oblasti kvality života jsou považovány zdraví, materiální a emocionální well-being a sociální vztahy. Na druhou stranu je nutné podotknout, že zahrnutí zdraví do základních oblastí je víceméně očekávatelné a logické u autorů zabývajících se postižením či zdravím jako takovým. Mezi ně bezpochyby patří Světová zdravotnická organizace, Felce, Schalock i Cummins. Nicméně tendence v zkoumání kvality života jsou zřejmé – stále důležitějším se stává výzkum kvality života, který souvisí se zdravím jedince – HRQOL, tj. Health Related Quality of Life, jak ve svém textu uvádí Zvariková (2007, str. 1).”^{134, 135}

¹³² PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

¹³³ GALLOWAY, S. (2006): A literature Review. In: BELL, D., GALLOWAY, S., HAMILTON, CH., SCULLION, A.: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece* (on line), Edinburgh, Scottish Executive 2006, s. 4-97, citace 16.8.2008, ISBN 0-7559-2907-1, přístup z <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/89281/0021350.pdf>

¹³⁴ ZVARIKOVÁ, M. (2007): *Kvalita života a kariérové (celoživotné) poradenstvo*, In: Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice - Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference (CD ROM), Praha.

¹³⁵ PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

Tabulka č. 2: Počet a typy hlavních sledovaných oblastí v definicích kvality života

Felce (6)	Schalock (8)	WHO (6)	Hagerty a kol. (7)	Cummins (7)
<i>Postižení/psychologie</i>	<i>Postižení/psychologie</i>	<i>Zdraví</i>	<i>Výzkum sociálních indikátorů</i>	<i>Postižení</i>
Fyzické well-being	Fyzické well-being	Fyzická	Zdraví	Zdraví
Materiální well-being	Materiální well-being	Prostředí	Materiální well-being	Materiální well-being
Produktivní well-being	Sociální inkluze	Sociální vztahy	Cítit se součástí lokální komunity	Komunitní well-being
Emocionální well-being	Emocionální well-being		Práce a produktivní aktivity	Práce/produktivní aktivity
Občanské nebo právní well-being	Práva	Psychologická	Emocionální well-being	Emocionální well-being
	Meziosobní vztahy		Vztahy s rodinou a přáteli	
	Osobní rozvoj			Sociální/rodinné vztahy
	Sebeurčení	Míra nezávislosti		
		Spirituální		
			Osobní bezpečnost	Bezpečnost

Zdroj: Felce (1997, str. 130)¹³⁶, Schalock (2000, str. 118)¹³⁷, WHO - Světová zdravotnická organizace (1995)¹³⁸, Hagerty a kol. (2001, str. 74-75)¹³⁹, Cummins (1997, str. 120)¹⁴⁰

V rámci dalšího dílčího závěru této teoretické subkapitoly bych se chtěla pokusit o obecnější shrnutí všech výše uvedených poznatků, přístupů, definic a obsahů diskutovaného pojmu. Je více než zřejmé, že existující roztržitost a někdy i vágnost chápání pojmu QOL je dána nejen optikou jednotlivých vědních disciplín, ale i optikou jednotlivých autorů (jejich odlišnými hodnotovými orientacemi, odlišnými

¹³⁶ FELCE, D. (1997): Defining and Applying the Concept of Quality of Life, *Journal of Intellectual Disability Research*.

¹³⁷ SCHALOCK, R., L. (2000): Three Decades of Quality of Life, *Focus on Autism & Other Developmental Disabilities*.

¹³⁸ SKUPINA WHOQOL (1995): The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): Position Paper From the World Health Organization, *Social Science and Medicine*.

¹³⁹ HAGERTY, M., R., CUMMINS, R., A., FERRISS, A., L., LAND, K., MICHALOS, A., C., PETERSON, M., SHARPE, A., SIRGY, M., J., VOGEL, J. (2001): Quality of Life Indexes for National Policy: Review and Agenda for Research, *Social Indicators Research*.

¹⁴⁰ CUMMINS, R., A. (1997): Assessing Quality of Life. In: BROWN, R., I. (ed): *Quality of Life for People With Disabilities - Models, Research and Practice*, 2nd Edition.

internalizovanými kulturními kontexty, s celkovou vyspělostí regionu původu těchto autorů, popř. i s odlišnou mírou jejich religiozity). U jednotlivých autorů je také třeba brát v úvahu možnost jejich vědomé či nevědomé snahy o určité zviditelnění se.

2.1.3.2. **“Kolektivní” definice kvality života**

Proto, abychom se dobrali generalizovanější a obecněji platné definice QOL, je potřeba odhlédnout od názorů těchto, výše citovaných jednotlivců a zaměřit se více na názory “týmové”, “kolektivní” či “institucionální”, tj. názory vypracované v rámci širších pracovních kolektivů, nejlépe na mezinárodní úrovni.

Jednou z nejznámějších takovýchto definic, je definice odborníků z **Centra pro podporu zdraví University Toronto**¹⁴¹, kteří kvalitu života chápou relativně a holisticky jakožto „*stupeň, v němž daná osoba využívá významné příležitosti ve svém životě*”. Jak tento pohled dále diskutuje Svobodová (2006), „*skutečná kvalita života u konkrétního jedince je určena významem jednotlivých domén a rozsahem, v jakém u něj dochází k jejich naplňování v reálném životě. Zdůrazňovány jsou možnosti, příležitosti a omezení, které každý člověk ve svém životě má a tyto jsou odrazem interakce mezi ním a prostředím.*”¹⁴² Podrobnější, do jednotlivých domén strukturovaný holistický model QOL, jehož propagátorem je výše zmíněné Centrum pro podporu zdraví v Torontu, je uveden v následující kapitole 2.1.4.

Skupina pracovníků zabývající se **QOL při Světové zdravotnické organizaci** (dále WHOQOL)¹⁴³ v roce 1995 definovala daný pojem ve smyslu, že jde o “*individuální vnímání vlastní pozice v životě, v kontextu té kultury a v systému těch hodnot, v nichž jedinec žije. Vyjadřuje jedincův vztah k vlastním cílům, očekávaným hodnotám a zájmům..... Kvalita života vyjadřuje subjektivní ohodnocení, které se odehrává v určitém kulturním, sociálním a environmentálním kontextu..... Kvalita života není totožná s pojmy “stav zdraví”, “životní spokojenost”, “psychický stav” nebo “pohoda”*”.

¹⁴¹ www.utotonto.ca/qol/concepts.htm

¹⁴² SVOBODOVÁ, L. (2006): Kvalita pracovního života – změny ve světě práce, modely, indikátory. In: *Aktuálne otázky bezpečnosti práce - XIX. mezinárodní odborná konference*. 25.–27.10. 2006, Stará Lesná, Slovenská republika, přístup z http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/sbornik_kvalita_pracovniho_zivota.doc

¹⁴³ WHOQOL (1995): *The World Health Organization Quality of Life Assessment*. Position Paper From the World Health Organization', *Social Science and Medicine*, Vol. 41, No. 10, pp. 1403-1409.

Jde spíše o multidimenzionální pojem.” Viz i Mareš (2006, s. 25)¹⁴⁴ nebo Murgaš (2008, s. 14)¹⁴⁵.

Podle Rifkina (2005, s. 97) definuje **Evropská komise QOL** jako *“nehmotné aspekty života, tj. zdraví, společenské vztahy, kvalitu přírodního prostředí, existující životní podmínky a osobní blahobyt,*”¹⁴⁶ tj. jak objektivně zjistitelné environmentální či individuální charakteristiky, tak i charakteristiky pouze subjektivně pociťované.

Poslední zde uvedenou “kolektivní” definicí kvality života je definice, která je používána ve **Zpráвах o lidském rozvoji OSN** (Human Development Report OSN). Nutno však podotknout nejen to, že je velmi obecná, ale i to, že obsahově spíše než QOL odpovídá pojetí či konceptu lidského rozvoje a je proto použitelná především pro měření všeobecného relativního pokroku, zvláště v rozvojových zemích. Kvalita života je touto organizací definována jako (citováno v Mederly, Nováček Topercer, 2002, s. 90) *“souhrn sociálních, ekonomických, společenských a enviromentálních podmínek pro prožití dlouhého, zdravého, tvořivého života v přiměřených společenských a ekonomických podmínkách.*”¹⁴⁷

2.1.3.3. Filosofické, psychologické a etické kontexty QOL

Stejně tak, jako je od šedesátých let patrný historický posun od zkoumání objektivně existujících - environmentálních, ekonomických či sociálních - podmínek a charakteristik kvality života (tj. v podstatě od měření materiální životní úrovně jednotlivce či celých populací) ke zkoumání kontextuálnímu (tj. ke kulturně, a tím i prostorově podmíněnému, různému subjektivnímu prožívání QOL), je stejně tak patrný i určitý posun v definicích QOL, směřujících od jednodušších vyjádření ke komplexnějším holistickým představám.

¹⁴⁴ MAREŠ, J. (2006): Problémy s pojetím pojmu “kvalita života” a jeho definováním. In: MAREŠ, J. et al. eds. *Kvalita života u dětí a dospívajících I.*, Brno.

¹⁴⁵ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, VŠE Praha.

¹⁴⁶ RIFKIN, J. (2005): *Evropský sen*. Evropský literární klub, Praha, 423 s.

¹⁴⁷ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2002): Regionální aspekty kvality života v České republice. In: KONČELÍK, J., KOPPLOVÁ, B., PRÁZOVÁ, I. eds.: *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii II* (sborník ze stejnojmenné konference konané ve dnech 31.10.-2.11. 2002). Sociologie, prognostika a správa. Média, Matfyzpress, Praha, s. 89-96, 407 s.

Ve filosofickém kontextu zachytil komplexní podstatu QOL velmi výstižně např. Syrovátka (2005, s. 14), který uvádí: „*Od otázky, co je kvalita života, není daleko k otázce, jací vlastně jsme? Po čem skutečně a opravdově vědomě či nevědomě toužíme? A proč? Co je pro nás skutečnou kvalitou života? To je a jistě ještě dlouho bude problém. Je nepochybné, že člověk od počátku vlastního sebeuvědomování hledá kvalitu života. Neznáme dosud vlivy, které odstartovaly tak radikální vývoj, který na konci poslední doby ledové následoval po (obrazně řečeno) téměř nekonečném udržitelném a kvalitním životě v době kamenné – samozřejmě velmi drsném z našeho pohledu. Je ale pravdou, že od neolitu, kdy se stalo cosi zvláštního, doslova nevíme, čím jsme, odkud jdeme a kam – a samozřejmě hledáme onu ztracenou kvalitu života – ztracený ráj. Nosíme ji v sobě, ve svém podvědomí, ve snech, něco chceme a nevíme, kde to hledat a jak to vlastně poznáme. Jsou to snad peníze a majetek, nekonečné války a podmaněnost ostatních, nadvýroba a nadkonzum, ekonomický růst na úkor života? Nikoli, tak snadná odpověď jistě není.*”¹⁴⁸

Psychologické kontexty QOL velmi nutně souvisejí s individuálně a sociálně uznávanými hodnotami, které podmiňují chování každého člověka.

Internalizované hodnoty jako takové představují určité sepětí s daným sociálním systémem, tj. ovlivňují afektivně volní chování jednotlivců, jejich účast na sociálním a kulturním životě apod. Každá individuální hodnotová orientace v sobě tedy skrývá určitý smysl, motivy a cíl jednání a spoluurčuje životní styl člověka.

Ve společnosti převažující a uznávané hodnoty jsou pak základním zdrojem i pro identifikaci a sociální soudržnost daného společenství a pro všechny oblasti lidského rozvoje. V závislosti na tom, jak se proměňuje společnost (včetně svých členů), proměňuje se i hierarchie ve společnosti převažujících hodnot. Tyto měnící se žebříčky preferencí jsou logickou a nutnou součástí přirozeného vývoje společnosti.

Zejména od devadesátých let minulého století je pak kvalita života stále více chápána i jako kategorie úzce související s rozšiřující se postmoderní hodnotovou orientací obyvatel, tj. s preferencemi individualismu, egocentrismu, kreativity, sebereflexe a sebeaktualizace, tj. se zaměřením se na dosahování společenského a

¹⁴⁸ SYROVÁTKA, O. (2005): Renesance filosofie – klíč k udržitelnosti? In: *Hlediska udržitelnosti a kvality života v manažerském a občanském rozhodování*. VŠE Praha, Oeconomica.

mocenského postavení, osobních cílů a na maximální uplatnění individuálních schopností a talentu. Obdobně významnou složkou v postmoderní hodnotové orientaci lidí se pak stává i osobní svoboda, dosažené vzdělání či uspokojování kulturních a jiných kvalitativně vyšších duchovních, sociálních a emocionálních potřeb. Mezi nedílné součásti postmaterialistické hodnotové orientace a postmaterialistického životního stylu pak v neposlední řadě patří i intenzivnější zájem o globální problémy lidstva z oblasti ekologie, neobnovitelných přírodních zdrojů, vojenské bezpečnosti, chudoby, energetické či finanční krize, pandemií apod.

Je více než zřejmé, že uvedený myšlenkový posun k postmaterialistické hodnotové orientaci (která ve svém důsledku, zejména z hlediska motivace ovlivňuje celou řadu lidských aktivit) koresponduje s významově hierarchickým uspořádáním a postupným utvářením lidských potřeb, tak jak jsou klasicky zachyceny v podobě tzv. Maslowovy pyramidy.

Jen velmi stručně lze teorii amerického psychologa Maslowa (Maslow, 1943)¹⁴⁹ o stupňovitém uspořádání potřeb připomenout, neboť se váže jak k proměnám obsahu diskutovaného pojmu QOL, tak obecně i k přechodu vyspělých společností od období materialismu k postmaterialismu.

Podle výše jmenovaného autora má každý jedinec pět základních typů potřeb, které lze řadit podle jejich existenční naléhavosti a významu pro člověka do pomyslné pyramidy. Těmito potřebami jsou jednak *základní existenční fyziologické potřeby* organismu (dýchání, pití, jídlo, spánek, sex, tělesná teplota, vylučování), *potřeba bezpečí* (pořádek, předvídatelnost věcí, bezpečí vlastní tělesné schránky a členů rodiny, jistota zdrojů, bydlení, zajištění zdraví a zdravotní péče, jistota zaměstnání, chráněný účet v bance apod.), *sociální potřeby* (emocionální naplnění v podobě přátelství, lásky, partnerství, sounáležitosti, identity, podpory, rodinného zázemí), *potřeba úcty, sebeúcty* (prestiže, respektu, seberealizace, uznání, pozitivního ohodnocení, vlastní důležitosti, ocenění jiných lidí). Nejvyšší stupeň potřeb pak představují tzv. *růstové potřeby* (potřeba využít svoje individuální schopnosti, realizovat svoje záměry, stát se tím, kým můžeme být, potřeba rozvoje, tvořivosti, hledání.....). Realizace těchto růstových potřeb je pak často podmíněna potřebou určité moci, privilegií či sociálního postavení.

¹⁴⁹ MASLOW, A. H. (1943): *A Theory of Human Motivation*. Psychological Review, Vol. 50, no. 4, pp. 370-396.

Zároveň podle Maslowa z hlediska uspokojování jednotlivých typů potřeb platí pravidlo, že kvalitativně vyšší potřeby jsou pocíťovány obvykle až po uspokojení potřeb nižších, resp. opačně řečeno, že alespoň částečné uspokojení níže položených potřeb je zpravidla podmínkou vzniku méně naléhavých, ale vývojově vyšších potřeb. Kvalitativně nejvyšší - *růstové potřeby* – pak mají poněkud odlišný charakter od předchozích čtyř v tom smyslu, že nemusí být nikdy úplně naplněny (tj. nemusí dojít k situaci, v níž uspokojení je dáno určitou mírou “nasycenosti” té které potřeby). Jejich případné nenaplnění není vnímáno jako frustrace nebo nedostatek; silné uspokojení může jedinec pocíťovat i jen v souvislosti se snažením se o dosažení určitého dlouhodobého životního cíle. Jinými slovy, důležité je „být na cestě k něčemu, bez ohledu na to, zda někdy daného cíle dosáhneme či nedosáhneme.” (Pozn. názor autorky).

Výše popsané principy Maslowovy pyramidy lze aplikovat nejen na otázky lidské motivace, lidského jednání či typu chování, ale samozřejmě i na problematiku individuálního vnímání a hodnocení určité životní situace, životní etapy, popř. i celého života a jeho smyslu. Je více než zřejmé, že významným kvalitativním předělem v rámci takového hodnocení je na jedné straně uspokojení fyziologických a materiálních potřeb člověka a na straně druhé pak uspokojení jeho vyšších potřeb, tj. potřeb sociálních, emocionálních a růstových. První dvě úrovně lze považovat za potřeby existenčního charakteru (čili potřeby nižšího řádu), zbylé tři úrovně pak tvoří potřeby kvalitativně vyšší, duchovnější (čili potřeby řádu vyššího). Zároveň je prokázáno, že se zvyšující se úrovní potřeb klesá význam a úloha peněz při snaze o jejich uspokojování.

Danou souvislost, resp. dané kvalitativní rozhraní přímo či nepřímo vystihlo a popsal ve svých pracích několik autorů, např. Ondrejovič (2002, s. 101-110)¹⁵⁰ nebo Vaďurová (2005, s. 32-33)¹⁵¹. Posledně jmenovaná autorka konstatuje, že: „*většina potřeb je v moderní společnosti zprostředkována v takové míře, že původně biologický základ ztrácí na významu. Do popředí tak vystupují nové potřeby, jako potřeba řízení*

¹⁵⁰ ONDREJOVIČ, P. (2002): *Kvalita života a násilie v každodennom živote*. In: Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, 2.-3.4. 2001 v Prešove. Filozofická fakulta Prešovské univerzity, 606 s.

¹⁵¹ VAĎUROVÁ, H., MŮHLPACHR, P. (2005): *Kvalita života: Teoretická a metodologická východiska*. Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 143 s.

a rozhodování a na druhé straně i potřeba integrace. Vliv peněz je nejsilnější při zajišťování biologických funkcí a potřeby bezpečí a jistoty. Seberealizace se odvíjí od osobních dispozic, peníze jsou pouze prostředkem k rozvoji a prožitek krásna a dokonalosti je již penězi ovlivněn minimálně. Obecně platí, že lidé v ohrožení upřednostňují potřeby dosažitelné penězi a naopak lidé zabezpečení uspokojují potřeby související s kvalitou života, tedy vrcholem Maslowovy pyramidy.“

Obdobně i Hnilicová (2006, s. 206)¹⁵² tvrdí, že “zlepšení socioekonomických podmínek života a splnění základních biologických předpokladů existence jsou významné pouze do určité míry, a to pokud uspokojení relevantních potřeb nedosáhne určité minimální hranice, obvykle definované jako hranice chudoby. Pro subjektivní vnímání kvality života je rozhodující kognitivní hodnocení a emoční prožívání vlastního života, které se socioekonomickým statusem, a dokonce ani s biologickým zdravím, nemusí být v přímé úměře.“ Jak autorka uvádí dále, po překonání této hranice je pro kvalitu života, resp. pro pocit životní spokojenosti již rozhodující právě jeho subjektivní a emoční prožívání.

Analogicky výše popsané individuální rovině lze podobnou hranici, resp. podobnou relaci nalézt i v globálním, tj. obecnějším makroměřítku. Řada autorů, např. Pacione (2003, s. 19)¹⁵³, Mlčoch (2007, s. 147-148)¹⁵⁴, Mühlfeit (2007)¹⁵⁵ a další tvrdí, že s rostoucím materiálním blahobytem ve vyspělých společnostech neroste ani subjektivně prožívaná životní spokojenost, ani pocit štěstí.

První z výše uvedených autorů hovoří v této souvislosti o tzv. “paradoxu blahobytu”, kdy spokojenost se životem není přímo úměrná a neroste v čase přímo úměrně se vzrůstem bohatství či blahobytu. Navíc, ani kontinuální ekonomický růst automaticky vždy nevede ke zvýšené kvalitě života ve smyslu takového jejího subjektivního prožívání.

¹⁵² HNILICOVÁ, H. (2005): *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. In: PAYNE, J. a kol.: *Kvalita života a zdraví*. Praha, s. 206.

¹⁵³ PACIONE, M. (2003): *Urban Environmental Quality and Human Wellbeing – a Social Geographical Perspective*. *Landscape and Urban Planning*, 65, pp. 19-30.

¹⁵⁴ MLČOCH, L. (2007): *Ekonomie a štěstí: Proč více někdy není lépe*. *Politická ekonomie*, 2/2007, Praha, s. 147-163.

¹⁵⁵ MÜHLFEIT, J. (2007): *Changing the World*. Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice, VŠE Praha.

Druhý z autorů pak (viz i Murgaš, 2008, s. 13)¹⁵⁶ poukazuje na to, že ekonomové pojmenovali tento vztah také jako “*Easterlinův paradox*”, resp. “*Easterlinův paradox štěstí*”, a to na základě práce amerického ekonoma Easterlina (Easterlin, 1974)¹⁵⁷, který tvrdí, že jakmile jsou jednou uspokojeny základní materiální potřeby obyvatel, štěstí a spokojenost se pak na národní úrovni v čase nezvyšují jen v závislosti na rostoucím národním důchodu, ale v závislosti na dalších faktorech v pomyslné posloupnosti “existing” – “having” – “loving” – “being”.

Naproti tomu však platí, jak dokládají např. průřezové výsledky výzkumu “*Kvalita života v Evropě*”¹⁵⁸ realizovaného ve 28 evropských zemích Evropskou nadací pro zlepšení životních a pracovních podmínek v roce 2003, že přímo úměrně se zvyšujícím se HDP na hlavu roste v rámci meziregionálních srovnání i průměrná životní spokojenost a pocit štěstí. Tzn., že platí, že obecně jsou vždy relativně spokojenější a šťastnější obyvatelé ekonomicky vyspělejších zemí než obyvatelé zemí méně vyspělých. Nejzajímavější dva převzaté grafy z citovaného výzkumu jsou uvedeny v přílohách č. III a č. IV.

Psychologickým pohledem na kvalitu života se zabývá např. Hiršová (2005, s. 10)¹⁵⁹, která pracuje s ekvivaletním – v psychologii častějším – pojmem ***pocit subjektivní pohody***, který je tvořen ze tří základních složek. Jednak z *emocionálních reakcí* (kdy nejdůležitější je četnost pozitivních emočních zážitků), jednak z *pocitu uspokojení v různých oblastech života* (jež vychází z odlišných individuálně preferovaných hodnot a cílů, u většiny osob ale zahrnuje kvalitu sociálních vztahů a míru uspokojování základních fyziologických potřeb), jednak i z *celkového hodnocení životní spokojenosti*. Subjektivní životní pohoda tedy v podstatě zahrnuje všechny skutečnosti, které měly, mají nebo budou mít pro jedince nějaký osobní význam, skutečnosti, k nimž se člověk upíná či vztahuje.

¹⁵⁶ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, VŠE, Praha, s. 13–21.

¹⁵⁷ EASTERLIN, R. A. (1974): Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence. In: *Nations and Household in Economic Growth*, ed. DAVID, P., REDER, M., New York, Academic Press.

¹⁵⁸ BÖHNKE, P. (2006): *First European Quality of Life Survey: Life Satisfaction, Happiness and Sense of Belonging*. Social Science Research Centre (WBZ), Berlin, p. 100, přístup z <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0591.htm>

¹⁵⁹ HIRŠOVÁ, M. (2005): Problematika přístupu k hodnocení kvality života v rámci trvalé udržitelnosti. In: *Hlediska udržitelnosti a kvality života v manažerském a občanském rozhodování*. Oeconomica, VŠE, Praha.

Subjektivní pocit životní pohody má podle Hiršové (2005) dvě základní dimenze. První z nich je *dimenze psychologická*, která představuje zejména kladný postoj k sobě samému, tj. sebezpřijetí; otevřenost k novým zkušenostem; schopnost osobního růstu; schopnost vnímat svůj život jako smysluplný; schopnost řídit svůj život; schopnost začlenit se do sociálního prostředí; schopnost samostatně jednat a udržet si svou autonomii; schopnost empatie a navázání vřelých vztahů s jinými lidmi. Druhou dimenzi je pak *dimenze sociální*, s níž si lze ztotožňovat takové skutečnosti jakými jsou existence kladných vztahů k druhým lidem; pocit, že společnost, jíž je jedinec součástí, je dobrá a schopná růstu; pocit, že jedinec svým životem přispívá k rozvoji společnosti a společnost to oceňuje; přesvědčení, že život společnosti má svůj řád a logiku; pocit, že jedinec je součástí určité komunity, s níž může sdílet cokoli společného. Blíže viz i Křivohlavý (2004, s. 15).¹⁶⁰

V kontextu se vším výše uvedeným lze ještě zmínit knihu německého a amerického psychologa a sociologa E. Fromma (Fromm, 1992)¹⁶¹, *“Mít, nebo být?”*, v níž jsou srovnávány a zkoumány dva odlišné způsoby lidské hodnotové orientace, resp. dva modely lidské existence - model “mít” a model “být”. Přestože samozřejmě v jednotlivých populacích či zemích mohou existovat a existují tyto modely souběžně vedle sebe (tj. na úrovni jednotlivců či sociálních skupin), lze předpokládat, že s celkovým rozvojem společnosti a s relativně dostatečným celoplošným uspokojením nižších existenčních a materiálních potřeb postupně začnou v každé společnosti převažovat potřeby vyšší, duchovnější, postmaterialistické. Vrátime-li se závěrem této subkapitoly k Maslovově pyramidě lidských potřeb, lze odlišné lidské životní strategie – model “mít” a model “být” – stavěné obvykle do protikladu (tj. odlišnost materialistického a postmaterialistického způsobu života) rozšířit a uspořádat do pomyslné posloupnosti, Tuto posloupnost lze pak jednoduše vystihnout triádou navazujících potřeb - “existovat – mít – být” (“být” ve smyslu seberealizovat se, najít smysl života, mít pocit dobrého života, zanechat po sobě “stopu”).

¹⁶⁰ KŘIVOHLAVÝ, J. (2004): Kvalita života: vymezení pojmu a jeho aplikace v různých vědních disciplínách s důrazem na medicínu a zdravotnictví. In: HNILICOVÁ, H.: *Kvalita života*. Sborník příspěvků z konference, konané dne 25.10. 2004 v Třeboni. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, prosinec 2004. 120 s., s. 9-20.

¹⁶¹ FROMM, E. (1992): *Mít, nebo být?* Praha, Naše vojsko.

Pokud jde o etické kontexty pojmu kvalita života, lze se dnes setkat nejen s názorem, že měření QOL je žádoucí a užitečné, ale - jak uvádějí Dragomirecká, Škoda (1997, s. 430-431) - existují i autoři, kteří s měřením QOL nesouhlasí jak z etických důvodů, tak i z důvodu značného nadužívání tohoto pojmu. Etické námitky souvisí především s tím, pro jaký cíl se dané údaje shromažďují. Tito autoři „*Vyjadřují přesvědčení, že kvocient kvality života by nikdy neměl nahradit svobodnou volbu jedince a neměl by sloužit k vytvoření normy, jak má vypadat kvalitní život. Zvyšující se zájem o sledování kvality života má také své kritiky, kteří poukazují především na teoretickou nedostatečnost a definiční nejednotnost samotného pojmu kvality života; na používání psychometricky neprověřených nástrojů a vyvozování nepodložených nebo nadměrně zobecňujících interpretací a na další etické a psychologické důsledky, které s sebou rostoucí využívání kvality života jako výstupního ukazatele přináší.*“¹⁶²

2.1.3.4. Kvalita života, globalizace a kulturní kontexty QOL

Do popředí zájmu sociálních vědců se stále více dostávají otázky souvztažnosti a vícenásobné závislosti mezi sociálními, politickými, ekonomickými, ekologickými a jinými faktory utvářejícími či ovlivňujícími kvalitu a udržitelnost života. Výzkumy kvality života se tak nutně dotýkají nejen lokální a regionální úrovně, ale i úrovně globální, kde lze nalézt významné, nejen kulturně, ale i institucionálně podmíněné odlišnosti v chápání (a “uskutečňování”) tohoto pojmu.

Srovnání evropských a amerických představ o kvalitě života nabídl americký ekonom Rifkin (2005),¹⁶³ který říká, že: „*Evropa nastoluje sen o kvalitě života, namísto starého amerického snu o individuálním úspěchu... to čemu říkám Evropský sen, to je silná myšlenka. Měla by to být příští kapitola dějin. Po dlouhou dobu byl příkladem a modelem americký sen. Je to velmi jednoduchý model - když budeš těžce pracovat, dopracuješ se úspěchu. Když se obětuješ, tvoje děti budou mít prospěch z tvé práce. Je to individuální sen. Evropané formulují svůj sen trochu jinak. Řeknou vám většinou, že jim jde o dobrou kvalitu života. Vědí ale, že té lze dosáhnout jen společně. Namísto toho starého amerického snu o individuálním úspěchu a kumulování statků a o právu na majetek a o svobodném trhu, Evropa nastoluje sen o kvalitě života, o udržitelném*

¹⁶² DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. (1997): Měření kvality života v sociální psychiatrii. In: *Česká a slovenská psychiatrie* (časopis psychiatrické společnosti), Roč. 93, č. 8, 1997, s. 423–432.

¹⁶³ RIFKIN, J. (2005): Rozhovor se Z. Velískem, ČT 24, 22.12.2005.

rozvoji, o rovnováze mezi prací a odpočinkem, o občanských právech a o míru. Já myslím, že tenhle nový sen, ten rodící se evropský sen, s veškerými svými slabinami, je prvním pokusem svého druhu. Prvním v celé historii. Vytváří globální vědomí v globalizujícím se světě. Ve světě, který už uznal vzájemnou závislost jedněch na druhých. Ten model má možná zatím příliš mnoho slabin na to, aby se prosadil. Ale Evropané zahájili jeho realizaci. Přes všechny nedostatky EU. Přes její vnitřní rozpory, předsudky... Pro mě jako Američana je zajímavé, že to, o co se v Evropě pokoušíte je cesta ke globálnímu chápání lidské existence.“¹⁶⁴

V kontextu výše uvedeného lze dodat, že cílem EU je vybudovat společnou konkurenceschopnou ekonomiku založenou především na znalostech, která bude zaručovat jak trvalý hospodářský rozvoj, tak plnou zaměstnanost, tak sociální a kulturní soudržnost a tím i určitou stabilní kvalitu života.

V kontextu různých kulturních kontextů QOL lze ještě uvést, že dosavadní vědecké výzkumy se snažily zobecnit již existující přístupy a vytvořit jakýsi konečný, universálně platný „seznam“ oblastí kvality života, který by vystihoval obecný „standardizovaný“ koncept QOL. Takovouto snahu ale někteří autoři kritizují (např. K. Keith citovaný v Galloway (2006, s. 23))¹⁶⁵, a to proto, že podle něj se mohou hlavní oblasti kvality života v různých kulturách lišit a zpravidla se i liší. Z toho vyplývá, že zobecnění oblastí kvality života mezi různými kulturami není možné.

2.1.4. Teorie a modely kvality života

Všechny dále uvedené teorie a modely kvality života mají společné to, že představují komplexní a obecnější pohled na QOL, tzn. že nutně postihují nejen podmínky života člověka ve smyslu vnějšího prostředí (zejména materiálního, sociálního, ekologického a kulturního), ale postihují i dimenze vnitřní (psychologické a emocionální). Tato výše zmíněná základní **“dvojdímenzionálnost reality QOL či jejích modelů”** je jednou z mála skutečností, na níž se odborníci studující QOL z nejrůznějších úhlů pohledů dokáží shodnout.

¹⁶⁴ RIFKIN, J. (2005): Rozhovor se Z. Velíškem, ČT 24, 22.12.2005.

¹⁶⁵ GALLOWAY, Susan: *A literature Review*. In: BELL, David, GALLOWAY, Susan, HAMILTON, Christine a SCULLION, Adrienne: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece (on line)*, 2006, www.scotland.gov.uk

Druhou shodu pak – zejména v posledních letech – nacházejí v **“souvztažnosti QOL s otázkou hodnotových orientací”** čili v tom, že problematika kvality života velmi úzce souvisí s problémem individuálně i celospolečensky preferovaných hodnot. Srovnej např. Bačová, 2004¹⁶⁶ nebo Potůček, 2002a¹⁶⁷. Posledně jmenovaný autor (citováno v Murgaš, 2008¹⁶⁸, s. 14) hovoří o tom, že v rámci obecného vývoje hodnotových orientací české společnosti lze zaznamenat *“rostoucí prostor pro prázdnou existenci, zbavenou lidskosti”*,¹⁶⁹ jehož atributy tvoří všeobecný pokles významu hodnotových orientací, pokles významu kvality i obsahu věcí, pokles významu filosofických otázek po smyslu života. Dále uvádí i významné rozšíření individualistických, egocentrických, egoistických a hedonistických hodnotových orientací; komplementárně k tomu pak pokles rozšíření, a tím i uplatňování altruistických hodnotových orientací a takových hodnot jakými jsou např. solidarita, soucit či sociální citění.

Třetí shodou, o níž se zasloužili zejména kulturologové, je tzv. **“kulturní a hodnotový relativismus”** vážící se k odlišnému psychologickému prožívání shodných objektivních životních podmínek různými jedinci či sociálními skupinami. Lze totiž tvrdit, že každé individuální prožívání QOL je subjektivní a závisí jak na hodnotové orientaci jedince, tak i na jeho kulturně podmíněných očekáváních, internalizovaných normách a dalších faktorech. Analogicky s tím lze i u některých společenství (regionálních, etnických či náboženských) předpokládat, že jejich sociálně psychologické hodnocení objektivních životních podmínek může být významně pozitivně zkresleno tzv. **„positivity bias“** (tzn. pojem z oblasti sociální psychologie představující prokázanou tendenci generalizovat a internalizovat pozitivní hodnocení druhých lidí či pozitivního prostředí, v němž se člověk dlouhodoběji nachází), neboť právě takovéto pozitivní hodnocení a takováto reflexe či sebereflexe tvoří v těchto společenstvích významnou součást uznávaných sociálních norem. Samozřejmě, že obdobné efekty platí i při analogických negativních hodnoceních, která se mezi lidmi *“přenášejí”*.

¹⁶⁶ BAČOVÁ, V. (2004): Kvalita života, hodnotové systémy v společnosti a sociální kapital. In: DŽUKA, J. ed. *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov, Prešovská universita, s. 42-78.

¹⁶⁷ POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*, Praha.

¹⁶⁸ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, VŠE Praha.

¹⁶⁹ Ibidem.

V neposlední řadě lze jakožto další dílčí závěr uvést i to, že koncept kvality života apriori předpokládá akceptování teze, že *“sociální a fyzické prostředí ovlivňuje QOL lidí, v něm žijících”*. Nicméně např. Biagi et al. (Biagi, Lambiri, Rouyela, 2007, s. 2)¹⁷⁰ k tomu uvádí, že vnější prostředí neovlivňuje život každého jedince stejným způsobem a to, jak jsme v daném prostředí spokojeni, závisí nejenom na kvalitě tohoto okolí, ale také na způsobu, jakým vnímáme. (Proces vnímání je pak možno chápat jako funkci nebo jakožto výsledek řady fyziologických, psychologických a sociálních faktorů, které jsou “zodpovědné” za pocit (ne)uspokojení z prostředí, které jedince či sociální skupinu obklopuje).

Chceme-li se na modely kvality života podívat z obecnější roviny, lze vydefinovat – viz i klasifikaci Taillefera (Taillefer et al., 2003, s. 299)¹⁷¹ v tab. č. 3 - tři základní typy modelů QOL, které se liší způsobem své konstrukce a složitostí. Relativně nejjednoduššími, nejméně sofistikovanými modely jsou modely tzv. konceptuální; naproti tomu za nejpropracovanější jsou považovány modely obsahující jak určitý teoretický vysvětlující rámec, tak popis jednotlivých prvků, tak jejich strukturu a vztahy mezi nimi. Aplikace takovýchto modelů je však zatím spíše výjimečná.

Tabulka č. 3: Modely kvality života podle typu a složitosti konstrukce

Typ	Charakteristika
Konceptuální model	Model specifikující jednotlivé <i>dimenze</i> a vlastnosti kvality života, nejméně promyšlený, nejméně formálně propracovaný, nevyužívající složitých metod.
Konceptuální rámec	Model popisující, explanující či předpovídající charakter nejvýznamnějších <i>vztahů</i> mezi prvky nebo dimenzemi QOL
Teoretický rámec	Model zahrnující <i>strukturu prvků a jejich vztahy</i> v rámci určité teorie.

Zdroj: Vlastní úprava a zpracování podle Taillefer a kol (2003, s. 299), cit. v Galloway (2006, s. 14)¹⁷²

Mezi v dnešní době nejznámější a patrně i nejcitovanější model QOL patří *model subjektivní kvality života* vytvořený Centrem pro podporu zdraví při Univerzitě

¹⁷⁰ BIAGI, B., LAMBIRI, D., ROUYELA, V. (2007): *Quality of Life in the Economic and Urban Economic Literature*. Social Indicators Research.

¹⁷¹ TAILLEFER, M. CH. et al. (2003): *Health-Related Quality of Life Models: Systematic Review of the Literature*. Social Indicators Research.

¹⁷² GALLOWAY, S. (2006): *A literature Review*. In: BELL, D., GALLOWAY, S., HAMILTON, CH., SCULLION, A.: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece* (on line), www.scotland.gov.uk

Toronto¹⁷³. Jde o vícerozměrný model, který vychází z holistického, tj. celistvého pojetí kvality života, nicméně i on je strukturován do tří základních oblastí (“být”, “někam patřit”, “realizovat se”), kdy v každé z nich potom rozlišuje ještě další tři podoblasti. Podobu celého modelu zachycuje následující tab. č. 4.

Skutečná kvalita života konkrétního jedince je potom dána jednak subjektivně (sociálně, hodnotově a kulturně) podmíněným významem jednotlivých vymezených oblastí, jednak také mírou, v níž se jedinci daří tyto oblasti života reálně naplňovat a tím, jak toto naplňování sám opět subjektivně hodnotí. Podle tohoto modelu je pro QOL nejdůležitější *subjektivní pocit osobní pohody či nepohody* (tělesné, duševní a sociální), resp. subjektivní percepce a imaginace individuální životní situace. Přitom objektivní environmentální životní podmínky nejsou do tohoto modelu zahrnuty ani uvažovány, neboť samy o sobě žádnou kvalitu života nevytvářejí, mohou ji pouze více nebo méně významně podporovat nebo nepodporovat.

Tabulka č. 4: Model kvality života Centra pro podporu zdraví Univerzity Toronto

1. BÝT (BEING) – osobní charakteristiky člověka	
Fyzické bytí	Zdraví, hygiena, výživa, pohyb, odívání, celkový vzhled.
Psychologické bytí	Psychologické zdraví, vnímání, citění, sebeúcta, sebekontrola.
Spirituální bytí	Osobní hodnoty, přesvědčení, víra.
2. PATŘIT NĚKAM (BELONGING) - spojení s konkrétním prostředím	
Fyzické napojení	Domov, škola, pracoviště, sousedství, komunita.
Sociální napojení	Rodina, přátelé, spolupracovníci, sousedé (užší napojení).
Komunitní napojení	Pracovní příležitosti, odpovídající finanční příjmy, zdravotní a sociální služby, vzdělávací, rekreační možnosti a příležitosti, společenské aktivity (širší napojení).
3. REALIZOVAT SE (BECOMING) – dosahování osobních cílů; naděje a aspirace	
Praktická realizace	Domácí aktivity, placená práce, školní a zájmové aktivity, péče o zdraví, sociální začleňování.
Volnočasové realizace	Relaxační aktivity podporující redukci stresu.
Růstová realizace	Aktivity podporující zachování a rozvoj znalostí a dovedností, adaptace na změny.

Zdroj: Vlastní úprava a zpracování podle Svobodová (2006)¹⁷⁴, cit. *The quality of life model*, University Toronto, Canada, přístup z <http://www.utoronto.ca/qol/concepts.htm>.

¹⁷³ <http://www.utoronto.ca/qol/concepts.htm>

¹⁷⁴ SVOBODOVÁ, L. (2006): Kvalita pracovního života – změny ve světě práce, modely, indikátory. In: *Aktuálně otázky bezpečnosti práce*. Stará Lesná, Slovenská republika, přístup z http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/sbornik_kvalita_pracovniho_zivota.doc

Jako příklad takovýchto vnějších podmínek lze uvést v území existující pracovní či vzdělávací příležitosti, které ale jedinec nijak nevyužívá nebo je nemůže využívat, není na ně “napojen” nebo o nic vůbec neví, tudíž tyto skutečnosti “environmentálního” prostředí jeho QOL neovlivňují.

O něco méně známým modelem kvality života je potom komplexní model QOL, který vytvořil Kováč (2004), a to na základě poměrně velkého počtu podmínek či komponent uspořádaných do tří úrovní (viz tab. č. 5) a do určité míry připomínajících Maslowovu pyramidu lidských potřeb.

První, jakousi bazální (všelidskou) rovinu pro prožití komplexně kvalitního života představuje dobrý fyzický stav, normální stav psychický, dětství a dospívání ve funkční rodině, vyhovující neproblematické materiální a sociální zabezpečení, nekontroverzní život a zdraví neohrožující životní prostředí a úspěšný průběh základní socializace ve vztahu k přežití individua.

Tabulka č. 5: Model kvality života

Smysl života		
	Bezproblémové stárnutí.	
	Úroveň kultivace osobnosti.	
	Společenské uznání.	
	Podpora závislým.	
	Podpora života.	
	Univerzální altruismus.	
Axiologické styly (dionýsovský, apolonský), životní styly (celibát, workoholismus), ideové styly (dogmatismus, liberalismus), kognitivní styly	Pevné zdraví.	Vášně (sexuální, hráčská, cestování), koníčky (sport, tvořivost), zájmy (o věci, lidi, ideje)
	Prožívání životní spokojenosti.	
	Uspokojivé sociální prostředí.	
	Úroveň společenského vývoje.	
	Přátelské prostředí.	
	Úroveň znalostí a kompetencí.	
	Dobrý fyzický stav.	
	Normální psychický stav.	
	Vyrůstání ve funkční rodině.	
	Odpovídající materiálně sociální zabezpečení.	
	Život chránící životní prostředí.	
	Získání schopností a návyků pro přežití.	

Zdroj: Upraveno dle Kováč, D. (2004): *Kultivace integrované osobnosti*. Psychologie Dnes, (2004, s. 12-14).

Druhou, jakousi civilizační (individuálně specifickou) rovinu tvoří dobré zdraví, převažující životní spokojenost, uspokojivé sociální prostředí a kvalitní interpersonální sociální vazby, stupeň rozvinutosti společnosti, kompetence, znalosti a dovednosti individua.

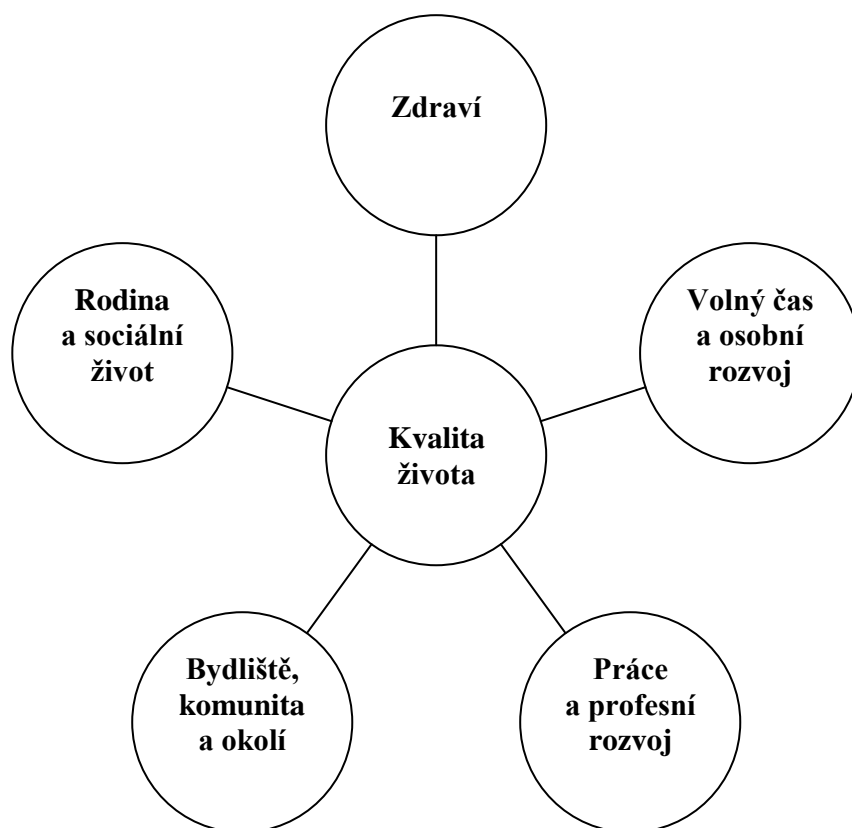
Třetí rovinou, jakousi elitní (kulturně duchovní) pak vytvářejí takové hodnoty a procesy jako je altruismus, charitativní jednání, existence společenského uznání a realizace jednotlivce, vysoká míra kultivovanosti jedince a možnost bezproblémového stárnutí. Jak dále uvádí Kováč (2004, s. 13), model je zastřešen smyslem života jakožto průřezovým systémovým psychickým regulátorem téměř každého lidského chování a konání.

Dalším z modelů QOL, na které upozorňuje i Svobodová¹⁷⁵, je i model používaný v rámci řízení lidských zdrojů, a to v oblasti kanadských ozbrojených sil (Strategic Plan for Quality of Life Improvements in the Canadian Forces). Blíže viz obr. č. 1.

Tento - oproti jiným - relativně zjednodušený model obsahuje pět základních oblastí, které jsou u pracovníků kanadské armády průběžně monitorovány a systematicky vyhodnocovány. V podstatě lze říci, že tento model se pragmaticky zabývá objektivně měřitelnými charakteristikami lidského života či životního způsobu, tj. zejména zdravotním stavem, pracovními podmínkami a podmínkami pro profesní rozvoj, možnostmi a způsoby trávení volného času. V neposlední řadě pak také vyhodnocuje sociální život a kvalitu sociálních vazeb, ať již v rámci rodiny, lokální či profesní komunity. Nezabývá se však již vazbou na hodnotovou orientaci lidí, na subjektivně prožívanou životní spokojenost.

¹⁷⁵ http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/soudoba_sociologie_II_kvalita_zivota-svobodova.doc

Obrázek č. 1: Model kvality života pracovníků kanadské armády

Zdroj: Review of Quality of Life Project Management. *Chief Review Services*, Canada 2004, převzato a upraveno podle Svobodová¹⁷⁶

Jedním z dalších modelů, který je možné a potřebné alespoň stručně představit, je model tzv. “čtyř kvalit života” představující zcela jiný, rozšířený a od všech předchozích modelů dosti výrazně odlišný pohled na kvalitu života (viz tab. č. 6).

¹⁷⁶ Ibidem.

Tabulka č. 6: Model “čtyř kvalit života”

Čtyři kvality života	VNĚJŠÍ KVALITY Charakteristiky prostředí včetně společnosti	VNITŘNÍ KVALITY Charakteristiky individua
PŘEDPOKLADY Životní šance	VHODNOST PROSTŘEDÍ <ul style="list-style-type: none"> Životní prostředí, sociální kapitál, prosperita, životní úroveň (zahrnuje ekologické, sociální, ekonomické a kulturní podmínky, které studuje ekologie, architektura, sociologie a sociálně-politické vědy)	ŽIVOTASCHOPNOST JEDINCE <ul style="list-style-type: none"> Psychologický kapitál, adaptivní potenciál, zdraví, způsobilost (představuje fyzické a duševní zdraví, znalosti, schopnosti a umění života a je předmětem zájmu lékařství, psychologie a pedagogiky včetně tělovýchovy a poradenství v oblasti životního stylu)
VÝSLEDKY Životní výsledek	UŽITEČNOST ŽIVOTA <ul style="list-style-type: none"> Vyšší hodnoty než přežití, transcendentální koncepce (zahrnuje vnější užitečnost člověka pro jeho blízké okolí, pro společnost a lidstvo a jeho vnitřní cenu v termínech morálního vývoje, morální dokonalosti a je tradičně předmětem zájmu filosofie)	VLASTNÍ HODNOCENÍ ŽIVOTA <ul style="list-style-type: none"> Subjektivní pohoda, spokojenost, štěstí, pocit smysluplnosti (představuje pojetí kvality života, které je široce aplikováno ve vědách o člověku, v medicíně a vytváří vlastní metodologické postupy, zahrnuje hodnocení spokojenosti s jednotlivými životními oblastmi, hodnocení převažující nálady a celkové spokojenosti se životem)

Zdroj: Upraveno dle VEENHOVEN, R. (2000): *The Four Quality of Life*. Ordering Concepts and Measures of the Good Life. Journal of Happiness Studies, 1: p. 1-39

Tento model totiž oproti jiným zohledňuje i takové faktory, jako jsou výchozí životní šance, tj. “odlišné startovní pozice”, různé vnější a vnitřní předpoklady pro prožití individuálního života. Tyto faktory jsou nazvány jako “vhodnost prostředí” a “životaschopnost jedince”. Oproti jiným modelům také tato představa uvažuje v dimenzích “užitečnosti života” jednotlivce z hlediska určité komunity, společnosti či celého lidstva a z hlediska hodnot a názorů tímto jednotlivcem zastávaných. Jako poslední část daný model zahrnuje i “vlastní hodnocení života”, tj. oblast, která je právě v posledním období řadou vědních období sledována jako subjektivní QOL, a již je také věnována převážná část této disertační práce.

2.1.5. Shrnutí teoretických rámců QOL

Lze-li nějak shrnout tuto obecnou, definiční a teoretickou kapitolu o QOL, lze říci, že studium této problematiky lze v současné době chápat již jakožto **nový interdisciplinární obor**, který zkoumá QOL v různých úrovních a sférách, a to

od makropohledů, přes národní úrovně až ke specifické kvalitě života vybraných sociálních skupin obyvatelstva, popř. až k subjektivnímu vnímání QOL jednotlivcem a k měření individuálních pocitů životní spokojenosti a štěstí.

Zcela zřejmý je také i **vývoj chápání a zkoumání daného pojmu**, a to od primárních objektivních hodnocení objektivních podmínek života či životní úrovně (čímž se zabývá geografie, ekonomie, ekologie), přes snahy o poznání subjektivního, kulturně, sociálně či jinak podmíněného vnímání objektivních životních podmínek (čímž se zabývá sociologie, sociální psychologie, ale i behaviorální geografie, kulturní antropologie apod.) až po současné tendence zkoumat QOL jakožto subjektivní hodnocení human well-being, tedy spokojenosti s utvářením a prožíváním vlastního života (tato oblast je doménou psychologie a sociologie).

V souvislosti s tím se také stále jasněji ukazuje, že **kvalita života je stále více spojována s problematikou preferovaných hodnot** a hodnotových orientací. V kontextu s tím je třeba také při studiu QOL vždy brát v úvahu dosaženou ekonomickou a sociální úroveň té které společnosti, obecné civilizační a vývojové trendy, celkové směřování k **modernizaci a globalizaci** společnosti, a v neposlední řadě i posun ve smýšlení lidí v nejnávýspějších zemích od materialismu k postmaterialismu.

Je proto více než pravděpodobné, že obsah tohoto pojmu se bude ve vědomí lidí, ale i výzkumníků do budoucna i nadále proměňovat a je více než možné, že jednotná, universálně platná definice nikdy nalezena nebude, popř. že po určité době i přestane být hledána, tj. že bude upuštěno od snah o komplexní zkoumání a měření QOL.

Zcela jistě nezpochybnitelná je i **dualita, resp. minimálně základní dvojdímenzionálnost problematiky QOL**. Dnes hlavní preferovanou dimenzí je dimenze subjektivně psychologická, zabývající se tím, jak lidé prožívají svůj život (human well-being). Druhou zkoumanou dimenzí je dimenze objektivně prostorová, analyzující zejména podmínky, v nichž tito lidé svůj život žijí (environmental quality). Nicméně je třeba v této souvislosti poznamenat, že zejména v posledním období není objektivní přístup vždy striktně oddělován od přístupu subjektivního; často se lze totiž setkat s tím, že ve výzkumech jsou propojovány objektivní podmínky života a jejich subjektivním nebo sociálně psychologicky podmíněným hodnocením. Jak k tomu podotýká Galloway

(Galloway, 2007, s. 33-34)¹⁷⁷: *“Dohromady vzato, dnešní rozsáhlá ekonomická literatura zabývající se subjektivním well-being přesvědčivě demonstrovala důležité asociace mezi tím, jak jedinci popisují svoji úroveň uspokojení a pozorovatelnými charakteristikami jejich osoby a společnosti, ve které žijí.”*

Nepochybně významně k výše zmíněné a přetrvávající neujasněnosti obsahu pojmu QOL, resp. k neexistenci jednotné definice, může přispívat i **různé, např. i kulturně podmíněné chápání termínu “kvalita”**. Zatímco vědecká či odborná literatura obvykle chápe tento pojem jako určitou vlastnost, která může být spojována jak s pozitivními, tak i s negativními hodnoceními, neoborná veřejnost zpravidla chápe kvalitu jako něco, co je výhradně pozitivní.

Dále je také z předchozího teoretického textu více než zřejmá snaha odborné veřejnosti o přesnější definování a vymezení obsahu tohoto pojmu. I přesto však v této oblasti dále panuje **nejednotnost a nejednoznačnost**, neboť pro naprostou většinu uživatelů se tento pojem pohybuje někde mezi pojmem životní úroveň (objektivně měřitelný, pojem nejčastěji užívaný v politice, ekonomii, geografii) a pojmem spokojenost (subjektivně prožívaný pocit, pojem nejčastěji užívaný v medicíně, sociologii a psychologii).

K obdobnému závěru de facto docházejí i Maříková, Petrusek, Vodáková a kol. (1996, s. 557) ve Velkém sociologickém slovníku, kde problematiku QOL shrnují následovně: *„Kvalita života je posuzována především podle indikátorů životního prostředí, ukazatelů zdraví a nemoci, úrovně bydlení a rekreace, mezilidských vztahů, volného času, sociálních i technologických charakteristik práce, možností podílet se na řízení společnosti, podle osobní i kolektivní bezpečnosti, sociálních jistot a občanských svobod. Stále větší význam mají indikátory odvozené z řešení globálních problémů, zejména vyjadřujících ekologické stránky života. Některá pojetí kladou důraz na subjektivní hodnocení (spokojenost jednotlivce se svým životem); v rámci tzv. hnutí sociálních ukazatelů se však naopak projevuje snaha nalézat objektivnější kritéria. Kvalita života je studována buď jako souhrn dílčích „kvalit“ jednotlivých stránek*

¹⁷⁷ GALLOWAY, Susan: A literature Review. In: BELL, David, GALLOWAY, Susan, HAMILTON, Christine a SCULLION, Adrienne: Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece (on line), 2006, www.scotland.gov.uk

a složek života, nebo holisticky jako celek s vlastní strukturou a významem. Mnohdy je zcela redukována na zjišťování úrovně spokojenosti s daným stavem.¹⁷⁸

Podle Potůčka „Amartya Sen navrhuje ještě úplně jiný koncept kvality života. Podle něj při výzkumu kvality života nejde o to, jaké komodity nebo zdroje mají lidé k dispozici, protože mají různé potřeby a stejné zdroje mohou použít odlišným způsobem. podobně nejde při měření kvality života o to, jakého uspokojení lidé z těchto komodit dosáhnou, protože toto uspokojení je často věcí osobních preferencí a vkusu. Podle Sena jsou pro kvalitu života lidí rozhodující věci a záležitosti, kterým se člověk věnuje a jež ovlivňují jeho život, a kombinace možností, ze kterých si člověk může volit při naplňování svého života.“¹⁷⁹

I přes značnou komplexnost a zjevnou složitost daného pojmu si na tomto místě dovolím znovu zopakovat svoji definici ze s. 40, protože právě v tomto významu se chci dále kvalitou života zabývat. QOL tedy rozumím **„reflexi objektivních environmentálních podmínek (vnějšího prostředí) a sebereflexi (vnitřního prostředí) člověka v kontextu kulturních, hodnotových, sociálních a prostorových (geografických) systémů a ve vztahu k individuálním motivacím, schopnostem, cílům a očekáváním.“**

O něco vzosněji a filosofičtěji lze snad tuto subkapitulu zakončit citátem Marca Aurelia, tj. ideou, že nakonec stejně **“náš život je tím, co z něj udělají naše myšlenky.”**

¹⁷⁸ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol.: *Velký sociologický slovník*, díl 1, A-O. 1. vydání. Praha: Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 1996. 747 s.

¹⁷⁹ POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*, Praha, s. 75.

2.2. Operacionalizace pojmu a indikátory kvality života

Jak již bylo naznačeno a vícekrát řečeno v předchozím textu, kvalitu života nelze měřit jednoduše či přímo. Snahám o jakoukoliv její kvantifikaci musí předcházet jak obecná operacionalizace a diskuse pojmu, tak z ní vycházející volba konkrétních indikátorů kvality života. Těmito indikátory lze ve shodě s prací Mederly, Nováček a Topercer (2004, s. 5)¹⁸⁰ rozumět „*jakákoliv číselná fakta, tedy data (proměnné, indexy a jiné odvozené kvantitativní charakteristiky), která mají anebo mohou mít nějaký vztah ke kvalitě lidského života.*“ V textu Komise OSN pro udržitelný rozvoj, citováno např. v Potůček a kol. (2002, s. 76)¹⁸¹, jsou funkce a významy těchto nejrůznějších indikátorů objasněny následovně: „*Indikátory plní celou řadu funkcí. Mohou zjednodušovat, objasňovat a zprostředkovávat souhrnné informace pro rozhodování, pomáhat začleňování přírodních a sociálních věd do rozhodování a pomáhat měřit směřování k udržitelnému rozvoji. Mohou poskytovat včasná varování před možnými ekonomickými, sociálními a environmentálními ohroženími. Představují také důležité nástroje pro přenos idejí a hodnot.*“

Sledováním a hodnocením QOL pomocí různých indikátorů se zabývá celá řada světových institucí a programů. Např. lze jmenovat Rozvojový program OSN (UNDP - Human Development Report), Světovou banku (World Development Indicators, Monitoring Environmental Progress), Světovou zdravotnickou organizaci (databázi WHO „*Health For All*“), United Nations DESA (Indicators of Sustainable Development), World Resource Institute (World Resources), United Nations FAO (databázi FAOSTAT), Eurostat (Pressure Indices Project), Evropskou agenturu pro životní prostředí (Yearly Indicator-Based Report), OECD (tj. Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Core Set of Environmental Indicators), IUCN (nyní Světová ochránářská unie a její koncept blahobytu národů) a další.

Díky činnosti těchto organizací dnes již existuje velký počet indikátorů, jimiž jsou monitorovány různé oblasti kvality života. Jejich slabinou ale je, že povětšinou jde pouze o indikátory dílčí, které nejsou schopny komplexně postihnout danou

¹⁸⁰ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*, Praha.

¹⁸¹ POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*, Praha, s. 76.

problematiku. Proto se stále častěji začínají využívat složené neboli agregované ukazatele QOL.

Na druhé straně ale ani tento přístup či metodika není samospasitelná, neboť i v rámci dobře navrženého agregovaného ukazatele se obvykle a nutně ztrácí logické a příčinné souvztažnosti mezi dílčími indikátory, čímž se ztrácí i významná část informace důležitá z hlediska následné interpretace.

Na čtenářově úvaze pak zcela ponechávám názor na přínosnost a užitečnost speciálního indikátorového programu, který od roku 1995 probíhá v rámci OSN a který má navrhnout sadu nejvhodnějších indikátorů udržitelného vývoje na makroregionální úrovni. V roce 1996 byl vydán první výstupní materiál „*Indicators of Sustainable Development, Framework and Methodologies*“ – tzv. „*Modrá kniha*“, v níž bylo navrženo 134 indikátorů ve čtyřech skupinách (41 sociálních, 23 ekonomických, 55 environmentálních a 15 institucionálních). Indikátory byly posléze testovány ve 22 zemích včetně České republiky, přičemž se ukázalo, že některé skupiny indikátorů by měly být doplněny, ale vyskytly se i názory opačné, resp. doporučující, aby se seznam indikátorů zúžil, aby byl pragmatičtější a výstižnější. V roce 2000 byl pak navržen nový základní soubor 57 indikátorů, seřazených do 15 témat a 38 podtémat, přičemž čtyři základní dimenze udržitelného vývoje (sociální, ekonomická, environmentální a institucionální) zůstaly zachovány. Pro zajímavost uvádím přehled těchto jednotlivých indikátorů v příloze č. V. Nicméně mým názorem a přesvědčením je, že indikátory z takto početného souboru nemohou být používány současně, za účelem souhrnného vystižení situace v oblasti udržitelného vývoje, ale pouze jednotlivě či výběrově z hlediska čtyř vymezených oblastí.

2.2.1. Používané indexy a způsoby měření objektivní kvality života

Objektivní ukazatele a z nich utvořené indexy umožňují na různých úrovních (mezinárodní, národní, regionální a místní) identifikovat ssituaci a vývojové trendy v oblasti environmentálních, demografických, sociálních, ekonomických a dalších jevů.

Nejčastěji jsou tyto indikátory využívány jako vstupní ukazatele pro konstrukci **celkového agregovaného (agregátního) indexu**, tj. bezrozměrného čísla, jež má kromě celé řady výhod (tj. např. sloučení mnoha ukazatelů do jednoho, lepší přehlednost a možnost srovnatelnosti výsledků jednotlivých územních jednotek, možnost agregace

jinak nesčítatelných veličin, možnost vážení jednotlivých ukazatelů jejich významností v rámci celkového ukazatele nebo v rámci daného jevu) i řadu méně známých a často ani nediskutovaných nevýhod. Jde zejména o možnost nezáměrného nebo i záměrného zkreslení celkového výsledku, ať již v důsledku způsobu konstrukce ukazatele, v důsledku zahrnutí nebo nezahrnutí některých proměnných nebo v důsledku způsobu standardizace vstupních dat (“hrubší” standardizace pořadím, “jemnější” standardizace pomocí hodnoty směrodatné proměnné, popř. i jinými způsoby, které budou v rámci příkladů popsány ještě i dále). Celkově jsou za silné stránky agregovaných ukazatelů považovány zejména jednoduchost, intuitivní samozřejmost, srozumitelnost a atraktivnost, a to i pro širší veřejnost.

Samostatnou kapitolu pak v kontextu možných zkreslení, větší či menší přesnosti, celkové vypovídací hodnoty či vypovídacích schopností agregovaného ukazatele představuje problematika volby prosté či vážené podoby daného ukazatele. Ve druhém jmenovaném případě je pak často “Achillovou patou” takového agregovaného ukazatele zejména otázka vlastní volby či stanovení vah (viz dále subkapitola 2.2.1.3.).

Slabiny agregovaných ukazatelů tak paradoxně pramení z jejich výše zmíněných silných stránek. Důsledkem jednoduchosti a snadné “pochopitelnosti” je - zejména pro “uživatele” neznajícího způsob výpočtu agregovaného ukazatele či způsob určení vah – velmi významná “vulgarizace” reality. Díky agregaci se totiž ztrácí možnost odhalení nebo i jen zkoumání vnitřní struktury vazeb mezi dílčími, do agregovaného ukazatele vstupujícími veličinami.

Agregované ukazatele mohou být málo spolehlivé také z důvodů subjektivních rozhodnutí, které jejich autoři při tvorbě použili a dostatečně - záměrně nebo i nezáměrně - nevysvětlili. Vypovídací schopnost takovýchto indikátorů je pak velmi blízká nule.

Existující objektivní indikátory používané v konkrétní oblasti měření QOL si všímají zejména předpokládaných zdrojů kvality života, tj. dobrého zdravotního stavu, dosaženého vzdělání a přístupu k němu, dostupnosti materiálních statků, které jedinci umožní slušnou životní úroveň, sociálních vztahů a možnosti aktivní účasti ve veřejném životě. V případě agregace několika dimenzí či ukazatelů QOL lze sice získat kvalitní výstupy, nicméně daleko významnější je, poznání vnitřní struktury QOL. Jak k tomu

podotýká Možný¹⁸²: „*ukazatele mají význam každý sám za sebe a sčítat je nebo počítat v sebesložitějším vzorci znamená sčítat švestky a melouny. Necht' si každý čtenář sám zvolí podle své úvahy a svého vnímání relativního významu jednotlivých dimenzí.*“

V souladu s tímto trendem – tj. posunem od mechanické agregace velkého počtu vstupních ukazatelů k agregaci sofistikovanější – lze zmínit existenci a možnost konstrukce tzv. **agregovaných hierarchických indexů**, které umožňují relevantnější interpretaci dílčích oblastí QOL (blíže např. Petrůj, 2008¹⁸³; viz dále i subkapitola 2.2.1.3.).

2.2.1.1. Globální úroveň – konkrétní příklady indexů

Asi nejznámějším pokusem o vyjádření, resp. o kvantifikaci kvality lidského života je **index lidského rozvoje** (Human Development Index - dále HDI), který je vypočítáván z řady dílčích ukazatelů, a to v rámci tří kategorií, jimiž jsou: *lidské zdraví, úroveň vzdělanosti a hmotná životní úroveň*. Tento index je od roku 1990 každoročně uveřejňován v publikaci “Zpráva o lidském rozvoji” (Human Development Report), a to pod záštitou UNDP (United Nations Development Programme); od roku 1993 je do hodnocení pomocí HDI zahrnována také Česká republika a počet hodnocených zemí se dál rozrůstá (až na dnešních 177).

Jak je dále uvedeno a upřesněno v publikaci Toušek, Kunc, Vystoupil a kol. (2008, s. 63),¹⁸⁴ jako ukazatel *lidského zdraví* se používá *průměrná očekávaná délka života při narození*, která syntetickým způsobem odráží všechny pozitivní i negativní faktory ovlivňující lidské zdraví. V oblasti mapující *úroveň vzdělanosti* se používá jednak ukazatel *gramotnosti obyvatelstva staršího 15 let*, jednak i ukazatel *kombinovaného podílu populace příslušné věkové skupiny navštěvující školy prvního, druhého a třetího stupně*. Pro kvantifikaci *hmotné životní úrovně* se používá *ukazatel hrubého domácího produktu na osobu v USD* (dále HDP na osobu), který je dále přepočítáván na paritu kupní síly. Přesný výpočetní postup viz na stránkách Wikipedie.¹⁸⁵

¹⁸² MOŽNÝ, I. (2002): *Česká společnost: Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vydání. Praha, Portál.

¹⁸³ PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

¹⁸⁴ TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): *Ekonomická a sociální geografie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň.

¹⁸⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index

Pro každou ze tří výše popsaných složek HDI platí, že se její velikost v rámci souboru hodnocených zemí světa (z důvodu následné sčitatelnosti) pro každou územní jednotku standardizuje, a to podle vztahu:

$$\mathbf{HDI}_{xi} = (\mathbf{X}_i - \mathbf{X}_{\min} / \mathbf{X}_{\max} - \mathbf{X}_{\min}),$$

kde “*i*” je územní jednotka a “*x*” označuje danou složku, charakteristiku či ukazatel. \mathbf{HDI}_{xi} je výsledné bezrozměrné číslo pohybující se v intervalu $\langle 0,1 \rangle$, \mathbf{X}_{\max} a \mathbf{X}_{\min} jsou maximální a minimální hodnoty ukazatele \mathbf{X} z daného souboru ukazatelů. Jmenovatel vzorce $\mathbf{X}_{\max} - \mathbf{X}_{\min}$ je variační rozpětí, tj. statistická charakteristika hrubě vyjadřující míru variability souboru.

Z metodického hlediska je však třeba poznamenat a doplnit to, že výše uvedený vzorec může být použit jen v těch případech, kdy se s rostoucí hodnotou ukazatele \mathbf{X}_i zvyšuje i kvalita života, resp. se předpokládá vyšší stupeň lidského rozvoje. V případě, že se s rostoucí hodnotou některého ukazatele \mathbf{X}_i kvalita života snižuje, je třeba použít mírně logicky upravený vzorec, a to:

$$\mathbf{HDI}_{xi} = (\mathbf{X}_{\max} - \mathbf{X}_i / \mathbf{X}_{\max} - \mathbf{X}_{\min}).$$

Čítec $\mathbf{X}_i - \mathbf{X}_{\min}$ nebo $\mathbf{X}_{\max} - \mathbf{X}_i$ potom určuje, jakou hodnotu má daný ukazatel \mathbf{X}_i vzhledem k minimu souboru (pokud se QOL s rostoucím \mathbf{X}_i zvyšuje) nebo k maximu (pokud se QOL s rostoucím \mathbf{X}_i snižuje). Po vydělení čitatele jmenovatelem pak získáváme informaci, jaký podíl má čítec na variačním rozpětí. To nám umožní transformovat původní ukazatel na škálu $\langle 0,1 \rangle$ a s danými hodnotami dále, v podstatě bez omezení pracovat.

Z hlediska interpretace platí, že hodnota 0 vyjadřuje nejméně příznivou hodnotu dílčího ukazatele vzhledem k jeho příspěvku k celkové QOL; hodnota 1 naopak vystihuje tu skutečnost, že daný dílčí ukazatel dosahuje maximální nejpříznivější hodnoty ve vztahu k celkové QOL.

Jakožto závěrečnou poznámku ke standardizaci ukazatelů vstupujících do agregovaného indexu HDI lze uvést, že výše uvedený přepočítání bývá použito jak u charakteristiky zdraví, tak u charakteristiky vzdělanosti; určitou výjimku pak

představuje ukazatel HDP, u něhož se předpokládá, že od určité výše příjmu již není jeho velikost pro charakteristiku stupně lidského rozvoje podstatná a proto se při výpočtech nevychází z výše uvedených extrémních, ale z logaritmovaných hodnot.¹⁸⁶

Celková hodnota HDI se potom vypočte jako průměr tří výše uvedených standardizovaných základních složek indexu, a to podle následujícího vzorce, v němž je v rámci vzdělanosti přiřazena dvoutřetinová váha ukazateli gramotnosti a jednotřetinová váha ukazateli kombinované školní docházky:

HDI_i = (průměrná očekávaná délka života_i + 2/3 gramotnost_i + 1/3 kombinovaná školní docházka_i + HDP na osobu_i)

Výsledná hodnota indexu HDI se pak může pohybovat v intervalu <0,1>, přičemž vyšší hodnoty, blíží se jedničce vyjadřují nejvyšší vyspělost a naopak. Jak také uvádí Toušek, Kunc, Vystoupil (2008),¹⁸⁷ na základě vypočtených hodnot HDI lze 177 zemí světa klasifikovat a rozčlenit do tří skupin, a to na státy s vysokou úrovní lidského rozvoje, kde HDI ≥ 0,8; na státy se střední úrovní lidského rozvoje, kde HDI = 0,5 – 0,799 a na státy s nízkou úrovní lidského rozvoje, kde HDI < 0,5.

Postavení České republiky je v poslední době relativně stabilní, neboť Česko se s hodnotou HDI = 0,891 (2007) nachází na zhruba 36. příčce v souboru hodnocených zemí světa. Jen pro zajímavost lze uvést, že v roce 2005 se Česko s toutéž hodnotou HDI = 0,891 nacházelo na 32. místě ve světě a v roce 2001 s hodnotou HDI = 0,844 na 33. světové příčce. Pro úplnost pak lze ještě dodat, že hranice HDI = 0,800 je považována za hranici oddělující nejvyspělejší země světa od zemí ostatních. Blíže viz příloha VI a VII.

Obecně lze pak říci, že hodnoty HDI v průměru celosvětově rostou a že roste i podíl států v první skupině zemí, tj. zastoupení států s vysokou úrovní lidského rozvoje. Podrobnější informace a nejaktuálnější údaje jsou přístupné na stránkách UNDP nebo také na <http://cozp.cuni.cz>, <http://en.wikipedia.org/wiki/UNDP> nebo na stránkách http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index.

¹⁸⁶ TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): *Ekonomická a sociální geografie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 411 s.

¹⁸⁷ Ibidem, s. 63.

Je podle mého názoru nicméně na tomto místě potřeba nejen index HDI představit a popsat, ale také poukázat na problematičnost jeho používání, nad níž se neekonomové asi ani nepozastavují, tj. na problematičnost související např. se vstupní proměnnou – ukazatelem HDP na hlavu. Ne všem jeho “uživatelům” je totiž známo, že jako základní makroekonomický ukazatel lze HDP na hlavu měřit třemi různými metodami, tj. metodou výrobkovou, výdajovou a důchodovou. Podrobně viz Holman (2010, s. 19).¹⁸⁸

U výrobkové metody se sčítá hodnota výrobků a služeb vyrobených v daném roce, přičemž každý výrobek se započítává jen jednou. HDP je potom sumou všech přidaných hodnot, když přidaná hodnota je rozdíl mezi hodnotou výrobcem vyprodukovaného produktu (výrobku) a hodnotou meziproductů použitých právě na výrobu tohoto produktu (výrobku).¹⁸⁹

Výdajová metoda je založena na předpokladu, že peněžní výdaj na zboží je roven hodnotě tohoto zboží, proto je HDP rovno agregátním výdajům. Ty jsou součtem výdajů všech osob na zboží a služby v daném roce, přičemž se započítávají jen výdaje na finální produkty. K základním čtyřem typům výdajů patří: výdaje na spotřebu, výdaje na investice, veřejné výdaje a čistý vývoz.¹⁹⁰

Důchodová metoda vychází z poznatku, že každý výdaj je něčím důchodem. Pokud se neuvažují daně, platí, že agregátní výdaje se rovnají agregátním důchodům a tedy HDP. Mezi základní důchody se řadí mzdy, nájemné, úroky a zisky.¹⁹¹

Další věcnou námitkou (viz Možný, 2002, s. 16)¹⁹² proti používání tohoto dílčího ukazatele pro měření objektivní QOL či životní úrovně je skutečnost, že HDP vlastně nezobrazuje přesně hmotný blahobyt společnosti, neboť jsou do něj zahrnuty např. i platby za služby a statky označované jako „sociálně politováníhodné“ (social regrettables). To mohou být např. platby za nákup zbraní pro armádu a policii, za výstavbu věznic aj. Kromě toho jsou do HDP také započítávány i reálné výdaje na likvidaci nejrůznějších havárií, což z podstaty věci nelze automaticky spojit s vyšší kvalitou života.

¹⁸⁸ HOLMAN, R. (2010): *Makroekonomie. Středně pokročilý kurz*. CH BECK, Beckovy ekonomické učebnice, Praha.

¹⁸⁹ Ibidem.

¹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹¹ Ibidem, s. 20-21.

¹⁹² MOŽNÝ, I. (2002): *Česká společnost. Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha, Portál.

Dalším známým problémem, na který poukazuje opět Možný (2002, s. 16)¹⁹³, je skutečnost, že do HDP se nezahrnují statky a služby, které jsou vyprodukovány domácnostmi a které tak neprocházejí trhem. Z tohoto důvodu se pak tradiční nebo méně vyspělé společnosti zdají být chudší, než z hlediska kvality života reálně jsou. Podle Stewarta, kterého ve svém textu cituje Možný (2002, s. 17)¹⁹⁴, je potřeba splnit následujících několik předpokladů k tomu, aby následně bylo možno chápat HDP jako míru kvality života. Jde o to, že:

- Lidé si vybírají věci vždy podle svého prospěchu a ke svému prospěchu (tzv. rational choice), tj. chovají se racionálně. Nicméně je zřejmé, že lidé velmi často jednají i pod tlakem sociálních norem, sociálních očekávání a emocí.

- Maximalizace individuálního prospěchu vede k maximalizaci sociálního blahobytu.

- Jednání jednotlivce nepřináší žádné nezamýšlené důsledky pro druhé a pokud ano, mohou být ignorovány.

- Distribuce bohatství a příjmů je v principu vždy v pořádku nebo není důležitá pro kvalitu života společnosti.

- Ti, kdo utrácejí peníze, nejsou vždy totožní s těmi, kdo nakoupené spotřebovávají nebo z něho mají užitek. Jako příklad lze uvést domácnosti s dětmi, kde děti v nízkém věku si většinu toho, co spotřebují samy nevybírají.

- Všechny typy konzumu jsou si rovnocenné.

- Věci mají takovou cenu, jakou právě mají na trhu.

Všechny tyto předpoklady lze ale “napadnout”, neboť často odporují empirickým poznatkům o tom, jak lidská společnost funguje nebo mohou být modifikovány převažující hodnotovou orientací v dané společnosti. Viz i Možný (2002, s. 18).¹⁹⁵ Z těchto důvodů, ale nejen proto se již v 70. letech začaly hledat a promýšlet další souhrnné indexy, které by lépe vyjadřovaly celkovou - nebo i vybrané dílčí stránky - QOL.

Mezi takovéto indexy patří např. „*Index fyzické kvality života*“ (“Physical Quality of Life Index”) vytvořený Davidem Morrisem v 70. letech. Tento index zahrnuje tři položky (dětskou úmrtnost, míru gramotnosti, očekávanou délku života)¹⁹⁶. Mezi další a

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ Ibidem, s. 17.

¹⁹⁵ Ibidem, s. 18.

¹⁹⁶ Ibidem.

relativně známé indexy patří podle Mederlyho, Nováčka a Topcerera (2004, s. 6)¹⁹⁷ „*Index svobody*“ (Freedom House), „*Index korupce*“ (Transparency International), „*Index udržitelného ekonomického blahobytu*“ (Centre for Environmental Strategies) a „*Index globální konkurenceschopnosti*“ (World Economic Forum) aj.

Odkazy na několik dalších méně známých, ale tématicky blízkých indexů jsou uvedeny na stránkách http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index. Jedná se např. o „*Index demokracie*“ („Democracy Index“), „*Index prosperity*“ („Legatum Prosperity Index“), „*Index genderového zastoupení*“ („Gender Parity Index“), „*Genderově vztážený index rozvoje*“ („Gender-related Development Index“), „*Index štěstí*“ („Gross National Happiness“), „*Index dětského rozvoje*“ („Child Development Index“), „*Index životní spokojenosti*“ („Satisfaction with Life Index“) a několik dalších.

Prostor této práce, resp. její zaměření na konkrétní regionální až lokální úroveň QOL ale neumožňují a nezakládají příčinu pro podrobnější rozbor a metodické srovnání těchto indexů používaných pro národní úrovně a zpravidla v globální, tj. celosvětové komparaci.

2.2.1.2. Národní a regionální úroveň – konkrétní příklady indexů

Měření QOL na národní, regionální či lokální úrovni se zpravidla provádí pomocí jiných, i jinak konstruovaných indexů, a to hned z několika důvodů. Jednak proto, že na těchto hierarchických úrovních buď nejsou statistikami sledovány tytéž ukazatele jako na úrovni makroregionální nebo proto, že na daných úrovních mohou být pro měření objektivní QOL obyvatel důležitější, vhodnější nebo i přesnější jiné indikátory. Analogicky se lze setkat i se situací, že některé indikátory s dobrou vypovídací hodnotou na nižších územních úrovních nejsou na národní úrovni dostupné či z nejrůznějších důvodů použitelné.

V kontextu dříve popsaného ukazatele HDI byl zmíněn i program UNDP (United Nations Development Programme) OSN, v jehož rámci je každoročně publikována „Zpráva o lidském rozvoji“ (Human Development Report) s globálním záběrem. Od roku 1992 se však začaly analogicky vypracovávat i zprávy na úrovni jednotlivých zemí a regionů světa. Česká republika začala vypracovávat takovouto zprávu s názvem

¹⁹⁷ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Praha.

“Zpráva o lidském rozvoji Česká republika” až od roku 1996; mezi její hlavní vyhodnocované oblasti pak patří makroekonomické ukazatele (např. HDP, produktivita práce, rozpočtové saldo aj.), demografické trendy (přirozený přírůstek obyvatelstva, úmrtnost, střední délka života aj.), zdravotní profil populace (očkování dětí, onemocnění na AIDS, počet obyvatel připadajících na 1 lékaře aj.), vzdělanostní profil populace (délka školní docházky, gramotnost dospělých, student na vysokých školách aj.), úroveň kriminality (počet trestných činů clekem, kriminalita mladistvých, násilná kriminalita aj.) a ekologická situace (rozsah chráněných území, míra poškození lesních porostů, produkce odpadů aj.). Přesněji a blíže viz i Potůček (Potůček, 2002a, s. 90).¹⁹⁸

Za průkopnickou v oblasti mapování kvality života pro Českou republiku, tj. z hlediska **národní úrovně**, lze považovat práci Potůčka a kol. (Potůček a kol., 2002a, s. 96-103)¹⁹⁹, v níž byl poprvé definován, navržen, propočten a interpretován **“Index kvality a udržitelnosti života” (dále “IKUŽ”)** pro období po sametové revoluci, tj. pro období 1990-2000, přičemž zjištěné trendy byly extrapolovány až do roku 2006.

Jen stručně lze uvést, že celkově bylo do hodnocení zahrnuto 101 indikátorů, které byly uskupeny do 4 hlavních oblastí kvality a udržitelnosti života, v jejichž rámci pak i do 12 podoblastí. Vlastní výpočet IKUŽ, pak proběhl ve všech těchto úrovních, a to tak, že po standardizaci vstupních proměnných (na stejném principu jako u HDI, str. 60-61 této práce, tj. na základě **“porovnání územních jednotek mezi sebou”**) bylo vypočteno 12 dílčích subsubindexů pomocí aritmetického neváženého průměru, tj. všem transformovaným proměnným byla ponechána stejná významnost (váha = 1). Stejně pak bylo postupováno i v rámci agregace těchto 12 subsubindexů do 4 subindexů za hlavní rozvojové, resp. problémové okruhy. Celkový hierarchický IKUŽ byl pak opět vypočten jako nevážený aritmetický průměr z těchto 4 subindexů.

Struktura jednotlivých, v této práci sledovaných oblastí a podoblastí kvality a udržitelnosti života je zachycena v příloze č. VIII; na tomto místě lze snad alespoň v dale uvedené tab. č. 7 prezentovat dosažené číselné výsledky s tím, že podrobnosti a interpretaci lze nalézt v již výše citované publikaci.²⁰⁰

¹⁹⁸ POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha, s. 90.

¹⁹⁹ Ibidem, s. 96-103.

²⁰⁰ Ibidem.

Vzhledem k výsledkům dalších autorů a pro porovnání s nimi je třeba v rámci *společensko-politické oblasti* konstatovat stagnaci jen s malým předpokladem pro zlepšování (negativně působil nárůst kriminality a korupce ve společnosti, stejně jako nárůst významnosti těchto problémů z pohledu veřejného mínění obyvatel).

Trendy v *sociální oblasti* autoři komentují velmi podobně, tj. jako stagnaci s předpokladem velmi mírného nárůstu v období po roce 2000 (hlavním motorem růstu indexu by měla být oblast informatizace společnosti, vzdělání, vědy a výzkumu, naopak brzdu sociálního rozvoje představuje nepříznivý demografický vývoj obyvatel ČR).

Tabulka č. 7: Hodnoty indexů a subindexů IKUŽ pro ČR v období 1990-2006

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Společensko-politická oblast	0,412	0,408	0,292	0,429	0,384	0,644	0,661	0,564	0,412
Sociální oblast	0,395	0,368	0,378	0,426	0,415	0,396	0,437	0,416	0,419
Ekonomická oblast	0,553	0,462	0,536	0,545	0,578	0,601	0,634	0,541	0,516
Environmentální oblast	0,150	0,322	0,358	0,392	0,457	0,448	0,460	0,431	0,511
Celkový index KUŽ	0,377	0,390	0,391	0,448	0,458	0,552	0,548	0,488	0,464
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Společensko-politická oblast	0,515	0,537	0,497	0,478	0,469	0,542	0,521	0,501	
Sociální oblast	0,494	0,482	0,505	0,525	0,545	0,566	0,590	0,615	
Ekonomická oblast	0,536	0,552	0,571	0,576	0,582	0,590	0,595	0,604	
Environmentální oblast	0,618	0,598	0,627	0,653	0,679	0,703	0,726	0,747	
Celkový index KUŽ	0,541	0,542	0,550	0,558	0,568	0,600	0,608	0,617	

Zdroj: POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha, s. 101.

Podobně lze i v *ekonomické oblasti* konstatovat stagnující trend vývoje celkového indexu mezi roky 1990-2000; trend vývoje do roku 2006 je pak jen velmi mírně pozitivní a předpovídá jen mírný růst ekonomiky.

Naproti tomu v *environmentální oblasti* byl zjištěn a predikován pozitivní trend vývoje subindexu, a to až do konečného uvažovaného roku 2006.

Vývoj *celkového hierarchizovaného IKUŽ* v období 2001-2006 odhadují autoři jako v podstatě mírně pozitivní, kdy hlavním “motorem” zlepšování by měla a mohla být oblast životního prostředí a částečně i oblast sociální. Naproti tomu stagnace či oscilací se lze dočkat v oblasti společensko-politické.

Pro ilustraci možných přístupů dalších autorů či autorských kolektivů je potřeba na tomto místě uvést šestici různých metodik a způsobů kvantifikace objektivní QOL na **regionální úrovni**, kterou pro kraje ČR a SR navrhli či přímo aplikovali Potůček a kol. (2002a)²⁰¹, Mederly, Nováček, Topercer (2004)²⁰², Vavrušová (2008)²⁰³, Petruj (2008)²⁰⁴, Kühnová (2010)²⁰⁵ a Murgaš (2008).²⁰⁶

První z jmenovaných autorů (Potůček, 2002a)²⁰⁷, vybral a jako nejvhodnější indikátory kvality života na regionální úrovni navrhl poměrně rozsáhlý soubor 36 ukazatelů z 8 oblastí: demografického vývoje, kriminality a sociální patologie, sociální oblasti, zdravotního stavu obyvatelstva a zdravotní péče o něj, vzdělání, bytové výstavby a stavebnictví, ekonomiky i z oblasti environmentální.

Jejich přehled je uveden v příloze č. IX této práce. Z ní je zřejmé, že navržený soubor ukazatelů více než kvalitu života popisuje spíše stupeň rozvinutosti či vyspělosti územních jednotek (krajů ČR), s níž nicméně určitá objektivní QOL v podobě lepších či horších životních podmínek samozřejmě souvisí.

Co je ale třeba z metodického hlediska ještě určitě poznamenat, je skutečnost, že v rámci vybraných 8 oblastí životních podmínek existuje početně neproporcionální zastoupení dílčích proměnných (a to s převahou či důrazem na ukazatele ekonomické), což může hodnoty celkového hierarchického agregovaného indexu vychýlit a modifikovat právě tímto směrem. Jedno zda neúmyslně nebo právě s tímto záměrem.

O rok později pak definovali a propočítali Mederly, Nováček a Topercer (2004)²⁰⁸ tzv. **“Regionální index kvality života”** pro kraje ČR nazývaný též **“Regionální index**

²⁰¹ POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. CESES, FSV UK, Praha.

²⁰² MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, CESES, Praha.

²⁰³ VAVRUŠOVÁ, P. (2008): *Kvalita života v ČR, její regionální diference a sociální souvislosti*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

²⁰⁴ PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

²⁰⁵ KÜHNOVÁ, Z. (2010): *Hodnocení kvality života v České republice*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

²⁰⁶ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, 2/2008, VŠE Praha.

²⁰⁷ POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. CESES, FSV UK, Praha.

²⁰⁸ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, CESES, Praha.

lidského rozvoje”. Jeho struktura, kterou popisuje též Potůček (Potůček, 2003, s. 77-78)²⁰⁹, je zachycena v příloze č. X této práce.

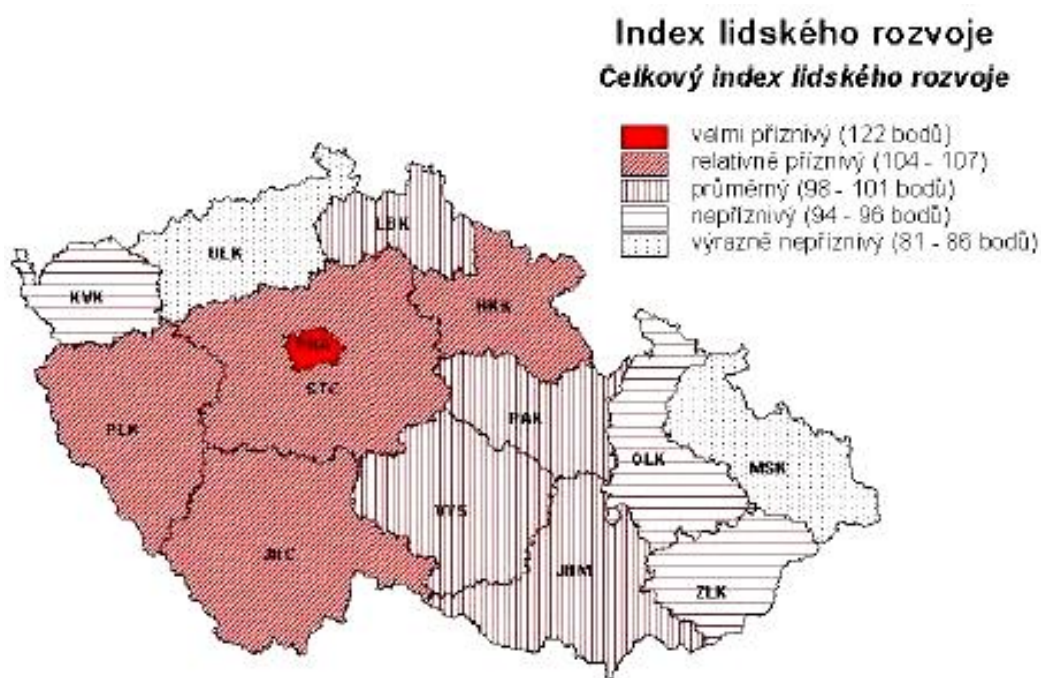
Tento regionální index lidského rozvoje byl vypočten z dostupných dat za rok 2000 a vyhodnocen pro všech 14 krajů. Z metodického hlediska je třeba uvést, že srovnávací úrovní (*“nadřazenou referenční úrovní”*), ale zároveň i způsobem relativizace a standardizace jednotlivých ukazatelů byla průměrná hodnota daného ukazatele za ČR, která představovala 100 %. Pokud se jevila hodnota daného ukazatele vzhledem ke kvalitě životě jako lepší než republikový průměr, dosahovaly kraje hodnot vyšších než 100 %; naopak, pokud byla hodnota některého z ukazatelů pod republikovou úrovní v tom smyslu, že znamenala horší QOL, byla jeho hodnota po přepočtu nižší než 100 %. Pro každý z krajů pak byly vypočteny tři subindexy ve sledovaných oblastech A (15 ukazatelů), B (13 ukazatelů), C (8 ukazatelů, viz příloha č. X), a to jakožto prostý aritmetický průměr procentuálního vyjádření příslušných dílčích ukazatelů. Celkový regionální index kvality života byl potom vypočten opět jako aritmetický průměr z těchto subindexů.

Výsledné ohodnocení krajů dle tohoto jednoduchého regionálního indexu kvality života bylo následující: Hlavní město Praha (hodnota indexu 122), Jihočeský kraj (107), Středočeský a Královéhradecký kraj (105), Plzeňský kraj (104), Liberecký kraj (101), Pardubický kraj (100), kraj Vysočina (99), Jihomoravský kraj (98), Zlínský a Olomoucký kraj (96), Karlovarský kraj (94), Ústecký kraj (86) a Moravskoslezský kraj (81).²¹⁰ Názorně je tento výsledek zachycen v obrázku č. 2.

²⁰⁹ POTŮČEK, M. a kol. (2003): *Zpráva o lidském rozvoji Česká republika. Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?* MJF, Praha, s. 77-78.

²¹⁰ Ibidem, s. 77-79.

Obrázek č. 2: Regionální index kvality života v krajích ČR, 2000

Zdroj: MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Praha, s. 17.

Třetí jmenovaná autorka Vavrušová (2008)²¹¹ se nechala velmi silně ovlivnit prvním uvedeným přístupem a “filosofií” a ve stejném duchu zpracovala vlastní průřezovou analýzu objektivní kvality života k roku 2005. Použito bylo 10 základních oblastí, v jejich rámci pak 39 ukazatelů shodných pro všechny kraje ČR a pro okresy kraje Zlínského (pro možnost porovnání s jinými ukazateli či strukturami indexů objektivní QOL je uvádím v příloze č. XI a č. XII této práce). Stejně tak jako předchozí autor si ale ani ona neuvědomila, ani se nijak nevypořádala s různým početním zastoupením vstupních proměnných v každé z 10 základních oblastí (v jejím případě jde o silnou převahu ukazatelů v oblasti zdraví, vzdělání a školství, které mohou ovlivnit a v daném kontextu modifikovat ukazatel celkový). Na rozdíl od předchozího popsaného způsobu standardizace autorka použila tzv. *bodovací metodu*²¹²; blíže viz subkapitola 2.2.1.3.

Výsledky práce v podobě “*souhrnného ukazatele kvality života*” zachycuje následující kartogram v obrázku č. 2. Na základě porovnání obou výstupů (obr. č. 2 a č.

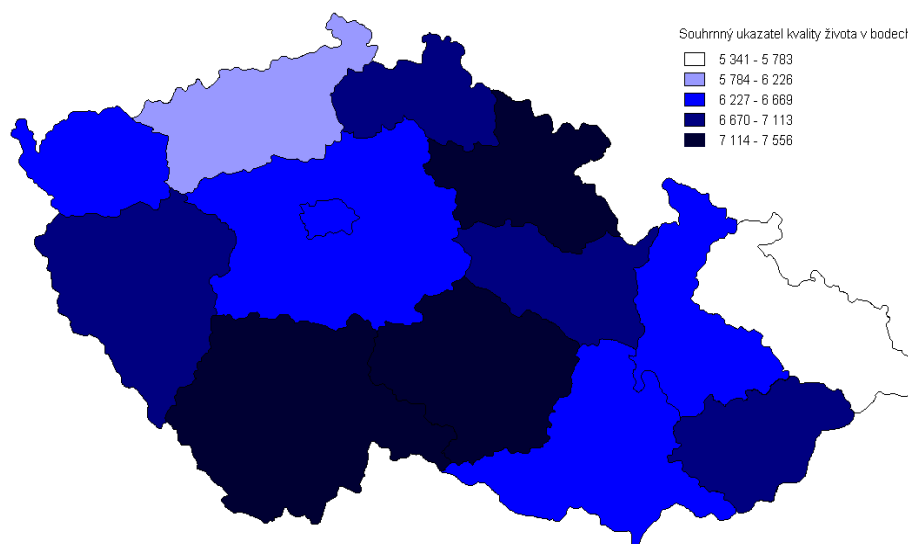
²¹¹ VAVRUŠOVÁ, P. (2008): *Kvalita života v ČR, její regionální diference a sociální souvislosti*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

²¹² HRABÁNKOVÁ, M., SVATOŠOVÁ, L., BOHÁČKOVÁ, I. (2006): *Vybrané diagnostické metody pro sledování regionálního rozvoje*. České Budějovice.

3) lze konstatovat, že v obou případech jde sice o vystižení jakéhosi stupně rozvinutosti či problémovosti daných územních jednotek, výsledky se ale relativně významně liší.

Určitou shodu lze nalézt snad jen u územních jednotek s extrémními hodnotami – pozitivními (Jihočeský a Královéhradecký kraj) i negativními (Moravskoslezský a Ústecký kraj) – takto, tj. různými způsoby kvantifikovaných objektivních životních podmínek. Výsledky dle Mederlyho, Nováčka a Topercera (2004)²¹³ jsou však “na první pohled” o trochu logičtější a věrohodnější vzhledem k “jemnějšímu” prostorovému gradientu v uspořádání zobrazovaných hodnot než výsledky dle Vavrušové (2008).²¹⁴

Obrázek č. 3: Kvalita života v krajích ČR, 2005

Zdroj: VAVRUŠOVÁ, P. (2008): *Kvalita života v ČR, její regionální diference a sociální souvislosti*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

Čtvrtý ze šestice autorů (Petrůj, 2008)²¹⁵ snažících se o změření objektivní QOL na regionální úrovni použil třístupňový index, který nazval “*Indexem životních podmínek*” v letech 2001-2006, dále “*IŽP*”. Při jeho konstrukci použil stejnou metodiku standardizace vstupních proměnných na bezrozměrná čísla která byla již popsána v případě ukazatele HDI na str. 60-61 tohoto textu, tj. “*vzájemnou komparaci*

²¹³ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Praha, s. 17.

²¹⁴ VAVRUŠOVÁ, P. (2008): *Kvalita života v ČR, její regionální diference a sociální souvislosti*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

²¹⁵ PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

hodnot” v uvažovaných územních jednotkách. Značný prostor ale ve své práci věnoval jak samotnému výběru a diskusi vstupních proměnných, tak zejména vývoji a interpretaci jednotlivých vypočtených subindexů, které představují základní oblasti, jež mohou zásadním způsobem QOL ovlivňovat.

Index životních podmínek (IŽP) byl výše jmenovaným autorem konstruován jakožto agregovaný hierarchický index složený ze 3 subindexů, tj. *subindexu ekonomických*, *subindexu environmentálních* a *subindexu sociálních podmínek*, přičemž každý z nich záměrně obsahoval stejný počet, tj. 4 základní ukazatele. Tímto se autor v metodicky pozitivním smyslu odlišil od autorů předchozích, neboť cílem této volby a takovéto konstrukce ukazatele byla významová rovnost jak všech dílčích ukazatelů, tak i všech dílčích, výše jmenovaných subindexů kvality života. Tento autorův záměr lze chápat i jako maximální snahu o objektivitu následné analýzy, neboť při případném přiřazení a použití různých vah (nepodloženém empirickým či teoretickým výzkumem) by agregovaný IŽP část své objektivitu ztratil. Dalším důvodem pro nepoužití vah pak bylo i jednodušší zpracování dat a možnost vzájemné komparace zmíněných subindexů. Subindexy byly vypočteny jako aritmetický průměr příslušných ukazatelů, přičemž celkový agregovaný IŽP je zase aritmetickým průměrem těchto tří subindexů.

Opět jen pro úplnost a možnost srovnání, pro možnost diskuse či pro inspiraci jsou autorem vybrané ukazatele vstupující do jednotlivých subindexů uvedeny v příloze č. XIII této práce. Kriticky lze snad podotknout jen to, že autor se sice v podstatě - i přes vynechání některých ukazatelů ze společensko-politické oblasti, jež na krajské úrovni nejsou k dispozici - držel myšlenek a doporučení Potůčka (Potůček, 2002a²¹⁶, příloha č. VIII), některé další oblasti - potenciálně vhodné z hlediska analýzy životních podmínek a objektivní QOL - ale zcela opominul. Zejména by podle mého názoru bylo možné diskutovat a pokusit se o zařazení subindexu kulturních podmínek vytvořeného vybranými ukazateli z oblasti kulturní infrastruktury, hmotného a nehmotného kulturního dědictví, vzdělanosti, rodáctví apod.

V analýze použité objektivní indikátory byly nicméně záměrně vybírány tak, aby pokud možno popisovaly podmínky, které jsou samotným jednotlivcem málo ovlivnitelné a přitom tyto podmínky jeho život (kvalitu života) různou měrou ovlivňují.

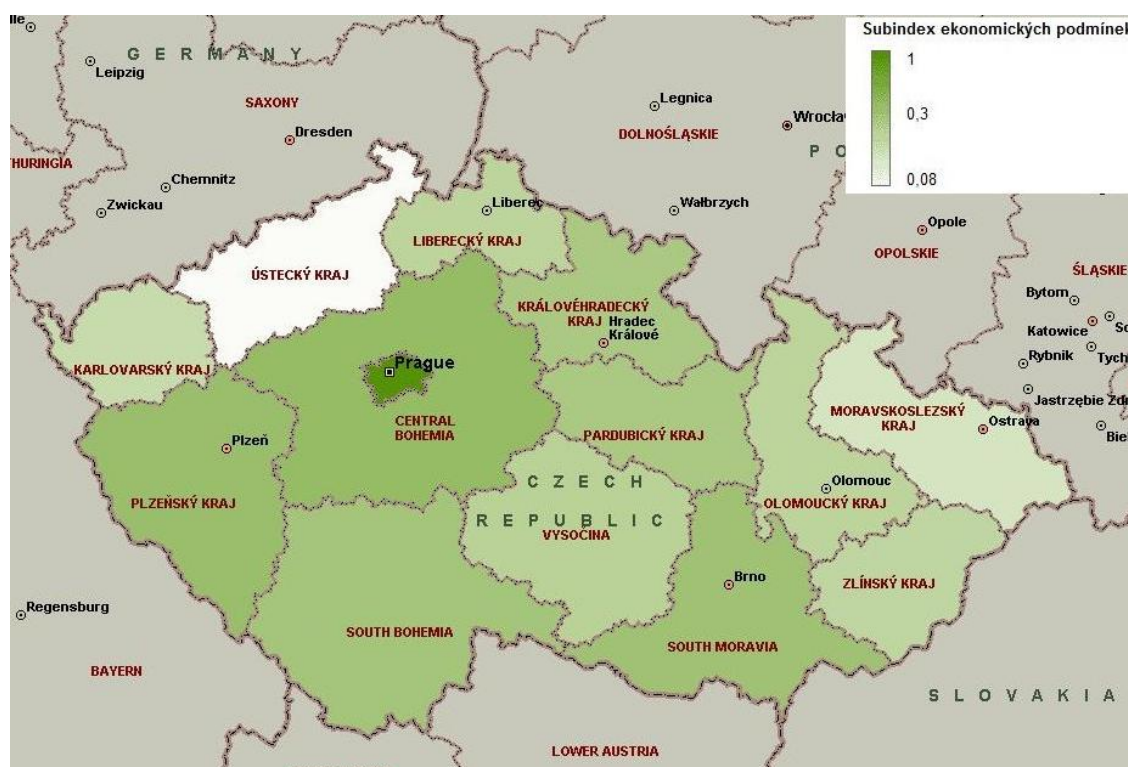
²¹⁶ POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. CESES, FSV UK, Praha.

Metodiku výběru jednotlivých uvedených ukazatelů lze pozitivně hodnotit i v té souvislosti, že byla dána přednost výběru menšího počtu, tj. 12 indikátorů (což bylo mj. podmíněno i omezenou dostupností některých statistických dat na krajské úrovni a v daném časovém úseku), nicméně s důrazem na jejich logické propojení. Tímto se autor výrazně odlišil od návrhů či přístupů předchozích autorů (Potůček, 2002a – 36 ukazatelů; Mederly, Nováček a Topercer, 2004 – 36 ukazatelů; Vavrušová, 2008 – 39 ukazatelů), u nichž vypovídací hodnota, logika a provázanost užitých vstupních indikátorů nebyla v některých případech zcela zřejmá.

Z hlediska zjištěné prostorové diferenciací QOL zprůměrované za roky 2001-2007 lze na úrovni krajů ČR opět zejména pro možnost srovnání i ilustraci výstupů uvést jak kartogramy hodnot všech tří dílčích subindexů, tak i kartogram hodnot celkového agregovaného indexu IŽP (obr. č. 4, č. 5, č. 6 a č. 7), a to bez dalších interpretujících komentářů. Všechny tyto kartogramy byly zpracovány na základě vypočtených dat (Petrůj, 2008) s použitím softwaru Microsoft MapPoint; pro plynulé znázornění hodnot bylo využito kontinuální logaritmické stupnice a jednobarevný, popř. dvojbarevný rastr.

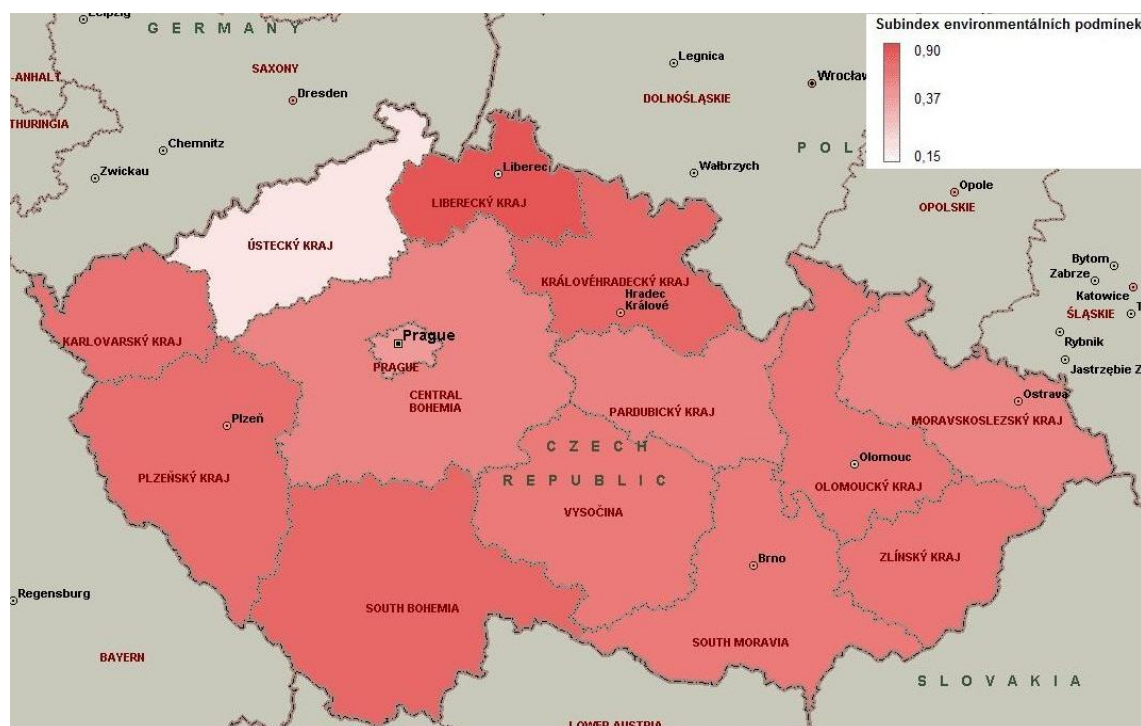
Relativně vedlejším produktem provedené komparace životních podmínek v krajích ČR bylo i zjištění vývojových trendů indexu IŽP a jeho subindexů v daném období let 2001-2007 a dále i zjištění toho, jak se kraje v jednotlivých sledovaných oblastech diferencují či homogenizují.

Obrázek č. 4: Subindex ekonomických podmínek v krajích ČR, 2001-2006

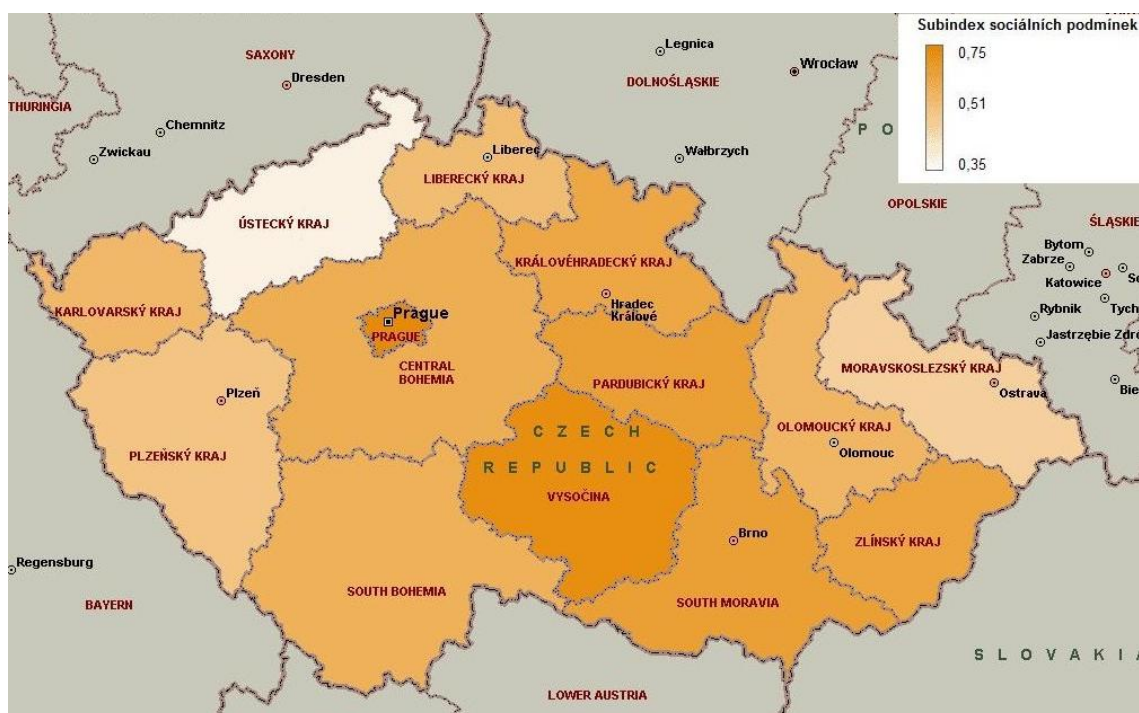
Zdroj: Vlastní konstrukce podle dat Petrůj (2008)

Obrázek č. 5: Subindex environmentálních podmínek v krajích ČR, 2001-2006

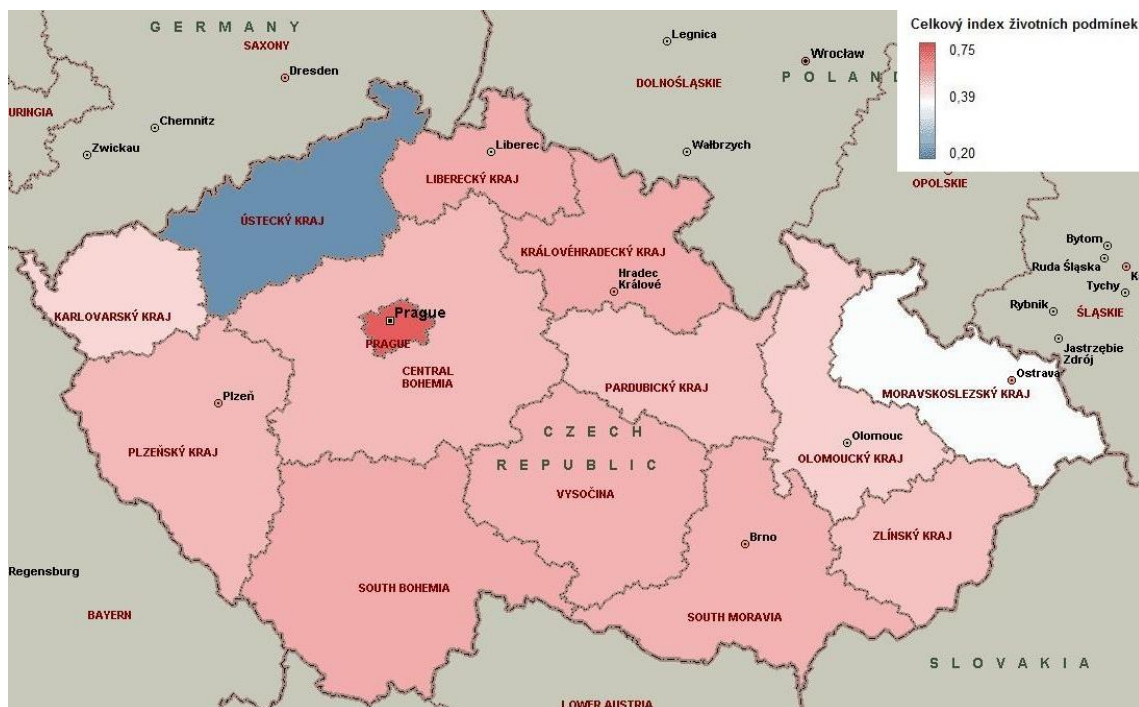
Zdroj: Vlastní konstrukce podle dat Petrůj (2008)

Obrázek č. 6: Subindex sociálních podmínek v krajích ČR, 2001-2006

Zdroj: Vlastní konstrukce podle dat Petrůj (2008)

Obrázek č. 7: Celkový agregovaný index IŽP v krajích ČR, 2001-2006

Zdroj: Vlastní konstrukce podle dat Petrůj (2008)

Jak dále uvádí Petrůj (Petrůj, 2008, s. 82)²¹⁷, je v tomto kontextu: „jistě ne nezajímavým výsledkem to, že se na jedné straně podmínky v krajích v podstatě mírně vyrovnávají (tj. pokud jde o sledované ekonomické a sociální podmínky), na druhé straně, v oblasti environmentální, ale dochází naopak k mírnému nárůstu mezikrajských rozdílů.“ Při komplexním pohledu na objektivní QOL měřenou celkovým ukazatelem IŽP pak dochází k celkovému mírnému poklesu rozdílů mezi kraji, s tím, že extrémní pozici si uchovává na jedné straně Hl. m. Praha a na straně druhé Ústecký kraj. Vývojové tendence celového ukazatele IŽP a jeho subindexů jsou v podobě převzatých grafů zařazeny do příloh č. XIV, č. XV, č. XVI a č. XVII.

Pátá ze šestice diskutovaných autorů Kühnová (Kühnová, 2010)²¹⁸, použila pro výpočet agregovaného hierarchického regionálního indexu životních podmínek, dále “**RIKŽ**” metodiku shodnou s metodikou použitou v práci Mederly, Nováček, Topercer (2004),²¹⁹ kdy nadřazenou referenční úroveň (100 %) představovaly průměrné hodnoty jednotlivých ukazatelů za ČR. Do analýzy meziregionálních rozdílů na úrovni krajů pak ale zařadila odlišné vstupní proměnné, přičemž zkoumala období let 2003-2007.

Pro konstrukci RIKŽ bylo použito 21 vstupních proměnných, které byly rozčleněny podle vzoru uvedeného v práci Potůčkové (viz příloha č. X nebo Potůček, 2003, s. 77-78)²²⁰, do tří oblastí pojmenovaných jako A - “*Předpoklady pro dlouhý a zdravý život*“, B - „*Předpoklady pro tvořivý život s dostatečným vzděláním*“, C - „*Předpoklady pro přiměřenou životní úroveň*“, a to rovnoměrně, tj. po 7 ukazatelích v každé z těchto oblastí. Strukturu uvažovaných konkrétních ukazatelů zachycuje příloha č. XVIII této práce, nicméně z hlediska jejich výběru lze konstatovat nepříliš velkou promyšlenost a jen velmi malou logičnost, což do značné míry předznamenává možnou horší kvalitu výstupů této práce z hlediska interpretovatelnosti. Velmi málo odlišitelné jsou z tohoto hlediska i tři vymezené a hodnocené podoblasti životních podmínek - A, B a C.

²¹⁷ PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha, s. 82.

²¹⁸ KÜHNOVÁ, Z. (2010): *Hodnocení kvality života v České republice*. Diplomová práce, FNH VŠE Praha.

²¹⁹ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Praha, s. 15-17.

²²⁰ POTŮČEK, M. a kol. (2003): *Zpráva o lidském rozvoji Česká republika. Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?* MJF, Praha, s. 77-78.

Z autorkou získaných výsledků lze snad jen uvést zprůměrované hodnoty ukazatele RIKŽ za roky 2003 - 2007 a z nich vyplývající, nijak překvapivé pořadí krajů, které ale – což je nutno podotknout - velmi dobře kopíruje výsledky práce Mederly, Nováček, Topercer (2004).²²¹ Srovnej a viz i obr. č. 2 na s. 69 této práce. Tuto relativně velkou shodnost celkových výsledků, resp. celkového pořadí krajů lze přičíst jednak shodné použité metodice (a to i vzhledem k odlišným souborům vstupních ukazatelů), jednak i již zmíněným informačním překryvům (multikolinearitě) v datech, jednak i určité inercii a těsné následnosti sledovaných časových období (rok 2000 vs. období let 2003-2007), kdy de facto ani nemohlo dojít k výraznějším vývojovým změnám v celkové charakteristice a vyspělosti jednotlivých krajů. Zjištěné pořadí krajů je tedy následující (Kühnová, 2010, s. 60)²²²: Hl. m. Praha (119,4), Středočeský kraj (106,4), Královéhradecký kraj (105,2), Jihočeský kraj (105,0), Plzeňský kraj (103,4), Pardubický kraj (101,2), Jihomoravský kraj (99,6), kraj Vysočina (98,6), Liberecký kraj (97,8), Olomoucký kraj (94,0), Zlínský kraj (92,0), Karlovarský kraj (89,8), Moravskoslezský kraj (84,6) a Ústecký kraj (78,0).

Šestým diskutovaným metodickým přístupem snažícím se o kvantifikaci objektivní QOL na regionální úrovni je přístup použitý v práci Murgaše (Murgaš, 2008).²²³ Z metodického hlediska je přínosný zejména tím, že na základě panelové diskuse expertů přiřazuje vybraným 21 indikátorům QOL váhy a takto významově rozlišené ukazatele (vyjadřující úroveň prosperity či deprivace územní jednotky a úroveň jejího humánního kapitálu) pak agreguje do **“Indexu kvality života”** (dále **“IKŽ”**), který propočítává pro úroveň okresů. Ukazatele se vztahují k různým rokům v období 2001 – 2007 v závislosti na zdroji a způsobu jejich sběru. Práce je přínosná také tím, že myšlenkově vychází z aktuálního předpokladu a přesvědčení, že problém kvality života velmi úzce souvisí s problémem hodnot. Takovéto pojetí zcela zapadá i do dříve v této

²²¹ MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Praha, s. 15-17.

²²² KÜHNOVÁ, Z. (2010): *Hodnocení kvality života v České republice*. Diplomová práce, FNH VŠE Praha.

²²³ MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, 2/2008, VŠE Praha.

práci naznačeného vývoje chápání QOL. Blíže viz Murgaš (2008)²²⁴, Ďačok (2007)²²⁵, Pullmann, Kompiš, Bochníčková (2007).²²⁶

V Murgašově studii použité indikátory a jim přiřazené významy jsou obsahem přílohy č. XIX této práce. Zvážení jejich reálnosti a opodstatněnosti rozdílů významových vah včetně možných komentářů ponechávám na tomto místě raději na čtenáři. Podle mého názoru však pokud jde o výběr ukazatelů, ten byl, tak jako v mnoha jiných analýzách, silně determinován dostupností statistických dat. Pokud jde o použité váhy, některé z nich byly předimenzovány (např. emise CO – 7,9, generativita – 7,7), jiné (míra automobilizace – 2,3, vybavenost PC – 3,1) naopak poddimenzovány. Nicméně minimálně diskusi v článku by zasluhovala ještě i ta skutečnost, že jednotlivým oblastem (doménám) byly ze souhrnného hlediska přiřazeny, patrně nezáměrně, jiné celkové “významnosti”. U domény prosperity je celkový součet vah 26,9, u domény deprivace 34,5 a u domény humánního kapitálu pak dokonce součet stanovených vah činí 39,0. Takovéto disproporce samozřejmě mohou významně ovlivnit celkový výsledek a měly by být nějakým způsobem zdůvodněny, ale i zohledněny i při interpretaci výsledků.

V kontextu všeho výše uvedeného lze ale vyzdvihnout, že poměrně ojediněle, oproti jiným studiím, jsou do analýzy objektivních podmínek pro QOL zakomponovány ukazatele týkající se sebevraždy, přímých zahraničních investic, vybavenosti domácností osobním počítačem či velikosti charitativních sbírek změřené sumou vybraných peněz.

Z hlediska metodiky výpočtu lze uvést, že celkový IKŽ byl pro každou územní jednotku vypočten jako součet dvaceti jednoho indikátoru transformovaného do intervalu $\langle 0,1 \rangle$ již dříve popsaným způsobem (s. 60-61 této práce) a vynásobeného příslušnou vahou každého indikátoru (dílní ukazatele IKŽ byly vypočteny analogicky, tj. jako vážený součet hodnot transformovaných indikátorů patřících do jednotlivých sledovaných domén - prosperity, deprivace a humánního kapitálu). Výsledné hodnoty IKŽ byly následně rozděleny do čtyř pentilů a vykresleny do kartogramů.

²²⁴ Ibidem, s. 16.

²²⁵ ĎAČOK, J. (2007): *Kultúra túžob a ľudské utrpenie*. Forum scientiae et sapientiae, roč. 14, s. 4-5.

²²⁶ PULLMANN, R., KOMPIŠ, D., BOCHNÍČKOVÁ, D. (2007): *Kvalita života: Môžeme kvalitu života merať?* In: Kvalita života, sborník z konferencie Slovenské lekárske spoločnosti, Bratislava (CD ROM).

Z výsledků studie vyplývá, že byl potvrzen západο-východní a severο-jížní gradient poklesu celkového IKŽ a bezkonkurenčně výsadní postavení Bratislavy.

2.2.1.3. Metodický appendix – další možnosti a způsoby agregace

Jak již bylo zmíněno v subkapitole 2.2.1. na s. 58-59 této práce a jak je snad zřejmé i z předchozích příkladů, agregované nebo i agregované hierarchizované ukazatele jsou velmi vhodným nástrojem pro kvantifikaci vícedimenzionální problematiky, a to včetně měření QOL. Mezi jejich hlavní výhody patří již zmíněná srozumitelnost, schopnost zjednodušení reality, a tím i snadnější porovnávání územních jednotek, možnost přiřazení různé významnosti jednotlivým dílčím ukazatelům, různé způsoby standardizace (transformace) ukazatelů na bezrozměrná čísla, a tím i následná možnost agregace jinak nesčítatelných a často i protichůdně působících veličin. Na druhé straně se ale některé tyto výhody mohou změnit i v nevýhody, kdy např. při přílišném zjednodušení reality, kdy může dojít až k dezinterpretaci situace. Lze proto tvrdit, že vypovídací hodnota každého konkrétního agregovaného indexu závisí jak na výběru dílčích ukazatelů, tak na způsobu jeho konstrukce, tak – a to v neposlední řadě – zejména na věcné znalosti dané problematiky, tj. i na subjektivním názoru jeho autora.

Cílem a smyslem tvorby agregovaných ukazatelů je tedy danou problematiku (ať již jde o QOL, udržitelný rozvoj regionů, souhrnné efekty ekonomiky apod.) sice zjednodušit, ale zjednodušit účelně, tj. při minimální ztrátě informace, při zachování interpretovatelnosti a při požadavku minimálního zkreslení.

Způsobů *standardizace (transformace) proměnných*, která předchází vlastní matematické agregaci, existuje celá řada.

Mezi nejzákladnější patří *standardizace pořadím* - p_{ik} , kdy jednotlivé hodnoty ukazatelů v souboru sledovaných územních jednotek jsou nahrazeny jejich pořadím, v sestupné či vzestupné logice uspořádání, v závislosti a v kontextu věcného pozitivního či negativního příspěvku každého ukazatele k ukazateli celkovému. V případě standardizace pořadím jde o nejhrubší, ale i nejjednodušší způsob, jehož slabým místem je zejména možnost nahrazení i minimálních rozdílů v reálných hodnotách jednotkovými rozdíly pořadových hodnot.

Standardizace vůči extrémním hodnotám souboru byla již v této práci dostatečně popsána i ilustrována některými z výše uvedených příkladů agregovaných ukazatelů QOL na národní a regionální úrovni (např. způsobem výpočtu HDI na s. 60-61 této práce).

Standardizace vůči hodnotám v nadřazené referenční jednotce (= 100 %), tj. vůči republikovému (či evropskému) průměru, byla v předchozím textu také již zmiňována (např. IKŽ autorů Mederly, Nováček, Topercer, 2004). Určitým malým metodickým “zádrhelem” u tohoto způsobu standardizace může být použití buď (přesnějšího) referenčního průměru vypočteného z primárních hodnot nebo (méně přesného) referenčního průměru získaného z dílčích průměrů za hierarchicky nižší územní jednotky. Tyto dva průměry se samozřejmě mohou odlišovat a modifikovat tak i výsledné standardizované hodnoty.

Standardizace vůči průměrné hodnotě souboru, kdy transformované hodnoty jsou získány jako poměr skutečné hodnoty a hodnoty aritmetického průměru daného ukazatele. Slabinou tohoto přístupu je možná existence tzv. odlehlých pozorování, která mohou vlastní aritmetický průměr vychýlit, tak, že nepředstavuje střední hodnotu s vlastnostmi příslušejícími normálnímu Gaussovu rozložení četností.

Standardizace směrodatnou proměnnou - t_{ik} , která představuje asi statisticky nejpřesnější způsob transformace ukazatelů na bezrozměrná čísla. Určitým omezením tohoto způsobu může být jen předpoklad normálního rozložení četností v kontextu používané průměrné hodnoty v čitateli vzorce. Hodnotu t_{ik} získáme dle klasického vzorce jako:

$$t_{ik} = \frac{x_{ik} - \bar{x}_k}{\sigma_k} .$$

Podstata *standardizace pomocí tzv. bodové metody* spočívá v tom, že u každého ukazatele se nalezne region, u něhož příslušný ukazatel dosahuje minimální či maximální hodnoty (je-li z věcného, logického hlediska žádoucí pokles této hodnoty). Hodnota ukazatele v tomto regionu je transformována na hodnotu 1 000 bodů a ostatní regiony pak získávají body od 0 do 1 000 v závislosti na tom, kolik promile činí jejich hodnota z hodnoty extrémní. Pokud je srovnávacím základem minimální hodnota určitého ukazatele, vytvoří se převrácená hodnota tohoto poměru.

Pro každý region se pak sečtou body získané za jednotlivé ukazatele a tyto součty charakterizují relativní postavení regionu vůči jiným regionům v rámci zkoumané problematiky. Kromě prostého součtu bodů lze pozici regionu popsat i pomocí průměrného počtu bodů připadajícího na jeden ukazatel. Metoda předpokládá, že všechny ukazatele mají stejnou důležitost, což obvykle nemusí zcela odpovídat skutečnosti.²²⁷

Možnostmi a způsoby, výhodami a nevýhodami *metod agregace* se v oblasti praktických aplikací v poslední době zabývali např. Saisana, Tarantola (2002)²²⁸ nebo Hrach, Mihola (2005).²²⁹ Mezi nejznámější i v oblasti kvantifikace QOL využitelné agregační techniky patří následující postupy, které lze nicméně při konkrétní aplikaci kreativně modifikovat (např. (ne)použitím vah) či kombinovat:

- **součet pořadí**, popř. **průměrné pořadí** dané územní jednotky, jež bylo získáno na základě pořadí přiřazených všem vstupním dílčím ukazatelům; z informačního hlediska sice dochází k určité ztrátě informace o původních hodnotách, zároveň ale takto může být potlačen nežádoucí vliv a výskyt extrémně se lišících, atypických hodnot daného souboru;

- **stanovení tzv. prahových (ne vždy průměrných) hodnot**, na něž navazuje substituce původních hodnot dílčích ukazatelů hodnotami +1 (při nadprahové realitě) a -1 (při podprahové realitě); celkový agregovaný ukazatel je pak dán jako součet těchto substitučních hodnot; nicméně i v tomto případě dochází k určité ztrátě informace; “slabou”, snadno napadnutelnou stránkou výsledného indexu je navíc i způsob volby výše zmíněných “rozřazovacích” prahových hodnot. Jak uvádějí Hrach, Mihola (Hrach, Mihola 2005),²³⁰ lze použít i určitou modifikaci v rámci tohoto přístupu, která spočívá ve stanovení dvou prahových hodnot, h – horní a d – dolní, rozdělujících hodnoty každého dílčího ukazatele do tří intervalů. Pokud je $x > h$, je jako substituční hodnota

²²⁷ HRABÁNKOVÁ, M., SVATOŠOVÁ, L., BOHÁČKOVÁ, I. (2006): *Vybrané diagnostické metody pro sledování regionálního rozvoje*. Jihočeská univerzita České Budějovice, Česká zemědělská univerzita, Praha.

²²⁸ SAISANA, M., TARANTOLA, S. (2002): *State of the art Report on Current Methodologies and Practices for Composite Indicator Development*. European Commission, Joint Research Centre, Brussels, 2002.

²²⁹ HRACH, K., MIHOLA, J. (2005): *Souhrnné ukazatele – poznámky k jejich určování*. Working Paper CES VŠEM, č. 6/2005.

²³⁰ Ibidem, s. 10.

použita +1, je-li $x < d$, je jako substituční hodnota použita - 1, v ostatních případech, tj. když $d \leq x \leq h$, je pak jako substituční hodnota přiřazena 0;

- **výpočet aritmetického průměru z poměrných hodnot představujících podíl skutečné a průměrné hodnoty všech jednotlivých ukazatelů.**

Některé další možnosti vytváření agregovaných ukazatelů jsou uvedeny v poslední citované práci, podle mého názoru je však není třeba zde podrobněji rozebírat. Další vhodné varianty kvantifikace, resp. agregace dílčích ukazatelů QOL byly již diskutovány v rámci šestice konkrétních příkladů, a to v subkapitole 2.2.1.2.

2.2.2. Způsoby měření subjektivní kvality života

Subjektivně psychologickou rovinu zkoumání QOL tvoří analýza *životní spokojenosti a osobní pohody* jedince či jedinců, která v sobě zahrnuje nejen sebereflexivní dimenzi duševní či duchovní, ale i dimenzi sociální a fyzickou. Subjektivní kvalita života je tak zkoumána jako individuální vnímání nejružnějších stránek životní reality daného jedince. Sledovanými subjektivně podmíněnými indikátory jsou pak - ve smyslu dlouhodobých emočních stavů - pocity štěstí a radosti, pocity spokojenosti s prožíváním či prožitím vlastního života, pocity lásky, seberealizace v rámci sociálních vztahů, ale i pracovní seberealizace a sebenaplnění, pocity osobního rozvoje, smyslu a smysluplnosti života apod.

Stejně tak jako neexistuje shoda u sledovaných indikátorů objektivní QOL o jejich podobě či struktuře, neexistuje ani universální chápání (a měření) obsahu pojmu osobní pohoda. Jak ve své práci uvádějí Šolcová, Kebza (2004)²³¹, plně, resp. přesně neodpovídá tento pojem ani anglickému “ekvivalentu” well-being, který je nejčastěji spojován pouze s dimenzí duševní pohody.

Možný (2002, s. 14)²³² např. definuje *subjective well-being* jako nepřítomnost pocitů nespokojenosti, neštěstí, úzkosti či deprese při současné přítomnosti pozitivních emocí, radosti či slasti. Aby byl podle Možného člověk se svým životem celkově spokojen, musí na něj výše uvedená kombinace pocitů působit dostatečně dlouhou dobu.

²³¹ ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. (2004): Kvalita života v psychologii. In: DVOŘÁKOVÁ, Z., DUŠKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, L. a kol.: *Svět práce a kvalita života*. VÚBP, Praha, 2006.

²³² MOŽNÝ, I. (2002): *Česká společnost: Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Portál, Praha.

Někteří další odborníci, např. Okun, Stock (1987, s. 21)²³³, vnímají pojem a pocit osobní pohody jakožto soubor tří atributů, tj. pocitu životní spokojenosti v kontextu dosažených životních cílů, vlastní morálnosti ve smyslu dodržování mravních zásad a pocitu štěstí jakožto reakce na každodenní život.

Podle dvojice autorek Keyes, Ryff (1995, s. 25)²³⁴ je osobní pohoda představována dokonce šesticí základních dimenzí, kterými jsou: pozitivní vztahy s druhými lidmi; sebepřijetí (tj. pozitivní vnímání sebe samého); existence autonomie (tj. nezávislosti, svobody a možnosti sebeurčení); zvládání životního prostředí ve smyslu schopnosti vidět a využít příležitosti nacházející se v okolí jedince; pocit smysluplnosti života (pocit, že minulý i současný život mají nějaký smysl) a pocit osobního rozvoje. Podle první z autorek jsou pak v současných výzkumech stále více zdůrazňovány i takové sociální dimenze osobní pohody jakými např. jsou integrace jedince do společnosti, vlastní přínos jedince pro společnost, akceptace dané společnosti nebo společenství lidí daným jedincem apod.

V rámci studia či měření subjektivní QOL (subjektivního vnímání, prožívání a hodnocení vlastního života či výše diskutované osobní pohody) jakožto stabilního a dlouhodobějšího pocitu lze v podstatě použít “pouze” sociologických a sociálně psychologických přístupů a v jejich rámci používaných nástrojů a metod.

Hlavním nástrojem je pak samozřejmě dotazník a dotazníkové šetření, jež bývají zaměřeny buď na zkoumání celkové spokojenosti nebo na spokojenost s dílčími aspekty života nebo na oboje. Výzkum bývá prováděn buď na vzorku běžné populace (všeobecné dotazníky QOL) nebo na výběrové sociální skupině respondentů (speciální dotazníky QOL dotýkající se např. problematiky prožívání nemoci či vlastního zdravotního stavu). Subjektivní kvalita života zkoumaná v kontextu zdravotního stavu se obvykle označuje jako HRQOL (health-related quality of life). Nejznámější institucí zabývající se v mezinárodním měřítku výzkumem HRQOL je francouzský Mapi

²³³ OKUN, C., STOCK, A. (1987): Correlates and Component of Subjective Well-being Among the Elderly. In: DVOŘÁKOVÁ, Z., DUŠKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, L. a kol. (2006): *Svět práce a kvalita života*. VÚBP, Praha, 2006.

²³⁴ KEYES, L., RYFF, L. (1995): The Structure of Psychological Well-being Revisited. In: HNILICOVÁ, H.. (2004): *Kvalita života*. Sborník příspěvků z konference, Kostelec nad Černými lesy, 2004.

Research Institute, který spravuje i databázi PROQOLID²³⁵, kde lze zjistit informace jak o již proběhlých výzkumech, tak i o jednotlivých dotaznících kvality života.

Na základě této subkapitoly, na základě celého předchozího teoretického textu a částečně i na základě průběžné komparace s několika výzkumy subjektivní QOL v regionálním a lokálním kontextu (blíže viz odkazy v kapitole 2.3.) byl zkonstruován dotazník pro terénní sociologické šetření, jež je obsahem přílohy č. XX a který kombinuje otázky zkoumající čistě subjektivní well-being s otázkami zaměřenými na hodnotové preference respondentů, ale i s otázkami směřujícími do oblasti sociálního statusu, zdraví, objektivních životních podmínek respondentů, ale i do sociogeografické problematiky (diferenciace QOL na zkoumaném území, regionální původ respondentů, migrační zkušenost a plány do budoucna, prostorové preference apod.).

2.2.3. Shrnutí a širší zarámování problematiky kvantifikace QOL

Pokusím-li se na tomto místě o širší zarámování či obecnější shrnutí problematiky operacionalizace a zejména kvantifikace takových komplexních pojmů, jakými jsou objektivní a subjektivní kvalita života, lze konstatovat následující subzávěry.

Metody a způsoby zkoumání QOL se v zásadě odvíjejí od pojetí a definice daného pojmu jednotlivými autory, tj. buď od pojetí holistického nebo od pojetí složkově strukturálního, které je nicméně častější a z hlediska možné a “praktické” interpretace i výhodnější.

Při *holistickém pojetí*, chápání a zkoumání QOL se jako nejvhodnější a adekvátní přístupy nabízejí přístupy “*a posteriori*” a v jejich rámci pak metody vícerozměrné statistiky (zejména faktorové a komponentní analýzy). Výhodou přístupu “*a posteriori*” v rámci zkoumání kvality života je ta skutečnost, že vnitřní struktura pojmu QOL se vytváří až dodatečně na základě sady vstupních ukazatelů. Výhodou tohoto přístupu a výše zmíněných metod je to, že podstatně menší důraz může být kladen na výběr do analýzy vstupujících proměnných, neboť dané metody jsou schopny odhalit a “odstranit”, resp. sloučit duplicitní informace od obecnějších nových a relativně nezávislých proměnných (faktorů nebo komponent). Tyto metody jsou navíc aplikovatelné pro všechny hierarchické územní úrovně a jsou použitelné jak pro oblast

²³⁵ <http://www.proqolid.org/>

“tvrdých” statistických dat popisujících obvykle objektivní QOL, tak pro oblast “měkkých” sociologických dat týkajících se převážně subjektivní QOL (subjektivního well-being i subjektivně hodnocených objektivních životních podmínek).

Při *složkově strukturálním pojetí* a kvantifikaci QOL se uplatňuje zpravidla přístup “*a priori*”, tj. postup, kdy je na základě použité definice QOL předem daný a známý soubor objektivních ukazatelů. Nejen - ale zejména - z důvodu omezenosti statistických dat je pak nevýhodou tohoto přístupu, že na různých hierarchických úrovních územních jednotek jsou - a de facto musí být - užívány soubory různých ukazatelů. Tyto ukazatele je vhodné, samozřejmě v závislosti na použité definici QOL, vybírat tak, aby v rámci celého souboru vznikaly jen minimální informační překryvy. V kontextu s tím z příkladů konkrétních aplikací uvedených v subkapitole 2.2.1. vyplynulo, že “*méně je někdy více*”, resp. že optimální počet ukazatelů by se mohl a měl pohybovat mezi 10 až 20, neboť při vyšších počtech vstupních proměnných nutně dochází nejen k výše uvedeným informačním duplicitám, ale i k určitému významovému znehlednění. Větší pozornost by také měla být věnována zejména sofistikovanějšímu a logicky zdůvodněnému výběru proměnných a jejich skutečné vypovídací hodnotě, vyvarování se osobních preferencí autora, dostupnosti a statistické sledovanosti proměnných v delších časových řadách a z geografického pohledu i jejich vypovídací schopnosti z hlediska prostorové diference.

Dále lze také konstatovat, že z hlediska lepší interpretovatelnosti a využitelnosti je výhodnější používat spíše hierarchické nežli nehierarchizované agregované ukazatele. U hierarchických ukazatelů je třeba dbát na vyváženost ukazatelů v jednotlivých dílčích podoblastech, a to jak z hlediska jejich počtu, tak z hlediska případného použití vah.

Další problémovou oblast tvorby agregovaných ukazatelů představuje právě rozhodnutí, zda použít váženou nebo neváženou podobu agregovaného ukazatele. V prvním případě je výhodou možnost rozlišení jednotlivých dílčích ukazatelů (či jevů) z hlediska jejich významnosti, popř. i z hlediska jejich pozitivního či negativního příspěvku k hodnotě ukazatele (či jevu) celkového. Důsledkem této volby ale může být větší náročnost na matematické zpracování a zejména i problém objektivizovaného stanovení “vah”, které se může stát nejslabším článkem celé agregace. Ve druhém

případě, tj. “nevážené varianty” agregovaného ukazatele může zase na základě předpokladu rovnosti všech vstupních proměnných dojít k určitému zkreslení reality.

Z hlediska standardizace (transformace) proměnných jakožto nutného mezikroku v rámci agregačních metod lze jako asi nejpřesnější metodu doporučit standardizaci pomocí směrodatné proměnné, s tím, že i ostatní způsoby jsou velmi dobře použitelné, ať již v kontextu předpokládaných uživatelů výstupů (odborná, neodborná veřejnost) nebo v kontextu “nenormálního”, tj. od Gaussova rozložení odlišného rozložení četností.

V neposlední řadě lze na základě provedeného srovnání šestice příkladů v subkapitole 2.2.1. poznamenat i to, že z hlediska možností vlastního postupu agregace se sice nabízí celá řada možností, u nichž ale nejsme schopni jednoznačně určit jejich větší či menší vhodnost či přesnost. S tím úzce souvisí i poslední poznámka, a to, že i při použití různých agregačních technik lze při dostatečném, resp. velkém počtu vstupních ukazatelů dojít k velmi podobným celkovým výsledkům.

2.3. Cíle a východiska práce, vstupní hypotézy

Mezi cíle předkládané disertační práce, které snad již byly dostatečně splněny v předchozím textu, patří diskuse definic, teoretických modelů a přístupů ke QOL, diskuse operacionalizace a kvantifikace sledovaného ústředního pojmu QOL. V rámci kvantifikace pak k cílům patří i diskuse používaných či použitelných indikátorů a v neposlední řadě i diskuse výsledků dosud realizovaných analýz a výzkumů QOL, a to zejména pokud jde o Českou republiku.

Záměrně nebyla nakonec do práce zařazena předpokládaná vlastní analýza objektivní QOL na úrovni krajů či okresů, a to nejen z toho důvodu, že zejména v poslední době vzniklo několik prací, na něž je v práci poukázáno nebo které jsou přímo v práci diskutovány, ale i proto, že podle mého přesvědčení by se výsledky nijak zvlášť neodlišovaly a nepřinesly by tedy nic nového.

Jedním z dalších dílčích splněných cílů je i návrh vlastní definice, resp. vlastního pojetí kvality života, které je východím pro praktickou část práce – případovou studii Pražanů z hlediska jejich vnímání a prožívání kvality vlastního života.

V dále uvedené praktické části práce jde tedy o prokázání a nalezení možných souvislostí mezi *subjective well-being* (osobní pohodou či životní spokojeností), *subjektivně vnímaným životním prostředím* (obytným, sociálním) a *demografickými* (věk, pohlaví, rodinný stav), *sociálními* (vzdělání, kvalita sociálních sítí, hodnotové orientace) či *ekonomickými* (příjmová a životní úroveň) *charakteristikami* zkoumaného vzorku osob. Práce se zaměřuje i na podchycení a zmapování prostorové diferenciaci subjektivní QOL na území hl. m. Prahy.

Vzhledem k tomu, že konkrétní empirická data pro tuto část práce byla získána již v letech 2004-2006, neexistoval nebo mi nebyl v tomto období znám jiný zdroj, jiná analogická práce analyzující subjektivní QOL na lokální úrovni, která by mohla posloužit jako výrazná inspirace či vzor. Až v průběhu zpracování tohoto textu se objevily příspěvky Džuky (In: Cummins, R. A., Dzuka, J., Arita, B. Y. 2003)²³⁶,

²³⁶ CUMMINS, R. A., DZUKA, J., ARITA, B. Y. (2003): A Comparison of the Personal Wellbeing Index in Slovakia, Mexico and Australia. In: Abstracts Challenges for Quality of Life in Contemporary Societies. Fifth Conference of the International Society for Quality-of-Life Studies. July 20-24, 2003, Frankfurt, Germany, p. 30. Přístup z http://acqol.deakin.edu.au/inter_wellbeing/Index_Slovakia.doc

Babinčáka (Babinčák 2004)²³⁷, Iry a Šušky (Ira, Šuška 2006)²³⁸, Dvořákové, Duškové, Svobodové (2006)²³⁹ a Kühnové (Kühnová 2010),²⁴⁰ které mohly posloužit už jen jako určitá komparace, ať již z hlediska použitého přístupu či výzkumné sociologické metody nebo i z hlediska typu a formulace položených otázek. Tématice subjektivní spokojenosti se životem, popř. i některým dílčím otázkám (jako např. spokojenosti s životní úrovní domácnosti, spokojenosti s místem bydliště) v českém prostředí se věnovaly i některé výzkumy CVVM (CVVM 2006: “*Sociodemografické diference v subjektivním hodnocení životní úrovně*”, CVVM 2008: “*Spokojenost s životními podmínkami v místě bydliště*”),²⁴¹ které však neměly “geografický či lokální rozměr” v tom smyslu, že by se zabývaly odrazem subjektivně hodnocených objektivních lokálních podmínek v pocitu životní spokojenosti.

Džuka (výsledky a dotazník viz výše uvedený odkaz pod čarou) byl spoluřešitelem mezinárodního výzkumu zabývajícího se měřením subjektivní QOL na Slovensku. Za tímto účelem byl použit relativně krátký dotazník obsahující jednak osm uzavřených otázek dotýkajících se spokojenosti s osobním životem (Jak jste spokojený/á: se svým celkovým životem? se svou životní úrovní? se svým zdravím? s tím, co se Vám podařilo v životě dosáhnout? s osobními vztahy? s osobní bezpečností? se životem ve společenství, ve kterém žijete? s jistotami do budoucnosti?), jednak i sedm taktéž uzavřených otázek vztažených ke spokojenosti se životem ve Slovenské republice (Jak jste spokojený/á: se životem na Slovensku? s ekonomickou situací na Slovensku? se stavem přírodního prostředí na Slovensku? se sociálními podmínkami života na Slovensku?s vládnutím na Slovensku? s tím, jak se podniká na Slovensku? s národní bezpečností na Slovensku?). Jen pro úplnost lze dodat, že odpovědní škála všech otázek byla tvořena hodnotami 0 až 10, tj. od úplně nespokojen/a až po úplně spokojen/a.

²³⁷ BABINČÁK, P. (2004): Indikátory kvality života. Čo považujete za šťastný život? Pp. 161-167 In: Džuka, J. (ed.) *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešovská univerzita, Prešov.

²³⁸ IRA, V., ŠUŠKA, P. (2006): *Percepcia kvality života v mestskom prostredí (na príklade mesta Partizánske)*. Geografická revue, č. 2.

²³⁹ DVOŘÁKOVÁ, Z., DUŠKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, L. a kol. (2006): *Svět práce a kvalita života*. VÚBP, Praha.

²⁴⁰ KÜHNOVÁ, Z. (2010): *Hodnocení kvality života v České republice*. Diplomová práce, FNH VŠE Praha.

²⁴¹ <http://www.cvvm.cas.cz/>

Babinčák naproti tomu zvolil pro svůj výzkum jednu jedinou volnou otázku, a to: “*Co považujete za šťastný život?*”. Odpovědi byly vyhodnoceny na principu obsahové analýzy skupinou expertů. Z výsledků lze uvést, že největší význam – v pořadí důležitosti - pro prožití šťastného života, a tedy i pro pocit životní spokojenosti, měla přítomnost následujících skutečností: rodina, partner, domov, přátelé, zdravé děti, finančně i obsahově člověka uspokojující práce, dobrá životní úroveň, dostatek volného času, vlastní zdraví i zdraví blízkých osob, neexistence neřešitelných problémů apod. Z pohledu předpokládaných výsledků této práce je zajímavý jeden z Babinčákových závěrů, a to, že většina respondentů si spojovala šťastný život zejména s kvalitními interpersonálními vztahy, které předřazovala dobrému zdravotnímu stavu. Tzn. že změřená spokojenost v oblasti těchto vztahů může být vhodnějším a významnějším indikátorem “šťastného života” než tradičně dotazované fyzické zdraví.

Ira a Šuška se ve své studii zabývali výzkumem subjektivní kvality života ve slovenském městě Partizánske a mají tak k dále uvedenému sociologickému výzkumu Pražanů tématicky asi nejblíže.

Dvořáková, Dušková, Svobodová se ve své práci²⁴² pokusily o věcné vymezení oblastí, které bývají nejčastěji zahrnuty do dotazníků zkoumajících subjektivní kvalitu života respondentů. Z jejich zjištění vyplývá, že vedle *zdravotního stavu* (fyzického a psychického zdraví, celkové kondice a soběstačnosti) jsou velmi často kladeny i otázky týkající se *sebeprožívání* (spokojenosti se sebou samým, sebehodnocení, sebeúcty, seberealizace, přesahů či přínosů pro společnost), *každodenních běžných činností a aktivit* (sebeobsluhy, domácnosti, práce a volného času), *vztahů s ostatními lidmi* (rodiny a dětí, přátel, sociálního zapojení a partnerství) a *spokojenosti s životní situací a obývaným prostředím* (typu a místa bydliště, podmínek bydlení, finanční situace, služeb, pocitu bezpečí).

Kühnová ve své práci pak, sice jen velmi okrajově, nicméně zatím poměrně ojediněle, prezentuje svůj lokální minivýzkum subjektivní kvality života v malé obci Štoky na Jihlavsku, v jehož rámci vyzpovídala 43 respondentů, tj. asi 3 % obyvatel dané obce. Z hlediska použitých otázek zvolila velmi podobnou strukturu i znění jako v případě Džukova výzkumu na Slovensku, tj. sadu sedmi otázek týkajících se osobní

²⁴² DVOŘÁKOVÁ, Z., DUŠKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, L. a kol. (2006): *Svět práce a kvalita života*. VÚBP, Praha, s. 34.

spokojenosti a sadu sedmi otázek týkajících se spokojenosti s životem v kraji Vysočina. Blíže viz Kühnová (2010, s. 63).²⁴³

Mezi základní východiska praktické části práce pak patří následující myšlenky.

Jak již bylo několikrát řečeno, fenomén kvality života je tvořen minimálně dvěma základními dimenzemi – dimenzí objektivní a subjektivní, jimiž se s určitými nutnými překryvy zabývají různé vědní disciplíny.

V souvislosti s tím, s tématem této práce i jeho uchopením lze uvést první základní ověřovaný předpoklad, a to, že vztah mezi objektivními životními podmínkami, jejich subjektivním vnímáním ale i osobní pohodou (subjective well-being) či celkovou životní spokojeností *je podmíněn jednak demograficky a sociálně, ale je také dán a zprostředkován především individuálně a kulturně podmíněnými očekáváními*. Lze tedy předpokládat statisticky významné rozdíly v odpovědích respondentů podle věku, pohlaví, dosaženého vzdělání, příjmu, ale i podle dalších znaků, pokud půjde o hodnocení jejich životní situace či životní spokojenosti.

Dalším ověřovaným předpokladem je, že spokojenost s životem, tj. *subjektivní vnímání a hodnocení kvality vlastního života, není přímo úměrné ani socioekonomickému statusu*, bohatství či blahobytu, *ani zdravotnímu stavu jedince* (neboť jedinci v závislosti na svých osobnostních rysech, naturelu, přesvědčení apod. mohou svůj zdravotní stav vnímat a hodnotit rozdílně), ale *velmi silně koresponduje s úrovní respondenty udržovaných sociálních vazeb*, s jimi deklarovanou *hodnotovou orientací* a v neposlední řadě i s *uspokojením potřeby reprodukce* ve smyslu “pokračování vlastního rodu” v podobě vlastních dětí a vnoučat.

Třetím ověřovaným předpokladem je předpoklad, že *na území hl. m. Prahy budou existovat významné rozdíly v prostorovém rozložení celkové životní spokojenosti* respondentů, které mohou, ale také nemusí kopírovat socioekonomickou územní diferenciaci Pražanů, resp. mohou být podmíněny i dalšími faktory, ze sledovaných faktorů např. rodáctvím.

Souvisejícím předpokladem je pak i *předpoklad zjištění územních rozdílů z hlediska spokojenosti respondentů s jejich současným bydlením*, a to jednak v závislosti na typu

²⁴³ KÜHNOVÁ, Z. (2010): *Hodnocení kvality života v České republice*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

zástavby, jednak i v závislosti na typu vlastnictví.

Mezi konkrétní hypotézy, na něž se praktická část práce nejintenzivněji zaměří, pak patří následující tvrzení, která jsem se snažila formulovat podle svého přesvědčení, osobních a dalších zkušeností:

H1: *S rostoucím vzděláním roste i celková životní spokojenost a osobní pohoda*, tj. subjektivně pocíťovaná kvalita života. Tento předpoklad vychází z toho, že lidé s vyšším vzděláním mají zpravidla nejen lepší pracovní uplatnění a lepší postavení ve společnosti, ale také jsou v řadě oblastí přizpůsobivější a určitý širší rozhled a snad i informovanost jim dovoluje lépe se vyrovnávat s životními problémy. Navíc samotný fakt dosažení určitého stupně vzdělání jim může zavdávat důvod k určité základní životní spokojenosti v případě bilancování úspěšnosti či neúspěšnosti jejich života.

H2: *Celková životní spokojenost souvisí s věkem*. Starší lidé jsou méně spokojeni se svým životem než lidé mladší. Tato hypotéza je v určitém rozporu s možným chápáním dosavadní seberealizace jakožto hlavní složky subjektivního vnímání kvality vlastního života, nicméně lze předpokládat, že mladší lidé jsou spokojenější možná i proto, že jsou si vědomi svých dlouhodobějších perspektiv, zatímco starší lidé se při hodnocení vlastního života obracejí více do minulosti (a mohou mít pocit, že mnoho věcí nestihli a pravděpodobně ani již nestihnou).

H3: *Celková životní spokojenost souvisí s pohlavím*. Ženy jsou méně spokojené než muži, což lze vysvětlit jejich nerovným postavením v řadě oblastí sociálního, ekonomického a politického života a dosud převažující „maskulinní atmosférou“ v řadě zemí včetně Česka.

H4: *Celková životní spokojenost souvisí s rodinným stavem*. Ženatí muži a vdané ženy, popř. muži a ženy žijící v uspokojivých partnerských vztazích, jsou celkově se svým životem spokojenější. Tento předpoklad se opírá především ale nejen o výzkum CVVM 2003 „*Co je v našem životě důležité*“²⁴⁴, který z hlediska hodnotových orientací zjistil, že na prvních preferovaných místech se vyskytuje kvalitní rodinné prostředí, tj. vlastní funkční rodina, děti a partner.

H5: *Celková životní spokojenost nesouvisí s ekonomickými charakteristikami*

²⁴⁴ <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=zpravy&r=1&shw=100217>

respondentů, zejména s příjmem, s dosaženou životní úrovní v podobě zjištěné vybavenosti domácností. Tato ověřovaná hypotéza se pokouší porovnat názory pražských respondentů a obecnými, literaturou již popsány „zákonitostmi“ typu „paradox blahobytu“ či „ekonomie štěstí“, o nichž bylo hovořeno v subkapitole 2.1.3.3. na s. 56-57 této práce.

H6: ***Celková životní spokojenost souvisí s realizovanou plodností.*** Muži a zejména pak ženy jsou se svým životem výrazně spokojenější, pokud vychovávají vlastní (popř. i nevlastní) dítě či děti, popř. pokud mají pocit „pokračování“ rodu a sebe ve vnoučatech. Myšlenka se opět opírá o výzkum CVVM 2003 *“Co je v našem životě důležité”*.²⁴⁵

H7: ***Celková životní spokojenost je velmi silně ovlivněna vnímáním a prožíváním kvality osobního života respondentů.*** Jelikož jsou rodinné a partnerské vztahy na jednom z předních míst hodnocení vlastního života, musí se nutně promítat i do celkového komplexního pohledu. Lze předpokládat, že neuspokojivé partnerské vztahy se budou do celkové spokojenosti promítat negativně a naopak.

H8: ***Celková životní spokojenost nekoresponduje s respondentem deklarovaným dobrým či špatným zdravotním stavem,*** nicméně lze také předpokládat, že vliv zdravotního stavu je méně významný než jiné faktory, např. kvalitní sociální vazby. V rámci této hypotézy se lze domnívat, že přestože je zdraví objektivně vzato jednou z nejdůležitějších podmínek pro prožití kvalitního života, jeho subjektivní prožívání může představovat řadu modifikací a krajních poloh, a to bez přímé či logické vazby k objektivně měřitelným charakteristikám zdravotního stavu. Jednak je velmi pravděpodobné, že nepřítomnost nemoci je řadou osob vnímáno jako „normální stav“ a tito lidé pak svoje zdraví nijak zvlášť vědomě nedoceňují a nepromítají je do celkové životní spokojenosti. Teprve v případě nemoci zvažují, do jaké míry jsou touto skutečností handicapováni a mohou intenzivněji daný stav prožívat a hodnotit, opět ale v kontextech dosavadních životních úspěchů či neúspěchů a v relaci k jiným uznávaným hodnotám. Navíc, různí – různě stateční a různě „hypochondřičtí“ – lidé se budou k případné nemoci stavět zcela jinak. Proto tato hypotéza předpokládá, že v souhrnu či v průměru názorů respondentů nebude zjištěna zjevná a významná vazba mezi celkovou životní spokojeností a deklarovaným, dobrým či špatným zdravotním stavem.

²⁴⁵ <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=zpravy&r=1&shw=100217>

H9: Existující **kvalitní přátelské a rodinné sociální vazby** společně s kvalitním sociálním prostředím, tj. **sousedskými vztahy významně ovlivňují celkovou životní spokojenost** Pražanů. Tato hypotéza vychází z Maslowovy pyramidy lidských potřeb a z osobního přesvědčení, že potřeba kvalitních sociálních kontaktů je jednou z základních potřeb umožňujících jak sebereflexi, tak socializaci, tak i sociální identifikaci.

H10: **Subjektivní kvalita života a osobní pohoda je ovlivněna mírou regionální identity** respondentů, resp. jejich ve výzkumu deklarovaným rodáctvím, kdy pocit určité příslušnosti a emocionální spjatosti s územím částečně saturuje potřebu existence jiných či dalších významných sociálních vztahů.

H11: **Respondenti narození mimo Prahu se z hlediska regionálního původu významně v žádné charakteristice, ani v životní spokojenosti neodlišují od respondentů Pražanů.** Tento hypotéza se opírá o předpoklad postupné asimilace osob nově příchozích do Prahy, a to v nejrůznějších oblastech sociálního života, ale i kulturních vzorců, představ či hodnotových orientací. Výjimku by mohli tvořit pouze ti respondenti, kteří žijí v Praze jen velmi krátce nebo respondenti – cizinci narození mimo Českou republiku. Takovýchto osob bylo ale výzkumem podchyceno jen minimum.

H12: Z hlediska hodnotové orientace mohou mezi pražskými respondenty existovat významné rozdíly, které se budou promítat do úrovně jejich životní spokojenosti; **respondenti upřednostňující materialistickou orientaci budou relativně spokojenější než lidé preferující postmaterialistické hodnoty.**

Vedle ověření těchto hypotéz a celkové interpretace výsledků výzkumu by výstupem praktické části práce mělo být i následné vytvoření významové hierarchie či posloupnosti faktorů ovlivňujících celkovou životní spokojenost respondentů a popř. i kartografické znázornění nejvýznamnějších z nich.

3. Praktická část

3.1. Metodika praktické části práce

Jakožto nejvhodnější metoda pro zjištění subjektivního vnímání a hodnocení kvality života Pražanů bylo zvoleno *terénní dotazníkové šetření*, které pod záštitou VŠE Praha proběhlo jednak v listopadu roku 2004, jednak opakovaně po zhruba osmnácti měsících v květnu roku 2006. Obou šetření se účastnili vybraní a proškolení studenti Katedry veřejné správy a regionálního rozvoje FNH VŠE. Konkrétní použitou metodou byla technika standardizovaného rozhovoru, realizovaná pomocí předem připravených dotazníků. Podoba dotazníku je obsahem přílohy č. XX.

Jen stručně lze uvést, že tento originální dotazník obsahoval 34 otázek, z toho 4 byly základní identifikační (věk, pohlaví, vzdělání, rodinný stav) a dalších několik otázek bylo filtračních (např. rodáctví, okres rodiště, správní obvod současného bydliště, pracovní aktivita, příjem apod.). Kromě pěctice otevřených otázek tvořily hlavní obsah dotazníku otázky uzavřené, popř. polootevřené. Některé z otázek, týkající se zejména migrační historie respondentů a jejich prostorových a sídelních preference, nebyly posléze v této práci využity, neboť šlo – u překvapivě migračně stabilního vzorku respondentů – o velmi malé počty, jejichž zpracování by nezaručovalo nenáhodnost a kvalitu výsledků.

Celkově bylo v roce 2004 získáno 1173 vyplněných dotazníků od respondentů, v roce 2006 pak od 228 respondentů. Protože oba soubory nevykazovaly žádné statisticky významné rozdíly a protože ani nebyl důvod předpokládat, že by se během dvou let změnilo chování, smýšlení či hodnotová orientace respondentů, bylo možné tyto soubory sloučit do jednoho s celkovým počtem 1401 dotazníků. Podle informací tazatelů byla ochota respondentů odpovídat v obou šetřeních velmi vysoká, zjištěná návratnost byla propočtena jako zhruba 55%-ní.

Do šetření byly záměrně vybírány pouze osoby starší 18 let, oficiálně nebo i jen fakticky bydlící v Praze, tj. lidé spadající do statistické kategorie tzv. „přítomného obyvatelstva“, kteří hlavní město znají a dokáží se vyjádřit k řadě oblastí (spokojenost s bydlením, emocionální vztah k Praze, sousedské vztahy apod.). Do výzkumu tedy nebyla záměrně zahrnuta ani skupina lidí do Prahy pouze dojíždějících do zaměstnání a

škol, ani kategorie domácích či zahraničních turistů, kteří kvalitu života v hlavním městě nemohou - na základě svého zpravidla krátkého pobytu - sofistikovaněji posoudit.

Výběr respondentů probíhal náhodně po oslovení na veřejných prostranstvích po celé Praze, nicméně s tím, že šlo o *kvótní výběr*, vyžadující po každém tazateli dodržení určitých základních kritérií týkajících se věku, pohlaví a vzdělání oslovených lidí a již výše zmíněného reálného bydliště v Praze. Základní identifikační charakteristiky a informace o souboru respondentů jsou společně se srovnatelnými charakteristikami obyvatel Prahy uvedeny v následující tabulce č. 8, přičemž lze konstatovat, že dokládají relativně vysokou reprezentativnost získaného souboru odpovědí.

3.1.1. Reprezentativnost souboru respondentů a použité metody zpracování dat

Je nicméně třeba uvést, že z hlediska věkové struktury respondentů byla poněkud nadhodnocena skupina osob v nejmladším sledovaném věku (18-25 let), což bylo dáno věkovou blízkostí tazatelů a náhodně oslovovaných respondentů a také možná jejich větší ochotou odpovídat. Poslední tři věkové skupiny respondentů (36-55 let, 56- 65 let a nad 66 let) byly naopak nepříliš významně podhodnoceny. Ke stanoveným, různě širokým intervalům dosaženého věku, lze ještě dodat, že takto byly do dotazníku navrženy minimálně ze dvou důvodů, jednak z důvodu vyhnutí se přímému dotazu na přesný věk (kterýžto dotaz nebývá příliš "oblíben"), jednak i z toho důvodu, že primárně šlo o podchycení ne přesného věku, ale spíše určitého stadia životního cyklu, v němž se daná osoba právě nachází.

Odchylka v poměru zastoupení mužů a žen jakožto respondentů od poměru zastoupení mužů a žen v pražské, trvale bydlící populaci je minimální a tvoří plus minus 2,3 % a zcela jistě nijak výsledky šetření neovlivnila, a to i vzhledem k dále zjištěným skutečnostem.

Z hlediska dosaženého stupně vzdělání lze v souboru respondentů nalézt určité "protěžování" vysokoškolsky a středoškolsky maturitně vzdělaných osob, a to na úkor osob, které dosáhly pouze základního nebo středního vzdělání bez maturity, popř. osob vyučených. Protože se v tomto případě jedná o větší odchylky od "standardní" pražské populace, je třeba mít tuto skutečnost při interpretacích dílčích závěrů i závěrů celé praktické části práce na paměti. Stejně tak jako u menších odchylek zkoumaného

Tabulka č. 8: Základní charakteristiky souboru respondentů (2004 - 2006) a trvale bydlících Pražanů (k 31.12.2005)

	Struktura respondentů (%)	Struktura obyvatel Prahy (%)
Věková struktura		
18 – 25	26,1	13,5
26 – 35	21,4	20,5
36 - 55	24,8	31,3
56 - 65	14,4	16,8
66+	13,2	17,8
Struktura dle pohlaví		
muži	50,2	47,9
ženy	49,8	52,1
Dokončené vzdělání (2001)		
základní	3,6	14,6
střední bez maturity, vyučení	17,0	28,9
střední s maturitou	46,7	30,6
vyšší odborná škola	7,0	5,3
vysokoškolské	25,6	18,9
Bydliště dle správních obvodů Prahy		
1	2,9	2,7
2	6,6	4,1
3	11,1	6,0
4	21,0	11,5
5	7,0	7,0
6	9,0	9,3
7	3,3	3,4
8	6,5	9,0
9	3,0	3,8
10	8,0	9,1
11	9,3	7,1
12	3,6	5,4
13	2,6	4,9
14	1,8	3,7
15	0,6	3,3
16	0,7	1,7
17	1,3	2,3
18	0,2	1,2
19	0,4	1,4
20	0,6	1,2
21	0,6	1,3
22	0,1	0,7

Zdroj: Vlastní šetření; ČSÚ – Ročenka Numeri Pragensis, 2005

souboru respondentů z hlediska věku, i zde tato situace nastala nejspíše z toho důvodu, že otázka na stupeň dosaženého vzdělání byla pokládána až v závěru dotazníku (v rámci identifikačních otázek) a tazatelé nemohli předem, při náhodném vytipování a oslovování anonymních respondentů tuto záležitost odhadnout. Nebylo by asi také taktické a příjemné ptát se na danou skutečnost jako na jednu z prvních.

Z hlediska prostorového určení místa reálného bydliště respondentů podle 22 správních obvodů Prahy bylo dosaženo poměrně velmi dobré shody s procentuálním zastoupením trvale bydlících Pražanů v jednotlivých obvodech. Mírně nadhodnocen byl pouze správní obvod Prahy 3 (logickým vysvětlením je lokalizace hlavních budov a kolejí VŠE Praha, jejíž studenti s výzkumem v terénu pomáhali) a správní obvod Prahy 4 (tj. z téhož důvodu, neboť v této oblasti jsou další detašované prostory VŠE včetně kolejí). U všech ostatních správních obvodů Prahy lze nalézt velmi značnou procentuální shodu v rozmístění trvale bydlících obyvatel a úspěšně oslovených respondentů.

S výše uvedenými upřesněními lze tedy zkoumaný soubor respondentů považovat za *dostatečně reprezentativní*, a to jak z hlediska početnosti (1401 dotazníků), tak z hlediska základních demografických, sociálních a prostorových kritérií.

Z dalších charakteristik souboru respondentů lze ještě uvést, že poměr v Praze narozených a nenarozených osob činil 57,2 % ku 42,8 %. U trvale bydlících Pražanů lze podle SLDB 2001 pro srovnání uvést relaci 61,8 % ku 38,2 %.

Z hlediska deklarovaného rodinného stavu představovali v období 2004-2006 svobodní respondenti 26,8 %, respondenti svobodní, ale se stálým partnerem 15,1 %, ženatí respondenti a vdané respondentky 42,5 %, rozvedení respondenti 8,1 % a respondenti jakožto vdovci či vdovy 7,5 %. U trvale bydlících Pražanů lze opět jen pro srovnání uvést hodnoty ze SLDB 2001, kdy svobodní celkem představovali 36,2 % pražské populace, ženatí a vdané pak představovali 44,6 %, rozvedení tvořili 10,4 % a vdovy či vdovci se na pražské populaci podíleli 7,9 %.²⁴⁶

Je více než zřejmé, že obě tyto kvalitativní charakteristiky souboru respondentů odpovídají příslušným, statistikou zjišťovaným hodnotám pro celopražskou populaci a vypovídají tedy opět o velmi dobré reprezentativitě zkoumaného souboru respondentů.

²⁴⁶ <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/index>

Zpracování dat z tohoto terénního sociologického šetření proběhlo po běžném zakódování odpovědí pomocí programu SPSS (Scientific Package of Social Science), a to jednak *prostřednictvím výpočtu a vyhodnocení frekvencí* odpovědí u všech dotazníkových otázek, jednak i na základě *třídění podle identifikačních znaků respondentů*, jednak i na základě výsledků dalšího *speciálního dvojitého třídění*, tj. na základě zvolených kombinací odpovědí pro tématicky související či z hlediska výzkumu stěžejní otázky. Statistická významnost diference odpovědí na jednotlivé otázky byla otestována pomocí *chí kvadrát testu*; interpretovány pak logicky byly jen významné rozdíly v odpovědích respondentů zjištěné podle příslušných třídících kritérií.

3.2. Vyhodnocení praktické části práce

3.2.1. Vyhodnocení frekvencí odpovědí pro jednotlivé vybrané otázky

Celkové frekvence odpovědí získané za všechny dotazníkové otázky jsou obsahem přílohy č. XXI. Základní frekvence odpovědí na identifikační otázky byly uvedeny v tab. č. 8 a na s. 94-96. Z hlediska zkoumaného tématu QOL a stanovených hypotéz tedy postačí věnovat se na tomto místě při dalším vyhodnocování jen některým z nich.

Jednou z důležitých součástí prožívání pocitu kvalitního života je i *pocit přináležitosti či spjatosti s místem*, resp. lokalitou bydliště a zcela jistě i *pojetí domova*, resp. opět pocit emocionální vazby k určitému prostoru, určitým lidem, symbolům apod. Této problematice byly v dotazníku věnovány otázky č. 2 – 5, na jejichž základě byly získány následující odpovědi.

Otázka č. 2: “Narodil/a jste se v Praze?”

a) ano, jsem rodák, rodačka	57,2 %
b) ne, přistěhoval/a jsem se	42,2 %

Otázka č. 3: “Jak dlouho již v Praze žijete?”

a) od narození, v podstatě bez přerušení	54,4 %
b) více než deset let	24,3 %
c) asi 5 – 9 let	7,9 %
d) 1 – 4 roky	10,6 %
e) méně než jeden rok	1,7 %
f) právě nedávno jsem se přistěhoval	1,1 %

Z odpovědí je zřejmé, že více než tři čtvrtiny respondentů žijí v Praze dlouhodobě, tj. po dobu delší deseti let, což předznamenává jejich pravděpodobně velmi dobrou znalost tohoto města, vysokou míru lokální identifikace, existenci pevnějších sociálních vazeb, emocionální spjatosti i pozitivního příspěvku této skutečnosti k subjective well-being v důsledku saturace jedné z důležitých lidských potřeb, tj. potřeby “někam patřit”.

Otázka č. 4: “Co pro Vás představuje domov? S čím si tento pojem hlavně spojujete?”

a) s určitými lidmi (rodinou, přáteli, sousedy)	73,5 %
b) s určitým prostorem (bytem, domem, čtvrtí, městem)	24,0 %
c) s něčím jiným	2,1 %

Zcela jednoznačně je těmito odpověďmi prokázána primárnost představy domova jakožto místa, kde se člověk setkává, koexistuje a žije s určitými blízkými či známými lidmi. Nepřímo se tak potvrzuje a podporuje i zjištění Babinčáka (Babinčák, 2004²⁴⁷ a s. 88 této práce), že existence a zejména předpokládaná kvalita sociálních vazeb je pro většinu lidí ekvivalentem nebo jednou z nejdůležitějších součástí šťastného života. V podstatě třikrát méně intenzivněji (nebo pouze čtvrtinou respondentů) je pojetí domova spojováno s fyzickým prostředím či geograficky pojmenovaným prostorem.

Otázka č. 5: “Nakolik máte pocit, že město Praha je Vaším domovem?”

a) ano, jsem tady doma	61,0 %
b) jsem tu částečně jako doma	19,8 %
c) mám domov na více místech	13,0 %
d) nejsem tu doma	4,6 %
e) nic mne tu prakticky nadržuje	1,7 %

Z výše uvedených hodnot plyne, že většina respondentů Prahu jako svůj domov vnímá. U ne nevýznamné části respondentů, tj. asi u třetiny z nich, je nicméně tato vazba oslabena, nejspíše z důvodu dosud kratšího života v Praze, tj. i z důvodu nižší úrovně identifikace s městem. Dalším důvodem může být, jak vyplývá i z odpovědí, existence pocitu vícenásobné identity těchto respondentů. Relativně vysoké procento (cca 6,5 %) respondentů pak má k Praze spíše negativní vztah a vnímá ji poměrně nepřátelsky a negativně.

Dalšími významnými oblastmi ovlivňujícími kvalitu života, jež byly výzkumem záměrně podchyceny byly: *interpersonální a sociální vazby, spokojenost s osobním*

²⁴⁷ BABINČÁK, P. (2004): Indikátory kvality života. Čo považujete za šťastný život? Pp. 161-167 In: Džuka, J. (ed.) *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešovská univerzita, Prešov.

životem, realizovaná reprodukce, zdraví, ekonomická a životní úroveň, spokojenost s bydlením, volný čas a volnočasové activity, hodnotová orientace.

Na problematiku *interpersonálních a sociálních vazeb* byly zaměřeny otázky č. 16, č. 17, č. 18 a č. 27; získané výstupy jsou následující:

Otázka č. 16: “Jak byste charakterizoval/a sousedské vztahy ve Vašem domě/bydlišti?”

a) jako nulové, o své sousedy se nezajímám, ani oni o mne	12,5 %
b) jako formální, zdravíme se pouze ze zdvořilosti, znám je od vidění	36,0 %
c) jako normální, občas si s nimi rád/a popovídám, pokud je třeba, vypomůžeme si	34,8 %
d) jako přátelské, navštěvujeme se, známe se velmi dobře	15,8 %
e) jako spíše nepřátelské a konfliktní	0,9 %

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že nejčastější podobou fungování sousedských vztahů v Praze je spíše jejich formální prožívání v rámci zdvořilostních konvencí nebo jde o formu normálních, nijak nezavazujících mezilidských vztahů, v jejichž rámci probíhá i běžná komunikace či vzájemně solidární aktivity. Pouze asi v 16 % případů, hodnotili respondenti svoje sousedské vztahy jakožto přátelské, tj. jako případy, kdy prostorová a možná i sociální blízkost těchto osob vedla k vytvoření menší či větší pozitivními vazbami propojené komunity. Zhruba 12 % respondentů hodnotilo sousedské vztahy, v nichž koexistují, jako v podstatě anonymní a odosobněné, minimální, tj. 1 % respondentů pak sousedské vztahy prožívá jako konfliktní.

Otázka č. 17: “Kde bydlí Vaši přátelé, s nimiž se stýkáte nejčastěji?”

a) nemám žádné přátele	2,1 %
b) ve stejném domě, ulici jako já	8,4 %
c) ve stejné městské části/čtvrti jako já	14,8 %
d) různě po Praze	62,8 %
e) v místě mého rodiště	7,9 %
f) jinde	4,1 %

V kombinaci s výsledky předchozí otázky lze konstatovat, že přátelské vazby jsou respondenty udržovány jednak na již zmíněné sousedské úrovni, tj. jsou do značné míry podpořeny či podmíněny prostorovou blízkostí daných osob v rámci městských okrsků a čtvrtí, jednak ale fungují převážně v rámci celé Prahy.

V tomto případě jsou pravděpodobně častěji založeny i na společných zájmech a shodných hodnotových orientacích; podpořeny jsou pak i dobrou časovou dostupností. Jen poměrně málo respondentů udržuje své přátelské vazby i v místě svého rodiště; v této souvislosti se sluší připomenout, že osoby, jež se nenarodily v Praze, představují 42,8 % zpovídaných osob. Z této skutečnosti lze opět usuzovat na poměrně silnou sociální “zakořeněnost”, vázanost a identifikaci respondentů s Prahou, resp. konkrétně s jejich sociálním prostředím.

Jen asi 2 % respondentů uvedla, že nefiguruje v rámci žádných přátelských vztahů.

Otázka č. 18: “Jak byste charakterizoval/a Váš rodinný život?”

a) nemám (už) žádné příbuzné	3,3 %
b) s nikým z příbuzenstva se už prakticky nestýkám	6,2 %
c) nepravidelně (vždy, když je potřeba) se stýkám s rodiči či sourozenci	24,8 %
d) jsem v pravidelném kontaktu s:	52,6 %
rodiči	54,2 %
sourozenci	30,6 %
prarodiči	29,4 %
i vzdálenějšími příbuznými	4,4 %
dětmi, vnoučaty	

Otázka č. 27: “Jaký je Váš rodinný stav?”

a) svobodný/svobodná	26,8 %
b) svobodný/á, ale se stálým partnerem	15,1 %
c) ženatý/vdaná	42,5 %
d) rozvedený/rozvedená	8,1 %
e) vdovec/vdova	7,5 %

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že téměř 10 % respondentů se nerealizuje či neangažuje v oblasti udržování rodinných vazeb, ať již nechtěně, chtěně či

vynuceně. Asi čtvrtina respondentů sice udržuje kontakty se členy užší rodiny, ale spíše jen nepravidelně a příležitostně. Nejrozšířenější udržovanou vazbou je pak pravidelný kontakt se sourozenci a rodiči, na nějž poukázala nadpoloviční většina respondentů. Zhruba na stejné, 30%-ní, tedy méně významné úrovni, se odehrávají pravidelné kontakty jak s prarodiči, tak i se vzdálenějšími příbuznými.

Kategorie pravidelného kontaktu s dětmi či vnoučaty, byla vytvořena dodatečně, tj. až v průběhu kontroly a vyhodnocování dotazníků, na základě písemných poznámek některých respondentů, z čehož vyplývá, že uvedená hodnota – 4,4 % - je patrně velmi silně podhodnocena.

Z hlediska podchyceného rodinného stavu respondentů jde o čísla odpovídající celkovým poměrům v populaci České republiky.

Další zkoumanou a analyzovanou oblastí je oblast *spokojenosti s osobním životem*. Tato otázka – konkrétně šlo o otázku č. 19 - byla velmi citlivou a její zodpovězení vyžadovalo vysokou míru taktosti tazatelů. Někteří respondenti odmítli její zodpovězení jakožto otázky příliš intimní (a to i přes “odlehčení” v podobě do dotazníku zařazeného kresleného vtipu Vladimíra Renčina před touto otázkou).

Otázka č. 19: “Jak byste charakterizoval/a Váš osobní život?”

a) nemohu odpovědět, nemám stálého partnera/partnerku	17,5 %
b) velmi dobrý a v podstatě bezproblémový	35,9 %
c) celkem dobrý s občasnými nedorozuměními	30,4 %
d) spíše problematický, s vážnými konflikty, možná se to ale ještě zvládne	3,6 %
e) uvažuji vážně o rozchodu/rozvodu	1,4 %
f) nechci odpovědět	11,1 %

Z výše uvedených hodnot, lze odvodit, že mluvili-li respondenti pravdu, nejsou příliš psychicky zatíženi řešením problémů svého partnerského života; dvě třetiny z nich jsou v podstatě s tímto životem spokojeny a jen 5 % respondentů může být existujícími problémy frustrováno. Poměrně velké procento respondentů však uvedlo, že otázku nemůže zodpovědět; u nich lze předpokládat, že šlo o osoby buď žijící programově a záměrně samy, o osoby z nejmladší sledované věkové kategorie 18-25 let nebo naopak

o osoby starší 65 let, tj. v tomto případě často vdovy či vdovce. Zhruba 11 % respondentů danou otázku přímo zodpovědět odmítlo, s čímž bylo víceméně počítáno; odhadovaný podíl takovýchto osob byl v podstatě ještě více než dvojnásobně vyšší.

Souvislost *realizované reprodukce* s jejím přispěním k pocitu životní spokojenosti se zdá být více než zřejmá. Přitom, jak uvádějí některé demografické či sociologické studie, k pocitu emocionálního uspokojení z mateřství či otcovství plně postačí i zplození nebo vychování jednoho potomka. Je otázkou, zda v případě dvou či více dětí se takovéto pocity pak přímo úměrně násobí. V dotazníku byla situace respondentů z hlediska pocitu “pokračování rodu”, popř. z hlediska předpokládaného emocionálního uspokojení z rodičovství sledována v otázce č. 28 a 29 a částečně i v otázce č. 20k, týkající se celkové hodnotové orientace respondentů a významu seberealizace v dětech.

Otázka č. 28: “Kolik máte dětí?”

Počet dětí: žádné dítě	44,2 %
1 dítě	16,0 %
2 děti	28,6 %
3 děti	9,7 %
4 děti	1,3 %
5 nebo více dětí	0,3 %

Protože v souboru respondentů byly zastoupeny všechny věkové skupiny s mírným nadhodnocením nejmladší věkové kategorie 18-25 let, lze situaci hodnotit jako inercií dvoudětného modelu rodiny z období před rokem 1989 a převažujícího jednodětného modelu rodiny po tomto roce. Bezdětnost poměrně vysokého podílu respondentů lze opět spojovat s výše uvedenou nejmladší věkovou kategorií.

Otázka č. 29: “Kolik máte vnoučat?”

Počet vnoučat: žádné vnouče	73,6 %
1 vnouče	7,3 %
2 vnoučata	5,5 %
3 vnoučata	3,4 %

4 vnoučata	4,3 %
5 vnoučat	3,1 %
6 a více vnoučat	2,8 %

Situaci lze hodnotit analogicky jako u předchozí otázky s tím, že určité zkreslení mohlo nastat v souvislosti s malým početním podhodnocením u nejstarší věkové skupiny respondentů.

Asi jednu z relativně nejdůležitějších a nejvíce sledovaných oblastí spojovaných se subjektivně pocíťovanou kvalitou života představuje **oblast zdraví a zdravotního stavu**. Respondenti byli na tuto problematiku dotazováni v otázce č. 22.

Otázka č. 22: “Jak hodnotíte svůj zdravotní stav?”

a) jsem zcela zdrav/a	31,1 %
b) mám jen běžné, drobné zdravotní problémy	45,8 %
c) mám větší zdravotní problémy, které mi ztěžují život	15,2 %
d) mám vážné problémy a dlouhodobě mi není dobře	4,1 %
e) nechci odpovědět	3,7 %

Výše uvedené odpovědi lze shrnout tak, že u tří čtvrtin respondentů se nevyskytují žádné významnější zdravotní obtíže, které by mohly ovlivňovat jejich psychiku a tím i jejich osobní pohodu a celkový pocit životní spokojenosti. Asi pětina respondentů pak pocíťuje větší či vážnější zdravotní problémy, přičemž lze předpokládat, že se tato skutečnost váže převážně ke starším věkovým skupinám.

Oblast **socioekonomického statusu a životní úrovně respondentů** je možné celkově vyhodnotit pomocí otázek, týkajících se příjmu (otázka č. 31) a vybavenosti domácností respondentů (otázka č. 15). Lze podotknout, že otázka na finanční příjem vyvolala určité rozpaky (či nevoli) respondentů, a to přesto, že jim byla nabídnuta poměrně jednoduchá, pětistupňová kategorizovaná škála. Zhruba necelých 7 % respondentů tuto otázku nezodpovědělo. U úrovně vybavenosti domácností respondentů byly sledovány jak předměty dlouhodobé spotřeby, tak přístup k moderním masmédiím, tak i indikátor

kulturnosti (vlastní knihovna s více než 300 knihami) nebo charakteristika týkající se vlastnictví objektů individuální rekreace.

Otázka č. 31: “Jaký je Váš hrubý měsíční příjem?”

a) do 10 000 Kč	36,9 %
b) 10 000-15 000 Kč	14,7 %
c) 15 000-20 000 Kč	16,8 %
d) 20 000-35 000 Kč	17,6 %
e) nad 35 000 Kč	7,1 %

Otázka č. 15: “Jakými předměty je vybavena Vaše domácnost (žijete-li s rodiči, domácnost rodičů)”:

a) osobní automobil nebo motocykl	67,7 %
b) kvalitní sportovní vybavení (horské kolo, lyžařské či vodácké vybavení)	48,2 %
c) mrazák nebo mikrovlnná trouba	89,5 %
d) video, domácí kino, DVD přehrávač	64,3 %
e) kabelová nebo satelitní televize	51,0 %
f) osobní počítač	39,5 %
g) osobní počítač s připojením internetu	51,2 %
h) myčka nádobí	30,4 %
i) mobilní telefon	87,4 %
j) knihovna s více než 300 knihami (cca 6 m délky v knihovně)	47,8 %
k) chata, chalupa nebo jiný rekreační objekt	36,9 %

Jestliže v letech výzkumu dosahovala průměrná hrubá měsíční mzda následujících hodnot²⁴⁸ – 2004: 17 466 Kč, 2005: 18 344 Kč, 2006: 19 546 Kč – lze říci, že ze souboru respondentů jich dosahovala nadprůměrných mezd jen zhruba čtvrtina a více než polovina respondentů pobírala mzdu podprůměrnou. Vysvětlením může být opět vyšší podíl studentů a mladých lidí mezi oslovenými respondenty nebo záměna s čistou mzdou nebo nezáměrné podhodnocení tohoto indikátoru.

²⁴⁸ http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/mzdy_1985

Z hlediska ukazatele životní úrovně se totiž zdá, že v komparaci s celostátními údaji o vybavenosti domácností (podle SLDB 2001) vykazují – u porovnatelných položek - domácnosti pražských respondentů přece jen určitý nadstandard. Blíže viz SLDB 2001.²⁴⁹

Přímou souvislost s celkovou životní spokojeností má zcela určitě i *spokojenost respondentů s bydlením*, na kterou se dotazovala otázka č. 9. Výsledky jsou uvedeny a komentovány níže.

Otázka č. 9: “Jak jste celkově spokojen/a se svým současným bydlením? Jak Vám vyhovuje?”

a) rozhodně vyhovuje, jsem spokojen/a	36,1 %
b) spíše vyhovuje, ujde to	48,0 %
c) spíše nevyhovuje	13,4 %
d) rozhodně nevyhovuje, nejsem spokojen/a	2,4 %

K výše zjištěným hodnotám lze říci, že v podstatě velmi vysokému procentu (cca 85 %) respondentů jejich bydlení vyhovuje nebo jim alespoň nijak nevádí, tzn. nemají žádný důvod k negativnímu hodnocení stávajícího stavu. Tento postoj může být podmíněn jak objektivní kvalitou, tak dlouhodobějším přivyknutím určitému typu či standardu bydlení, včetně konkrétní lokality, kde opět mohou do hry vstupovat i emocionální vazby. Zbylé procento respondentů však hodnotí svoji současnou situaci z hlediska bydlení spíše kriticky.

Předposlední zkoumanou oblastí, jež se bezpochyby vztahuje k subjektivně prožívané kvalitě života, je *oblast volného času a jeho využití*. V rámci dotazníku byli respondenti dotazováni (otázka č. 23) na obvyklé způsoby trávení svého volného času s tím, že mohli zaškrtnout libovolný počet možností z třinácti variant nebo i variantu, že žádným volným časem nedisponují.

²⁴⁹ <http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/kapitola/4132-05--35000>

Otázka č. 23: “Jak většinou trávíte svůj volný čas?”

a) bohužel, nemám žádný volný čas	5,7 %
b) ve volném čase spím nebo odpočívám u televize	36,4 %
c) závodně, popř. rekreačně sportuji	26,3 %
d) chodím na procházky do přírody	39,8 %
e) chodím nakupovat do supermarketů	16,9 %
f) věnuji se svým zálibám/koníčkům	45,6 %
g) snažím se navštěvovat kulturní akce	28,8 %
h) rád/a chodím do hospody	25,1 %
ch) věnuji se počítačovým hrám	7,4 %
i) propovídám ho se známými/přáteli	39,9 %
j) četbou novin, časopisů a knih	49,1 %
k) studiem	16,8 %
l) pracuji na zahrádce	16,1 %
m) věnuji se rodině	34,7 %

Podle výsledků šetření patří mezi nejoblíbenější volnočasové aktivity Pražanů, a to u téměř poloviny respondentů, četba knih, novin a časopisů, aktivity z oblasti hobby a v o něco menším rozsahu i kontakty s přáteli či vycházky do přírody. Ještě o něco méně, leč stále ještě významně, se respondenti zpravidla věnují také své rodině a různým formám relaxace (spánek, sledování televizních programů). Vedle 6 % respondentů, kteří uvedli, že nemají žádný volný čas, patří mezi nejméně oblíbené a realizované aktivity práce na zahrádce, studium, nakupování v supermarketech a hraní počítačových her. Pokud lze výše uvedenou strukturu volnočasových aktivit alespoň v některých položkách srovnat s celostátním výzkumem CVVM z roku 2004²⁵⁰ “*Co děláme ve svém volném čase*”, pražští respondenti se žádnou ze sledovaných aktivit výrazněji neodlišují.

Poslední z diskutovaných oblastí, která má zcela jistě spojitost se subjektivním prožíváním a hodnocením vlastního života, je **oblast hodnotových orientací**, která byla ve výzkumu mapována otázkou č. 20. Nabízených dvanáct možností měli respondenti

²⁵⁰ http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100351s_oz40426.pdf

ohodnotit škálou 1 až 5, kdy “1” znamenala oblast s největším významem a “5” pak málo významnou oblast.

Otázka č. 20: “Co je pro Vás z následujících oblastí nejdůležitější pro pocit životní spokojenosti a seberealizace?”

	<i>Procento respondentů volících nejvyšší významnost</i>	<i>Průměrné bodové hodnocení</i>
a) nahromaděný majetek	6,8 %	3,04
b) úspěch v zaměstnání, pracovní kariéra	21,0 %	2,33
c) zajímavé, smysluplné zaměstnání	41,7 %	1,90
d) jakékoliv zaměstnání	8,5 %	3,23
e) dosažené postavení ve společnosti	10,2 %	2,63
f) veřejně prospěšná činnost a pomoc druhým	12,8 %	2,53
g) četné kvalitní přátelské vztahy	49,3 %	1,71
h) dobré rodinné zázemí	72,1 %	1,40
i) dosažené vzdělání	28,8 %	2,14
j) stabilní a kvalitní partnerský vztah	67,8 %	1,47
k) děti (bez ohledu na úplnost či neúplnost rodiny)	61,5 %	1,64
l) pocit užitečnosti	42,1 %	1,80

Z vyhodnocení obou výše uvedených ukazatelů vyplývá téměř identické pořadí respondenty preferovaných životních hodnot. Podle prvního z nich, tj. procenta respondentů, kteří pro danou oblast zvolili nejvyšší významnost (tj. hodnotu “1”), bylo pořadí následující: rodinné zázemí, partnerský vztah, děti, přátelské vztahy, pocit užitečnosti, smysluplné zaměstnání, dosažené vzdělání, pracovní kariéra, pomoc druhým lidem, sociální status, jakákoliv práce a jako poslední se v této posloupnosti umístil nahromaděný majetek. Podle druhého z ukazatelů, tj. podle průměrného bodového ohodnocení, došlo pouze k prohození posledních dvou kategorií dané posloupnosti, tj. jakékoliv práce a nahromaděného majetku.

Porovnáme-li opět tento výsledek s tématicky a časově velmi blízkým výzkumem CVVM 2003 “Co je v našem životě důležité”,²⁵¹ můžeme konstatovat, že pražští

²⁵¹ http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100217s_ov30512.pdf

respondenti se opět nijak výrazně nevymykají z celorepublikového průměru a z všeobecně rozšířených myšlenkových schémat. Jen pro možnost přímého srovnání lze uvést, že na otázku *“Jak důležité jsou ve Vašem životě následující okolnosti?”* respondenti výše uvedeného šetření odpovídali, že jako velmi důležitá se jim jeví: rodina (83 % respondentů), děti (72 % respondentů), partner (71 % respondentů), rodiče (68 % respondentů), práce (54 % respondentů), přátelé (51 % respondentů), volný čas a koníčky (34 % respondentů), politika (4 % respondentů). Z dalších výsledků tohoto šetření lze uvést to, že z hlediska odpovědí v různých sociodemografických skupinách platí, že ženy přikládají větší význam rodině a dětem, muži práci, koníčkům a politice. Pro nejmladší věkovou skupinu 15-20letých hraje jednu z nejvýznamnějších rolí přátelé a volný čas.

V neposlední řadě je třeba na závěr přehledu tématiky pro práci nejdůležitějších základních frekvencí uvést i frekvence odpovědí na otázku č. 21, týkající se právě *celkové životní spokojenosti*.

Otázka č. 21: “Zkuste zhodnotit, nakolik úspěšně se utvářel Váš dosavadní život.

Jak jste s ním celkově spokojen/a?”

a) zcela spokojen/a	20,7 %
b) spíše/povětšinou spokojen/a	70,3 %
c) spíše/povětšinou nespokojen/a	8,4 %
d) zcela nespokojen/a	0,6 %

Pokud tedy jde o celkový pocit životní spokojenosti, je poměr zcela a spíše spokojených ke spíše a zcela nespokojeným velmi příznivý, a to 91 : 9.

Celkově tak vybrané základní frekvence uvedené a komentované v této subkapitole 3.1.2. opět potvrzují jednak vysokou reprezentativnost souboru, jednak i to, že pražští respondenti se ve zkoumaných oblastech nijak výrazně názorově neodlišují od celorepublikového vzorku populace. Lze tedy i opačně říci, že s určitou mírou opatrnosti bude možné výsledky týkající se celkového pocitu životní spokojenosti pražských respondentů zobecnit a extrapolovat na celou populaci.

3.2.2. Vyhodnocení frekvencí pro kombinace vybraných otázek

Podrobnější vhled do problematiky subjektivního prožívání kvality vlastního života a do souvisejících oblastí mohou vnést výsledky dvojitého třídění, tj. jednak odpovědi příslušníků určitých sociálních skupin vymezených z hlediska věku, pohlaví a vzdělání, jednak i odpovědi na dvojice otázek speciálně kombinované v kontextu dvanácti již dříve formulovaných vstupních hypotéz.

3.2.2.1. Sociodemografické diference - třídění dle identifikačních znaků

Mezi stěžejní otázky, resp. ověřované hypotézy této práce, patří i prokázání existence či neexistence základních sociodemografických rozdílů, ať již v celkové spokojenosti s životem nebo v jejích součástech nebo v s ní souvisejících oblastech.

V následujícím textu budou tedy v podrobnějším pohledu analyzovány nejdůležitější skutečnosti, za něž považuji: hodnotovou orientaci (otázka č. 20), emocionální vazbu k Praze (otázka č. 5), vnímání kvality sousedských vztahů (otázka č. 16), charakteristiku osobního života, resp. partnerského soužití (otázka č. 19), hodnocení vlastního zdravotního stavu (otázka č. 22), spokojenost s bydlením (otázka č. 9) a celkovou spokojenost s životem (otázka č. 21).

Oproti předcházející analýze základních frekvencí jde tedy o určité nutné zúžení souboru prezentovaných výsledků, navíc i s tou poznámkou, že komentovány budou jen ty rozdíly, které se v rámci provedeného chí kvadrát testu ukázaly jako statisticky významné.

Hodnotová orientace z hlediska věku, pohlaví a vzdělání

V příloze č. XXII této práce je uvedena kompletní tabulka dokládající, jak věkové kategorie respondentů vnímají jakožto pro ně nejdůležitější (ohodnocení “1”) jednotlivé vytipované oblasti z hlediska pocitu životní spokojenosti a seberealizace. Diferenciace hodnot ve všech sledovaných oblastech z hlediska věkových skupin je statisticky nenáhodná a vyplývá z ní např. nárůst potřeby pocitu “být užitečný”, pocitu “pokračování sebe sama v dětech” a “potřeby rodinného zázemí” s rostoucím věkem. Naopak pokles významu s rostoucím věkem lze vysledovat u “pracovní kariéry”, “smysluplného zaměstnání”, “dosaženého vzdělání”, ale i “přátelských vztahů” a “kvality partnerského vztahu”, což může být podmíněno s vyšším věkem spojenou větší

tolerantností a intenzivnější orientací zejména na širší rodinu, děti a nikoliv jen na partnera.

Relativní rozdíly v hodnotové orientaci mužů a žen pak zachycuje další souhrnná tabulka v příloze č. XXIII této práce. Uvedené číselné hodnoty (ohodnocení "1") lze interpretovat tak, že zatímco jako shodné se jeví u mužů a žen vnímání důležitosti smysluplného nebo jakéhokoliv zaměstnání, v ostatních oblastech se lze setkat s rozdíly. Největší rozdíly jsou ve vnímání důležitosti dětí – o 14 procentních bodů, rodinného zázemí – o 12 procentních bodů, přátelských vztahů – o 10 procentních bodů, partnerských vztahů – o 8 procentních bodů a pomoci druhým lidem – o 7 procentních bodů ve prospěch žen. Muži z hlediska hodnotové orientace "předčí" ženy jen v oblasti vnímání významnosti pracovní kariéry – o 7 procentních bodů, sociálního statusu – o 5 procentních bodů a v oblasti nahromaděného majetku – o 3 procentní body.

Rozdíly v hodnotové orientaci v kontextu dokončeného vzdělání jsou zaneseny, opět pomocí procentuálních hodnot vyjadřujících nejvyšší přisuzovanou významnost (ohodnocení "1") v příloze č. XXIV této práce. Mezi skutečnosti, na které je třeba poukázat patří ten fakt, že respondenti se základním vzděláním si v rámci svých hodnotových preferencí více než jiní cení jakékoliv práce a pomoci druhým lidem a naproti tomu lidé se vzděláním vysokoškolským, opět oproti jiným, podstatně více upřednostňují význam nahromaděného majetku, pracovní kariéry, sociálního statusu a dosaženého vzdělání. Průřezově nejvyrovnanější a zároveň "vítěznou" kategorií u všech vzdělanostních skupin respondentů představuje význam dobrého rodinného zázemí (jeho preference se pohybují od 68 % do 73 %).

Celkově lze tedy shrnout, že v hodnotových orientacích zkoumaného vzorku respondentů byly prokázány významné rozdíly v tom smyslu, že v mladších věkových skupinách je větší význam přikládán pracovní seberealizaci a vzdělání, s rostoucím věkem pak narůstá významnost rodinného zázemí, vlastního pokračování v dětech a kvalitních sociálních vazeb obecně. Z hlediska genderových rozdílů výsledky výzkumu prokazují přetrvávání klasického smýšlení mužů a žen, a to různý význam, který na jedné straně přikládají muži kariéře, sociálnímu statusu a majetku a na straně druhé ženy rodině, dětem, kvalitě partnerských vztahů a sounáležitosti s ostatními lidmi. Z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání existují předpokladatelné a největší rozdíly mezi krajními póly vzdělanosti, tj. mezi vysokoškoláky a lidmi se základním vzděláním.

Nicméně je třeba zopakovat i to, že nejbliže si jsou tyto dvě sociální skupiny při posuzování významu kvalitního rodinného zázemí, který je pro ně jasnou prioritou, a to společně s hodnocením významu dětí a partnerských vztahů pro pocit celkové životní spokojenosti.

Emocionální vazba k Praze z hlediska věku, pohlaví a vzdělání

Silná pozitivní emocionální vazba k Praze společně s pocitem určité zakořeněnosti, územní příslušnosti, ale i odpovědnosti je významnou součástí individuální identity každého jednotlivce a zcela jistě přispívá k pocitu jeho životní spokojenosti.

Daná problematika byla sledována v rámci otázky č. 5 *“Nakolik máte pocit, že město Praha je Vaším domovem?”* Odpovědi podle jednotlivých věkových a vzdělanostních kategorií a také v členění na muže a ženy jsou uvedeny v tab. č. 9, č. 10 a č. 11 v následujícím textu, protože mají úzkou vazbu na celkový prostorový kontext zkoumané problematiky subjektivního prožívání QOL.

Tabulka č. 9: Emocionální vazba k Praze podle věkových skupin (v %)

	18-25	26-35	36-55	56-65	66+
Jsem tady doma	53,8	51,3	68,4	67,8	69,2
Částečně jako doma	19,4	23,7	17,0	17,8	21,6
Domov na více místech	16,1	17,0	11,5	11,4	4,9
Nejsem tu doma	7,7	6,3	2,3	2,0	2,7
Nic mne tu nedrží	3,0	1,7	0,9	1,0	1,6

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

V podstatě podle všeobecných očekávání se ukazuje, že s rostoucím věkem roste u respondentů i intenzita emocionální vazby k Praze jakožto k domovu; u všech věkových kategorií však tato pozitivní vazba dominuje. Odpověď příslušníků nejmladší věkové skupiny (18-25 let) a mladých dospělých (26-35 let) ve smyslu *“mám domov na více místech”* může svědčit o jejich ještě prozatímní *“nezakotvenosti”*, popř. o jejich větší prostorové mobilitě a tím i menší vázanosti k jednomu místu v rámci globalizačních tendencí. Necelých 20 % respondentů z výše jmenovaných věkových skupin, ale svou odpovědí *“nejsem tu doma”* a *“nic mne tu nedrží”* vyjádřilo i určitou nespokojenost s životem v Praze a značnou míru odcizení se tomuto městu.

Tabulka č. 10: Emocionální vazba k Praze podle pohlaví (v %)

	Muži	Ženy
<i>Jsem tady doma</i>	57,8	64,2
<i>Částečně jako doma</i>	21,3	18,2
<i>Domov na více místech</i>	14,2	11,7
<i>Nejsem tu doma</i>	4,6	4,6
<i>Nic mne tu nedrží</i>	2,1	1,3

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Z výsledků chí kvadrát testu vyplynulo, že výše uvedené rozdíly emocionální spjatosti mužů a žen s Prahou nejsou významné, resp. že mohou být i náhodné, tudíž dané hodnoty nebudu nijak dále interpretovat. Nicméně se tak ze statistického hlediska a z hlediska tohoto souboru respondentů nepotvrdilo moje očekávání, že vzhledem k obecně vyšší emocionalitě žen by ženy mohly intenzivněji prožívat a vnímat i svoji příslušnost k určitému území.

Tabulka č. 11: Emocionální vazba k Praze podle vzdělání (v %)

	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	VOŠ	VŠ
<i>Jsem tady doma</i>	72,0	68,1	60,1	53,1	58,4
<i>Částečně jako doma</i>	22,0	21,0	18,2	22,4	20,9
<i>Domov na více místech</i>	4,0	6,7	14,2	15,3	15,4
<i>Nejsem tu doma</i>	2,0	2,5	5,8	6,1	3,6
<i>Nic mne tu nedrží</i>	0,0	1,7	1,7	3,1	1,7

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Z vyhodnocení vnímání Prahy jakožto svého domova v kontextu různých stupňů dosaženého vzdělání plyne, že nejsilněji jsou s tímto městem svázáni respondenti se základním vzděláním. Z výše uvedené tabulky ale také vyplývá, že s narůstající úrovní vzdělanosti se významně zvyšuje i určitá tendence ke “kosmopolitismu”, resp. častěji se objevují případy vícenásobné identity, viz procentuální zastoupení odpovědi “*mám domov na více místech*”.

Celkově lze tedy shrnout, že s rostoucím věkem respondentů narůstá intenzita prožívání Prahy jakožto místa, s nímž si spojují svůj domov. To může být spojeno jak

s délkou jejich dosavadního pobytu a života v Praze, tak s jejich menší prostorovou mobilitou, tak i s jejich menší zasažeností modernizačními a globalizačními tendencemi. Poněkud překvapivě se v daném ohledu neprokázaly rozdíly mezi muži a ženami. Z hlediska vzdělanosti však platí, že rostoucím stupněm dosaženého vzdělání poněkud klesá emocionální vázanost k Praze.

Kvalita sousedských vztahů z hlediska věku, pohlaví a vzdělání

Vnímání a hodnocení úrovně sousedských vztahů může být podmíněno nejen jejich reálnou kvalitou, ale také rozdíly ve významu, který jim přiřkládají jednotlivé věkové či vzdělanostní skupiny respondentů. Možné odlišné hodnocení sousedských vztahů může také existovat u mužů ve srovnání s ženami, neboť ženy obecně přiřkládají sociálním vztahům větší význam, tudíž je velmi pravděpodobně i intenzivněji prožívají. Ve třech následujících tabulkách jsou uvedeny výsledky vztahující se k danému tématu.

Z níže uvedeného hodnocení sousedských vztahů (tab. č. 12) vyplývá, že nejkritičtěji – jako nulové, formální nebo i jako konfliktní – je posuzují mladší respondenti ve věku do 35 let; jako normální či přátelské je naopak posuzují zejména respondenti starší 55 let. Tato skutečnost může souviset buď s délkou pobytu v určité lokalitě nebo možná s větší tolerantností a větším životním nadhledem těchto osob.

Tabulka č. 12: Hodnocení sousedských vztahů podle věkových skupin (v %)

	18-25	26-35	36-55	56-65	66+
Jako nulové, o své sousedy se nezajímám, ani oni o mne	18,9	15,0	11,2	6,9	4,3
Jako formální, zdravíme se pouze ze zdvořilosti, znám je od vidění	37,7	47,7	33,9	30,7	23,8
Jako normální, občas si s nimi rád/a popovídám, pokud je třeba, vypomůžeme si	27,0	27,0	40,2	44,1	42,7
Jako přátelské, navštěvujeme se, známe se velmi dobře	15,0	9,7	14,1	17,8	28,1
Jako spíše nepřátelské a konfliktní	1,4	0,7	0,6	0,5	1,1

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Tabulka č. 13: Hodnocení sousedských vztahů podle pohlaví (v %)

	Muži	Ženy
Jako nulové, o své sousedy se nezajímám, ani oni o mne	14,1	10,9
Jako formální, zdravíme se pouze ze zdvořilosti, znám je od vidění	36,4	35,7
Jako normální, občas si s nimi rád/a popovídám, pokud je třeba, vypomůžeme si	35,0	34,7
Jako přátelské, navštěvujeme se, známe se velmi dobře	13,9	17,6
Jako spíše nepřátelské a konfliktní	0,6	1,1

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Výše uvedené a hodnocené rozdíly mezi tím, jak své sousedské vztahy posuzují muži a jak je hodnotí ženy, byly v podstatě na hranici statistické významnosti provedeného chí kvadrát testu. Za poznámku snad tedy stojí alespoň výraznější rozdíl u nezájmu o sousedy “ve prospěch” mužů – o necelé čtyři procentní body a naopak o něco výraznější vidění sousedských vztahů jakožto přátelských “ve prospěch” žen – opět o necelé čtyři procentní body.

Tabulka č. 14: Hodnocení sousedských vztahů podle vzdělání (v %)

	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	VOŠ	VŠ
Jako nulové, o své sousedy se nezajímám, ani oni o mne	4,0	10,9	12,2	18,4	13,7
Jako formální, zdravíme se pouze ze zdvořilosti, znám je od vidění	36,0	31,9	36,4	35,7	38,5
Jako normální, občas si s nimi rád/a popovídám, pokud je třeba, vypomůžeme si	30,0	34,0	35,9	35,7	33,5
Jako přátelské, navštěvujeme se, známe se velmi dobře	30,0	22,3	14,7	8,2	13,4
Jako spíše nepřátelské a konfliktní	0,0	0,8	0,8	2,0	0,8

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Jak vypovídá dále uvedená tabulka, stejně tak jako z hlediska pohlaví nebyly ani z hlediska dosaženého vzdělání rozdíly v pojmání a hodnocení existujících sousedských vztahů ze strany respondentů příliš diferencované. Nejzřetelnější tendencí je pouze pokles charakteristiky těchto vztahů jakožto přátelských s rostoucí vzdělaností.

Hodnocení partnerského soužití z hlediska věku, pohlaví a vzdělání

Otázka prožívání kvality partnerského soužití může sice významně ovlivňovat subjective well-being respondentů (a byla také jednou z “nejožehavějších” v celém dotazníku), prostorově však není nijak významněji podmíněna, a proto byly tabulky výsledných hodnot zařazeny do příloh č. XXV, č. XXVI a č. XXVII této práce.

Jako velmi stručný komentář k získaným odpovědím na otázku “*Jak byste charakterizoval/a Váš osobní život?*” lze uvést, že v podstatě nejspokojenější jsou respondenti ve dvou věkových skupinách, tj. ve věku 26-35 let a 36-55 let, u nichž součet procentuálních odpovědí v kategoriích “velmi dobrý” a “celkem dobrý” dosahuje nebo i přesahuje 70 %. Jen velmi malé procento respondentů přiznalo problémy v osobním soužití; skoro třetina nejmladších a pětina nejstarších respondentů neodpovídala z toho důvodu, že nemají stálého partnera a nemohou tedy otázku zodpovědět. Nejcitlivěji na danou otázku reagovali respondenti starší 56 let, neboť více než pětina z nich si vybrala variantu “nechci odpovědět.” Podrobněji viz příloha č. XXV této práce.

Tuto relativně citlivou otázku zodpovídali muži i ženy ve vzácné shodě, a to tak, že chí kvadrát test neodhalil v jejich odpovědích žádnou významnou odchylku. To znamená, že z hlediska pohlaví neexistuje v prožívání osobního života u mužů či žen žádný kvalitativní rozdíl, resp. že obě pohlaví jsou v podstatě stejně spokojena.

Z hlediska struktury odpovědí podle nejvyššího dosaženého vzdělání je zajímavé a podstatné to, že zatímco v uvažovaných kategoriích odpovědí “velmi dobrý” nebo “celkem dobrý” se “pohybovalo cca 40 % respondentů se základním vzděláním, u vysokoškoláků to byl téměř dvojnásobek, tj. 75,7 %. Tento trend nárůstu spokojenosti s osobním životem v závislosti na růstu vzdělanosti platil i pro všechny ostatní vzdělanostní mezistupně respondentů. Protože hlavními nositeli odpovědi “nechci odpovědět” byli respondenti se základním vzděláním či vzděláním středním

bez maturity, lze opatrně odvozovat, že tímto se možná snažili skrýt nebo nepřiznat existující problémy v partnerském soužití. Viz příloha č. XXVII této práce.

Celkově se tedy dá shrnout, že soubor respondentů je ve své většině s kvalitou partnerského života spokojený; významné rozdíly ve spokojenosti s osobním životem lze nalézt v souvislosti s úrovní vzdělanosti a vysvětlovat je nejspíše (snad) z pohledu určitých osobnostních kvalit.

Hodnocení vlastního zdravotního stavu z hlediska věku, pohlaví a vzdělání

Zdravotní stav a zejména jeho subjektivní prožívání patří nepochybně k důležitým součástem subjektivního hodnocení QOL. V dotazníku byla tato oblast mapována pomocí otázky č. 22 *“Jak hodnotíte svůj zdravotní stav?”*. Výsledky vyříděné z hlediska základních identifikačních znaků respondentů jsou zařazeny v přílohách č. XXVIII, č. XXIX a č. XXX této práce.

Z hlediska věku vyplynula předpokládatelná skutečnost, že respondenti příslušející do mladších věkových skupin 18-25 let a 26-35 let se cítí v podstatě zdraví; ve středním věku 36-55 let respondenti v největší míře hovoří o běžných, resp. drobných zdravotních problémech; v předdůchodovém věku pak ve značné míře deklarují větší zdravotní problémy a v nejstarší věkové kategorii nad 66 let pak *“přiznávají”* větší nebo i vážné zdravotní komplikace. V těchto dvou posledních kategoriích se také nejčastěji uchylují k variantě *“nechci odpovědět”*.

Poněkud pro mne překvapivě se – podle pohlaví jakožto dalšího identifikačního znaku – neprokázalo, že by muži posuzovali a prožívali svůj zdravotní stav hypochondričtěji než ženy. Podle výsledků chí kvadrát testu se totiž struktura odpovědí mužů a žen na danou otázku nijak významně neliší a tudíž lze předpokládat (bez ohledu na jejich reálný zdravotní stav, frekvenci návštěv u lékaře či bez ohledu na jejich (ne)zájem o vlastní zdraví), že se tato struktura rovnoměrně a shodně promítá do pocitu celkové životní spokojenosti respondentů, a to bez ohledu na jejich pohlaví.

Z hlediska toho, jak jednotlivé skupiny různě vzdělaných respondentů hodnotí svůj zdravotní stav, se ukazuje, že jako nejzdravější se cítí být absolventi VOŠ a VŠ (přes 85 % z nich); větší zdravotní problémy se váží zejména na skupinu respondentů se středním vzděláním bez maturity, což lze velmi pravděpodobně spojovat s typem jejich pracovní činnosti.

Celkově tedy lze shrnout, že se prokázaly očekávané vztahy mezi subjektivně pociťovaným zdravotním stavem a věkem; neprokázaly se rozdíly v prožívání zdravotního stavu mezi pohlavími; indikovány byly určité rozdíly z hlediska dosažené úrovně vzdělanosti a s ní souvisejícími pracovními aktivitami různě zatěžujícími lidský organismus.

Spokojenost s bydlením z hlediska věku, pohlaví a vzdělání

Předposlední oblastí, která může být zdrojem nebo součástí pocitu celkové životní spokojenosti a kterou je možné na základě terénního šetření prozkoumat, je oblast spokojenosti s bydlením. Ta může vykazovat nejen zajímavé kontexty s výše uvedenými sociodemografickými identifikačními znaky, ale i zajímavé kontexty územní, podmíněné různou objektivní kvalitou jak obytného, tak i širšího životního prostředí. Výsledné tabulky jsou uvedeny v přílohách č. XXXI, č. XXXII a č. XXXIII této práce. Z uvedených hodnot vyplývá, že ženy jsou (na statisticky významné úrovni) se situací v oblasti svého bydlení o něco spokojenější než muži a obecně spokojenější jsou i starší věkové kategorie respondentů. Z hlediska úrovně dosaženého vzdělání však nelze formulovat nějaké jednoznačné závěry o větší či menší spokojenosti.

Celková spokojenost se životem z hlediska věku, pohlaví a vzdělání

Posledním, z hlediska významu ale jedním z nejdůležitějších, je pak souhrnný pohled na to, jak respondenti v členění podle základních sociodemografických identifikačních skupin prožívají a celkově vnímají spokojenost se svým dosavadním životem. Protože se jedná o stěžejní téma práce, byly výsledné tabulky zařazeny přímo do následujícího textu. Před jejich vlastní interpretací lze snad ještě připomenout, že v rámci dvanácti vyslovených a ověřovaných hypotéz bylo předpokládáno (viz s. 90-92), že starší generace respondentů, resp. Pražanů budou méně spokojené než generace mladší (H2), že muži budou celkově se svým životem spokojenější než ženy (H3) a že s růstem dosažené úrovně vzdělanosti poroste i celková životní spokojenost (H1).

Tabulka č. 15: Celková spokojenost se životem podle věkových skupin (v %)

	18-25	26-35	36-55	56-65	66+
Zcela spokojen/a	23,0	26,0	17,2	19,3	15,7
Spíše/povětšinou spokojen/a	68,9	68,3	72,1	70,3	73,0
Zcela a povětšinou spokojen/a	91,9	94,3	89,3	89,6	88,7
Spíše/povětšinou nespokojen/a	6,8	5,7	10,1	10,4	10,3
Zcela nespokojen/a	1,4	0,0	0,6	0,0	1,1
Povětšinou a zcela nespokojen/a	8,2	5,7	10,7	10,4	11,4

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

K výše uvedené tabulce je třeba především poznamenat, že větší či menší spokojenost se svým životem vyjádřilo vždy více než 88 % respondentů. V souladu s hypotézou H2 bylo prokázáno, že nejspokojenější věkovou skupinu tvoří respondenti ve věku 26-35 let, tedy ti, kteří mají většinu svého pracovního a reprodukčního života spíše před sebou a kteří také neřeší problémy zdravotního rázu. Relativně nejméně spokojenou věkovou skupinou (ze sledovaných věkových skupin) respondentů (88,7 %), resp. skupinou deklarující menší či větší nespokojenost se svým životem (11,4 %) tvoří osoby ve věku nad 66 let (viz tab. č. 15). Protože diferenciaci výše uvedených tabulkových hodnot označil chí kvadrát test jakožto nenáhodnou na 95 %-ní hladině spolehlivosti, lze tímto považovat hypotézu H2 za prokázanou.

Tabulka č. 16: Celková spokojenost se životem podle pohlaví (v %)

	Muži	Ženy
<i>Zcela spokojen/a</i>	20,5	20,9
<i>Spíše/povětšinou spokojen/a</i>	70,3	70,3
<i>Spíše/povětšinou nespokojen/a</i>	8,8	7,9
<i>Zcela nespokojen/a</i>	0,4	0,9

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Oproti předpokladům vysloveným v hypotéze H3 výsledky šetření neprokázaly, že by muži a ženy, např. v důsledku přežívajícího a odlišného postavení v české společnosti, pocítovali odlišnou míru životního uspokojení. Tak jako v případě analýzy emocionálních vazeb mužů a žen k Praze (tab. č. 10 na str. 113), v případě hodnocení pracovní problematiky ve vztahu k hodnotové orientaci (tab. č. 12 v příloze č. XXIII),

v případě vnímání a hodnocení osobního života muži a ženami (tab. č. 15 v příloze č. XXVI) a v případě hodnocení vlastního zdravotního stavu mužů a žen (tab. č. 18 v příloze č. XXIX), tak i v tomto souhrnném vidění chí kvadrát test nepotvrdil odlišnosti výsledných hodnot na statisticky významné úrovni. Lze tedy konstatovat, že hypotéza H3 neplatí; zároveň s tím ale nelze tvrdit, že v některých zkoumaných oblastech rozdíly ve vnímání, hodnocení a prožívání určitých skutečností mezi muži a ženami neexistují.

Tabulka č. 17: Celková spokojenost se životem podle vzdělání (v %)

	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	VOŠ	VŠ
Zcela spokojen/a	16,0	17,2	18,8	17,3	28,2
Spíše/povětšinou spokojen/a	66,0	67,2	72,3	76,5	67,3
Zcela a povětšinou spokojen/a	82,0	84,4	91,1	93,8	95,5
Spíše/povětšinou nespokojen/a	14,0	14,7	8,1	6,1	4,5
Zcela nespokojen/a	4,0	0,8	0,8	0,0	0,0
Povětšinou a zcela nespokojen/a	18,0	15,5	8,9	6,1	4,5

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Jak je více než zřejmé z výše uvedené tabulky, vstupní hypotéza H1 o tom, že celková životní spokojenost kontinuálně roste s úrovní dosaženého vzdělání byla beze zbytku potvrzena, ať již bereme v úvahu kategorii agregovaných odpovědí “*zcela a povětšinou spokojen/a*” nebo její komplementární doplněk, tj. agregované odpovědi “*povětšinou a zcela nespokojen/a*”. Pravdivost této hypotézy na 95%-ní hladině spolehlivosti potvrdil i provedený chí kvadrát test.

V následujícím textu se budeme věnovat odpovědím na některé speciálně vybrané kombinace otázek tak, abychom mohli potvrdit či vyvrátit další vyslovené vstupní hypotézy.

3.2.2.2. Dvojité třídění odpovědí pro vybrané kombinace otázek

Následující část práce je věnována a zaměřena na *prokázání pravdivosti či nepravdivosti hypotéz H4 až H12* ze s. 90-92 této práce. Za tímto účelem byly propočteny frekvence odpovědí pro zvlášť vybrané dvojice otázek.

Další zkoumanou oblastí, vytyčenou v rámci hypotézy H4, je možný *vliv rodinného stavu respondentů* na celkový pocit životní spokojenosti, a to v tom smyslu, že respondenti - ženatí a vdané – pravděpodobně vykáží v tomto ohledu vyšší míru “subjective well-being”. Je ale samozřejmé, že rodinný stav může být jen čistě formální charakteristikou jednotlivce, že je jen jedním z možných zdrojů životní spokojenosti a že jeho vliv je závislý na celé řadě dalších faktorů (např. délce trvání daného stavu aj.).

Podle dále uvedených výsledků existují statisticky významné diference v pocitu celkové životní spokojenosti s tím, že nejspokojenější jsou jak lidé žijící v manželském svazku, tak osoby žijící se stálým partnerem, ale i osoby, které jsou ve stavu svobodných. Oproti nim, celkem podle očekávání, jsou nejvíce nespokojeni lidé rozvedení nebo lidé, kteří žijí jakožto vdovy a vdovci. Vzhledem k tomu, jak byla hypotéza H4 formulována, lze konstatovat, že byla částečně potvrzena.

Tabulka č. 18: Celková životní spokojenost vs. rodinný stav respondentů (v %)

	Svobodný, svobodná	Svobodný/á, ale se stálým partnerem	Ženatý, vdaná	Rozvedený, rozvedená	Vdovec, vdova
Zcela spokojen/a	21,8	22,6	23,4	6,2	13,3
Spíše/povětšinou spokojen/a	68,9	71,2	70,6	71,7	70,5
Zcela a povětšinou spokojen/a	90,7	93,8	94,0	77,9	83,8
Spíše/povětšinou nespokojen/a	8,5	5,2	5,9	20,4	15,2
Zcela nespokojen/a	0,8	0,9	0,2	1,8	1,0
Povětšinou a zcela nespokojen/a	9,3	6,1	6,1	22,2	16,2

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Na základě hypotézy H5 je dále v textu pozornost věnována analýze možného *vztahu mezi pocitem celkové životní spokojenosti respondentů a jejich ekonomickou situací*, která je vyjádřena jednak jejich kategorizovaným hrubým měsíčním příjmem, jednak vybaveností jejich domácností takovými finančně náročnějšími předměty dlouhodobé spotřeby jako je osobní automobil či motocykl a objekt individuální rekreace. Jako jakýsi ukazatel možné kulturně postmaterialistické orientace respondentů bylo do analýzy zahrnuto i vlastnictví domácí knihovny čítající minimálně 300 svazků.

Podle předchozích výsledků (viz orientační analýza hodnotových preferencí pražských respondentů z hlediska celkových frekvencí odpovědí u vybraných otázek, uvedených na s. 108 této práce) a podle předpokladů hypotézy H5 by materialistické smýšlení respondentů (v tom i jejich silná vazba na majetek či pocit uspokojení díky nadstandardnímu finančnímu příjmu) mělo být nevýznamné.

U souboru pražských respondentů je tak předpokládána spíše - alespoň deklarovaná – jejich postmaterialistická orientace.

Tabulka č. 19: Celková životní spokojenost vs. hrubý měsíční příjem v Kč (v %)

	do 10 000	10 000 - 15 000	15 000 - 20 000	20 000 -35 000	35 000+
Zcela spokojen/a	21,5	17,5	17,4	21,9	29,0
Spíše/povětšinou spokojen/a	68,3	73,8	72,5	70,9	67,0
Zcela nebo povětšinou spokojen/a	89,8	91,3	89,9	92,8	96,0
Spíše/povětšinou nespokojen/a	9,3	8,3	9,3	6,9	4,0
Zcela nespokojen/a	1,0	0,5	0,8	0,4	0,0
Zcela nebo povětšinou nespokojen/a	10,3	8,8	10,1	7,3	4,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Z hlediska diferenciac, která je u hodnot výše uvedené tabulky statisticky nenáhodná, vyplývá, že celková spokojenost s životem narůstá (v roce šetření) až od určité výše hrubého měsíčního příjmu, a to od hranice Kč 20 000. Do téže příjmové hranice lze komplementárně sledovat i zvýšenou míru nespokojenosti respondentů s vlastním životem.

Tabulka č. 20: Celková životní spokojenost vs. vybavenost domácností (v %)

	Automobil či motocykl		Objekt individuální rekreace		Domácí knihovna s minimálně 300 svazky	
	vlastní	nevlastní	vlastní	nevlastní	vlastní	nevlastní
Zcela spokojen/a	21,2	19,7	19,7	21,3	19,4	21,9
Spíše/povětšinou spokojen/a	71,0	68,8	71,8	69,5	72,5	68,3
Spíše/povětšinou nespokojen/a	7,3	10,6	8,1	8,5	7,9	8,8
Zcela nespokojen/a	0,5	0,9	0,4	0,8	0,1	1,1

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Struktura respondentů z hlediska celkové životní spokojenosti v kontextu vlastnění či nevlastnění tří různých typů artefaktů v rámci vybavenosti domácností je velmi podobná (v případě objektů individuální rekreace není dokonce rozdíl mezi vlastníky a nevlastníky ani statisticky významný). Nelze z ní tedy vyčíst převažující materialistickou či postmaterialistickou orientaci respondentů.

Celkově tedy nelze potvrdit, že hypotéza H5 o neexistenci vztahu mezi celkovou životní spokojeností a ekonomickou situací respondentů, ať již v materialistickém nebo postmaterialistickém významu, platí. Částečně může tento vztah, ale pouze ve smyslu pozitivní souvztažnosti, platit pro vyšší příjmové skupiny osob, u nichž ale nemusí jít o souvislost kauzální, nýbrž jen o souvislost dalšími faktory zprostředkovanou či modifikovanou.

Jasněji formulovanou a snad lépe prokazatelnou je pak snad hypotéza H6 předpokládající vyšší míru životní spokojenosti a tedy i silnější pocit subjektivně prožívané kvality života v souvislosti s realizovanou reprodukcí, tj. s jakýmkoliv nenulovým nebo i s vyšším počtem vlastních či vychovaných dětí a vnoučat.

Tabulka č. 21a: Celková životní spokojenost vs. realizovaná reprodukce (v %)

<i>Počet dětí</i>	0	1	2	3+
Zcela spokojen/a	22,5	18,8	19,8	19,0
Spíše/povětšinou spokojen/a	68,2	73,2	71,3	72,2
Zcela nebo povětšinou spokojen/a	90,7	92,0	91,1	91,2
Spíše/povětšinou nespokojen/a	8,4	7,1	8,8	8,9
Zcela nespokojen/a	1,0	0,9	0,3	0,0
Zcela nebo povětšinou nespokojen/a	9,4	8,0	9,1	8,9

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Tabulka č. 21b: Celková životní spokojenost vs. realizovaná reprodukce (v %)

<i>Počet vnoučat</i>	0	1	2	3	4+
Zcela spokojen/a	21,8	18,6	13,0	14,6	20,3
Spíše/povětšinou spokojen/a	69,8	70,6	76,6	64,6	72,0
Zcela nebo povětšinou spokojen/a	91,6	89,2	89,6	79,2	92,3
Spíše/povětšinou nespokojen/a	7,8	9,8	7,8	20,8	7,7
Zcela nespokojen/a	0,6	1,0	2,6	0,0	0,0
Zcela nebo povětšinou nespokojen/a	8,4	10,8	10,4	20,8	7,7

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Přestože hodnoty frekvencí ve dvou výše uvedených tabulkách mají dle provedeného chí kvadrátu nenáhodný charakter, nelze z nich vyčíst jednoznačnou souvislost mezi zvyšujícím se počtem dětí, popř. vnoučat a rostoucí celkovou životní spokojeností. Rozdíly nelze vypořádat ani pro případy, kdy respondenti nemají žádné dítě a ani žádné vnouče v komparaci s respondenty majícími libovolný počet potomků. Je proto potřeba hypotézu H6 zamítnout, nicméně s tou poznámkou, že významnou roli v tomto zamítnutí velmi pravděpodobně mohla sehrát relativně početnější skupina mladších bezdětných, leč relativně – z nejrůznějších jiných důvodů možná – nejspokojenějších respondentů ve věku 18-35 let.

Další ze zkoumaných hypotéz, hypotéza H7, se zabývá vztahem, resp. příspěvkem pozitivně hodnoceného partnerského či osobního života k celkové životní spokojenosti respondenta, přičemž mezi těmito skutečnostmi očekává přímou úměrnost.

Z předchozích poznatků lze jen připomenout, že spokojenější v osobním životě byli zejména respondenti vzdělanější a respondenti v produktivním věku, zejména ve věkových skupinách 26-35 let a 36-55 let.

Tabulka č. 22: Celková životní spokojenost vs. hodnocení osobního života (v %)

	Nemohu odpovědět	Velmi dobrý	Celkem dobrý	Spíš problémový	Uvažuji o rozchodu	Nechci odpovědět
	a	b	c	d	e	f
Zcela spokojen/a	16,3	31,8	16,0	9,8	15,0	9,0
Spíše/povětšinou spokojen/a	66,9	64,8	79,3	54,9	55,0	75,6
Zcela či povětšinou spokojen/a	83,2	96,6	95,3	64,7	70,0	84,6
Spíše/povětšinou nespokojen/a	15,1	3,2	4,5	33,3	25,0	14,7
Zcela nespokojen/a	1,6	0,2	0,2	2,0	5,0	0,6
Zcela či povětšinou nespokojen/a	16,7	3,4	4,7	35,3	30,0	15,3

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Úplné, přesné znění odpovědi na otázku: “*Jak byste charakterizoval/a Váš osobní život?*”

a - nemohu odpovědět, nemám stálého partnera, partnerku

b - velmi dobrý, v podstatě bezproblémový

c - celkem dobrý, s občasnými nedorozuměními

d - spíš problematický, s vážnými konflikty, možná se to ale ještě zvládne

e - uvažuji vážně o rozchodu/rozvodu

f – nechci odpovědět

Vynecháme-li z interpretace zkoumaného možného příspěvku kvalitního partnerského života k celkové životní spokojenosti případy těch respondentů, kteří nemohli nebo nechtěli odpovědět, je zcela zřejmé, že “*velmi dobrý*” či “*celkem dobrý*” osobní život velmi silně koresponduje s celkovou životní spokojeností, a to v 95 % až skoro 97 % případů (viz v tabulce tučně vyznačené hodnoty). Naopak u respondentů, kteří charakterizovali svůj osobní život jako “*spíše problémový*” nebo jako blízký rozchodu či rozvodu, současně deklarovali i větší nebo velkou celkovou nespokojenost se svým životem, a to v 30 % až 35 % případů (opět viz v tabulce tučně vyznačené hodnoty). Je ale třeba zmínit i to, že u řady respondentů nemusel problémový osobní život výrazněji ovlivnit celkovou životní spokojenost, neboť této skutečnosti nemusí přiřkládat takový význam. Dokladem může být ta skutečnost, že cca 55 % respondentů

uvedlo, že jsou spíše celkově se svým životem spokojeni, ačkoli prožívají či právě řeší problémový osobní vztah. Na základě provedeného chí kvadrát testu i na základě všeho výše uvedeného můžeme tvrdit, že hypotéza H7 byla prokázána.

Vztah mezi celkovou životní spokojeností a zdravím respondentů je obsahem formulované hypotézy H8, která předpokládá, že dobrý, ale ani špatný zdravotní stav se nijak výrazným způsobem nepromítá do pocitu celkové životní pohody. V rámci dotazníku bylo subjektivní prožívání vlastního zdraví obsahem otázky č. 22; výsledky se statisticky významnou úrovní diference podle chí kvadrát testu jsou uvedeny v tabulce níže.

Z ní zcela jasně vyplývá, že kontinuálně s narůstajícími zdravotními problémy klesá pocit úplné nebo převažující životní spokojenosti či osobní pohody, resp. komplementárně i naopak. Podstatným zjištěním je pak i skutečnost, že 75 % respondentů, kteří odmítli otázku na své zdraví zodpovědět (jako patrně nepříjemnou či příliš osobní), jsou respondenti se svým životem do větší či menší míry spokojeni. Hypotézu H8 je tedy třeba zamítnout, neboť subjektivně pociťovaný zdravotní stav se do pocitu celkové životní spokojenosti významně promítá.

Tabulka č. 23: Celková životní spokojenost vs. hodnocení vlastního zdravotního stavu (v %)

	Jsem zcela zdrav/a	Mám jen běžné, drobné zdravotní problémy	Mám větší zdravotní problémy, ztěžují mi život	Mám vážné problémy, dlouhodobě mi není dobře	Nechci odpovědět
Zcela spokojen/a	33,7	16,8	8,9	13,8	15,4
Spíše/povětšinou spokojen/a	61,9	75,5	78,4	55,2	59,6
Zcela nebo povětšinou spokojen/a	95,6	92,3	87,3	69,0	75,0
Spíše/povětšinou nespokojen/a	3,7	7,6	11,7	29,3	19,2
Zcela nespokojen/a	0,7	0,0	0,9	1,7	5,8
Zcela nebo povětšinou nespokojen/a	4,4	7,6	12,6	31,0	25,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Odpověď na otázku: "Jak hodnotíte svůj zdravotní stav?"

Ne již tak z odborné literatury či z předchozích výzkumů zcela zřejmým a prokázaným je vztah, resp. otázka, do jaké míry se promítá kvalitní sociální mikroprostředí (existující sousedské, přátelské a rodinné vztahy) do celkového subjektivního pocitu životní spokojenosti. Hypotézu H9 ze s. 90-92 této práce, která intuitivně předpokládala pozitivní vazby mezi všemi těmito výše uvedenými sociálními jevy, lze doplnit v tom smyslu, že kvalitní a pravidelně udržované rodinné vazby budou o něco významnější než vazby přátelské a rodinné. Výsledné frekvence jsou obsahem níže uvedených tab. č. 24, č. 25 a č. 26. Jak je z dále uvedených, statisticky významných diferencí odpovědí a výsledků více než zřejmé, pozitivně vnímaná kvalita a pozitivní prožívání sousedských vztahů velmi výrazně přispívá k utváření pocitu celkové životní spokojenosti, což platí i opačně, tzn. s určitou mírou snad přípustného zjednodušení a zobecnění lze tvrdit, že konfliktní sousedské vztahy snižují až u 20 % respondentů, resp. až o pětinu (viz tučně vyznačené hodnoty v tab. č. 24) pocit životní spokojenosti formulované vyjádřením *“zcela nebo povětšinou spokojen/a”*.

Příspěvek kvality sousedských vztahů k celkové životní spokojenosti pražských respondentů podle hypotézy H9 lze tedy považovat za prokázaný.

Tabulka č. 24: Celková životní spokojenost vs. hodnocení kvality sousedských vztahů (v %)

	Nepřátelské	Nulové	Formální	Normální	Přátelské
	a	b	c	d	e
Zcela spokojen/a	25,0	20,0	19,0	18,9	29,0
Spíše/povětšinou spokojen/a	50,0	64,0	71,1	74,6	65,2
Zcela nebo povětšinou spokojen/a	75,0	84,0	90,1	93,5	94,2
Spíše/povětšinou nespokojen/a	16,7	15,4	8,9	6,4	5,4
Zcela nespokojen/a	8,3	0,6	1,0	0,2	0,5
Zcela nebo povětšinou nespokojen/a	25,0	16,0	9,9	6,6	5,9

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Úplné, přesné znění odpovědí na otázku: *“Jak byste charakterizoval/a sousedské vztahy ve Vašem domě/bydlišti?”*

a - spíše nepřátelské a konfliktní

b – nulové, o své sousedy se nezajímám, ani oni o mne

c – formální, zdravíme se pouze ze zdvořilosti, znám je od vidění

d – normální, občas si s nimi rád/a popovídám, pokud je třeba, vypomůžeme si

e – přátelské, navštěvujeme se, známe se velmi dobře

Tabulka č. 25: Celková životní spokojenost vs. hodnocení přátelských vztahů (v %)

	Nemám přátele	Bydlí ve stejném v domě, ulici jako já	Bydlí ve stejně městské části jako já	Bydlí různě po Praze	Bydlí v místě mého rodiště	Bydlí jinde
Zcela spokojen/a	13,8	16,2	25,1	20,1	28,2	12,1
Spíše/povětšinou spokojen/a	51,7	70,9	67,1	72,3	61,8	75,9
Zcela nebo povětšinou spokojen/a	65,5	87,1	92,2	92,4	90,0	88,0
Spíše/povětšinou nespokojen/a	31,0	12,0	7,2	6,9	10,0	12,1
Zcela nespokojen/a	3,4	0,9	0,5	0,7	0,0	0,0
Zcela nebo povětšinou spokojen/a	34,4	12,9	7,7	7,6	10,0	12,1

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Odpověď na otázku: "Kde bydlí Vaši přátelé, s nimiž se stýkáte nejčastěji?"

Přestože otázka vztahující se k možnému hodnocení přátelských vztahů (viz výše) byla primárně formulována z hlediska jejich prostorového "dosahu", resp. jejich "geografického horizontu", lze na základě výsledných hodnot daného dvojitého třídění provést alespoň základní komparaci úrovně životní spokojenosti u těch respondentů, kteří deklarovali, že nemají žádné přátele a u těch, kteří se s přáteli stýkají v rámci Prahy, a to ať již na úrovni místní či celopražské.

V souvislosti s tímto vymezením lze uvést, že respondenti nemající žádné přátele, s nimiž by se stýkali, deklarují svoji větší či menší, ale v podstatě životní spokojenost v 65,5 % případů. Naproti tomu lidé mající přátele prostorově různě po Praze, deklarovali svoji životní spokojenost (analogicky formulací "zcela nebo povětšinou spokojen/a") v 92,4 % případů. Tímto lze hypotézu H9 v kontextu zkoumání vlivu přátelských vazeb na celkovou životní spokojenost taktéž považovat za prokázanou.

Poslední zkoumanou podoblastí vlivu různě kvalitních sociálních vazeb na pocit životní spokojenosti či pohody respondentů je oblast rodinných vztahů.

Lze jen připomenout, že v rámci dílčí analýzy hodnotových preferencí (s. 108 této práce) se s rodinnými vztahy úzce související hodnoty (tj. "rodinné zázemí", "partnerský vztah" a "děti") nacházely na prvních třech místech celkového pořadí. A až za nimi z hlediska významu následovaly "četné přátelské vztahy". Lze proto očekávat jejich ještě

o něco větší vliv na pocit celkové životní spokojenosti, a to pokud jde o působení krajních situací – tj. pokud jde o neexistenci rodinných vazeb vs. existenci pravidelných kontaktů v rámci užší či širší rodiny.

Pokusíme-li se dále uvedené hodnoty interpretovat v daném kontextu, je třeba porovnat krajní situaci, resp. dvě krajní situace (“nemám (už) žádné příbuzné” a “s nikým z příbuzenstva se už nestýkám”) s možností nejobvyklejší, tj. – jak bylo uvedeno již dříve v této práci – s realizací “pravidelných kontaktů s rodiči” a “pravidelných kontaktů se sourozenci”.

Tabulka č. 26: Celková životní spokojenost vs. hodnocení rodinných vazeb (v %)

	Zcela spokojen/a	Spíše/povětšinou spokojen/a	Spíše/povětšinou nespokojen/a	Zcela nespokojen/a
Nemám (už) žádné příbuzné	30,4	56,5	13,0	0,0
S nikým z příbuzenstva se už nestýkám	11,5	64,4	23,0	1,1
Nepravidelně se stýkám s rodiči či sourozenci	19,3	69,7	10,4	0,6
Pravidelný kontakt s rodiči	23,3	70,4	5,6	0,7
Pravidelný kontakt se sourozenci	23,1	70,9	5,4	0,7
Pravidelný kontakt s prarodiči	25,9	68,1	5,1	0,9
Pravidelný kontakt se vzdálenějšími příbuznými	25,7	67,5	6,3	0,5
Pravidelný kontakt s dětmi, vnoučaty	4,8	87,1	8,1	0,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Odpověď na otázku: “Jak byste charakterizoval/a Váš rodinný život?”

U první z uvedených možností – “nemám (už) žádné příbuzné” - lze i přes neexistenci rodinných kontaktů poněkud paradoxně vysledovat vysokou celkovou životní spokojenost, popř. možná i smířenost s daným stavem. Lze předpokládat, že u značné části touto situací dotčených respondentů je neexistující rodina substituována jinými, např. přátelskými vazbami.

U druhé krajní možnosti – “*s nikým z příbuzenstva se už nestýkám*” – lze vypočítat největší, takřka čtvrtinovou, větší či menší celkovou životní nespokojenost, která velmi pravděpodobně souvisí s faktem, že daný respondent sice příbuzné má, ale dobrovolně nebo nedobrovolně se s nimi nechce nebo nemůže stýkat, což jako určité psychologické politikum či “trauma” negativně ovlivňuje jeho osobní pohodu.

Naproti tomu nejčtenější fakticky udržované kontakty, tj. “*pravidelné kontakty s rodiči nebo sourozenci*”, velmi věrně kopírují celkové frekvence odpovědí v kontextu s celkovou životní spokojeností. Lze je proto považovat za jakousi “normu” či normalitu z hlediska srovnání s ostatními skupinami respondentů (přes 23 % zcela spokojených a přes 70 % spíše spokojených se svým životem). Dalším náznakem, který lze z výše uvedených hodnot ještě vysledovat je to, že při srovnání stejného typu udržovaných kontaktů se v souvislosti s jejich pravidelností celková životní spokojenost zvyšuje.

Celkově lze tedy konstatovat, že hypotéza H9 byla ve všech třech sledovatelných úrovních či typech sociálních vztahů, tj. sousedských, přátelských i rodinných vazbách, dostatečně potvrzena.

Následující myšlenka, a to, že silnější spjatost respondenta s určitou lokalitou (např. v podobě vnímání Prahy jakožto svého rodiště, popř. jako svého domova) se může pozitivně promítat do pocitu jeho životní spokojenosti, je obsahem další ověřované hypotézy H10. Výsledné hodnoty, jsou obsaženy v tab. č. 27 a č. 28.

Tabulka č. 27: Celková životní spokojenost vs. rodáctví (v %)

	Rodák	Nerodák
<i>Zcela spokojen/a</i>	21,1	20,0
<i>Spíše/povětšinou spokojen/a</i>	69,6	71,4
<i>Spíše/povětšinou nespokojen/a</i>	8,9	7,8
<i>Zcela nespokojen/a</i>	0,5	0,8

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Podle provedeného chí kvadrát testu lze říci, že na 95%-ní hladině významnosti se neliší struktura celkové životní spokojenosti respondentů narozených v Praze od analogické struktury u respondentů v Praze nenarozených; nemá tedy smysl dané

hodnoty dále intepretovat. Jako dílčí závěr však lze uvést, že vlastní akt narození nebo nenarození se v Praze (nebo obecně i v kterékoliv lokalitě) sám o sobě automaticky patrně nevytváří takovou emocionální vazbu, která by se promítala do celkových životních postojů dané osoby.

Tabulka č. 28: Celková životní spokojenost vs. prožívání města Prahy jakožto domova (v %)

	Ano, jsem tady doma	Jsem tu částečně jako doma	Mám domov na více místech	Nejsem tu doma	Nic mne tu prakticky nedrží
Zcela spokojen/a	21,7	19,9	18,1	21,9	12,5
Spíše/povětšinou spokojen/a	71,3	68,2	74,2	60,9	54,2
Zcela nebo povětšinou spokojen/a	93,0	88,1	92,3	82,8	66,7
Spíše/povětšinou nespokojen/a	6,7	10,1	7,1	17,2	33,3
Zcela nespokojen/a	0,4	1,8	0,5	0,0	0,0
Zcela nebo povětšinou nespokojen/a	7,1	11,9	7,6	17,2	33,3

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Odpověď na otázku: *“Nakolik máte pocit, že město Praha je Vaším domovem?”*

Na rozdíl od výše komentované přítomnosti nebo nepřítomnosti rodáctví, se v případě utvoření nebo neutvoření identifikace s Prahou jakožto s místem svého domova, jasně a statisticky významně prokazuje souvztažnost k celkové životní spokojenosti. Příslušné gradienty, tj. pokles intenzity vnímání Prahy jakožto domova na základních hladinách spokojenosti (*“zcela nebo povětšinou spokojen/a“* a komplementárně *„zcela nebo povětšinou nespokojen/a“*) jsou vyznačeny tučnými číslicemi. Je samozřejmě třeba podotknout, že nejde o vztah kauzální ale obecně spíše sociálně syndromatický.

Ve smyslu této zjištěné souvztažnosti je tedy hypotéza H10 dostatečně potvrzena.

Předposlední hypotéza, tj. hypotéza H11, si kladla za cíl zjistit, zda a v kterých charakteristikách, se od sebe odlišují rodilí Pražané a respondenti žijící v době výzkumu v Praze, nicméně tací, kteří se v Praze nenarodili. Aby nebylo nutné zkoumat všech třicet čtyř, někdy i složených a vícenásobných otázek dotazníku v kombinaci s aspektem rodáctví či nerodáctví, rozhodla jsem se tuto hypotézu ověřit jen z hlediska

základních identifikačních znaků respondentů (tj. věku, pohlaví, vzdělání, rodinného stavu a příjmu) a z hlediska prostorového rozmístění těchto dvou základních skupin.

Jak již bylo uvedeno výše, na předpředchozí stránce, v tabulce č. 27, *aspekt rodáctví, resp. nerodáctví se neukázal být statisticky významným ve vztahu k pocíťované celkové životní spokojenosti nebo nespokojenosti*. Z tohoto titulu bych se, byť velmi opatrně, přikláněla k odhadu analogických negativních závěrů i u dalších sledovaných hodnocených stěžejních podoblastí (tj. vnímání kvality osobního života, sousedských vztahů, vlastního zdravotního stavu, spokojenosti s bydlením i hodnotových preferencí). Vědecky vzato však toto tvrzení není podloženo a jde jen o kvalifikovaný odhad, s tím, že případně existující rozdílnosti mezi rodilými Pražany a “Pražany” přistěhovalými by byly spíše podmíněny délkou jejich pobytu a života v Praze, nikoliv aktem jejich narození či nenarození se v Praze.

Následující tabulky č. 29, č. 30, č. 31, č. 32 a č. 33 dokumentují zjištěné, statisticky významné odlišnosti souboru respondentů v rozčlenění na rodáky a nerodáky. Přestože podle všech uvažovaných diferencujících znaků byly tyto odlišnosti prokázány s 95%-ní spolehlivostí, nepřekračují nijak výrazně, a to ani podle chí kvadrát testu, úroveň běžnou pro sociálnědemografickou diferenciaci populace.

Jako základní poměřovací kritérium byl do první z tabulek, do jejího posledního sloupce zahrnut i celkový poměr rodáků a nerodáků, tj. 57,2 : 42,2.

Zároveň je třeba upozornit, že ne vždy dávají součty rovných 100 %, neboť při zpracování se, tak jako ve všech obdobných sociologických výzkumech, občas objevily chybějící nebo nezařaditelné hodnoty.

Tabulka č. 29: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a věku (v %)

	18-25	26-35	36-55	56-65	66+	Σ
Rodáci	55,5	56,3	54,9	65,3	57,8	57,2
Nerodáci	43,2	43,0	45,1	34,7	41,6	42,2

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pro věkovou diferenciaci rodáků a nerodáků platí, že největší rozdíly mezi nimi lze vyzorovat ve věkové skupině 56-65letých, což zřejmě souvisí s jejich migračním pohybem; nejvyrovnanější situace je pak naopak u respondentů ve věku 36-55 let.

Tabulka č. 30: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a pohlaví (v %)

	Muži	Ženy
Rodáci	57,0	57,4
Nerodáci	42,4	42,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Tabulka č. 31: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a vzdělání (v %)

	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	VOŠ	VŠ
Rodáci	66,0	61,8	57,8	53,1	53,1
Nerodáci	34,0	37,8	41,7	45,9	46,1

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Jak vyplývá ze dvou výše uvedených tabulek, rozdíly z hlediska zastoupení obou pohlaví jsou jak mezi rodáky, tak i mezi nerodáky minimální. Z hlediska dosaženého vzdělání lze největší procentuální rozdíly mezi respondenty narozenými a nenarozenými v Praze spatřovat u nejnižšího stupně vzdělanosti, přičemž s růstem dosaženého stupně vzdělání se tento nepoměr viditelně vyrovnává, což lze opět logicky chápat jako důsledek migračního pohybu (a to buď do Prahy jakožto místa vzdělávacích příležitostí nebo jakožto místa přitahujícího terciérně vzdělanou skupinu imigrantů).

Ze dvou dále uvedených tabulek opět vyplývá, že celkově jsou odchylky od obecného poměru rodáků a nerodáků, tj. od relace 57,2 : 42,2, v podstatě minimální. Asi největší odchylky “ve prospěch” respondentů narozených v Praze lze spatřovat u rodinného stavu “rozvedený, rozvedená”, “vdovec, vdova” a u nejvyšší příjmové kategorie osob.

Tabulka č. 32: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a rodinného stavu (v %)

	Svobodný, svobodná	Svobodný/á, ale se stálým partnerem	Ženatý, vdaná	Rozvedený, rozvedená	Vdovec, vdova
Rodáci	54,0	51,4	59,3	64,6	61,0
Nerodáci	44,9	47,6	40,3	35,4	39,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Tabulka č. 33: Struktura respondentů z hlediska rodáctví a příjmu (v %)

	do 10 000	10 000 - 15 000	15 000 - 20 000	20 000 -35 000	35 000+
Rodáci	55,9	59,2	54,2	57,5	61,0
Nerodáci	42,9	40,3	45,8	42,1	39,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Celkově lze říci, že hypotéza H11 byla potvrzena a platí pro základní identifikační charakteristiky respondentů, kteří se v daných ohledech statisticky významně, leč jen mírně odlišují, zároveň se však neprokázalo, že by rodáctví či nerodáctví mělo významný vliv či vztah k prožívání celkové životní spokojenosti u jedné či druhé skupiny respondentů.

Ze sociálně ekologického hlediska byla hypotéza H11 rozšířena ještě o prostorový pohled, tj. o analýzu rozmístění rodilých Pražanů a Pražanů nerodáků na území hlavního města, a to na úrovni 22 správních obvodů. V duchu obecné formulace této hypotézy bylo předpokládáno, že v rozmístování a rozmístění obou skupin respondentů budou existovat statisticky významné rozdíly, tj. že na území hlavního města Prahy bude možné identifikovat oblasti s převahou (resp. odlišným poměrem) jedné či druhé skupiny. Protože nicméně jde o komplementární údaje, bylo nutné pojmout příslušnou analýzu jako analýzu odchylek od již výše diskutovaného a uvedeného celopražského poměru rodáků a nerodáků, tj. poměru $57,2 : 42,2 = 1,355$. Vyšší hodnoty než toto číslo by měly značit oblasti s nadprůměrnou koncentrací rodáků; hodnoty nižší než 1,355, ale vyšší než 1,000 pak podprůměrnou, přesto ale převahu rodáků; hodnoty nižší než 1,000 pak převahu přistěhovalých nerodáků. K takto definovaným ukazatelům a vypočteným hodnotám, jež jsou obsahem tabulky č. 34 a kartogramu v příloze č. XXXIV této práce, je třeba ještě po pravdě poznamenat to, že v některých správních obvodech (15, 16, 18, 19, 20, 21 a 22) nebylo, bohužel, dosaženo dostatečného početního zastoupení bydlících respondentů, když jejich podíl na celkovém počtu zde nedosáhl ani jednoho procenta. Tyto správní obvody sice byly do celkové i následujících analýz zahrnuty, je ale třeba počítat s tím, že výsledky mohou být zkreslené v důsledku zákona malých čísel.

Tabulka č. 34: Prostorová struktura respondentů (rodáků a nerodáků) podle 22 správních obvodů Prahy (v % z celkového počtu rodáků a nerodáků v Praze)

Udané bydliště dle správních obvodů Prahy	Rodáci	Nerodáci	Specifický poměr rodáků a nerodáků
1	3,5	2,0	1,75
2	6,6	6,8	0,97
3	9,6	13,2	0,73
4	22,3	19,5	1,14
5	7,7	6,1	1,26
6	8,7	9,5	0,91
7	2,4	4,4	0,55
8	7,7	4,7	1,64
9	2,9	3,2	0,91
10	7,5	8,3	0,90
11	7,6	11,3	0,67
12	5,0	1,7	2,94
13	2,5	2,7	0,93
14	1,6	2,0	0,80
15	0,4	0,8	0,50
16	1,0	0,3	3,33
17	1,4	1,2	1,17
18	0,1	0,3	0,33
19	0,4	0,3	1,33
20	0,4	0,8	0,50
21	0,7	0,5	1,40
22	0,0	0,2	0,00
Σ	100,0	100,0	x

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: Správní obvody Prahy podle <http://www.praguewelcome.cz/cs/informace/o-praze/zakladni-info/spravni-cleneni-prahy.shtml>, zed ne 1.5.2010

Správní obvody Prahy se tak na základě předchozí analýzy rozčlenily do tří skupin, a to do skupiny s nadprůměrnou relativizovanou převahou rodáků (obvody 1, 8, 12), do skupiny s podprůměrnou relativizovanou převahou rodáků (obvody 4, 5, 17) a do skupiny s relativizovanou převahou nerodáků (obvody 2, 3, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14). Bližší viz i kartogram v příloze č. XXXIV. Hypotéza H11 byla tedy potvrzena i v prostorových kontextech.

Poslední ověřovanou hypotézou v této části práce (tj. v subkapitole 3.1.3.2.) je pak hypotéza H12, která se snaží mapovat existenci a charakter vztahů mezi celkovou životní spokojeností respondentů a jednotlivými zkoumanými atributy jejich hodnotové orientace. Smyslem a cílem je pokusit se určit jednak nejvýznamnější z těchto atributů, jednak i ty, které mají jen minimální či žádný vliv.

Pro možnost srovnání a obecnějšího vyhodnocení dané problematiky byl ve všech následujících tabulkách, tj. tab. č. 35a až č. 35l, vypočten vážený aritmetický průměr vyjadřující průměrnou významnost daného jevu v každé ze čtyř sledovaných úrovní životní spokojenosti respondentů. Z důvodu zachování logiky věci pak byly pro vypočítávaný vážený aritmetický průměr \bar{X} zvoleny následující váhy: pro nejvyšší významnost “1” váha 5, pro významnost “2” váha 4, pro významnost “3” váha 3, pro významnost “4” váha 2 a pro nejmenší významnost “5” váha 1 (viz i instrukce v dotazníku v příloze č. XX této práce). Z konstrukce váženého aritmetického průměru pak vyplývá, že čím vyšší bude jeho hodnota, tím významnější pozici bude mít sledovaná položka pro utváření celkové životní spokojenosti respondentů.

Tabulka č. 35a: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Nahromaděný majetek</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	9,8	21,3	37,6	19,2	12,2	19,84
Spíše/povětšinou spokojen/a	5,4	23,5	39,3	22,0	9,7	19,51
Spíše/povětšinou nespokojen/a	11,2	23,3	32,8	19,0	13,8	19,96
Zcela nespokojen/a	11,1	44,4	11,1	11,1	22,2	20,72

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významnost danému atributu, Ø – vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35b: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Úspěch v zaměstnání, pracovní kariéra</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	27,9	38,7	22,6	7,3	3,5	25,35
Spíše/povětšinou spokojen/a	19,0	40,5	29,2	8,2	3,2	24,28
Spíše/povětšinou nespokojen/a	23,3	26,7	32,8	11,2	6,0	23,34
Zcela nespokojen/a	11,1	22,2	44,4	22,2	0,0	21,46

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35c: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Zajímavé, smysluplné zaměstnání</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	45,5	32,6	15,6	3,8	2,4	27,65
Spíše/povětšinou spokojen/a	41,4	36,7	13,6	5,5	2,8	27,23
Spíše/povětšinou nespokojen/a	37,9	34,5	19,8	5,2	2,6	26,66
Zcela nespokojen/a	33,3	11,1	44,4	11,1	0,0	24,42

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35d: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Jakékoliv zaměstnání</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	10,8	16,7	30,0	25,4	17,1	18,58
Spíše/povětšinou spokojen/a	8,3	16,6	31,8	24,9	18,4	18,10
Spíše/povětšinou nespokojen/a	5,1	26,5	28,2	21,4	18,8	18,51
Zcela nespokojen/a	11,1	11,1	44,4	33,3	0,0	19,98

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35e: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Dosažené postavení ve společnosti</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	13,2	42,9	30,0	9,1	4,9	23,38
Spíše/povětšinou spokojen/a	9,2	34,3	40,2	12,2	4,1	22,15
Spíše/povětšinou nespokojen/a	12,8	33,3	29,1	17,9	6,8	21,81
Zcela nespokojen/a	0,0	33,3	22,2	44,4	0,0	19,24

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35f: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Veřejně prospěšná činnost a pomoc druhým</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	16,0	39,7	32,8	8,0	3,5	23,78
Spíše/povětšinou spokojen/a	12,1	37,5	35,5	12,5	2,3	22,95
Spíše/povětšinou nespokojen/a	12,8	33,3	33,3	13,7	6,8	22,09
Zcela nespokojen/a	0,0	44,4	22,2	33,3	0,0	20,72

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35g: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Četné kvalitní přátelské vztahy</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	54,7	33,4	8,0	2,8	1,0	29,18
Spíše/povětšinou spokojen/a	49,3	35,1	11,3	3,3	1,0	28,56
Spíše/povětšinou nespokojen/a	36,8	37,6	23,9	1,7	0,0	27,30
Zcela nespokojen/a	66,7	22,2	0,0	0,0	11,1	28,89

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35h: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Dobré rodinné zázemí</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	74,8	19,7	3,8	1,0	0,7	31,13
Spíše/povětšinou spokojen/a	73,5	17,9	5,8	2,1	0,7	25,85
Spíše/povětšinou nespokojen/a	56,4	27,4	11,1	3,4	1,7	28,89
Zcela nespokojen/a	44,4	44,4	0,0	11,1	0,0	28,12

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35i: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Dosažené vzdělání</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	35,9	35,2	19,2	7,0	2,8	26,31
Spíše/povětšinou spokojen/a	28,0	40,2	23,9	6,8	1,1	25,81
Spíše/povětšinou nespokojen/a	20,5	23,9	40,2	11,1	4,3	23,01
Zcela nespokojen/a	11,1	33,3	22,2	33,3	0,0	21,46

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35j: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Stabilní a kvalitní partnerský vztah</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	74,7	15,6	5,2	3,1	1,4	30,61
Spíše/povětšinou spokojen/a	67,7	22,6	7,0	1,0	1,7	30,24
Spíše/povětšinou nespokojen/a	53,8	28,2	11,1	4,3	2,6	28,42
Zcela nespokojen/a	66,7	11,1	22,2	0,0	0,0	29,63

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35k: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Děti (bez ohledu na úplnost či neúplnost rodiny)</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	62,6	22,4	8,4	5,6	1,0	29,33
Spíše/povětšinou spokojen/a	62,9	21,2	9,5	3,3	3,2	29,17
Spíše/povětšinou nespokojen/a	53,0	24,8	13,7	4,3	4,3	27,88
Zcela nespokojen/a	11,1	44,4	33,3	0,0	11,1	22,94

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Tabulka č. 35l: Celková životní spokojenost vs. hodnotová orientace (v % z celkového počtu respondentů v každé úrovni spokojenosti)

<i>Pocit užitečnosti</i>	1	2	3	4	5	Ø
Zcela spokojen/a	41,8	40,4	13,9	1,7	2,1	27,85
Spíše/povětšinou spokojen/a	43,3	39,6	13,5	2,5	1,0	28,09
Spíše/povětšinou nespokojen/a	37,6	36,8	19,7	5,1	0,9	27,03
Zcela nespokojen/a	11,1	44,4	22,2	11,1	11,1	22,20

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pozn.: 1, 2, 3, 4, 5 – respondenty přiřazená významost danému atributu, Ø –vážený aritmetický průměr

Pro možnost finálního srovnání a celkové interpretace zjištěných skutečností byla sestavena dále ještě i následující tab. č. 36, která obsahuje vypočtené “významnosti” jednotlivých dílčích položek potenciálně spoluvytvářejících pocit celkové životní spokojenosti, a to v podobě výsledných vážených aritmetických průměrů pro jednotlivé úrovně vyjádřené životní spokojenosti respondentů.

Z hlediska interpretace a v kontextu s hypotézou H12 je třeba uvést a vyzdvihnout následující skutečnosti:

U dvou dílčích položek, tj. “nahromaděného majetku” a “jakéhokoliv zaměstnání” byl prokázán reciproční vztah částečně v duchu myšlenek Maslowovy pyramidy, a to, že jejich význam je pocíťován nejsilněji v případě jejich absence. Opačně řečeno, v případě přítomnosti či vědomí nahromaděného majetku a existence jakéhokoliv zaměstnání, není těmto položkám přikládána taková významnost a jsou pravděpodobně

chápaný jako určitá danost či normalita, přičemž pozornost respondentů se již (od těchto ekonomicky existencionálních) obrací k vyšším duchovním či emocionálním potřebám.

Tabulka č. 36: Příspěvek jednotlivých sledovaných položek k pocitu celkové životní spokojenosti respondentů (hodnoty vážených aritmetických průměrů)

	Zcela spokojen/a	Spíše/povětšinou spokojen/a	Spíše/povětšinou nespokojen/a	Zcela nespokojen/a
<i>Nahromaděný majetek</i>	19,84	19,51	19,96	20,72
<i>Úspěch v zaměstnání, pracovní kariéra</i>	25,35	24,28	23,34	21,46
<i>Zajímavé, smysluplné zaměstnání</i>	27,65	27,23	26,66	24,42
<i>Jakékoliv zaměstnání</i>	18,58	18,10	18,51	19,98
<i>Dosažené postavení ve společnosti</i>	23,38	22,15	21,81	19,24
<i>Věřejně prospěšná činnost a pomoc druhým</i>	23,78	22,95	22,09	20,72
<i>Četné kvalitní přátelské vztahy</i>	29,18	28,56	27,30	28,89
<i>Dobré rodinné zázemí</i>	31,13	25,85	28,89	28,12
<i>Dosažené vzdělání</i>	26,31	25,81	23,01	21,45
<i>Stabilní a kvalitní partnerský vztah</i>	30,61	30,24	28,42	29,63
<i>Děti (bez ohledu na úplnost či neúplnost rodiny)</i>	29,33	29,17	27,88	22,94
<i>Pocit užitečnosti</i>	27,85	28,09	27,03	22,20

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet

Pořadí šestice nejvýznamnějších emocionálních či duchovních potřeb z hlediska utváření subjektivního pocitu životní spokojenosti je následující: *dobré rodinné zázemí (31,13)*, *stabilní a kvalitní partnerský vztah (30,61)* a *děti (bez ohledu na úplnost či*

neúplnost rodiny)(29,33). Po této trojici následují *četné kvalitní přátelské vztahy* (29,18), *pocit užitečnosti* (27,85) a *zajímavé, smysluplné zaměstnání* (27,65).

V opačném smyslu, tj. z hlediska významové posloupnosti těch dílčích položek, které jsou nejsilněji vnímány a prožívány (a velmi pravděpodobně se i negativně promítají do pocitu celkové životní spokojenosti) **v případě jejich absence**, patří tatáž šestice, leč v poněkud odlišném pořadí: *stabilní a kvalitní partnerský vztah* (29,63), *četné kvalitní přátelské vztahy* (28,89), *dobré rodinné zázemí* (28,12), *zajímavé, smysluplné zaměstnání* (24,42), *děti (bez ohledu na úplnost či neúplnost rodiny)*(22,94) a *pocit užitečnosti* (22,20).

Za zmínku stojí ještě i to, že nejsnáze pražští respondenti “oželi” nepřítomnost takových emocionálních položek, jako jsou *dosažené postavení ve společnosti* (19,24) a *veřejně prospěšná činnost a pomoc druhým* (20,72), které relativně nejméně přispívají k pocitu jejich životní nespokojenosti.

V kontextu hypotézy H12, tj. v kontextu snahy o rozlišení vlivu materialistických a postmaterialistických hodnot na celkovou spokojenost pražských respondentů, bylo prokázáno, že na celkové životní spokojenosti se podílí zejména uspokojování jejich emocionálních a duchovních potřeb, potřeby existencionálně materialistické jsou vnímány jako relativně nejméně důležité. Hypotéza H12 ve znění ze s. 92 ale tímto nebyla prokázána.

Přestože výsledky této subkapitoly budou společně s ostatními výstupy ještě shrnuty v samém závěru práce, lze nejvýznamnější zjištěné skutečnosti o kontextech a souvztažnostech vnímání subjektivní kvality života u souboru pražských respondentů uvést již zde.

Platnost první zkoumané **hypotézy H1** byla prokázána, tzn. celkem přesvědčivě bylo prokázáno, že s rostoucím vzděláním kontinuálně roste i celková životní spokojenost respondentů.

Obdobně se povrdila i **hypotéza H2**, a to v tom smyslu, že mladší respondenti budou pociťovat relativně paradoxně větší životní spokojenost ve srovnání se střední a starší generací, a to nejspíše – podle mého názoru - z důvodu vědomí delší časové perspektivy vlastního života. Jako zcela nejspokojenější pak sami sebe deklarovali lidé ve věku 25-36 let.

Naopak poněkud překvapivě se **neprokázala platnost hypotézy H3**, tj. předpokladu, že existují významné rozdíly v prožívání životní spokojenosti mužů a žen. Pražské ženy - respondentky totiž vyjadřovaly shodnou míru pocitu životního uspokojení jako pražští muži.

Hypotéza H4 předpokládala, že z hlediska formálního rodinného stavu budou celkově nejspokojenější respondenti a respondentky, kteří jsou ženatí či vdané (popř. i ti, kteří žijí v uspokojivých partnerských vztazích, tj. ti, kteří deklarovali, že jsou sice svobodní, ale žijí se stálým partnerem). Tento předpoklad se v podstatě potvrdil, navíc ještě i s tím doplněním, že další poměrně celkově velmi spokojenou skupinu respondentů tvořili lidé i jen "svobodní", relativně málo byli spokojeni lidé se statutem vdovy či vdovce; zcela nejmenší spokojenost pak deklarovali lidé rozvedení. Lze tedy konstatovat, že **hypotéza H4 víceméně platí**, s tím, že oficiální svazek samozřejmě nezaručuje vyšší životní spokojenost, i když v mnoha případech tomu tak je.

Další - hypotéza H5 se snažila vyslovit k existenci souvislostí mezi životní spokojeností a ekonomickou situací respondentů, jež byla vyjádřena velikostí hrubého měsíčního příjmu a nadstandartní vybaveností domácností. Lze konstatovat, že se nepodařilo prokázat, že by s vyšší životní úrovní vždy přímo úměrně rostla i spokojenost, ani to, že by některé skupiny respondentů měli spíše materialističtější či postmaterialističtější smýšlení. Nicméně v dané oblasti "náznakově" platí, že celková spokojenost s životem narůstá, ale až od určité výše hrubého měsíčního příjmu, a to od hranice Kč 20 000. Lze říci, že **hypotéza H5 platí pouze částečně**, ale nikoliv kauzálně, neboť daný vztah je velmi pravděpodobně pouze vztahem "syndromatickým", multikauzálně podmíněným.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že **hypotéza H6 neplatí**, tj. neprokázalo se, že by respondenti s jedním či více dětmi a analogicky s jedním či více vnoučaty byli významněji spokojenější než respondenti bezdětní či bez vnoučat. Vysvětlením tohoto výsledku může být - nejen díky proběhnuvší druhé demografické revoluci - měnící se model rodiny, ale také výrazný hodnotový posun v myšlení lidí směrem k individualismu a egocentrismu, s tím, že řada respondentů může různě vnímat emocionální přínosy a časová a ekonomická "břemena" spojená s rodičovstvím, popř. prarodičovstvím. Dalším důvodem pro nepotvrzení této hypotézy je to, že výsledek mohl být částečně zkreslen poněkud vyšším zastoupením nejmladší věkové skupiny 18-

35letých respondentů, kteří sice patří k nejspokojenějším, leč z řady jiných než reprodukčních důvodů.

Bezpečně potvrzena byla i *hypotéza H7* předpokládající “přímou úměrnost” mezi kvalitním partnerským životem a celkovým pocitem životní spokojenosti, když nejpozitivnější variantu odpovědí u obou otázek souběžně volilo přes 95 % respondentů.

Vliv subjektivně vnímaného zdravotního stavu na celkovou životní pohodu byl zkoumán v rámci *hypotézy H8*; tuto hypotézu, tak jak byla formulována na s. 91, je však třeba zamítnout, neboť platí, že vnímání vlastního zdraví je jednou z nejdůležitějších položek “dobrého životního pocitu”.

V rámci *hypotézy H9* byly zkoumány souvislosti subjektivně hodnocené QOL s kvalitou sociálních vztahů různého typu. Ve všech třech ověřovaných suboblastech se ukázalo, že jak udržované rodinné, tak přátelské, tak i dobré sousedské vztahy jsou důležitým “stavebním kamenem” dobrého životního pocitu; hypotéza H9 byla tedy ve všech suboblastech potvrzena a platí.

Hypotéza H10 zkoumala vztah mezi celkovou životní spokojeností, faktem (ne)rodáctví a emocionální vazbou k Praze jakožto k domovu. Lze konstatovat, že u samotného rodáctví, jež je spíše administrativním aktem, nebyla zjištěna žádná významná souvislost. A naopak, u deklarované existující emocionální vazby k Praze byly prokázány pozitivní relace. Hypotéza H10 tedy byla *částečně prokázána*, neboť částečně neplatí i platí. Je ještě třeba připomenout, že pojem “domov” byl většinou respondentů chápán především v sociálních a nikoliv v prostorových kontextech.

V rámci hypotézy H11 byla ověřována existence rozdílů mezi pražskými rodáky a nerodáky, a to z hlediska jejich základních identifikačních znaků, z hlediska celkové životní spokojenosti a z hlediska jejich prostorového rozmístění. Předpokládáno bylo, že se v těchto zkoumaných oblastech obě skupiny respondentů významně neodlišují, a to zejména v důsledku procesů adaptace, asimilace a vnitropražské migrace (zde nejen) nerodáků. Celkově lze říci, že *hypotéza H11 nebyla potvrzena*, neboť byly zjištěny významné diference mezi rodáky a nerodáky nejen z hlediska základních identifikačních znaků, ale i z hlediska jejich prostorového rozmístění; hypotéza platí pouze pro vnímání celkové životní spokojenosti, v níž se obě skupiny neodlišují. Z hlediska dalších znaků či otázek nebyla tato hypotéza již více ověřována.

Platnost poslední *hypotézy H12 nebyla prokázána*, neboť v podstatě nebylo možné odlišit respondenty s převažující materialistickou či s převažující postmaterialistickou orientací, tudíž nebylo možné ani zkoumat vliv této jejich orientace na celkovou životní (ne)spokojenost.

3.2.3. *Subjektivní kvalita života Pražanů – prostorové kontexty a průměty*

Jedním z cílů této práce – v sociálně geografických kontextech - bylo i zjištění existence či neexistence *prostorové diferenciace subjektivně vnímané QOL na území hlavního města Prahy*. V rámci následujícího textu byl tedy ověřován předpoklad existence významných rozdílů v prostorovém rozložení celkové životní spokojenosti respondentů, které mohou, ale také nemusí “kopírovat” socioekonomickou územní diferenciaci Pražanů (zejména dle věku a úrovně dosaženého vzdělání, popř. i délky pobytu v Praze, rodáctví aj.), resp. mohou být podmíněny i dalšími faktory (z výzkumem sledovaných faktorů např. určitými atributy fyzické struktury města jako je typ zástavby, typ vlastnictví, kvalita přírodního prostředí nebo i výzkumem nesledovaných skutečností jako je dopravní dostupnost, obslužná vybavenost či cenová mapa jednotlivých částí města).

Jak je zřejmé z řady prací zabývajících se objektivní socioekonomickou, ale provázaně s ní i fyzickou a funkční diferenciací městských areálů (v pražských kontextech např. práce Matějů, Večerník (1979)²⁵², Matějů, Večerník, Jeřábek (1979)²⁵³, Matějů (1980)²⁵⁴, Sýkora (1996b, 1999)^{255, 256}, Musil (1997)²⁵⁷, Ouředníček, Sýkora (2002)²⁵⁸, Maier (2003)²⁵⁹, Ouředníček (2006)²⁶⁰, Čermák, Mikešová, Novák,

²⁵² MATĚJŮ, P., VEČERNÍK, J. (1979): Problems of Ecological Analysis – the Example of Prague. In: HARLOE, M. et al. eds. *City, Class and Capital*. Macmillan, New York, 1979, p.71-88.

²⁵³ MATĚJŮ, P., VEČERNÍK, J., JEŘÁBEK, H. (1979): Social Structure, Spatial Structure and Problems of Urban Research: The Example of Prague. *International Journal of Urban and Regional Research*, 1979, p. 181-200.

²⁵⁴ MATĚJŮ, P. (1980): Vývoj sociálně prostorové struktury Prahy v letech 1930-1970 ve světle faktorové analýzy. *Sociologický časopis*, č. 16, roč. 6, s. 572-591.

²⁵⁵ SÝKORA, L. (1996b): Transformace fyzického a sociálního prostředí Prahy. In: HAMPL, M. et al.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. PřF UK, Praha, s. 361-394.

²⁵⁶ SÝKORA, L. (1999): Processes of Socio-Spatial Differentiation in a Post-Communist Prague. *Housing Studies*, No. 5, roč. 14, p. 677-699.

²⁵⁷ MUŠIL, J. (1997): Demografická struktura a vývoj Prahy. *Sociologický časopis*, č. 1, roč. 13, s. 13-37.

²⁵⁸ OUŘEDNÍČEK, M., SÝKORA, L. (2002): Současné změny v rozmístění obyvatelstva v sociálně prostorové struktuře Prahy. *Demografie*, č. 4, roč. 44, s. 270-272.

Puldová, Škodová, Vobecká, Zelendová (2007)²⁶¹, Fořtová (2009)²⁶², Kostelecký, Patočková, Illner (2009)²⁶³, v brněnských kontextech např. Mulíček (2005)²⁶⁴, ale i v dalších pracech), je každá konkrétní *sociálně prostorová diferenciac*e výsledkem coexistence, spolupůsobení, ale i provázanosti (pozitivními a negativními zpětnými vazbami) velkého počtu různých ekonomických, politických, kulturně-historických, institucionálních a jiných sociálních faktorů. Na jejím základě se lidmi vytvářené *sociální mikrokl*ima, projevující se např. v jejich smýšlení i každodenním chování, v jejich spokojenosti, ve vytvářených a udržovaných sociálních vazbách, volnočasových aktivitách apod., může lokalitu od lokality i výrazněji lišit. Lokální specifické kontexty lze pak nejspíše vysvětlovat zejména v souvislosti s charakterem zástavby, v souvislosti se s ní spojenými strukturálními charakteristikami rezidentů a jejich sociálním statutem a nepochybně také v souvislosti s předchozím vývojem (path-dependency), který vždy do určité míry determinuje vývoj budoucí.

Tato subkapitola si samozřejmě neklade za cíl analyzovat či snad nějakým způsobem zobecnit kvalitu objektivních životních podmínek v Praze na úrovni 22 správních obvodů. Snaží se pouze na základě jejich znalosti – viz výše uvedené práce – podchytit a pojmenovat souvztažnosti terénním šetřením zjištěné subjektivní QOL, tj. přesněji řečeno celkové životní spokojenosti Pražanů, s těmito objektivními podmínkami, a to v prostorových kontextech a prostorových průmětech.

Za tímto účelem byly v dalším textu práce použity kartogramy představující jakési “statistické mentální mapy” sociálně ekologického charakteru.

Nejnižší územní jednotku, za niž mohlo být celé šetření vyhodnoceno a za niž mohly být zpracovány i kartogramy, tvořily správní obvody Prahy, a to z toho důvodu,

²⁵⁹ MAIER, K. (2003): Sídliště: problém a multikriteriální analýza jako součást přípravy k jeho řešení. *Sociologický časopis*, č. 6, roč. 16, s. 572-591.

²⁶⁰ OUŘEDNÍČEK, M. ed. (2006): *Sociální geografie pražského městského regionu*. Přírodovědecká fakulta Univeristy Karlovy, Praha, 2006, 159 s.

²⁶¹ ČERMÁK, D., MIKEŠOVÁ, R., NOVÁK, J., PULDOVÁ, P., ŠKODOVÁ, M., VOBECKÁ, J., ZELEDOVÁ, S. (2007): *Sociálně prostorová diferenciac Prahy. Fáze 1: Socioekonomická diferenciac území Prahy na úrovni MČ*. Studie pro Útvar rozvoje hl. města Prahy. Praha, interní materiál.

²⁶² FOŘTOVÁ, B. (2009): *Proměny sociální struktury pražských sídlišť a jejich měnění se postavení v rámci města*. Diplomová práce, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, Praha, 108 s.

²⁶³ KOSTELECKÝ, T., PATOČKOVÁ, V., ILLNER, M. (2009): *Problémové čtvrti ve městě a politiky k jejich regeneraci – případová studie Prahy*. Sociologické studie, č 9/3, Sociologický ústav AV ČR, 108 s.

²⁶⁴ MULÍČEK, O. (2005): Faktorová analýza segregace - příklad Brna. In: *Prevence prostorové segregace*. Ministerstvo pro místní rozvoj, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 2005, s. 60-70.

že během vlastního terénního šetření se nepodařilo docílit toho, aby všichni respondenti udávali místo svého reálného bydliště v Praze shodným způsobem, zhruba na stejné hierarchické úrovni administrativního členění a také správně z hlediska aktuální platnosti (např. relativně často se vyskytovalo zařazení městské části Libuš jak do Prahy 4, tak i do Prahy 12 apod.); dvacet dva správních obvodů Prahy pak představovalo právě takovou úroveň podrobnosti, na níž mohly být učiněny korektury různě zadávaných lokalit bydliť respondentů.

Protože se zároveň v některých menších či perifernějších správních obvodech, zejména ze severovýchodní oblasti Prahy, nepodařilo získat početně dostačující vzorek respondentů, je třeba posuzovat výsledky z těchto územních částí se značnou mírou tolerance a opatrnosti. Jak již bylo uvedeno dříve (s. 135 a tabulka č. 34) a v jiné souvislosti, jedná se o následujících 7 “problémovějších” správních obvodů: ***Správní obvod Praha 15*** – Štěrboholy, Dolní Měcholupy, Dubeč, Petrovice a MČ Praha 15 (Horní Měcholupy, Hostivař); ***Správní obvod Praha 16*** – Velká Chuchle, Lochkov, Zbraslav, Lipence a MČ Praha 16 (Radotín); ***Správní obvod Praha 18*** – Čakovice (od 1.11.2007 dle vyhlášky 13/2007 městského zastupitelstva) a MČ Praha 18 (Letňany); ***Správní obvod Praha 19*** – Vinoř, Satalice a MČ Praha 19 (Kbely); ***Správní obvod Praha 20*** – MČ Praha 20 (Horní Počernice); ***Správní obvod Praha 21*** – Běchovice, Klánovice, Koloděje a MČ Praha 21 (Újezd nad Lesy); ***Správní obvod Praha 22*** – Královice, Nedvězí, Benice, Kolovraty a MČ Praha 22 (Uhřetěves).

Přehledová mapka administrativního členění Prahy je zařazena do přílohy č. XXXV této práce; z důvodu korektnosti jsou pak v následující příloze č. XXXVI uvedeny počty respondentů v jednotlivých správních obvodech, jejich podíl na celkovém počtu respondentů účastnících se šetření a počty i podíly trvale bydlícího obyvatelstva v daném správním obvodu v roce 2005 vzhledem k celé Praze.

Ležatě jsou v této příloze vyznačeny výše zmíněné, z hlediska počtu respondentů podhodnocené, tj. z hlediska zákona malých čísel problémovější správní obvody; relativně podhodnoceny, avšak neproblémově, tj. s dostatečným počtem respondentů, jsou i správní obvody č. 8, č. 12, č. 13 a č. 14; relativně nadhodnoceny jsou správní obvody č. 2, č. 3, č. 4 a č. 11. Celkově však procentuální rozložení respondentů podle správních obvodů Prahy velmi úspěšně kopíruje podíly trvale bydlících obyvatel,

a proto lze i z tohoto pohledu považovat provedené sociologické šetření za dostatečně reprezentativní.

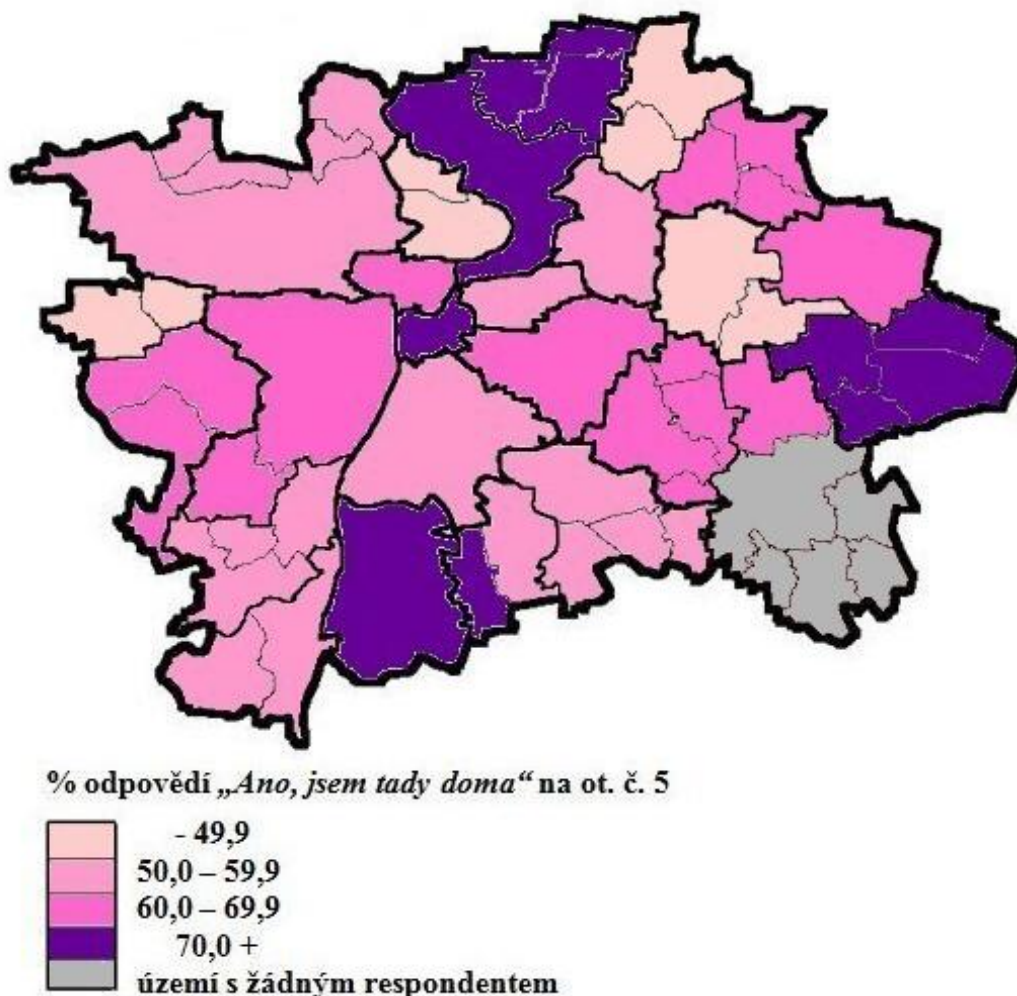
Vybrané okruhy prostorové analýzy, jimž bude dále věnována pozornost, představuje šestice hodnotících otázek analogických k obsahu subkapitoly 3.2.2.1., tj. otázka č. 5 vztahující se k emocionální vazbě k Praze, otázka č. 16 vztahující se k vnímání kvality sousedských vztahů, otázka č. 19 vztahující se ke kvalitě osobního života a partnerského soužití, otázka č. 22 spojená s hodnocením vlastního zdravotního stavu, otázka č. 9 zajímající se o spokojenost s bydlením a otázka č. 21 souhrnně mapující celkovou subjektivně podmíněnou a deklarovanou spokojenost s vlastním životem. Výběr otázek byl dán nejen jejich přímým hodnotícím obsahem, ale také snahou o zařazení těch nejvýznamnějších z nich a o vyloučení takových, které se vztahují k materialistickému smýšlení (vybavení domácností a hrubý měsíční příjem), jež se ukázalo být z hlediska hodnotových orientací u pražských respondentů jako nepřevažující.

Lze ještě poznamenat, že záměrně byly pro tuto analýzu zvoleny pozitivně laděné odpovědi na výše uvedené otázky, neboť při jejich zpravidla největší četnosti byly i “zárukou” lepší reprezentativnosti než v případě případné volby a zobrazení negativně laděných odpovědí na tutéž šestici otázek. Hodnoty, na jejichž základě byly vytvořeny následující kartogramy, jsou obsaženy v příloze č. XXXVII a č. XXXVIII této práce. Je třeba ještě poznamenat, že správní obvody, do nichž v dané variantě odpovědi nepřípadl ani jeden respondent, jsou v kartogramech vyznačeny pouze neutrálním šedivým rastrem.

Pozitivní emocionální vazba k Praze – územní diferenciac

V rámci této prostorové analýzy pocitu sounáležitosti s Prahou a jejím vnímáním jakožto domova byla použita nejsilnější a nejjednoznačnější odpověď na otázku: *“Nakolik máte pocit, že město Praha je Vaším domovem?”*, tj. odpověď: *“Ano, jsem tady doma.”*

Obr. č. 8: Pozitivní emocionální vazba respondentů k Praze

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Přes celopražsky průměrně velmi vysoké procento identifikace respondentů s Prahou jakožto se svým domovem je třeba upozornit na ty správní obvody, Prahu 17 a dále obvody 7, 18 a 14, kde lze zaznamenat tento pocit u méně než 50 % respondentů. U posledních tří jmenovaných správních obvodů lze tuto skutečnost spojovat nejspíše s relativně nízkým zastoupením rodáků oproti nerodákům (viz tab. č. 34 na str. 135 této práce); u posledního jmenovaného území pak lze tuto skutečnost nejspíše přičítat i více anonymnímu charakteru obytného prostředí a větší míře přistěhovalectví.

Naproti tomu nejsilněji se s Prahou (a do značné míry lze předpokládat, že i s místem bydliště a s daným správním obvodem) ztotožňují respondenti ze správních

obvodů Prahy 2, 8 a 12, kde lze opět vysledovat vazbu k výše zmíněnému fenoménu rodáctví (viz opět tab. č. 34) a tím i silnějšímu pocitu “zakořeněnosti”.

Je však třeba poznamenat, že různí respondenti si mohli do svých odpovědí promítnout buď celou Prahu nebo jen její, např. jim známou součást, což již nelze zpětně identifikovat. V úvahu je také třeba vzít tu skutečnost, že zhruba tři čtvrtiny respondentů odpověděly na otázku č. 4: “*Co pro Vás představuje domov? S čím si tento pojem hlavně spojujete?*” v tom smyslu, že domov si spojují s určitými lidmi (rodinou, přáteli a sousedy) a jen asi jedna čtvrtina odpověděla, že domov si spojuje s určitým prostorem (bytem, domem, čtvrtí či městem). Čili je třeba brát při interpretaci kartogramu v úvahu i to, že v pojetí domova převažuje jeho sociální chápání nad chápáním prostorovým.

Pozitivní hodnocení sousedských vztahů – územní diference

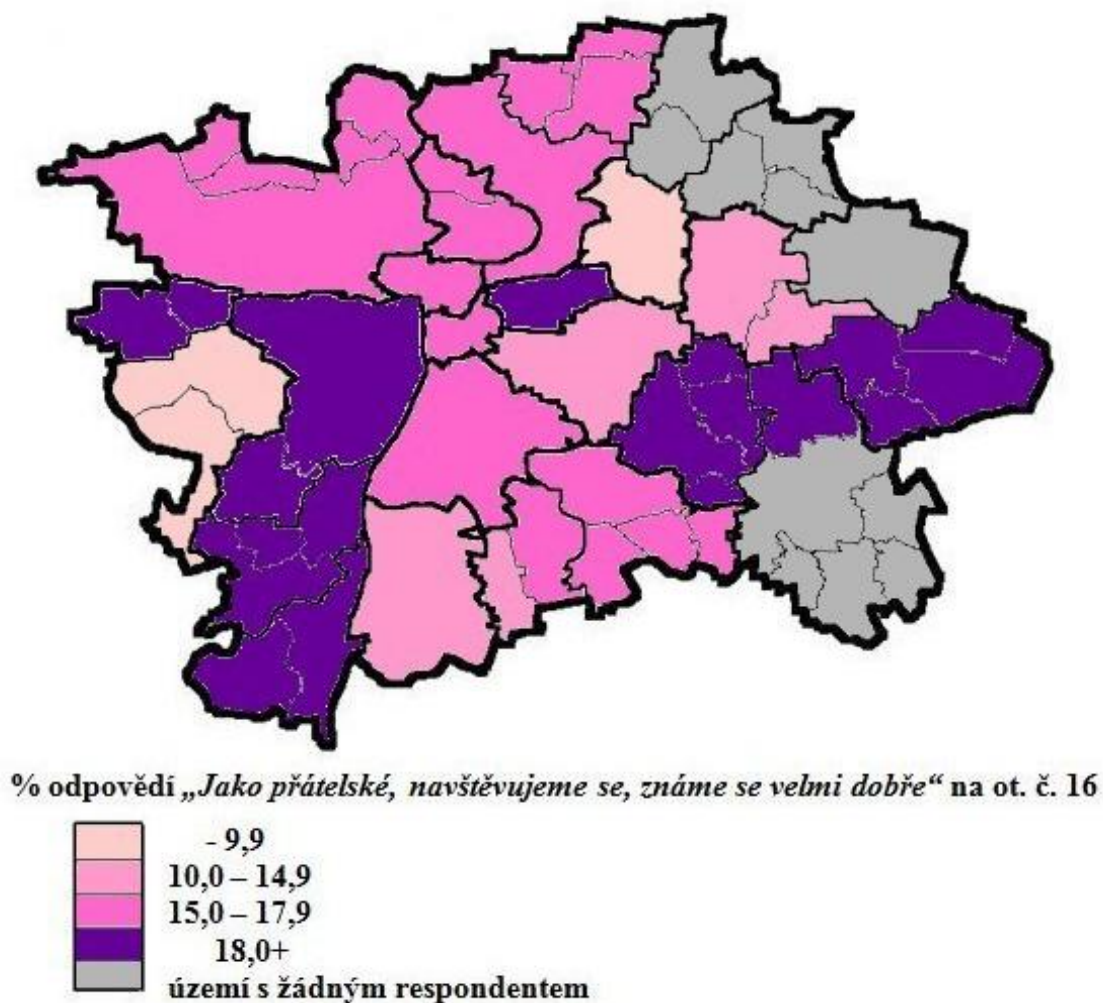
V rámci další části prostorové analýzy vybraných sociálně ekologických témat byla pozornost věnována hodnocení kvality sousedských vztahů a tedy i kvality sociálního mikroprostředí. Použita byla opět nejsilnější a nejpozitivnější odpověď na otázku: “*Jak byste charakterizoval/a sousedské vztahy ve Vašem domě/bydlišti?*”, tj. odpověď: “*Jako přátelské, navštěvujeme se, známe se velmi dobře.*”

Na základě hodnot v příloze č. XXXVII a na základě dále uvedeného kartogramu v obr. č. 9 lze konstatovat, že z hlediska statisticky validních výsledků se s nejkvalitnějšími sousedskými vztahy lze setkat nespíše ve správním obvodu Prahy 3, 5, 6 a 2, ale překvapivě i ve správním obvodu Prahy 11. Jako nejhorší lze situaci v oblasti kvality sousedských vztahů označit ve správním obvodu Prahy 13 a Prahy 9.

Šedým rastrem jsou v kartogramu vyznačena ta území, v nichž žádný z respondentů neoznačil sousedské vztahy jakožto přátelské (ať již to bylo z důvodu nedostatečného početního zastoupení respondentů nebo z důvodu subjektivně, daným způsobem prožívané kvality těchto vztahů).

Lze také ještě podotknout, že kartogramy v obrázcích č. 8 a č. 9 spolu nijak zvlášť prostorově nekorespondují, jak se případně dalo očekávat vzhledem k částečnému významovému překryvu pojmů domov a sousedství.

Obr. č. 9: Pozitivní hodnocení kvality sousedských vztahů

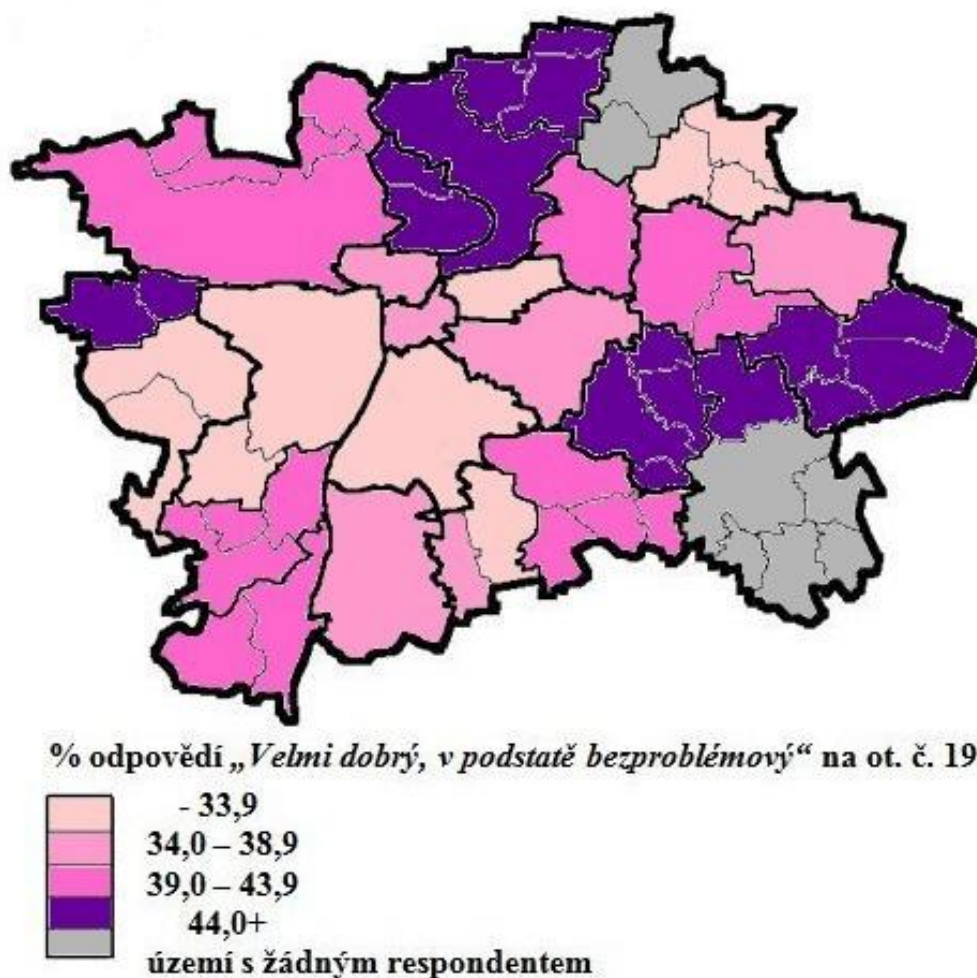
Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozitivní vnímání kvality partnerského života – územní diferenciacce

Další součástí prostorového průmětu výsledků terénního šetření byl pokus o zjištění prostorové diferenciacce problémovosti, resp. neproblémovosti partnerského soužití. V jeho rámci byla opět pomocí kartogramu vizualizována nejpozitivnější možná odpověď na otázku: *“Jak byste charakterizoval/a Váš osobní život?”*, tj. odpověď: *“Velmi dobrý a v podstatě bezproblémový.”*

U této charakteristiky nelze - na rozdíl od předchozích dvou sledovaných prvků - ale v podstatě předpokládat přímou, výraznou či silnou vázanost na socioekonomickou strukturu území Prahy, možná jen neurčitou, slabší a zprostředkovanou vazbu k územnímu rozložení obyvatel podle věku a podle vzdělanosti.

Obr. č. 10: Pozitivní vnímání kvality partnerského života

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Z číselných hodnot uvedených v tabulce č. 34 na s. 135 této práce (při eliminaci některých respondenty početně málo zastoupených správních obvodů) vyplývá, že nejpříznivěji je situace v oblasti osobního, resp. partnerského života subjektivně vnímána ve správních obvodech Prahy 6, 7, 8 a 9; nejméně příznivě se pak jeví být ve správních obvodech Prahy 3, 4 a 13. Interpretace těchto skutečností je ale velmi obtížná, nejen vzhledem k tomu, že bylo provedeno a využito pouze dvojité třídění (tj. bez dalšího očištění o vliv věku či vzdělanosti), ale i proto, že šlo o jednu z "nejintimnějších" otázek, na niž respondenti nemuseli reagovat pravdivě a mohli situaci z jakýchkoli důvodů i vylepšovat oproti realitě. Ve velmi obecné rovině lze snad shrnout, že s nejkvalitnějším partnerským soužitím, resp. s jeho subjektivním prožíváním, se lze setkat v severních částech Prahy, jako problémovější se pak jeví

jihozápadní oblasti Prahy. Příčiny tohoto územního rozložení lze však odhadovat jen velmi těžko, když hlavní souvztažnosti lze hledat zejména v již obecně diskutované sociálně prostorové diferenciaci obyvatelstva.

Pozitivní hodnocení vlastního zdravotního stavu – územní diference

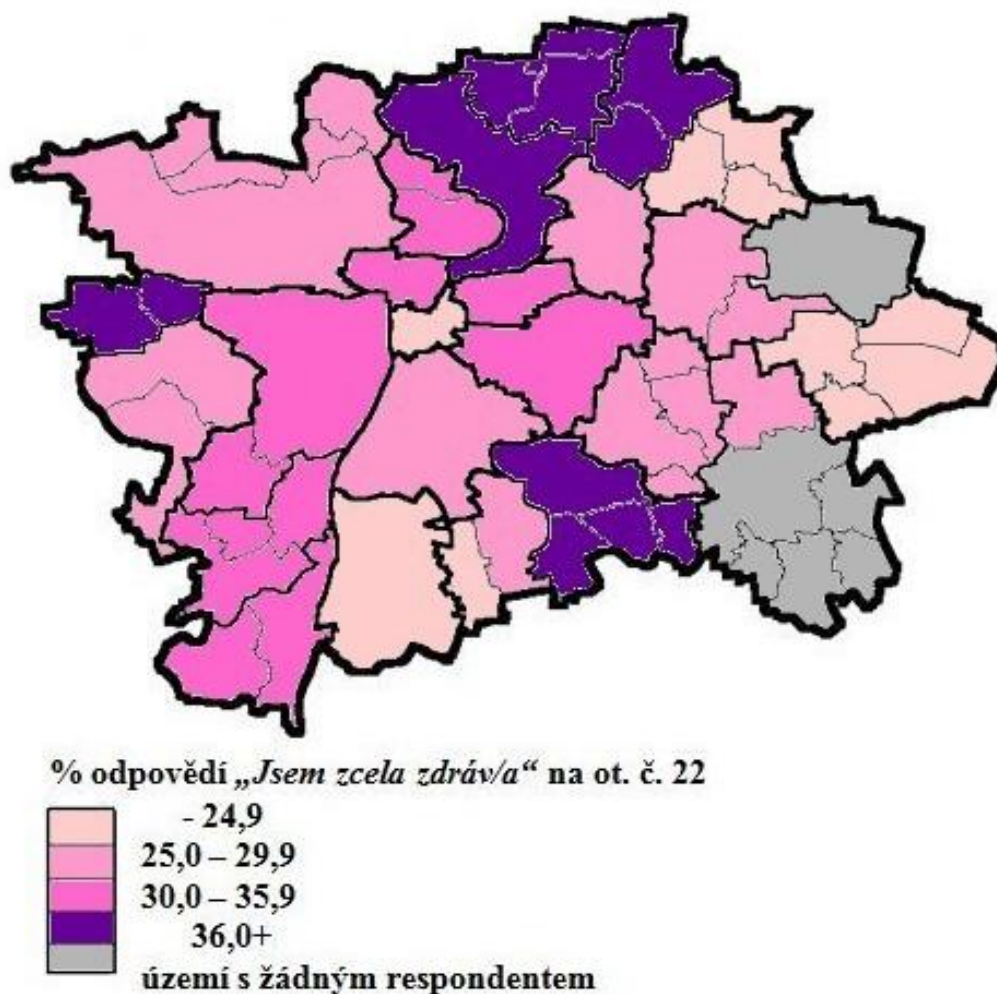
Daleko jasnější se na první pohled může zdát podmíněnost vnímání a hodnocení vlastního zdravotního stavu. V rámci snahy o podchycení této podmíněnosti z hlediska prostoru byla opět pomocí kartogramu znázorněna diference nejpozitivnější odpovědi na otázku: *“Jak hodnotíte svůj zdravotní stav?”*, tj. odpověď: *“Jsem zcela zdrav/a.”*

Subjektivní prožívání vlastního zdravotního stavu je velmi silně odvislé od jeho reálného stavu, tzn. je ponejvíce odvislé i od věku respondentů, jak bylo již uvedeno a prokázáno v této práci na s. 117. V kartogramu vizualizovaná odpověď *“Jsem zcela zdrav/a.”* je nejtypičtější a týká se především respondentů přináležejících do mladších věkových skupin, tj. 18-25 let a 26-35 let.

Z tabulky č. 34 na s. 135 této práce a z dále uvedeného kartogramu vyplývá, že jako nejzdravější se cítí být respondenti bydlící ve správních obvodech Prahy 3, 7, 8 a 11; opačně lze konstatovat, že relativně nejméně se s takovýmto hodnocením svého zdraví ztotožňují respondenti ze správního obvodu Prahy 12.

Opět lze z hlediska podmínek konstatovat, že zde působí celá řada faktorů, a to i možná protichůdně (např. kvalita přírodního prostředí, socioprofesionální a vzdělanostní struktura obyvatel, rozmístění předdůchodové a nejstarší věkové kategorie respondentů aj.), takže nelze nějakým přílišným zjednodušením vystihnout *“statistickou mentální mapu”* subjektivního pocitu vlastního zdraví. Pokud bychom se o to přece jen pokusili, lze tvrdit, že více se zdravými cítí být především respondenti (a obyvatelé) v severních částech Prahy a osoby žijící na levém břehu Vltavy.

Obr. č. 11: Pozitivní hodnocení vlastního zdravotního stavu

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Plná spokojenost s bydlením – územní diference

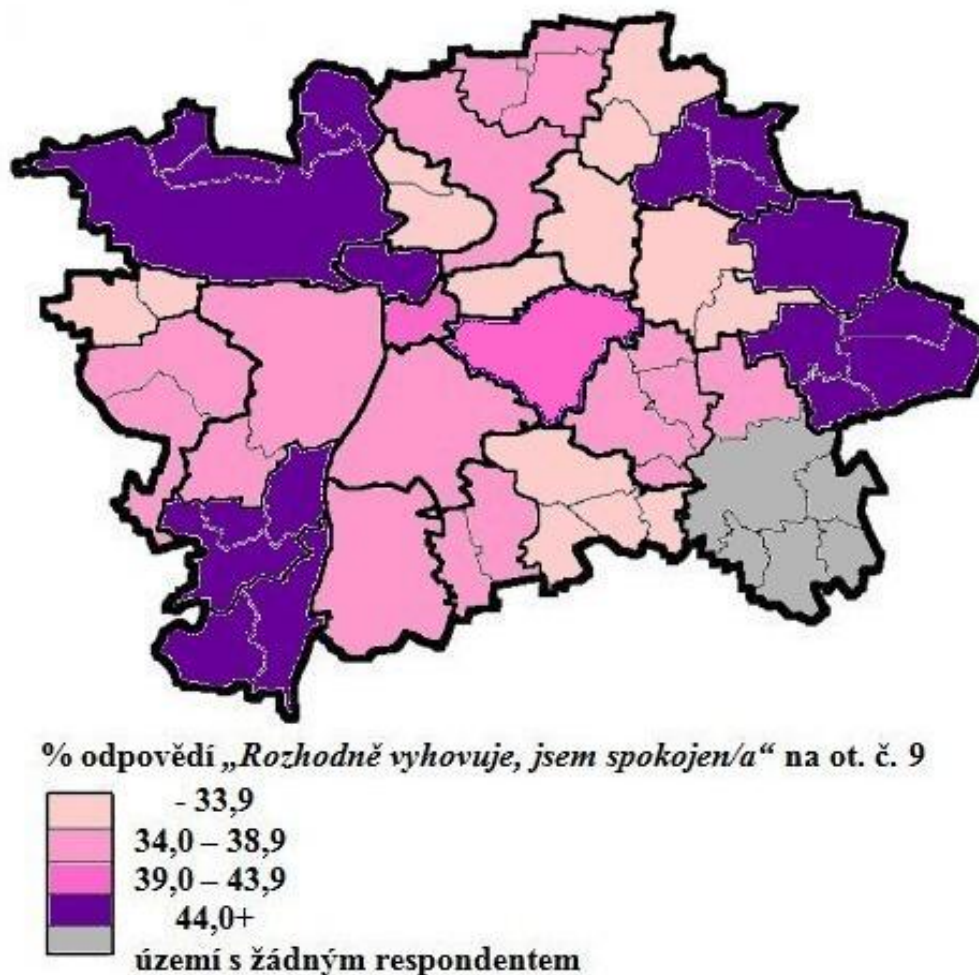
Předposledním analyzovaným prostorovým průmětem je vizualizace odpovědí na otázku *“Jak jste celkově spokojen/a se svým současným bydlením? Jak Vám vyhovuje?”*, tj. konkrétně opět vizualizace jedné, nejpozitivnější varianty odpovědi, tj. odpovědi *“Rozhodně vyhovuje, jsem spokojen/a.”*

Předpokládanými faktory, které by mohly ovlivnit prostorový vzorec odpovědí, tj. jakousi *“mentální mapu spokojenosti s bydlením”*, by mohly v tomto případě být jak převažující charakter zástavby (rodinné domky, stará či nová řadová zástavba, sídlištní zástavba apod.) a její kvalitativní znaky, tak kvalita životního prostředí (obývaného

obytného a přírodního prostředí), opět v závislosti na preferencích, ambicích, ale i na stadiu životního cyklu zpovídaných skupin respondentů.

Jak lze vyčíst z tabulky č. 34 na s. 135 této práce, jednoznačně “vítězným” správním obvodem z hlediska spokojenosti s bydlením je správní obvod Praha 1, po němž následují správní obvody Prahy 6, Prahy 2 a Prahy 10. Odhlédneme-li opět od statisticky problematických správních obvodů (Praha 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22), zcela nejnižší úroveň spokojenosti se svým bydlením, celkem podle očekávání, vyjádřili respondenti příslušející do správních obvodů Prahy 17, 11 a 14; lze se domnívat, že velmi pravděpodobně i díky přispění takových lokalit jakými jsou Zličín, Jižní Město či Černý Most.

Obr. č. 12: Pozitivní hodnocení kvality vlastního bydlení

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Výše uvedený výsledek subjektivního vnímání kvality vlastního bydlení by bylo možné alespoň rámcově porovnat např. s výsledky studie Kostecký, Patočková, Illner (2009, s. 34-46), v níž jsou identifikovány potenciálně nejproblémovější pražské městské části, a to i z hlediska objektivních indikátorů souvisejících s bydlením (např. hodnota nemovitostí, byty se sníženou kvalitou, obytná plocha na osobu, vlastnické či nájemní bydlení). Velmi stručně lze konstatovat, že výsledky citované studie silně korespondují s výsledky této práce, byť bylo sledování prováděno na jiné územní úrovni a jinými metodami. Jinak řečeno, v této práci a části analýzy jde o jakési celkem věrné “sociologické zrcadlo” objektivního stavu podmínek bydlení v daných územních jednotkách.

Pozitivní hodnocení celkové životní spokojenosti – územní diferenciac

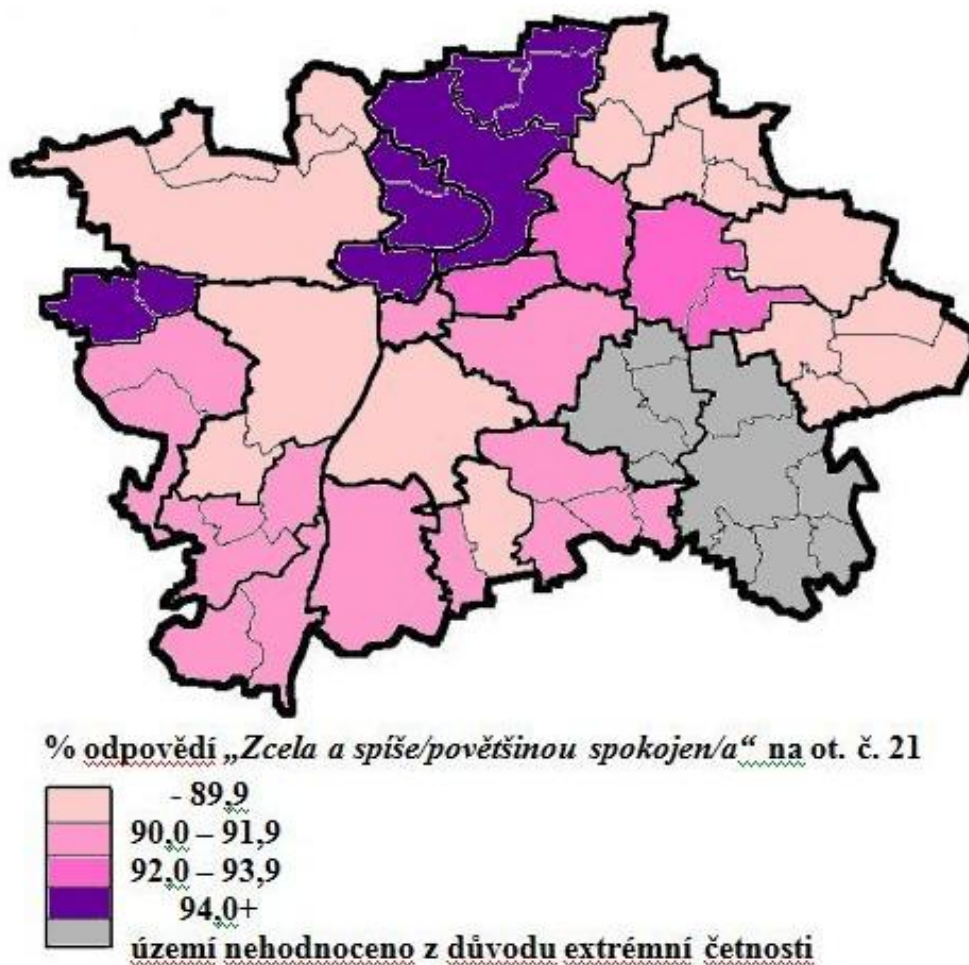
Jelikož celková subjektivně prožívaná životní spokojenost v sociálních, ale i v územních kontextech je stěžejním tématem práce, bylo jejímu zhodnocení věnováno o něco více prostoru než předchozím pěti otázkám dílčím. Abychom se vyvarovali případného možného zkreslení, byla celková životní spokojenost vyhodnocena jak pro agregovanou úroveň pozitivního hodnocení “*zcela a spíše/povětšinou spokojen/a*” (obr. č. 13), tak i pro - v tomto textu klasickou a “silnější” úroveň odpovědí - “*zcela spokojen/a*” (obr. č. 14). Cílem tohoto záměru bylo jednak vyvarovat se možnosti chybnějšího hodnocení v málo početně ze strany respondentů zastoupených správních obvodech, jednak porovnat oba dva výsledky z hlediska jejich vypovídací hodnoty a pokusit se tak získat poněkud plastičtější prostorový obraz o územní diferenciaci celkové subjektivně vnímané QOL.

Statisticky důvěryhodné číselné hodnoty (tj. všechny s výjimkou těch, příslušejících již zmiňovaným problémovým správním obvodům Prahy 15, 16, 18, 19, 20, 21 a 22), které byly podkladem pro výše uvedený kartogram, se pohybují v poměrně úzkém intervalu hodnot 86,7 % až 95,6 % takto odpovídajících respondentů a vyznačují se relativně nízkou variabilitou. Zřejmě i proto vytváří hodnoty v kartogramu v obr. č. 13 relativně plynulé kontinuum. Z takto vydefinované životní spokojenosti a z takto pojaté vizualizace územní diferenciac vyplývá, že celkově nejspokojenější jsou respondenti (a rezidenti) správních obvodů Prahy 1, 7 a 8 a dále i správních obvodů Prahy 3, 9 a 14.

Poměrně souvislý pás území s relativně spokojenějšími rezidenty se pak nachází na jižním až jihozápadním okraji Prahy.

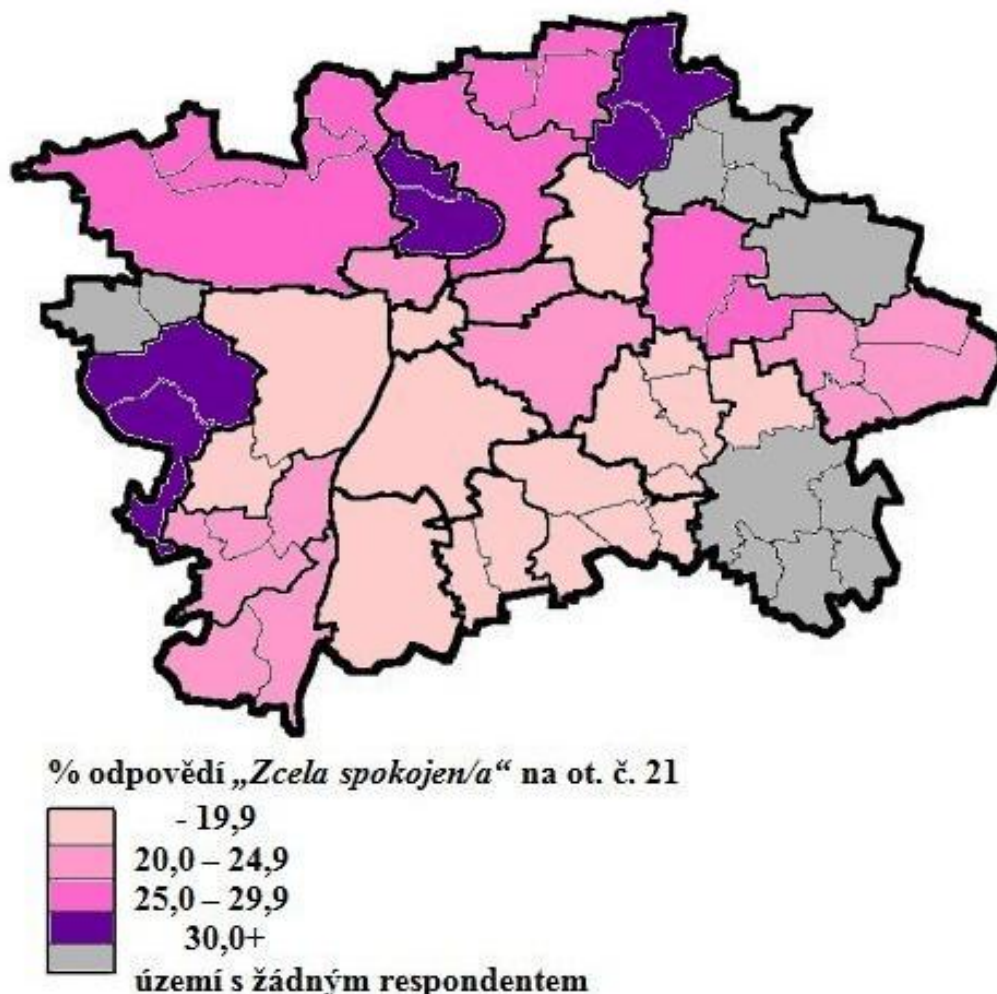
Vezmeme-li ale při vyhodnocování v úvahu pouze soubor silnějších vyjádření životní spokojenosti, tj. hodnocení typu *“zcela spokojen/a”* a vyloučíme-li opět z interpretace celkové životní spokojenosti správní obvody Prahy 17, 19, 20 a 22, v nichž se nevyskytl ani jeden respondent, jež by hodnotil danou otázku výše uvedeným výrazem, lze ve značné shodě s předchozím kartogramem konstatovat, že v severnějších oblastech Prahy (zejména ve správních obvodech Prahy 6, Prahy 7 a Prahy 8) se lze častěji setkat s intenzivnějším pocitem celkové životní spokojenosti než v jejich oblastech jižnějších. Poměrně značnou životní spokojenost vyjadřují i rezidenti příslušející svým bydlištěm do správních obvodů Prahy 1, 3, 10, ale i 14.

Obr. č. 13: Pozitivní hodnocení celkové životní spokojenosti (agregovaná úroveň *“zcela a spíše/převážně spokojen/a”*)

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Obr. č. 14: Pozitivní hodnocení celkové životní spokojenosti („zcela spokojen/a“)

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Malými počty respondentů jsou pak zjevně ovlivněny výsledky ve správním obvodu Prahy 13 a 18 (viz příloha č. XXXVI této práce), tudíž je nelze chápat jako reprezentativní. Jak vyplývá z tabulky v příloze č. XXXVIII, zcela nejhůře se z hlediska pocitu životní spokojenosti cítí respondenti (a rezidenti) ze správních obvodů Prahy 9, 12, a 5.

Na základě komentovaných výsledků této subkapitoly a kartogramů v obr. č. 8-14 lze tvrdit, že v rámci Prahy, na úrovni správních obvodů - podle předpokladů a nutně - existují územní rozdíly v subjektivně prožívané celkové životní spokojenosti i v jejích dílčích (skladebných) částech. Výstup, který bychom snad mohli nazvat “statistické mentální mapy” či sociálně-psychologicko-geografické emocionální průměty, by si však zaslouhoval ještě podrobnější interpretaci, a to na základě dalšího vícenásobného třídění.

3.3. Syntéza poznatků empirické části práce

Mám-li na tomto místě přehledně shrnout nejvýznamnější poznatky z empirické části této práce, je třeba je rozdělit minimálně na několik oblastí, tj. jednak na oblast týkající se vzorku respondentů, jednak na oblast hlavních sociologických zjištění o Pražanech a subjektivní kvalitě jejich života, jednak na oblast a poznatky vztahující se k nejpodstatnějším a nejzajímavějším prostorovým průmětům na úrovni správních obvodů hlavního města Prahy.

Na základě provedené analýzy frekvencí z hlediska hlavních identifikačních znaků respondentů a na základě jejich porovnání s časově adekvátním (rok 2005) souborem, resp. statistikou trvale bydlících rezidentů Prahy *lze dané dotazníkové šetření považovat za dostatečně reprezentativní*, a to jak z hlediska početnosti (1401 dotazníků), tak i z hlediska základních demografických a sociálních znaků zúčastněných respondentů.

Z hlediska prostorového rozmístění respondentů lze jako “částečně” problémové označit správní obvody Prahy 15, 16, 18, 19, 20, 21 a 22, v nichž často počet respondentů, ať již celkově nebo v rámci jednotlivých variant poskytnutých odpovědí, nedosahoval dostatečného počtu osob. Z tohoto důvodu bylo několikrát v práci upozorňováno na možnost náhodného zkreslení výsledků díky odpovědím několika možná atypických, neprůměrných, běžné populaci se vymykajících jedinců.

V některých “nejkřiklavějších” případech nebyly tyto správní obvody do analýzy vůbec zahrnuty.

V kontextu celkového zkoumaného tématu (tj. QOL) i cíle praktické části práce (tj. zpracování relevantních částí terénního šetření a zejména zmapování kvality života Pražanů na mikroregionální úrovni), byly do dotazníku zařazeny jak *otázky dotazující se na objektivní QOL* (tj. hrubý měsíční příjem, životní úroveň v podobě vybavenosti domácností) a *na objektivní atributy potenciálně podmiňující vnímání QOL* (věk, pohlaví, vzdělání), tak i *otázky týkající se přímo subjektivního vnímání či prožívání vybraných objektivně existujících podmínek* (tj. otázky hodnotící kvalitu sociálních vazeb, zdravotní stav, spokojenost s bydlením, osobní život), tak i *otázky holistického charakteru* (tj. celková spokojenost s dosavadním životem, tj. human well-being).

Víceméně záměrně tak byla do dotazníku od samého počátku zahrnuta jak dekomponovaná objektivní QOL, tak subjektivní vnímání jejích jednotlivých (dekomponovaných) součástí QOL, tak i subjektivní holistické vnímání QOL. Oproti jiným pracem s tematikou kvality života měla být v práci navíc zkoumána i prostorová diferenciacie objektivní i subjektivní QOL. Vzhledem k rozsahu a směřování práce byla ale nakonec analýza a problematika prostorové diferenciacie zúžena jen na vybraná subjektivní hodnocení, u nichž byl hledán sociálně psychologický průmět do území v podobě “statistických mentálních map”. Od zmapování a analýzy objektivní QOL na úrovni správních obvodů Prahy bylo tedy nakonec upuštěno.

Lze zkonstatovat, že v rámci praktické části práce (tj. kapitoly 3), poskytla subkapitola věnovaná *neprostorovému vyhodnocení terénního šetření* daleko jednoznačnější závěry a jasnější výstupy než subkapitola snažící se o identifikaci prostorových rozdílů v subjektivním vnímání QOL a o jejich následnou interpretaci.

Mezi základní charakteristiky pražských respondentů a potažmo i pražských rezidentů podle realizovaného výzkumu patří následující atributy:

- vysoká míra lokální identifikace s Prahou,
- vnímání domova jakožto místa, kde se člověk setkává a koexistuje s blízkými či známými lidmi,
- vnímání Prahy jakožto domova u většiny respondentů,
- silná sociální “zakořeněnost” i respondentů v Praze nenarozených,
- převaha formálního fungování susedských vztahů a zdvořilostních konvencí nad přátelskými susedskými vztahy,
- nejrozšířenější sociální vazbou je pravidelný kontakt se sourozenci a rodiči,
- dvě třetiny respondentů vyjádřily spokojenost se svým osobním životem,
- tři čtvrtiny pražských respondentů se cítí v podstatě zdravý,
- zjištěné hodnotové preference pražských respondentů mají z hlediska významnosti jednotlivých sledovaných položek podobu následující posloupnosti: rodinné zázemí, partnerský vztah, děti, přátelské vztahy, pocit užitečnosti, smysluplné zaměstnání, dosažené vzdělání, pracovní kariéra, pomoc druhým lidem, sociální status, jakákoliv práce a - jako poslední - nahromaděný majetek,

- mladší věkové skupiny přisuzují v rámci hodnotových preferencí větší význam pracovní seberealizaci a vzdělání, s rostoucím věkem je pak důraz více kladen na rodinné zázemí, pokračování rodu a na kvalitní sociální vazby,

- ženy v rámci hodnotových preferencí více upřednostňují rodinu, děti, kvalitu partnerských vztahů a sounáležitost s ostatními lidmi, muži výrazněji preferují kariéru, sociální status a majetek,

- přes 20 % respondentů je zcela a dalších 70 % je spíše nebo povětšinou spokojeno se svým dosavadním životem,

- srovnáním s jinými výzkumy bylo zjištěno, že pražští respondenti se nijak výrazně názorově neodlišují od celorepublikového vzorku populace.

Většina ze stanovených *hypotéz H1 – H12 vztahujících se k subjektivní QOL* byla v další části práce prokázána; šlo zejména o růst životní spokojenosti s vyšší úrovní dosaženého vzdělání; o měnící se pocit životní spokojenosti v závislosti na věku, resp. životním cyklu respondentů (nejspokojenější jsou mladí dospělí); o pozitivní spojitost celkové spokojenosti s hodnocením vlastního zdravotního stavu, s kvalitou osobního života a s kvalitou udržovaných rodinných, sousedských a přátelských vztahů. Stejně tak bylo prokázáno, že s vyšší životní spokojeností souvisí i existence pozitivních emocionálních vazeb k lokalitě či regionu.

Některé z ověřovaných hypotéz ale byly potvrzeny jen částečně (např. vztah mezi životní spokojeností a rodinným stavem či hrubým měsíčním příjmem), resp. byly potvrzeny jen výběrově pro určitou zkoumanou kategorii.

Jiné hypotézy musely být zamítnuty (např. souvztažnost mezi “aktem rodáctví”, realizovanou plodností a úrovní životní spokojenosti).

Asi největším překvapením bylo, že se neprokázala statisticky významná genderová rozdílnost ve vnímání a hodnocení celé řady sledovaných skutečností, a to až na výjimku uvedenou výše, tj. na existující rozdíly v hodnotových preferencích žen a mužů. Jednou z mála dalších prokázaných genderových odlišností byla také různá úroveň vyjadřované spokojenosti s bydlením u obou pohlaví, kdy ženy vyjadřovaly přece jen o něco větší spokojenost než muži.

Jako genderově shodné se naopak ukázalo být např. vnímání Prahy jakožto domova či hodnocení kvality sousedských vztahů.

Kupodivu se taktéž neprokázaly rozdíly mezi muži a ženami pokud jde o prožívání jejich vlastního zdravotního stavu.

Oproti myšlence vyslovené v jedné z hypotéz se dále neprokázalo, že by muži a ženy, např. v důsledku předpokládaného či reálného nerovného postavení v české společnosti, pociťovali odlišnou míru celkové životní (ne)spokojenosti. Tato skutečnost může svědčit o určité názorové unifikaci, stírání rozdílů mezi mužským a ženským světem, možná v důsledku emancipačních a globalizačních tendencí. Jiným vysvětlením ale může být i to, že i při přetrvávání klasického smýšlení a při klasických preferencích mužů a žen (viz výše na předchozí straně), se obě pohlaví cítí být stejně spokojena z hlediska utváření a kvality vlastního života.

V rámci poslední ověřované hypotézy, snažící se o odlišení miry vlivu postmaterialistických a materialistických hodnot na celkovou životní spokojenost respondentů, se ukázala primárnost hodnot prvně jmenovaných, tj. hodnot a potřeb emocionálních a duchovních.

Pokud jde o již zmíněné *prostorové průměty výsledků výzkumu do správních obvodů Prahy*, záměrně byly pro vizualizace pomocí kartogramů voleny vyhraněnější, i když méně procentuálně zastoupené odpovědi na vybrané hodnotící otázky. Důvodem takového výběru byl předpoklad lepší vypovídací hodnoty a větší územní variability, což se nakonec potvrdilo (u posledního znázorňovaného srovnávacího “dvojevýsledku”, tj. celkové životní spokojenosti v kartogramech v obrázcích č. 13 a 14).

K v textu prezentovaným a komentovaným kartogramům lze snad obecně poznamenat to, že jejich interpretace byla velmi obtížná a nejednoznačná vzhledem ke skutečnosti, že do výsledků (subjektivně vnímaných a sociálně psychologicky podmíněných) se promítala celá řada i potenciálně protichůdně působících objektivních skutečností. Za jednu z nich lze nepochybně považovat sociálně ekonomickou a prostorovou strukturu rezidentů (respondentů), jakožto nositelů celé řady sociálních jevů a procesů, kvalitativních i kvantitativních znaků apod. Dalším faktorem intuitivně uvažovaným při interpretacích byla i hmotná prostorová struktura města (zejména charakter zástavby a kvalita přírodního prostředí) a částečně i relativní geografická poloha jednotlivých správních obvodů v rámci Prahy.

Z uvedených šesti vizualizací, konkrétně představených na konci empirické části této práce, se jako nejsnáze a nejlogičtější interpretovatelné jevíly kartogramy znázorňující *subjektivně nejvyšší spokojenost s kvalitou bydlení* (obr. č. 12), *subjektivní hodnocení vlastního bezproblémového zdravotního stavu* (obr. č. 11) a *subjektivní pozitivní hodnocení sousedských vztahů jakožto vyloženě přátelských* (obr. č. 9). U těchto tří znázornění bylo možno nalézt i určité společné prvky podobného prostorového uspořádání jak navzájem mezi nimi, tak i vzhledem ke kartogramům vyjadřujícím celkovou subjektivní životní spokojenosti pražských respondentů.

Vezmeme-li v úvahu vícedimenzionálnost pocitu životní spokojenosti, její subjektivně hodnotovou multikauzální podmíněnost, dále kvalitativní rozmanitost objektivních životních podmínek a navíc i prostorovou dimenzi jejich územní diferenciacie (a možná i další vlivy), je možná s podivem, že vizualizaci výše uvedených tří subjektivně vnímaných oblastí i vizualizaci celkové subjektivně vnímané QOL bylo možné alespoň částečně nějakým způsobem interpretovat.

Pod dojmem poměrně těžké interpretovatelnosti získaných kartografických výstupů se tedy nabízí otázka, zda, když je vícedimenzionální pojem subjektivní QOL zejména v posledním období chápán jakožto problém hodnot, je vůbec podchytitelný geograficky a zda bychom se jím radši neměli zabývat jen v sociologické či sociálně psychologické neprostorové rovině.

Pod dojmem těžké interpretovatelnosti “statistických mentálních map” si dovolím ještě ocitovat hodnocení jednoho nejmenovaného, nepříliš vydařeného projektu Grantovou agenturou České republiky: *„Jisté výsledky projekt přeci jen zřejmě má, i když ne zcela průkazné.“*

Závěry

Závěrem celé práce lze tedy znovu *v teoretické rovině* předeslat, že *jednotně uznávaná definice QOL neexistuje*. Tato skutečnost je dána především tím, že různé společensko-vědní obory přistupují ke zkoumání kvality života z vlastního úhlu pohledu, tj. specificky a účelově.

Představitelé socioekonomických oborů kladou důraz na zkoumání objektivních faktorů a podmínek života, u nichž bylo prokázáno, resp. u nichž existuje shoda názorů v tom, že mohou být zdrojem, resp. že ovlivňují nebo mohou ovlivňovat kvalitu lidského života. Nicméně i v rámci těchto oborů lze vysledovat určitý dlouhodobější trend, který lze velmi zjednodušeně popsat jako *posun od zkoumání makroekonomických a ekonomických ukazatelů* (bohatství, životní úroveň, blahobytu, velikosti spotřebních košů apod.) *ke zkoumání širšího spektra ukazatelů sociálních*, tj. i ukazatelů politických, sociokulturních, ekologických, environmentálních aj.

Dalším významným (nejen) současným trendem je *posun od hodnocení objektivních a měřitelných podmínek života přes snahy o poznání jejich sociálně psychologického – kulturně, sociálně či jinak podmíněného - vnímání, až po tendence zkoumat QOL převážně jakožto subjektivní human well-being*, tj. jakožto spokojenost s utvářením a prožíváním vlastního života, a to na úrovni jednotlivců nebo speciálních sociálních skupin.

Ve shodě s tvrzením ze subkapitoly 2.1.5. této práce, že zkoumání QOL představuje nebo že lze považovat v současné době za *nový interdisciplinární obor* (kde ale stále přežívají a nutně i nadále budou přežívat “oborové optiky” tohoto výzkumu a jiné “oborové definování”, chápání a používání vlastního pojmu kvalita života) i v souvislosti s výše uvedeným lze dále např. uvést, že ekonomové si vždycky budou s pojmem kvalita života spojovat objektivní faktory a při zkoumání subjektivního well-being se budou snažit nalézt a demonstrovat asociace mezi úrovní životního uspokojení a objektivními charakteristikami (viz např. pojem “ekonomie štěstí” či “paradox blahobytu”), ať již daných osob nebo společností, v nichž tyto osoby žijí. Naproti tomu psychologové či sociální psychologové budou za QOL vždy primárně považovat výsledné subjektivní pocity životní spokojenosti, radosti a štěstí. Další

sociální vědci z oblasti antropologie či medicíny budou zase vždy QOL spojovat s lidským zdravím.

Je třeba také opět konstatovat, že v posledních letech silně převládá záměrná snaha kombinovat objektivní přístup v hodnocení QOL s přístupem subjektivním, což je pochopitelné z toho důvodu, že oba dva jsou jen “různou stranou téže mince” a do značné míry mohou být i “spojenými nádobami”.

Za zopakování na tomto místě stojí zcela určitě i skutečnost, že v současné době i ne nepodstatná část sociálních vědců, byť z blízkých či prolínajících se oborů, zcela běžně **zaměřuje pojmy jako kvalita života, rozvoj, životní uspokojení, pocit pohody, štěstí, fyzické, materiální a emocionální well-being, zdravotní stav, životní úroveň, konzum, životní podmínky a jejich standardy, zdravotní stav** apod.

Za připomínku také stojí to, že v posledních třiceti letech celosvětově a nebyvale narůstá zájem o problematiku kvality života, že pojem QOL se stává i poněkud módním, často politickým a stále vágnějším pojmem, což by bylo možné doložit např. pomocí citačních databází The Social Science Citation Index, EconLit či Web of Science.

Nejen vzhledem k výše uvedenému, ale i vzhledem k neustálému rozšiřování spektra témat, jež jsou sociálními vědami zkoumána, vzhledem k jejich další specializaci a úzké profilaci (a to i přes narůstající nutnost interdisciplinárního přístupu), podle mého názoru **nelze do budoucna očekávat nalezení a používání jednotné či universální definice QOL**. Je spíše pravděpodobné, že obsah tohoto pojmu se bude jak ve vědomí lidí, tak i ve vědomí výzkumníků nadále proměňovat a že – možná jednou, po určité době – přestane být jednotná definice QOL dokonce i hledána a tím i diskutována.

Tento závěr lze navíc rozšířit i myšlenkou, že problematika QOL čím dále tím více, zejména v kontextu společenského rozvoje a vývoje, souvisí a bude souviset s problémem hodnot, tudíž **není podchytitelná přímo geograficky** (neexistuje “geografie hodnot”), ale zejména a především sociálně psychologicky a (možná) regionálně sociologicky. Navíc s tím, jak se mění a bude měnit převažující hodnotová orientace jednotlivých společností, společenství či makroregionů, bude se měnit i obsah touto prací zkoumaného ústředního pojmu QOL. Blíže viz i již citovaný Potůček (Potůček, 2002a, s. 227).

Přes tuto “nihilistickou” vyhlídku jsem se ve své práci přece jen pokusila o jakousi vlastní definici kvality života, tak jak jí rozumím a tak jak byla zejména v empirické části používána. Jsem tedy i na konci práce toho názoru, že jedincem vnímaná a prožívaná kvalita jeho života představuje „*reflexi objektivních environmentálních podmínek (vnějšího prostředí) a sebereflexi (vnitřního prostředí) člověka v kontextu kulturních, hodnotových, sociálních a prostorových (geografických) systémů a ve vztahu k individuálním motivacím, schopnostem, cílům a očekáváním.*” Kvalita života tedy podle mne představuje výhradně subjektivní prožitek, který lze relativně “objektivně” analyzovat a měřit pomocí sofistikovaných metod v rámci sociologického výzkumu, a to ať již v podobě holistického či dimenzionálně defragmentovaného pojetí.

Příspěvkem předkládané disertační práce může být i moje následující představa a úvaha o tom, že v současné době je již překonáno i v odborné literatuře v podstatě nejčastěji zmiňované základní dvojdimenzionální pojetí QOL, a že – v souladu s modelem “čtyř kvalit života” autorky Veenhoven (viz Veenhoven, 2000, s. 31 a s. 52 této práce) – lze a je potřeba výzkum QOL provádět současně ve čtyřech dimenzích, tj. samozřejmě automaticky i nutně interdisciplinárně. Viz schema v následujícím obrázku č. 15.

Dualita QOL je samozřejmě nezpochybnitelná (viz Pacione, 2003, s. 20), přičemž stejně nezpochybnitelné je, že hlavní preferovanou dimenzí je dnes dimenze subjektivně psychologická (human well-being), druhou nejčastěji zkoumanou dimenzí je pak dimenze objektivně prostorová (environmental quality). Mám-li se v závěru této práce pokusit upřesnit pozici sociální geografie a její potenciální přínos z hlediska zkoumání dané problematiky QOL, je možné její místo i místo ostatních sociálních disciplín vydefinovat právě pomocí dale uvedeného čtyřdimenzionálního pohledu.

V tomto modelu jsou brány v úvahu jednak ***dimenze konkrétních podmínek a konkrétních výsledků života***, jednak i ***dimenze vnějšího a vnitřního pohledu*** jakožto způsobu hodnocení individua. V podstatě by tedy vždy při výzkumu QOL mělo být analyzováno jak vnější, tak i vnitřní prostředí jedince či sociální skupiny, vyhodnoceny by měly být jak podmínky, tak i dosažené výsledky či přínosy.

Konkrétními vnějšími podmínkami jsou chápány nejrůznější objektivní předpoklady, životní šance, ekonomické, kulturní, přírodní a jiné zdroje, hmotné i nehmotné struktury či obecně řečeno regionálně odlišné “startovní pozice”, kterými disponuje dané, jedincem obývané prostředí a určitá společnost. Jedinec tyto podmínky může a nemusí využívat, může a nemusí o nich vědět a může je i jinak individuálně vnímat a hodnotit.

Stávající koncept kvality života předpokládá a připouští, že vnější – sociální a fyzické – prostředí neovlivňuje život jednotlivců stejným, ať již přímým nebo nepřímým způsobem, ale že významným “převodníkem” těchto vlivů je již výše zmíněný individuálně a subjektivně podmíněný **proces vnímání**. Na tento proces pak, jak na úrovni jednotlivců, tak i na úrovni sociálních skupin zpravidla působí i *kulturní a hodnotový relativismus*, který podmiňuje *odlišný typ prožívání, hodnocení, ale i využívání shodných objektivních životních podmínek* různými jedinci či sociálními skupinami. Při výzkumu kvality života tedy nemusí jít jen o to, jaké “životní zdroje” mají jedinci či skupiny jedinců k dispozici, ale i o to, jaké mají potřeby a preference, zda dané zdroje využívají, s jakou intenzitou, jakým způsobem apod.

Důležitým mezičlánkem mezi jedincem a společností, resp. jedincem a konkrétními vnějšími životními podmínkami jsou sociální skupiny, jejichž úlohu a vliv i v kontextu QOL zkoumá kulturní antropologie, sociální ekologie či sociální psychologie. Na základě existujících skupinových představ a skupinových mentalit totiž vnímání objektivních životních podmínek může být zkresleno i na principu “*positivity bias*”, tj. na principu přebírání a internalizování pozitivních hodnocení lidí, s nimiž jedinec přichází do kontaktu, protože se to od něj v podstatě očekává a takovýto náhled (chování, vidění a hodnocení světa) je součástí platných sociálních norem. Obdobný mechanismus může samozřejmě platit i v případě negativistických hodnocení.

Sociální geografie by se v rámci svých možností a tradic měla zabývat faktory, které ovlivňují **regionální rozdíly v objektivní QOL**. Mezi takové faktory, které zmiňuje ve své práci i Murgaš (Murgaš, 2008) patří jak faktory endogenní (makropolitická území, relativní geografická poloha, sídelní struktura, humánní kapitál, znalostní a informační úroveň společnosti, konkurenceschopnost území, kvalifikace pracovní síly, inovační potenciál, odvětvová struktura a specializace aj.), tak i faktory exogenní, přicházející a ovlivňující určité území zvnějšku. Ve vztahu ke QOL jimi mohou být jak obecné

civilizační změny, technologická, kulturní, ale i ekonomická či institucionální globalizace, kooperace, ale i konkureční tlaky přicházející z jiných regionů.

Kromě toho by pak sociální geografie také - ve spolupráci s obecnou a regionální sociologií, kulturologií, kulturní antropologií, sociální psychologií, historickou a kulturní geografii či ekonomii - mohla přispět i k zodpovězení některých dalších zkoumaných a v práci naznačených témat. Mohla by se např. pokusit vyslovit k příčinám regionálních rozdílů v subjektivně prožívané QOL, k charakteru vazeb mezi objektivními životními podmínkami a jejich subjektivním vnímáním, ale také k metodice výzkumu fenoménu subjective well-being z prostorového hlediska, tak jak se o to skromně pokoušela i předkládaná práce.

Konkrétními vnitřními podmínkami jsou potom chápány nejrůznější, opět objektivní, vrozené nebo i získané předpoklady pro prožití různě kvalitního života a pro uplatnění se jedince ve společnosti. Mezi získané předpoklady tak může např. patřit naučený způsob sebereflexe, tj. vidění a hodnocení sebe sama, morálně volní vlastnosti, sociální inteligence, schopnost empatie apod. Z vědních disciplín se těmito oblastmi zabývá zejména psychologie, antropologie a medicína (genetika), etika i pedagogika.

Společností, tj. z vnějšku hodnocené výsledky života jedince představují zejména problematiku vztahu společnosti k jednotlivcům a jejich ohodnocení a jsou doménou filosofie a etiky, popř. spadají do oblasti ideologie.

Hodnocení a reflexe utváření, prožívání a výsledků vlastního života jedincem samotným (tj. subjective QOL, subjective well-being) se velmi úzce váže k hodnotovým orientacím, k individuálně či skupinově se lišícím potřebám a k jejich uspokojování v duchu principů Maslowovy pyramidy lidských potřeb. Tradičním oborem věnujícím se této oblasti je obecná a sociální psychologie a sociologie.

Obr. č. 15: Pole působnosti jednotlivých vědních oborů při zkoumání QOL

DIMENZE QOL	Vnější dimenze	Vnitřní dimenze
Konkrétní podmínky	<p>Ekonomické, ekologické, sociální a kulturní podmínky životního prostředí v dané společnosti a v daném regionu.</p> <p><i>Vhodnost prostředí pro život.</i></p> <p>Obory: ekonomie, ekologie, sociologie, politologie, historie, architektura, kulturologie, geografie aj.</p>	<p>Geneticky podmíněné fyzické a duševní předpoklady individua pro prožití určitého života.</p> <p>Získané předpoklady individua, tj. aktuální zdravotní stav, humánní kapitál (znalosti, schopnosti, dovednosti), sociální inteligence, morálně volní vlastnosti aj.</p> <p><i>Životaschopnost jedince.</i></p> <p>Obory: antropologie, lékařství, genetika, psychologie, pedagogika, etika, aj.</p>
Dosažené výsledky	<p>Vnější hodnocení užitečnosti (a přesahů) člověka, hodnocení významu jeho života pro společnost či společenství.</p> <p><i>Společenská potřebnost, cena života, hodnota a ohodnocení člověka.</i></p> <p>Obory: filosofie, etika, ideologie.</p>	<p>Vlastní hodnocení dosažených životních cílů, osobní užitečnosti, osobních přínosů, smysluplnosti a utváření vlastního života (zanechání určitého “otisku” či “stopy”, pokračování rodu, apod.).</p> <p><i>Sebereflexe v kontextu vnějších a vnitřních podmínek, subjective well-being.</i></p> <p>Obory: psychologie, sociální psychologie, sociologie.</p>

Zdroj: Vlastní návrh a konstrukce

V *metodické oblasti*, tj. v oblasti problematiky měření a operacionalizace QOL, lze poznatky a názory vyplývající z této práce shrnout následovně.

Otázka *kvantifikace QOL* je velmi úzce spjata s jejím definováním. Protože ale universální definice kvality života neexistuje, nemůže existovat ani jediný správný způsob měření této vícedimenzionální veličiny. Kromě problému definice QOL je podstatný navíc i vlastní přístup jednotlivých autorů, od něhož se odvíjí jak zvolená kvantitativní metoda, tak případně i charakter otázek tvořících obsah sociologického dotazníku.

Při *holistickém přístupu*, tj. při celostním vidění pojmu kvalita života a při snaze o jeho nejen “změření”, ale i zpětné dekomponování či zpětnou strukturaci, tj. v rámci přístupu “*a posteriori*”, lze využívat metody vícerozměrné statistiky. Výhodou těchto

metod jsou obecně menší nároky na volbu vstupních proměnných, možnost zpracování i poměrně rozsáhlých souborů ukazatelů, použitelnost pro všechny hierarchické územní úrovně, *použitelnost pro oblast statistických, ale i sociologických dat* (kdy např. ze souboru odpovědí na dílčí nebo i významově překrývající se otázky může být vytvořena struktura nových obecněji platných myšlenkových či hodnotových os, využitelných pro interpretaci celkového pocitu životní spokojenosti). V rámci holistického přístupu se lze také setkat s převahou sociologických otázek komplexnějšího charakteru, tj. zaměřených na celkové pocity uspokojení, radosti, štěstí, životní úspěšnosti, užitečnosti apod. Jak plyne z výše uvedeného, lze tedy tento přístup použít jak pro analýzu objektivní, tak i subjektivní QOL.

Nevýhodou výše zmíněných vícerozměrných statistických metod je jejich poněkud horší praktická interpretovatelnost a srozumitelnost. Z tohoto pohledu jsou tyto metody zcela jistě vhodnější pro teoretické výzkumy na půdě akademických pracovišť.

Přístup *“a posteriori”* lze označit a chápat jako přístup sofistikovanější, který do značné míry eliminuje subjektivní vidění každého výzkumníka, tj. jako přístup, který zejména na základě využití výše uvedených metod umožňuje maximálně objektivizovat a standardizovat analytické postupy, ale i způsoby interpretace dat.

Při *strukturálním přístupu*, tj. při snaze o kvantifikaci QOL na základě předem vybraných dílčích objektivních ukazatelů, často i v rámci předem definovaných oblastí vycházejících z konkrétní definice QOL, je důraz kladen především na kreativitu, cit a logické myšlení každého z autorů. Postup kvantifikace QOL je založen na přístupu *“a priori”*, kdy cílem je co možná nejpřesněji a nejefektivněji sloučit informace obsažené ve výchozích ukazatelích. Nejvhodnějším způsobem kvantifikace je pak použití souhrnných agregovaných ukazatelů, a to buď jednoduchých nebo hierarchizovaných, a to buď v prosté nebo ve vážené podobě.

Určitým doporučením plynoucím i z této práce je to, že z hlediska lepší interpretovatelnosti by měla být dáována přednost ukazatelům hierarchizovaným, jejichž informační hodnota je daleko vyšší než u ukazatelů jednoduchých, nehierarchizovaných do dílčích suboblastí. Použití hierarchických ukazatelů však s sebou přináší řadu *“nástrah”* jako např. početní (ne)vyváženost ukazatelů v jednotlivých podoblastech;

volbu způsobu standardizace; volbu a zdůvodnění použití určitých vah; problém “objektivního” stanovení vah, tak aby nezkreslovaly realitu apod.

Dalším doporučením plynoucím z komparace několika agregovaných ukazatelů v této práci může být i můj názor, že maximálně by do takovýchto analýz mělo být zahrnováno deset až dvacet indikátorů (a to z důvodu nutných informačních překryvů a nutného významového znepréhlednění při použití vícepočetnějších souborů vstupních ukazatelů).

Nevýhodou daného přístupu “*a priori*” je obsahová i kvalitativní determinace jeho výsledků existující datovou základnou a zejména i nesrovnatelnost výsledků v různých územních hierarchických úrovních v důsledku odlišných souborů dostupných či statistikou sledovaných ukazatelů.

To, co může být v rámci tohoto přístupu a konstrukce agregovaných ukazatelů (včetně případné volby “významových” vah) na jedné straně výhodou, tj. osobní přínos autora, může být - v podobě subjektivně podmíněných preferencí nebo subjektivně podmíněné “deformace” vnímání dané problematiky tímto autorem - na druhé straně i nevýhodou.

Parafrázujeme-li jedno známé české přísloví o ohni, lze uvést jeho paralelu v tom smyslu, že agregované ukazatele mohou při kvalifikovaném a sofistikovaném využívání velmi dobře posloužit, při nepromyšleném použití mohou ale způsobit spíše škody.

Konkrétní výsledky týkající se *praktické (empirické) části práce* a v něm uvedeného terénního šetření již byly dostatečně podrobně popsány a zobecněny – a to jak z hlediska potvrzení či nepotvrzení stanovených vstupních hypotéz H1-H12, tak z hlediska jejich průmětů v podobě statistických mentálních map do území hlavního města Prahy.

Generalizovaným *obecnějším poznatkem z celého terénního šetření* může být skutečnost, že jednu z hlavních rozlišovacích úrovní z hlediska prožívání subjektivní QOL netvoří poněkud překvapivě genderový pohled, neboť muži a ženy se v mnoha ohledech, hodnoceních a názorech a v míře prožívané životní spokojenosti významně neliší.

Základní zjištěná genderově podmíněná odlišnost, tj. odlišná posloupnost významové hierarchie dílčích faktorů ovlivňujících deklarovanou celkovou QOL

u mužů a žen se u nich nijak nepromítá, resp. nezapříčiňuje rozdíly v jejich celkové životní spokojenosti. To, jak již bylo uvedeno, lze interpretovat tak, že v podstatě jsou se svými genderovými rolemi ztotožnění a spokojeni.

Stejně tak se nepotvrdilo, že by se významněji či ve větším počtu sledovaných oblastí lišili pražští rodáci od nerodáků. Nepotvrdila se také poněkud zjednodušeně a nepromyšleně předpokládaná souvislost mezi (ne)rodáctvím a emocionální vazbou k Praze jakožto k domovu; neprokázalo se, že by samotný akt narození nebo nenarození se v Praze souvisel s nějakými názorovými diferencemi.

Podstatnější skutečností se v kontextu emocionálních vazeb ku Praze ukázala být existence kvalitních sociálních vztahů a také ten fakt, že pražští respondenti si domov v převážné většině spojují právě s jeho sociálním a ne prostorovým významem, tj. zejména s kvalitními sociálními vazbami - s blízkými osobami, rodinnými příslušníky, přáteli či sousedy.

Naopak výrazným rozlišovacím znakem byl celkem podle očekávání v mnoha případech věk, dosažené vzdělání a příjem. Posledně jmenovaný atribut pak v kombinaci s některými otázkami obsahujícími hodnotící stanoviska naznačoval existující diferenciaci pražských respondentů, a tím i pražských rezidentů z hlediska příklonu na jedné straně k materialistické a na straně druhé i k postmaterialistické hodnotové orientaci.

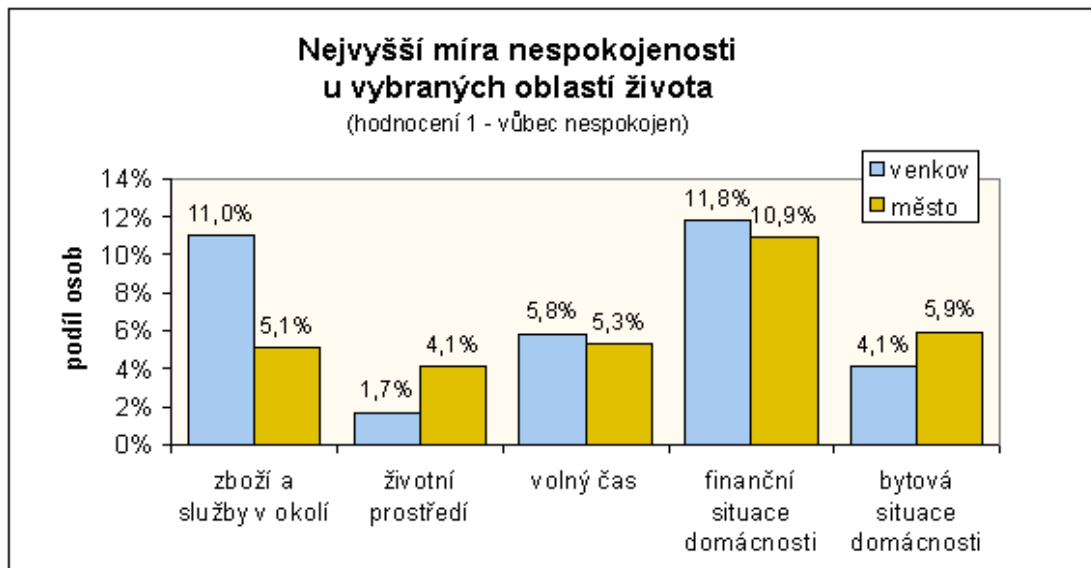
Pokud bylo možné učinit určitá srovnání mého výzkumu pražských respondentů s výzkumy CVVM týkajícími se reprezentativních celorepublikových vzorků respondentů, poněkud oproti očekávání a oproti stereotypním představám o Pražanech, se nepodařilo prokázat významné rozdíly v jejich životním stylu, trávení volného času, názorech či v hodnotových orientacích.

Protože ne všechny informace z provedeného terénního šetření a ne všechny možnosti jejich vyhodnocení byly v této práci využity (např. třídění podle vybraných správních obvodů Prahy, třídění podle regionálního původu či třídění podle migrační historie a migračních záměrů pražských respondentů), ráda bych se tematikou subjektivní QOL zabývala i nadále, a to formou drobnějších příspěvků do nejrůznějších periodik, popř. i formou opakovaného výzkumu v rámci – zatím jen aktuálně podaného návrhu - projektu do GAČRu.

PŘÍLOHY

Příloha č. I

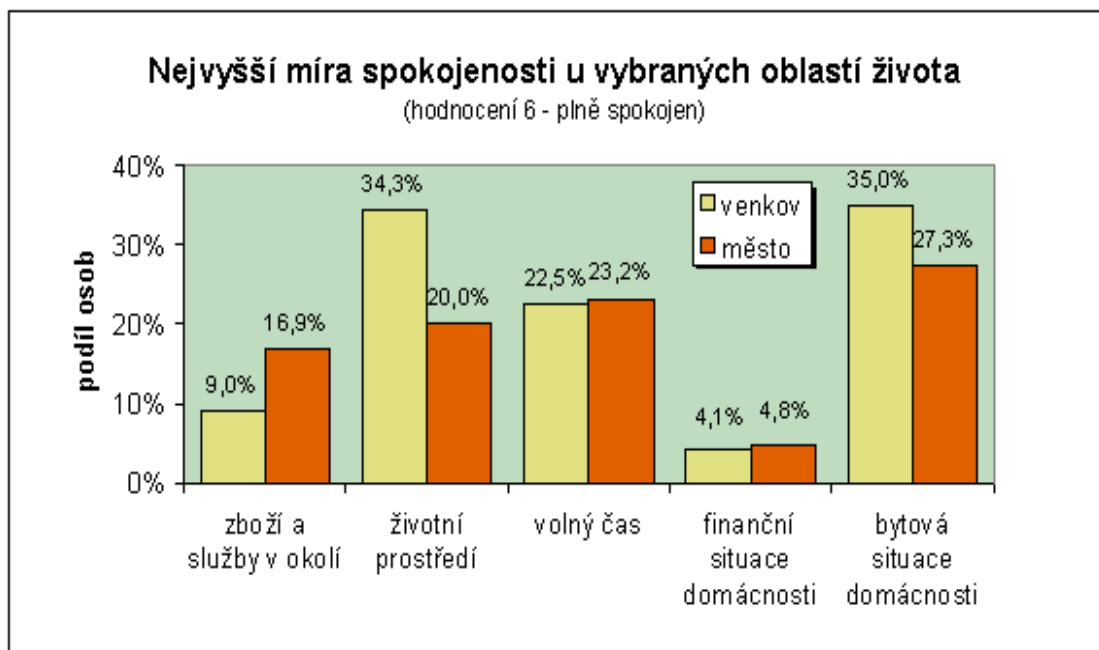
Graf č. 1: Míra nespokojenosti ve vybraných oblastech života, 2001

Zdroj: ČSÚ, Sociální situace domácností 2001

Příloha č. II

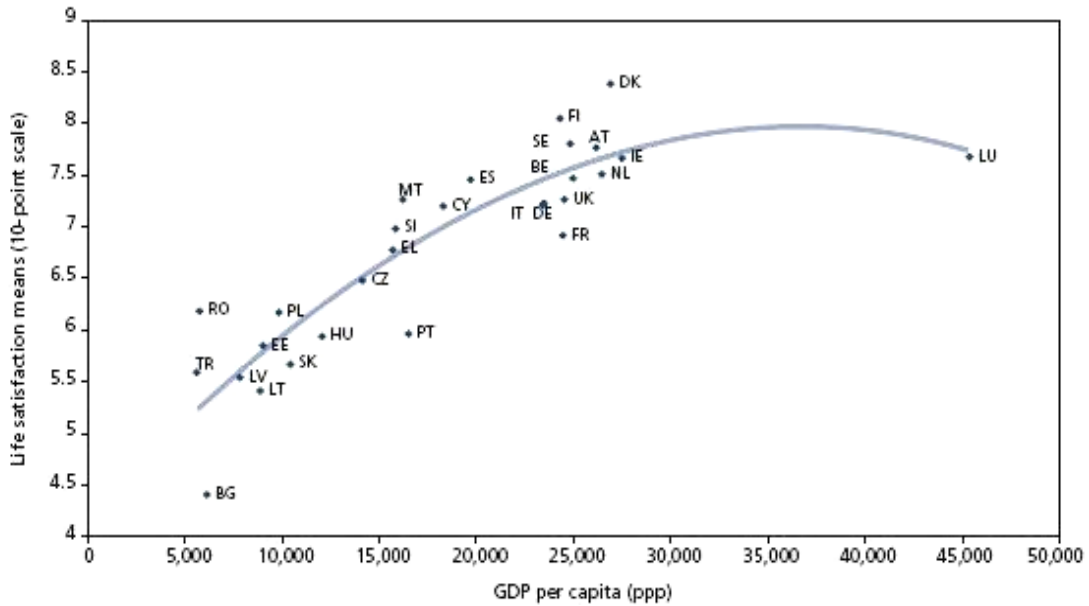
Graf č. 2: Míra spokojenosti ve vybraných oblastech života, 2001

Zdroj: ČSÚ, Sociální situace domácností 2001

Příloha č. III

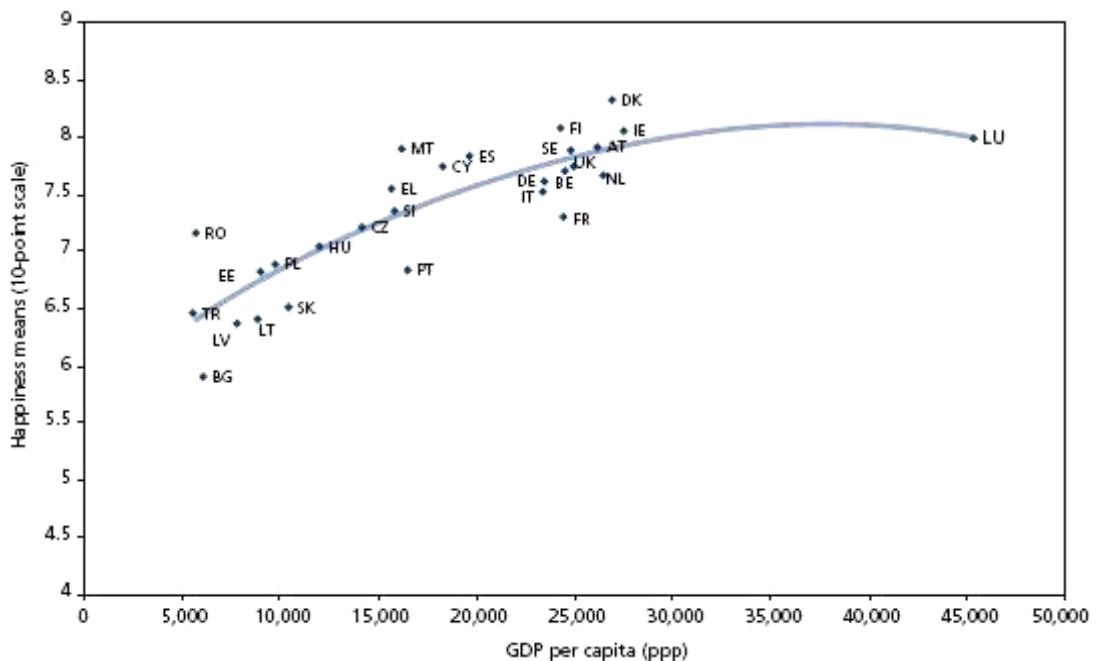
Graf č. 3: Životní spokojenost a HDP na hlavu v evropských zemích, 2001

Zdroj: BÖHNKE, P. (2006): *First European Quality of Life Survey: Life Satisfaction, Happiness and Sense of Belonging*. Social Science Research Centre (WBZ), Berlin, p. 100, ISBN 92-897-0924-3, přístup z <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0591.htm>.

Příloha č. IV

Graf č. 4: Pocit štěstí a HDP na hlavu v evropských zemích, 2001

Zdroj: BÖHNKE, P. (2006): *First European Quality of Life Survey: Life Satisfaction, Happiness and Sense of Belonging*. Social Science Research Centre (WBZ), Berlin, p. 100, ISBN 92-897-0924-3, přístup z <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0591.htm>.

Příloha č. V

Tabulka č. 1: Základní soubor indikátorů udržitelného života dle OSN

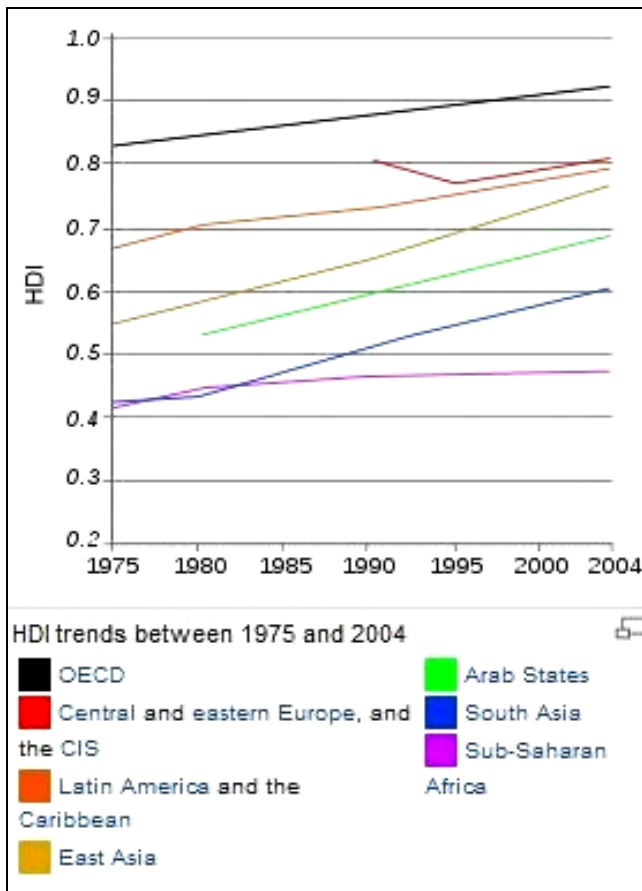
Téma	Podtéma	Indikátor
Sociální indikátory		
Rovnost	Chudoba	Podíl obyvatel žijících pod hranicí chudoby
		GINI index nerovnosti příjmů
Míra nezaměstnanosti		
	Rodová rovnost	Poměr průměrného příjmu žen k příjmu mužů
Zdraví	Úroveň výživy	Stav výživy dětí
	Úmrtnost	Míra úmrtnosti dětí (do 5 let)
		Očekávaná délka života při narození
	Úroveň hygieny	Podíl obyvatel s přístupem k adekvátní hygienické infrastruktuře
	Pitná voda	Podíl obyvatel s přístupem k nezávadné pitné vodě
	Zdravotní péče	Podíl obyvatel s přístupem k základní zdravotnické péči
Očkování proti dětským infekčním chorobám		
Míra užívání antikoncepce		
Vzdělání	Úroveň vzdělání	Míra ukončení základního nebo středního stupně vzdělání
	Gramotnost	Míra gramotnosti dospělých obyvatel
Bydlení	Podmínky bydlení	Podlahová plocha na osobu
Bezpečnost	Kriminalita	Počet zaznamenaných trestných činů na 1000 obyvatel
Demografie	Změny obyvatelstva	Míra přírůstku obyvatel
		Obyvatelstvo v městských sídlech (formálních a neformálních městských sídlištích)
Environmentální indikátory		
Atmosféra	Klimatické změny	Emise skleníkových plynů
	Degradace ozónové vrstvy	Spotřeba látek poškozujících ozónovou vrstvu
	Kvalita ovzduší	Koncentrace znečišťujících látek v urbanizovaných oblastech
Krajina	Zemědělství	Plocha orné půdy a trvalých kultur
		Používání umělých hnojiv
		Používání pesticidů
	Lesy	Plocha lesů jako % celkové rozlohy
		Intenzita těžby dřeva
	Dezertifikace	Území postižené dezertifikací
Urbanizace	Plocha městských sídel (formálních a neformálních městských sídlišť)	

Pokračování přílohy č. V		
Oceány, moře a pobřeží	Pobřežní oblasti	Koncentrace řas v pobřežních vodách
		Podíl obyvatel žijících v pobřežních oblastech
	Rybolov	Roční výlov hlavních druhů ryb
Sladké vody	Kvantita vod	Roční spotřeba podzemních a povrchových vod jako % disponibilních zásob
	Kvalita vod	BSK5 vodních toků Koncentrace koliformních bakterií ve vodách
Biodiverzita	Ekosystémy	Plocha vybraných klíčových ekosystémů Chráněná území jako % celkové rozlohy
	Rostlinné a živočišné druhy	Četnost vybraných klíčových druhů
Ekonomické indikátory		
Struktura ekonomiky	Výkonnost ekonomiky	Hrubý domácí produkt na obyvatele
		Podíl investic na HDP
	Obchod	Obchodní bilance zboží a služeb
Finanční situace	Finanční situace	Dluh v poměru k HDP
		Celková rozvojová pomoc poskytnutá, resp. přijatá v poměru k HDP
Vzorce spotřeby a výroby	Spotřeba zdrojů	Intenzita využívání zdrojů
	Využívání energie	Roční spotřeba energie na obyvatele
		Podíl spotřeby obnovitelných zdrojů energie
		Energetická efektivnost
	Produkce a využívání odpadů	Produkce tuhého průmyslového a komunálního odpadu
		Produkce nebezpečného odpadu
		Produkce radioaktivního odpadu
Recyklace a druhotné využívání odpadů		
Doprava	Ujetá vzdálenost na obyvatele podle druhu dopravy	
Institucionální indikátory		
Institucionální rámec	Strategické uplatňování UR	Národní strategie trvale udržitelného rozvoje
	Mezinárodní spolupráce	Uplatňování ratifikovaných globálních dohod
Institucionální kapacita	Přístup k informacím	Počet rádií nebo připojení na internet na 1000 obyvatel
	Komunikační infrastruktura	Telefonní linky a mobilní telefony na 1000 obyvatel
	Věda a technologie	Výdaje na výzkum a vývoj jako % HDP
	Připravenost a reakce na přírodní katastrofy	Ekonomické a lidské ztráty zapříčiněné přírodními katastrofami

Zdroj: POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha, s. 80-82.

Příloha č. VI

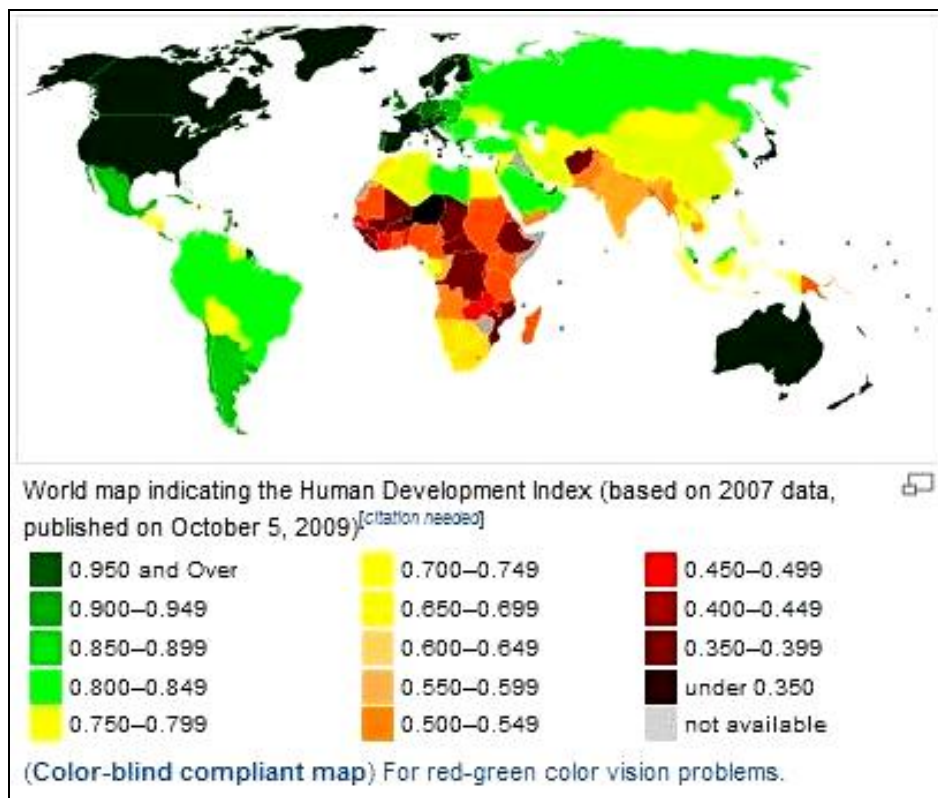
Graf č. 5: Vývoj HDI mezi roky 1974 až 2004

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index, staženo 30.6.2010

Příloha č. VII

Graf č. 6: Makroregionální diference HDI v roce 2007

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index, staženo 30.6.2010

Příloha č. VIII

Tabulka č. 2: Základní struktura indexu IKUŽ v ČR

1 - SPOLEČENSKO-POLITICKÁ OBLAST	A - Mezinárodní postavení ČR
	B - Vnitřní bezpečnostní a politicko-společenská situace
2 - SOCIÁLNÍ OBLAST	C - Demografický vývoj
	D - Životní úroveň obyvatel
	E - Zdravotní stav obyvatel a zdravotní péče
	F - Vzdělání, věda a výzkum
	G - Přístup k informacím, informatizace
3 - EKONOMICKÁ OBLAST	H - Výkonnost ekonomiky a ekonomický rozvoj
	I - Zadluženost a saldo ekonomiky
	J - Vybrané ekonomické indikátory
4 - ENVIROMENTÁLNÍ OBLAST	K - Spotřeba přírodních zdrojů, eko-efektivita
	L - Kvalita životního prostředí

Zdroj: POTUČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha, s. 97.

Příloha č. IX

Tabulka č. 3: Indikátory kvality života pro kraje ČR

Demografický vývoj	Počet lůžek v nemocnicích na 1000 obyvatel
Počet obyvatel a obcí regionu	Průměrné procento pracovní neschopnosti
Věková struktura obyvatel	Vzdělání
Přirozený přírůstek obyvatel	Počet studentů na gymnáziích a SOŠ
Migrace obyvatel	Bytová výstavba, stavebnictví
Sňatečnost a rozvodovost	Počet dobudovaných bytů
Urbanizace - počet obyvatel ve městech	Počet vydaných stavebních povolení
Kriminalita, sociální patologie	Průměrná hodnota dokončených staveb
Počet zjištěných trestných činů	Ekonomika
Hospodářská kriminalita	HDP - podíl na HDP ČR
Počet loupeží a vloupání	HDP podle parity kupních sil
Počet znásilnění, vražd	Nehmotné a hmotné investice na obyv.
Sociální oblast	Tržby z průmyslových činností
Obecná míra nezaměstnanosti	Počet podnikatelů, živnostníků a svobodných povolání
Podíl nezaměstnaných ve věku 15-29 let	Míra ekonomické aktivity
Počet uchazečů na jedno pracovní místo	Zaměstnanost v sektorech národního hospodářství
Průměrná hrubá měsíční mzda	Enviromentální oblast
Průměrná výše důchodu	Množství emisí ze zdrojů REZZO 1
Zdravotní stav a zdravotní péče	Měrné emise ze stacionárních zdrojů
Standardizovaná úmrtnost podle vybraných nemocí	Produkce odpadů podle kategorií
Kojenecká a novorozenecká úmrtnost	Výměra půdy podle hlavních kategorií
Počet lékařů ve zdravotnických zařízeních na 1000 obyvatel	Investice na ochranu ŽP

Zdroj: POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha, s. 112.

Příloha č. X

Tabulka č. 4: Struktura regionálního indexu kvality života v krajích ČR

Regionální index kvality života
A. Předpoklady pro dlouhý a zdravý život
A11 - Demografické předpoklady - 3 ukazatele
A12 - Zdraví a bezpečnost obyvatelstva - 7 ukazatelů
A13 - Kvalita životního prostředí - 5 ukazatelů
B. Předpoklady pro tvořivý život s dostatečným vzděláním
B11 - Úroveň školství a vzdělanost obyvatel - 5 ukazatelů
B12 - Rodina sociální soudržnost - 4 ukazatele
B13 - práce a možnosti společenského uplatnění - 4 ukazatele
C. Předpoklady pro přiměřenou životní úroveň
C11 - Ekonomická výkonnost regionu - 4 ukazatele
C12 - Sociální status obyvatel - 4 ukazatele

Zdroj: Upraveno dle POTŮČEK, M. a kol. (2003): *Zpráva o lidském rozvoji Česká republika. Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?* MJF, Praha, s. 77-78.

Příloha č. XI

Tabulka č. 5: Ukazatele QOL užívané shodně pro kraje a okresy ČR

Demografické ukazatele	Rodina
Přirozený přírůstek na 1000 obyvatel	Počet sňatků na 1000 obyvatel
Přírůstek stěhováním na 1000 obyvatel	Počet rozvodů na 100 sňatků
Střední délka života při narození u mužů	Počet potratů na 100 narozených dětí
Střední délka života při narození u žen	Bydlení
Zdraví	Počet vydaných stavebních povolení na 1000 obyvatel
Celková úmrtnost na 1000 obyvatel	Průměrná hodnota staveb na 1 stavební povolení
Kojenecká úmrtnost na 1000 dětí	Počet dokončených bytů na 10 tis. obyvatel
Lékárny na 1000 obyvatel	Příjmy a ekonomická výkonnost regionu
Průměrné procento pracovní neschopnosti	Průměrná hrubá měsíční mzda v Kč
Počet obyvatel na 1 lékaře	Průměrná výše starobního důchodu v Kč
Počet lůžek v nemocnicích a odborných léčebných ústavech na 1000 obyvatel	Počet soukromých podnikatelů na 1000 obyvatel
Kriminalita a bezpečnost	Délka dálniční a silniční sítě v km/km ²
Počet zjištěných trestných činů na 1000 obyvatel	Vzdělání a školství
Objasněnost trestných činů v %	Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva na dospělé populaci
Dopravní nehody na 1000 obyvatel	Podíl středoškolsky vzdělaného obyvatelstva na dospělé populaci
Kvalita životního prostředí	Počet mateřských škol na 1000 obyvatel
Hustota obyvatel na 1 km ²	Počet středních škol na 1000 obyvatel
Podíl městského obyvatelstva v %	Počet základních škol na 1000 obyvatel
Podíl lesů na ploše území v %	Počet vysokých škol na 1000 obyvatel
Rozloha maloplošných chráněných území v % celkové plochy	Kultura a sport
Práce a zaměstnanost	Kulturní zařízení na 1000 obyvatel
Registrovaná míra nezaměstnanosti v %	Sportovní zařízení na 1000 obyvatel
Počet uchazečů o práci na 1 volné pracovní místo	Počet ubytovacích zařízení na 1000 obyvatel
Podíl více než rok nezaměstnaných	

Zdroj: VAVRUŠOVÁ, P. (2008): *Kvalita života v ČR, její regionální diference a sociální souvislosti*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

Příloha č. XII

Tabulka č. 6: Speciální ukazatele sledované za kraje nebo okresy ČR

Kraje	Okresy
Vloupání do bytů a domů na 1000 obyvatel	Měrné emise REZZO 1-3 tuhých látek v t na km ²
Měrné emise REZZO 1-4 tuhých látek v t na km ²	Měrné emise REZZO 1-3 SO ₂ v t na km ²
Měrné emise REZZO 1-4 SO ₂ v t na km ²	Měrné emise REZZO 1-3 NO _x , v t na km ²
Měrné emise REZZO 1-4 NO _x , v t na km ²	Měrné emise REZZO 1-3 CO v t na km ²
Měrné emise REZZO 1-4 CO v t na km ²	
Podíl zaměstnanců terciárního sektoru na celkovém počtu zaměstnanců	
Podíl obyvatel napojených na veřejný vodovod	
Podíl obyvatel napojených na veřejnou kanalizaci	
Průměrné ceny nemovitostí - rodinné domy - kupní cena v Kč/m ³	
Průměrné ceny nemovitostí - byty - kupní cena v Kč/m ²	
Průměrné ceny nemovitostí - bytové domy - kupní cena v Kč/m ²	
Hrubý domácí produkt na obyvatele	

Zdroj: VAVRUŠOVÁ, P. (2008): *Kvalita života v ČR, její regionální diferenciacce a sociální souvislosti*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

Příloha č. XIII

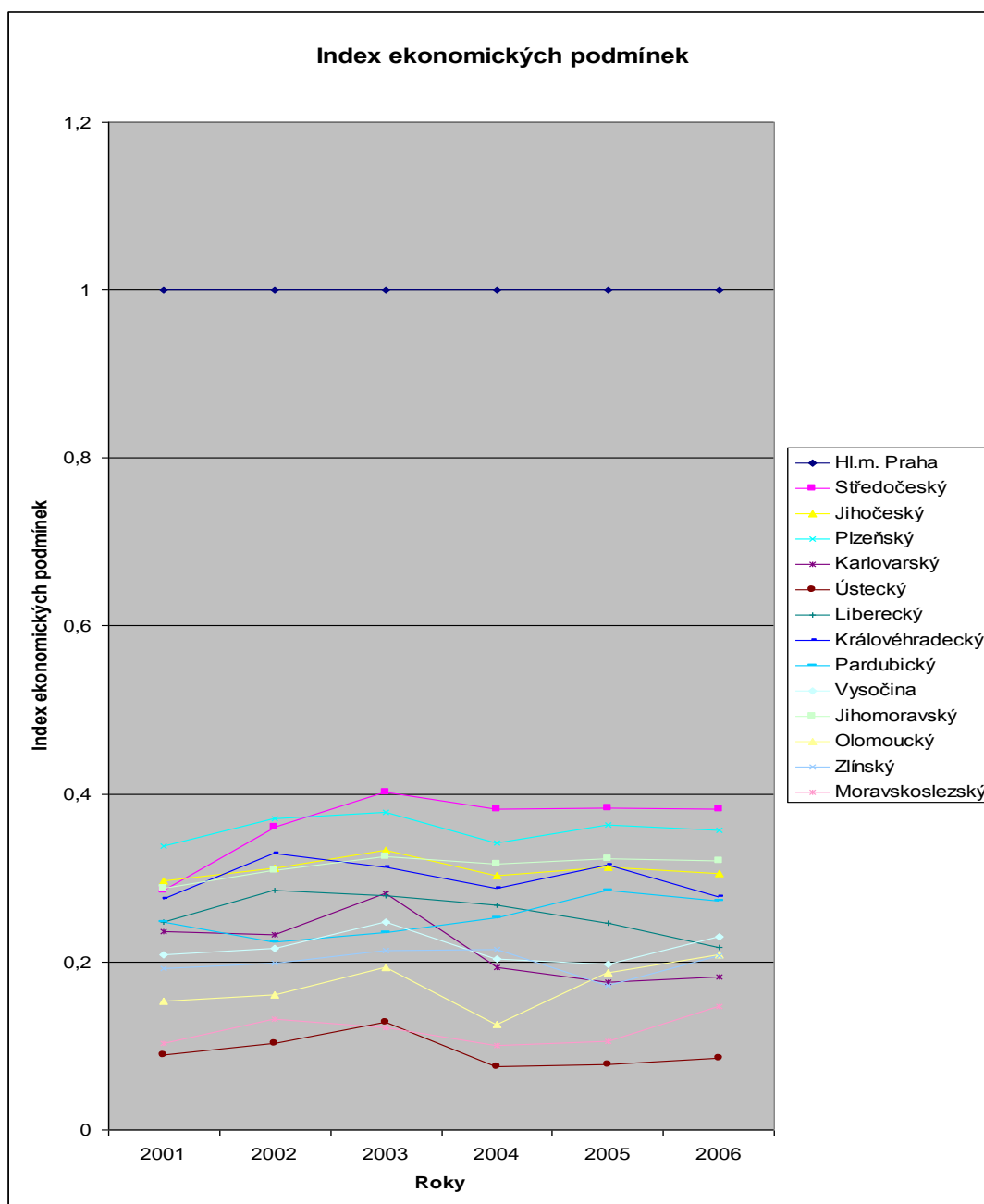
Tabulka č. 7: Struktura Indexu životních podmínek (IŽP)

Index životních podmínek	
Subindex ekonomických podmínek	HDP na 1 obyvatele
	Obecná míra nezaměstnanosti
	Průměrná hrubá měsíční mzda
	Podíl terciárního sektoru na hrubé přidané hodnotě v %
Subindex environmentálních podmínek	Emise NO _x REZZO 1-4 za rok v tunách na km ²
	Emise SO ₂ REZZO 1-4 za rok v tunách na km ²
	Koeficient ekologické stability
	Podíl rozlohy maloplošných chráněných území v %
Subindex sociálních podmínek	Očekávaná délka života (naděje na dožití)
	Standardizovaná míra úmrtnosti na 1 000 obyvatel
	Průměrný počet loupeží na 10 000 obyvatel za 1 rok
	Průměrný počet žáků gymnázií a středních odborných škol na 1 třídu

Zdroj: PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha.

Příloha č. XIV

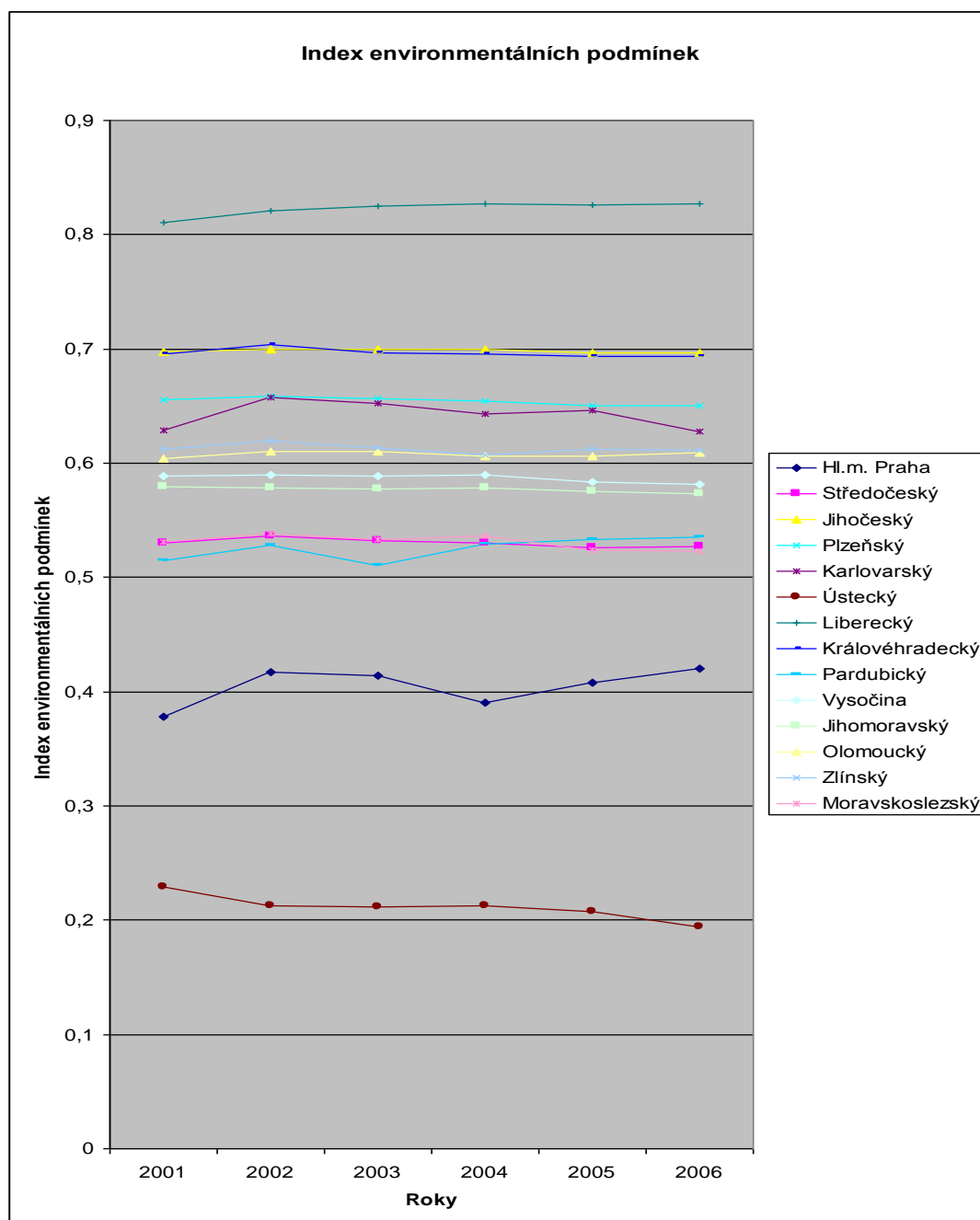
Graf č. 7: Subindex ekonomických podmínek v krajích ČR, 2001-2006

Zdroj: PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha, s. 58.

Příloha č. XV

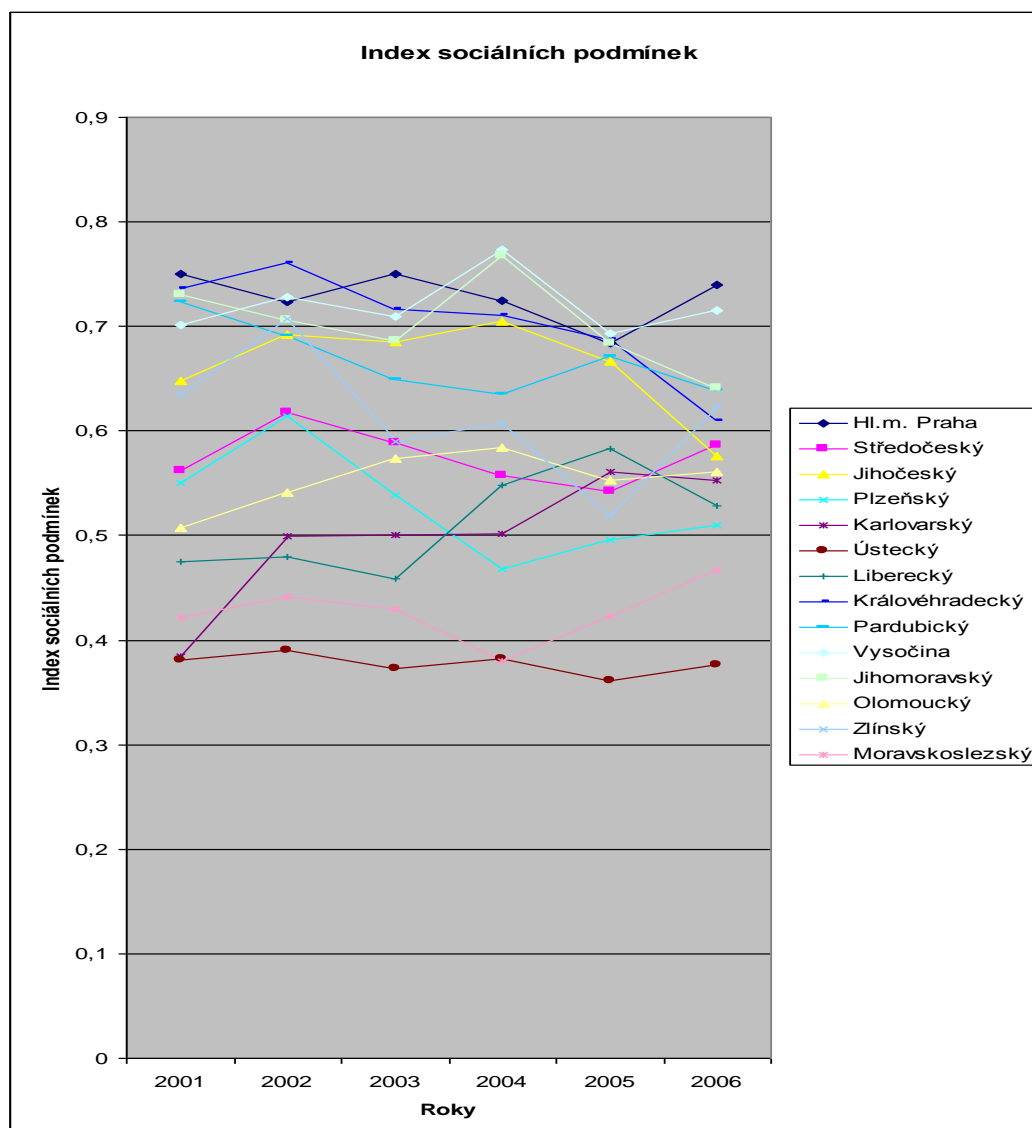
Graf č. 8: Subindex environmentálních podmínek v krajích ČR, 2001-2006

Zdroj: PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha, s. 64.

Příloha č. XVI

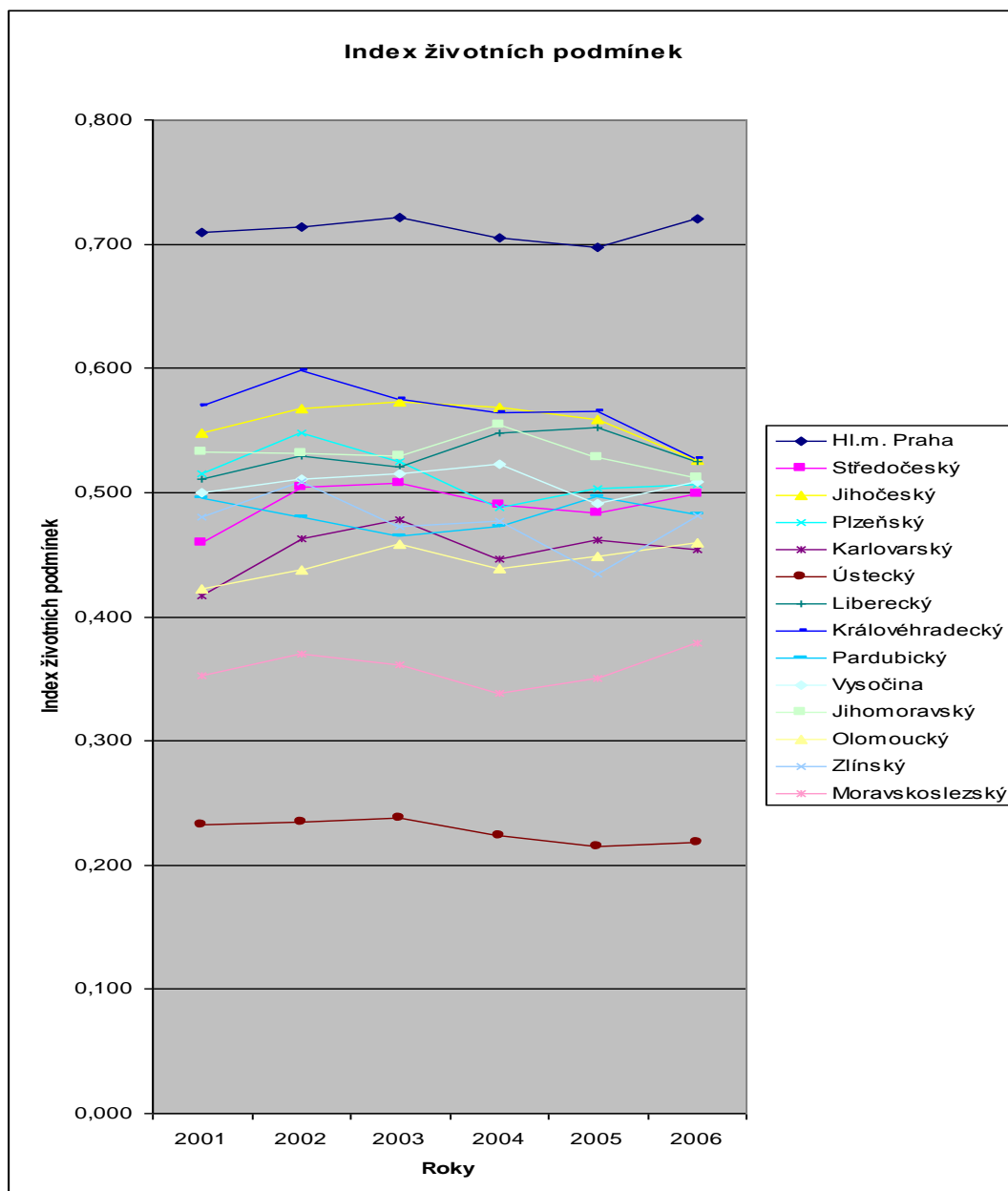
Graf č. 9: Subindex sociálních podmínek v krajích ČR, 2001-2006

Zdroj: PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha, s. 70.

Příloha č. XVII

Graf č. 10: Celkový index životních podmínek v krajích ČR, 2001-2006

Zdroj: PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha, s. 75.

Příloha č. XVIII

Tabulka č. 8: Struktura ukazatelů regionálního indexu kvality života - RIKŽ

Subindex A - Předpoklady pro dlouhý a zdravý život
<i>(demografické předpoklady, zdraví a bezpečnost obyvatel, kvalita životního prostředí)</i>
Střední délka života při narození
Počet zemřelých na 1000 obyvatel
Počet lůžek v nemocnicích na 1000 obyvatel
Počet zjištěných trestných činů na 1000 obyvatel
Hustota obyvatel na km ²
Podíl maloplošných chráněných území v % celkové plochy
Podíl obyvatel napojených na veřejnou kanalizaci v %
Subindex B - Předpoklady pro tvořivý život s dostatečným vzděláním
<i>(rodina a sociální soudržnost, vzdělanost obyvatel, práce a možnost společenského uplatnění)</i>
Počet potratů na 100 narozených dětí
Počet rozvodů na 100 sňatků
Počet sňatků na 1000 obyvatel
Podíl vysokoškolsky vzdělaných na populaci starší 15 let v %
Podíl studentů gymnázií na celkovém počtu studentů středních škol v %
Registrovaná míra nezaměstnanosti
Počet uchazečů o práci na 1 volné pracovní místo
Subindex C - Předpoklady pro přiměřenou životní úroveň
<i>(ekonomická výkonnost regionu a sociální staatus obyvatel)</i>
HDP na obyvatele
Míra ekonomické aktivity v %
Průměrná hrubá měsíční mzda
Průměrná výše starobního důchodu
Počet vydaných stavebních povolení na 1000 obyvatel
Počet dokončených bytů na 1000 obyvatel
Délka sítě silnic I. třídy v km/km ²

Zdroj: Upraveno dle KÜHNOVÁ, Z. (2010): *Hodnocení kvality života v České republice*. Diplomová práce, FNH VŠE Praha, s. 37-38.

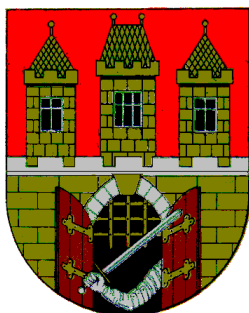
Příloha č. XIX

Tabulka č. 9: Struktura indikátorů a domén IKŽ a jejich váhy

Domény a indikátory	Váhy
Doména prosperity	26,9
Přidaná hodnota	5,4
Přímé zahraniční investice	3,1
Podnikatelé - fyzické osoby	2,8
Průměrná měsíční mzda	4,9
Obyvatelé vlastníci automobil	2,3
Připojení na veřejnou kanalizační síť	4,8
Výstavba bytů - dokončené byty	3,6
Doména deprivace	34,5
Úmrtí na nemoci oběhové soustavy	4,1
Úmrtí na nádorová onemocnění	4,4
Úmrtí na sebevraždy	3,7
Násilné trestné činy	4,3
Rozvody	3,9
Nezaměstnanost	6,2
Emise CO	7,9
Doména humánního kapitálu	39,0
Střední délka života mužů	7,7
Střední délka života žen	7,7
Index stáří	4,7
Přírůstek obyvatelstva stěhováním	1,8
Obyvatelé s vysokoškolským vzděláním	6,3
Obyvatelé vlastníci osobní počítač	3,1
Generativita obyvatel	7,7

MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, 2/2008, VŠE Praha, s. 16.

Příloha č. XX: Dotazník pro terénní šetření kvality života Pražanů 2004-2006

PROSTOROVÉ PREFERENCE PRAŽANŮ A KVALITA JEJICH ŽIVOTA

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

VŠE Praha

Národohospodářská fakulta

Katedra veřejné správy a regionálního rozvoje

Vážená paní, vážený pane!

Dovolujeme si Vám předložit následující dotazník, jehož vyplnění by mělo napomoci ke zmapování prostorových a sídelních preferencí Pražanů a ke zjištění možných vazeb s pocitem životní spokojenosti a s dosaženou životní úrovní. Toto sociologické šetření provádějí vybraní a zaškolení studenti VŠE v rámci kursu „Regionální sociologie, sociologie města a venkova“. Výsledky šetření budou využity do odborných článků či publikací a nebudou komerčně poskytnuty jakékoli třetí straně. Celý výzkum probíhá přísně anonymně.

Rádi bychom Vám poděkovali za ochotu, čas a pozornost, které jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku.

Studenti a pracovníci VŠE Praha

(Zpovídání jsou pouze ti, kteří fakticky dlouhodoběji bydlí v Praze, bez ohledu na jejich oficiální místo trvalého bydliště).

1. Jakou máte dnes náladu? Jak se cítíte?

- a) je mi skvěle
- b) příjemnou
- c) mohlo by to být lepší
- d) ani nevím, nic moc
- e) vstal/a jsem „levou nohou“

2. Narodil/a jste se v Praze?

- a) ano, jsem rodák, rodačka
- b) ne, přistěhoval/a jsem se z (*vypište*):.....

3. Jak dlouho již v Praze žijete?

- a) od narození, v podstatě bez přerušení
- b) více než 10 let
- c) asi 5-9 let
- d) 1-4 roky
- e) méně než jeden rok
- f) právě/nedávno jsem se přistěhoval/a

4. Co pro Vás představuje domov? S čím si tento pojem hlavně spojujete?

- a) s určitými lidmi (rodinou, přáteli, sousedy)
- b) s určitým prostorem (bytem, domem, čtvrtí, městem)
- c) s něčím jiným (*vypište*):.....
.....

5. Nakolik máte pocit, že město Praha je Vaším domovem?

- a) ano, jsem tady doma
- b) jsem tu částečně jako doma
- c) mám domov na více místech
- d) nejsem tu doma
- e) nic mne tu prakticky nedrží

6. V jaké části (čtvrti) Prahy žijete (*vypište*)?.....

7. V jakém typu zástavby bydlíte?

- a) panelové sídliště
- b) starší řadová vícepodlažní zástavba (činžovní dům)
- c) řadový rodinný domek
- d) samostatný rodinný domek (vilka) se zahrádkou
- e) historická zástavba, památková zóna města
- f) něco jiného (*vypište*):.....
.....

8. V jakých prostorách bydlíte z hlediska vlastnictví?

- a) byt v osobním vlastnictví
- b) obecní/státní byt
- c) družstevní byt
- d) firemní, podnikové ubytování (ubytovna, svobodárna)
- e) nájemní byt u soukromého majitele
- f) jiné ubytování (internát, kolej, podnájem části bytu)
- g) něco jiného (*vypište*):.....
.....

9. Jak jste celkově spokojen se svým současným bydlením? Jak Vám vyhovuje?

- a) rozhodně vyhovuje, jsem spokojen/a
- b) spíše vyhovuje, ujde to
- c) spíše nevyhovuje
- d) rozhodně nevyhovuje, nejsem spokojen/a

10. Chtěl/a byste změnit místo svého současného bydliště?

a) ano, ale pouze v rámci Prahy, preferoval/a bych (*vypište lokalitu, část, čtvrť*):.....

b) ano, chtěl/a bych se z Prahy odstěhovat, preferoval/a bych (*označte jeden z následujících krajů*):

1. Středočeský	
2. Jihočeský	8. Pardubický
3. Plzeňský	9. Vysočina
4. Karlovarský	10. Jihomoravský
5. Ústecký	11. Olomoucký
6. Liberecký	12. Zlínský
7. Královéhradecký	13. Moravskoslezský

c) ne, chtěl/a bych zůstat, kde jsem

11. Jak často jste se ve svém životě stěhoval/a?

- a) ještě nikdy
- b) jedenkrát
- c) 2x-3x
- d) více než třikrát
- e) mockrát, už ani nevím

12. Při svém dalším stěhování byste typově preferoval/a?

- a) Prahu nebo jiné velkoměsto
- b) středně velké město
- c) menší město
- d) obec v blízkosti Prahy nebo jiného velkoměsta
- e) obec v blízkosti menšího nebo středního města
- f) venkovskou obec vzdálenou od města nebo i samotu

13. Upřesněte, prosím, velikostní kategorii preferované obce.

- a) nad 100 000 obyvatel
- b) 20 000-100 000 obyvatel
- c) 5 000-20 000 obyvatel
- d) 1 000-5 000 obyvatel
- e) do 1 000 obyvatel

14. Jaký typ zástavby byste preferoval/a?

- a) panelové sídliště
- b) starší řadová vícepodlažní zástavba (čínžovní dům)
- c) řadový rodinný domek
- d) samostatný rodinný domek (vilka) se zahrádkou
- e) historická zástavba, památková zóna města
- f) něco jiného (*vypište*):.....
.....

15. Jakými předměty je vybavena Vaše domácnost (žijete-li s rodiči, domácnost rodičů):

- a) osobní automobil nebo motocykl
- b) kvalitní sportovní vybavení (horské kolo, lyžařské či vodácké vybavení)
- c) mrazák nebo mikrovlnná trouba
- d) video, domácí kino, DVD přehrávač
- e) kabelová nebo satelitní televize
- f) osobní počítač
- g) osobní počítač s připojením internetu
- h) myčka nádobí
- i) mobilní telefon
- j) knihovna s více než 300 knihami (cca 6m délky v knihovně)
- k) chata, chalupa nebo jiný rekreační objekt

16. Jak byste charakterizoval/a sousedské vztahy ve Vašem domě/bydlišti?

- a) jako nulové, o své sousedy se nezajímám, ani oni o mne
- b) jako formální, zdravíme se pouze ze zdvořilosti, znám je od vidění
- c) jako normální, občas si s nimi rád/a popovídám, pokud je třeba, vypomůžeme si
- d) jako přátelské, navštěvujeme se, známe se velmi dobře
- e) jako spíše nepřátelské a konfliktní

17. Kde bydlí Vaši přátelé, s nimiž se stýkáte nejčastěji?

- a) nemám žádné přátele
- b) ve stejném domě, ulici jako já
- c) ve stejné městské části/čtvrti jako já
- d) různě po Praze
- e) v místě mého rodiště
- f) jinde (*vypište*):.....

18. Jak byste charakterizoval/a Váš rodinný život?

- a) nemám (už) žádné příbuzné
- b) s nikým z příbuzenstva se už prakticky nestýkám
- c) nepravidelně (vždy, když je potřeba) se stýkám s rodiči či sourozenci
- d) jsem v pravidelném kontaktu s (*prosím, zaškrtněte*):

odiči

sourozenci

prarodiči

vzdálenějšími příbuznými

19. Jak byste charakterizoval/a Váš osobní život?

- a) nemohu odpovědět, nemám stálého partnera/partnerku
- b) velmi dobrý a v podstatě bezproblémový
- c) celkem dobrý s občasnými nedorozuměními
- d) spíš problematický, s vážnými konflikty, možná se to ale ještě zvládne
- e) uvažuji vážně o rozchodu/rozvodu
- f) nechci odpovědět

20. Co je pro Vás z následujících oblastí nejdůležitější pro pocit životní spokojenosti a seberealizace? (Při odpovědi ohodnoťte - jako ve škole - každou oblast známkou 1 až 5, kdy „1“ značí největší význam, „5“ pak málo významnou oblast).

- a) nahromaděný majetek.....
- b) úspěch v zaměstnání, pracovní kariéra.....
- c) zajímavé, smysluplné zaměstnání.....
- d) jakékoliv zaměstnání.....
- e) dosažené postavení ve společnosti.....
- f) veřejně prospěšná činnost a pomoc druhým.....
- g) četné kvalitní přátelské vztahy.....
- h) dobré rodinné zázemí.....
- i) dosažené vzdělání.....
- j) stabilní a kvalitní partnerský vztah.....
- k) děti (bez ohledu na úplnost či neúplnost rodiny).....
- l) pocit užitečnosti.....

21. Zkuste zhodnotit, nakolik úspěšně se utvářel Váš dosavadní život. Jak jste s ním celkově spokojen?

- a) zcela spokojen/a
- b) spíše/povětšinou spokojen/a
- c) spíše/povětšinou nespokojen/a
- d) zcela nespokojen/a

22. Jak hodnotíte svůj zdravotní stav?

- a) jsem zcela zdrav/a
- b) mám jen běžné, drobné zdravotní problémy
- c) mám větší zdravotní problémy, které mi ztěžují život
- d) mám vážné problémy a dlouhodobě mi není dobře
- e) nechci odpovédět

23. Jak většinou trávíte svůj volný čas? (Zaškrtněte libovolný počet variantních odpovědí).

- a) bohužel, nemám žádný volný čas
- b) ve volném čase spím nebo odpočívám u televize
- c) závodně, popř. rekreačně sportuji
- d) chodím na procházky do přírody
- e) chodím nakupovat do supermarketů
- f) věnuji se svým zálibám/koníčkům
- g) snažím se navštěvovat kulturní akce
- h) rád/a chodím do hospody
- ch) věnuji se počítačovým hrám
- i) propovídám ho se známými/přáteli
- j) četbou novin, časopisů a knih
- k) studiem
- l) pracuji na zahrádce
- m) věnuji se rodině

24. Kolik je Vám let? (Nechcete-li udat přesný věk, uveďte, prosím, alespoň věkovou kategorii: 18-25 let, 26-35 let, 36-55 let, 56-65 let, 66 a více let):

.....

25. Místo (okres) Vašeho rodiště:

.....

.....

.....

.

26. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) střední bez maturity, vyučen/a, nástavba
- c) střední s maturitou
- d) VOŠ (vyšší odborná škola)
- e) vysokoškolské

27. Jaký je Váš rodinný stav?

- a) svobodný/svobodná
- b) svobodný/á, ale se stálým partnerem
- c) ženatý/vdaná
- d) rozvedený/ rozvedená
- e) vdovec/vdova

28. Kolik máte dětí? *(Vypište, prosím, číslici):*.....

29. Kolik máte vnoučat? *(Vypište, prosím, číslici):*.....

30. Z hlediska pracovní aktivity patříte do kategorie:

- a) student/studentka/ učeň/učnice
- b) nezaměstnaný/á
- c) zaměstnanec
- d) voják základní služby, „civilkář“
- e) samostatně výdělečně činný/á, živnostník
- f) svobodné povolání
- g) zaměstnavatel/ka
- h) důchodce
- i) v domácnosti nebo na mateřské dovolené
- i) jiná kategorie

31. Jaký je Váš hrubý měsíční příjem? *(Vyberte si jednu z následujících kategorií):*

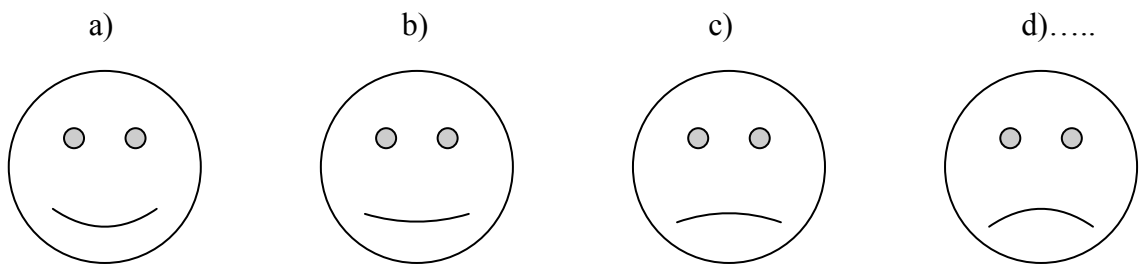
- a) do 10 000 Kč
- b) 10 000-15 000 Kč
- c) 15 000-20 000 Kč
- d) 20 000-35 000 Kč
- e) nad 35 000 Kč

32. Pobíráte nějakou dávku státní sociální podpory?

- a) ano
- b) ne
- c) nechci odpovídat

33. Kolika světovými jazyky se domluvíte? Kolik jich aktivně ovládáte? (Vypište, prosím, číslíci):.....

34. Jak se cítíte po vyplnění dotazníku?

Děkujeme Vám, že jste vydrželi maratón našich otázek a přejeme Vám příjemný zbytek dne. Závěr dotazníku vyplní tazatel.

Pohlaví respondenta: ♂ ♀

Datum:.....

Čas:.....

Místo rozhovoru:.....

Jiná poznámka tazatele:.....

Podpis.....

Příloha XXI

Tabulka č. 10: Frekvence odpovědí dotazníkového šetření QOL 2004-2006

k1 Nalada dnes

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	234	16,7	16,7	16,7
	2	552	39,4	39,4	56,1
	3	430	30,7	30,7	86,8
	4	140	10,0	10,0	96,8
	5	45	3,2	3,2	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k2 Narozen Praha

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	802	57,2	57,2	57,2
	2	591	42,2	42,2	99,4
	3	2	,1	,1	99,6
	4	5	,4	,4	99,9
	5	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k3 Jak dlouho Praha

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	762	54,4	54,4	54,4
	2	340	24,3	24,3	78,7
	3	111	7,9	7,9	86,6
	4	149	10,6	10,6	97,2
	5	24	1,7	1,7	98,9
	6	15	1,1	1,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k4 Co je domov

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1030	73,5	73,5	73,5
	2	336	24,0	24,0	97,5
	3	30	2,1	2,1	99,6
	4	4	,3	,3	99,9
	6	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k5 Praha domov muj

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	854	61,0	61,0	61,0
	2	277	19,8	19,8	80,7
	3	182	13,0	13,0	93,7
	4	64	4,6	4,6	98,3
	5	24	1,7	1,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k6 Praha ctvrt zije

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	40	2,9	2,9	2,9
	2	93	6,6	6,6	9,5
	3	156	11,1	11,1	20,6
	4	294	21,0	21,0	41,6
	5	98	7,0	7,0	48,6
	6	126	9,0	9,0	57,6
	7	46	3,3	3,3	60,9
	8	91	6,5	6,5	67,4
	9	42	3,0	3,0	70,4
	10	112	8,0	8,0	78,4
	11	130	9,3	9,3	87,7
	12	50	3,6	3,6	91,2
	13	36	2,6	2,6	93,8
	14	25	1,8	1,8	95,6
	15	8	,6	,6	96,1
	16	10	,7	,7	96,9
	17	18	1,3	1,3	98,1
	18	3	,2	,2	98,4
	19	5	,4	,4	98,7
	20	8	,6	,6	99,3
	21	9	,6	,6	99,9
	22	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k7 Typ zastavby

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	596	42,5	42,5	42,5
	2	487	34,8	34,8	77,3
	3	86	6,1	6,1	83,4
	4	136	9,7	9,7	93,1
	5	51	3,6	3,6	96,8
	6	44	3,1	3,1	99,9
	7	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k8 Typ vlastnictvi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	547	39,0	39,0	39,0
	2	230	16,4	16,4	55,5
	3	277	19,8	19,8	75,2
	4	19	1,4	1,4	76,6
	5	208	14,8	14,8	91,4
	6	82	5,9	5,9	97,3
	7	38	2,7	2,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k9 Spokojen bydleni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	506	36,1	36,1	36,1
	2	672	48,0	48,0	84,1
	3	188	13,4	13,4	97,5
	4	33	2,4	2,4	99,9
	5	1	,1	,1	99,9
	6	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k10a Odstehovat Praha

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1107	79,0	79,0	79,0
1	46	3,3	3,3	82,3
2	35	2,5	2,5	84,8
3	10	,7	,7	85,5
4	18	1,3	1,3	86,8
5	11	,8	,8	87,6
6	34	2,4	2,4	90,0
7	14	1,0	1,0	91,0
8	6	,4	,4	91,4
9	7	,5	,5	91,9
10	14	1,0	1,0	92,9
11	3	,2	,2	93,1
12	1	,1	,1	93,2
13	2	,1	,1	93,4
14	6	,4	,4	93,8
15	1	,1	,1	93,9
16	4	,3	,3	94,1
19	1	,1	,1	94,2
23	81	5,8	5,8	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b1 Odstehovat StrCe

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1318	94,1	94,1	94,1
1	83	5,9	5,9	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b2 Odstehovat JihCe

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1348	96,2	96,2	96,2
1	53	3,8	3,8	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b3 Odstehovat Plzen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1388	99,1	99,1	99,1
1	13	,9	,9	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b4 Odstehovat KVary

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1395	99,6	99,6	99,6
1	6	,4	,4	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b5 Odstehovat Ustec

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1390	99,2	99,2	99,2
1	11	,8	,8	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b6 Odstehovat Liber

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1387	99,0	99,0	99,0
1	14	1,0	1,0	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b7 Odstehovat Hrade

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1380	98,5	98,5	98,5
1	21	1,5	1,5	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b8 Odstehovat Pardu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1397	99,7	99,7	99,7
1	4	,3	,3	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k10b9 Odstehovat Vysoc

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1388	99,1	99,1	99,1
	1	12	,9	,9	100,0
	Total	1400	99,9	100,0	
Missing	System	1	,1		
Total		1401	100,0		

k10b10 Odstehovat Jihom

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1382	98,6	98,6	98,6
	1	19	1,4	1,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k10b11 Odstehovat Olomo

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1395	99,6	99,6	99,6
	1	6	,4	,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k10b12 Odstehovat Zlins

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1391	99,3	99,3	99,3
	1	10	,7	,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k10b13 Odstehovat Morsl

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1392	99,4	99,4	99,4
	1	9	,6	,6	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k10c Ne nestehovat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	521	37,2	37,2	37,2
	1	879	62,7	62,7	99,9
	3	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k11 Casto stehovalse

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	237	16,9	16,9	16,9
	2	475	33,9	33,9	50,8
	3	471	33,6	33,6	84,4
	4	172	12,3	12,3	96,7
	5	44	3,1	3,1	99,9
	6	2	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k12 Priste typ obce

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	699	49,9	49,9	49,9
	2	186	13,3	13,3	63,2
	3	159	11,3	11,3	74,5
	4	231	16,5	16,5	91,0
	5	53	3,8	3,8	94,8
	6	53	3,8	3,8	98,6
	7	20	1,4	1,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k13 Priste vel obce

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	738	52,7	52,7	52,7
	2	197	14,1	14,1	66,7
	3	204	14,6	14,6	81,3
	4	135	9,6	9,6	90,9
	5	103	7,4	7,4	98,3
	7	24	1,7	1,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k14 Príste typ zást

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	67	4,8	4,8	4,8
	2	170	12,1	12,1	16,9
	3	224	16,0	16,0	32,9
	4	807	57,6	57,6	90,5
	5	86	6,1	6,1	96,6
	6	28	2,0	2,0	98,6
	7	19	1,4	1,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k15xa Vybaven automot

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	452	32,3	32,3	32,3
	1	949	67,7	67,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k15xb Vybaven sport

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	726	51,8	51,8	51,8
	1	675	48,2	48,2	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k15xc Vybaven mrazakm

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	146	10,4	10,4	10,4
	1	1254	89,5	89,5	99,9
	11	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k15xd Vybaven videoki

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	500	35,7	35,7	35,7
	1	901	64,3	64,3	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k15xe Vybaven kab sat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	687	49,0	49,0	49,0
	1	714	51,0	51,0	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k15xf Vybaven PC

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	847	60,5	60,5	60,5
1	554	39,5	39,5	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k15xg Vybaven PCinter

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	684	48,8	48,8	48,8
1	717	51,2	51,2	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k15xh Vybaven mycka

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	975	69,6	69,6	69,6
1	426	30,4	30,4	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k15xi Vybaven mobil

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	177	12,6	12,6	12,6
1	1224	87,4	87,4	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k15xj Vybaven knihovn

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	731	52,2	52,2	52,2
1	670	47,8	47,8	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k15xk Vybaven chata

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	884	63,1	63,1	63,1
1	517	36,9	36,9	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k16 Sousedské vztah

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	175	12,5	12,5	12,5
	2	505	36,0	36,0	48,5
	3	488	34,8	34,8	83,4
	4	221	15,8	15,8	99,1
	5	12	,9	,9	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k17 Kde bydlí prate

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	29	2,1	2,1	2,1
	2	117	8,4	8,4	10,4
	3	207	14,8	14,8	25,2
	4	880	62,8	62,8	88,0
	5	110	7,9	7,9	95,9
	6	58	4,1	4,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k18xa Rodzivot bezpri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1355	96,7	96,7	96,7
	1	46	3,3	3,3	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k18xb Rodzivot snikym

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1314	93,8	93,8	93,8
	1	87	6,2	6,2	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k18xc Rodzivot neprav

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1054	75,2	75,2	75,2
	1	347	24,8	24,8	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

x18xdRO Rodzivot Rodice

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	664	47,4	47,4	47,4
	1	737	52,6	52,6	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k18xdSO Rodzivot Souroz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	642	45,8	45,8	45,8
	1	759	54,2	54,2	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k18xdPR Rodzivot Prarod

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	972	69,4	69,4	69,4
	1	429	30,6	30,6	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k18xdVP Rodzivot VzdaLP

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	989	70,6	70,6	70,6
	1	412	29,4	29,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k18xdDE Rodzivot Vnouča

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1339	95,6	95,6	95,6
	1	62	4,4	4,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k19 Osob zivot char

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	245	17,5	17,5	17,5
	2	503	35,9	35,9	53,4
	3	426	30,4	30,4	83,8
	4	51	3,6	3,6	87,4
	5	20	1,4	1,4	88,9
	6	156	11,1	11,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20a Dulez majetek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	8	,6	,6	,6
	1	95	6,8	6,8	7,4
	2	323	23,1	23,1	30,4
	3	533	38,0	38,0	68,5
	4	294	21,0	21,0	89,4
	5	148	10,6	10,6	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20b Dulez kariera

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	9	,6	,6	,6
	1	294	21,0	21,0	21,6
	2	541	38,6	38,6	60,2
	3	393	28,1	28,1	88,3
	4	116	8,3	8,3	96,6
	5	48	3,4	3,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20c Dulez zajim zam

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	8	,6	,6	,6
	1	584	41,7	41,7	42,3
	2	495	35,3	35,3	77,6
	3	205	14,6	14,6	92,2
	4	72	5,1	5,1	97,4
	5	37	2,6	2,6	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20d Dulez mit praci

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	13	,9	,9	,9
	1	119	8,5	8,5	9,4
	2	242	17,3	17,3	26,7
	3	433	30,9	30,9	57,6
	4	344	24,6	24,6	82,2
	5	250	17,8	17,8	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20e Dulez postaveni

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	9	,6	,6	,6
	1	143	10,2	10,2	10,8
	2	501	35,8	35,8	46,6
	3	516	36,8	36,8	83,4
	4	170	12,1	12,1	95,6
	5	62	4,4	4,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20f Dulez ver prosp

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	6	,4	,4	,4
	1	180	12,8	12,8	13,3
	2	525	37,5	37,5	50,7
	3	484	34,5	34,5	85,3
	4	165	11,8	11,8	97,1
	5	41	2,9	2,9	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20g Dulez pratele v

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	5	,4	,4	,4
	1	691	49,3	49,3	49,7
	2	487	34,8	34,8	84,4
	3	162	11,6	11,6	96,0
	4	42	3,0	3,0	99,0
	5	14	1,0	1,0	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20h Dulez rodinne z

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,1	,1	,1
	1	1010	72,1	72,1	72,2
	2	269	19,2	19,2	91,4
	3	81	5,8	5,8	97,1
	4	29	2,1	2,1	99,2
	5	11	,8	,8	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20i Dulez vzdelani

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	7	,5	,5	,5
	1	403	28,8	28,8	29,3
	2	526	37,5	37,5	66,8
	3	338	24,1	24,1	90,9
	4	103	7,4	7,4	98,3
	5	24	1,7	1,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20j Dulez partner

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	3	,2	,2	,2
	1	950	67,8	67,8	68,0
	2	301	21,5	21,5	89,5
	3	99	7,1	7,1	96,6
	4	24	1,7	1,7	98,3
	5	24	1,7	1,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20k Dulez deti

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	5	,4	,4	,4
	1	861	61,5	61,5	61,8
	2	306	21,8	21,8	83,7
	3	136	9,7	9,7	93,4
	4	53	3,8	3,8	97,1
	5	40	2,9	2,9	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k20l Dulez uzitecny

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	6	,4	,4	,4
	1	590	42,1	42,1	42,5
	2	552	39,4	39,4	81,9
	3	198	14,1	14,1	96,1
	4	37	2,6	2,6	98,7
	5	18	1,3	1,3	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k21 Spokoj dosav zi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	290	20,7	20,7	20,7
	2	985	70,3	70,3	91,0
	3	117	8,4	8,4	99,4
	4	9	,6	,6	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k22 Zdravotni stav

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	436	31,1	31,1	31,1
	2	642	45,8	45,8	76,9
	3	213	15,2	15,2	92,1
	4	58	4,1	4,1	96,3
	5	52	3,7	3,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k23a Volcas nemam

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1320	94,2	94,2	94,2
	1	80	5,7	5,7	99,9
	2	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k23b Volcas spim u TV

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	891	63,6	63,6	63,6
	1	510	36,4	36,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k23c Volcas sportuji

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1032	73,7	73,7	73,7
	1	369	26,3	26,3	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k23d Volcas prochazk

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	843	60,2	60,2	60,2
	1	558	39,8	39,8	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k23e Volcas nakupy s

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1164	83,1	83,1	83,1
1	237	16,9	16,9	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k23f Volcas konicky

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	762	54,4	54,4	54,4
1	639	45,6	45,6	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k23g Volcas kulturni

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	997	71,2	71,2	71,2
1	404	28,8	28,8	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k23h Volcas hospoda

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1050	74,9	74,9	74,9
1	351	25,1	25,1	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k23ch Volcas pocithry

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1298	92,6	92,6	92,6
1	103	7,4	7,4	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k23i Volcas znamipra

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	842	60,1	60,1	60,1
1	559	39,9	39,9	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k23j Volcas novinykn

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	713	50,9	50,9	50,9
1	688	49,1	49,1	100,0
Total	1401	100,0	100,0	

k23k Volcas studium

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1166	83,2	83,2	83,2
	1	235	16,8	16,8	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k23l Volcas zahradka

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1175	83,9	83,9	83,9
	1	226	16,1	16,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k23m Volcas s rodino

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	915	65,3	65,3	65,3
	1	486	34,7	34,7	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k24 Vekova kateg

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	366	26,1	26,1	26,1
	2	300	21,4	21,4	47,5
	3	348	24,8	24,8	72,4
	4	202	14,4	14,4	86,8
	5	185	13,2	13,2	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k26 Vzdelani na 5 k

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	50	3,6	3,6	3,6
	2	238	17,0	17,0	20,6
	3	654	46,7	46,7	67,2
	4	98	7,0	7,0	74,2
	5	358	25,6	25,6	99,8
	6	3	,2	,2	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k27 Rodinny stav

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	376	26,8	26,8	26,8
	2	212	15,1	15,1	42,0
	3	595	42,5	42,5	84,4
	4	113	8,1	8,1	92,5
	5	105	7,5	7,5	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k28 Pocet deti

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	619	44,2	44,2	44,2
	1	224	16,0	16,0	60,2
	2	400	28,6	28,6	88,7
	3	136	9,7	9,7	98,4
	4	18	1,3	1,3	99,7
	5	4	,3	,3	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k29 Pocet vnoucat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1031	73,6	73,6	73,6
	1	102	7,3	7,3	80,9
	2	77	5,5	5,5	86,4
	3	48	3,4	3,4	89,8
	4	60	4,3	4,3	94,1
	5	44	3,1	3,1	97,2
	6	17	1,2	1,2	98,4
	7	13	,9	,9	99,4
	8	4	,3	,3	99,6
	9	5	,4	,4	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k30 Pracov aktivita

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	305	21,8	21,8	21,8
	2	33	2,4	2,4	24,1
	3	589	42,0	42,0	66,2
	4	5	,4	,4	66,5
	5	122	8,7	8,7	75,2
	6	28	2,0	2,0	77,2
	7	33	2,4	2,4	79,6
	8	247	17,6	17,6	97,2
	9	36	2,6	2,6	99,8
	10	3	,2	,2	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k31 Prijem na 5 kat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,1	,1	,1
	1	517	36,9	36,9	37,0
	2	206	14,7	14,7	51,7
	3	236	16,8	16,8	68,5
	4	247	17,6	17,6	86,2
	5	100	7,1	7,1	93,3
	6	1	,1	,1	93,4
	7	93	6,6	6,6	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k32 Prijemce davek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	294	21,0	21,0	21,0
	2	952	68,0	68,0	88,9
	3	148	10,6	10,6	99,5
	4	2	,1	,1	99,6
	5	1	,1	,1	99,7
	6	2	,1	,1	99,9
	7	1	,1	,1	99,9
	8	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k33 Jazyky svetove

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	284	20,3	20,3	20,3
	1	521	37,2	37,2	57,5
	2	452	32,3	32,3	89,7
	3	116	8,3	8,3	98,0
	4	22	1,6	1,6	99,6
	5	4	,3	,3	99,9
	6	2	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k34 Citi se po dot

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	540	38,5	38,5	38,5
	2	676	48,3	48,3	86,8
	3	160	11,4	11,4	98,2
	4	24	1,7	1,7	99,9
	7	1	,1	,1	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

k35 Sex jake pohlavi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	703	50,2	50,2	50,2
	2	698	49,8	49,8	100,0
	Total	1401	100,0	100,0	

Příloha č. XXII

Tabulka č. 11: Hodnotová orientace respondentů z hlediska věku (v %)

	18-25	26-35	36-55	56-65	66+
Nahromaděný majetek	7,7	9,7	4,6	7,4	3,8
Pracovní kariéra	24,6	31,0	19,0	12,9	10,3
Smysluplné zaměstnání	51,4	49,3	38,2	36,6	22,2
Jakákoliv práce	9,0	8,0	9,2	7,4	8,1
Sociální status	10,7	13,7	9,5	7,4	8,1
Pomoc druhým lidem	12,6	9,7	10,3	18,3	17,3
Přátelské vztahy	62,6	55,7	36,8	43,6	42,7
Rodinné zázemí	70,5	69,7	73,9	71,3	76,8
Dosažené vzdělání	39,6	32,7	26,4	18,8	16,2
Partnerský vztah	71,6	76,7	65,2	61,9	57,3
Děti	41,0	55,0	70,7	76,7	78,4
Pocit užitečnosti	36,3	37,7	42,5	50,5	50,8

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Hodnoty vyjadřují podíl respondentů vnímajících danou oblast jakožto velmi významnou.

Příloha č. XXIII

Tabulka č. 12: Hodnotová orientace respondentů podle pohlaví (v %)

	Muži	Ženy
Nahromaděný majetek	8,4	5,2
Pracovní kariéra	24,5	17,5
Smysluplné zaměstnání	41,1	42,3
Jakákoliv práce	8,4	8,6
Sociální status	12,7	7,7
Pomoc druhým lidem	9,7	16
Přátelské vztahy	44,4	54,3
Rodinné zázemí	66,1	78,1
Dosažené vzdělání	27,9	29,7
Partnerský vztah	63,7	71,9
Děti	54,5	68,5
Pocit užitečnosti	37,8	46,4

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Hodnoty vyjadřují podíl respondentů vnímajících danou oblast jakožto velmi významnou. V oblastech vyznačených ležatým písmem neexistuje mezi muži a ženami statisticky významný rozdíl.

Příloha č. XXIV

Tabulka č. 13: Hodnotová orientace respondentů podle vzdělání (v %)

	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	VOŠ	VŠ
Nahromaděný majetek	8,0	5,0	5,5	6,1	10,3
Pracovní kariéra	24,0	11,8	17,7	26,5	31,3
Smysluplné zaměstnání	32,0	23,1	43,0	51,0	50,0
Jakákoliv práce	14,0	8,0	8,9	5,1	8,4
Sociální status	8,0	8,0	8,0	9,2	16,2
Pomoc druhým lidem	18,0	16,0	13,1	9,2	10,3
Přátelské vztahy	40,0	44,1	51,1	56,1	48,6
Rodinné zázemí	68,0	72,7	71,6	72,4	72,9
Dosažené vzdělání	24,0	10,9	26,8	31,6	44,1
Partnerský vztah	56,0	59,2	70,0	71,4	69,8
Děti	56,0	68,5	59,0	54,1	63,7
Pocit užitečnosti	36,0	45,4	42,4	33,7	42,2

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Hodnoty vyjadřují podíl respondentů vnímajících danou oblast jakožto velmi významnou.

Příloha č. XXV

Tabulka č. 14: Hodnocení osobního života z hlediska věku (v %)

	18-25	26-35	36-55	56-65	66+
Nemohu odpovědět, nemám stálého partnera/partnerku	29,8	16,0	8,9	10,9	18,9
Velmi dobrý a v podstatě bezproblémový	37,4	43,0	34,5	28,2	32,4
Celkem dobrý s občasnými nedorozuměními	22,4	27,0	40,2	35,1	28,1
Spíš problematický, s vážnými konflikty, možná se to ale ještě zvládne	4,4	3,7	4,9	3,5	0,0
Uvažuji vážně o rozchodu/rozvodu	1,9	2,3	1,4	0,0	0,5
Nechci odpovědět	4,1	8,0	10,1	22,3	20,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXVI

Tabulka č. 15: Hodnocení osobního života podle pohlaví (v %)

	Muži	Ženy
<i>Nemohu odpovědět, nemám stálého partnera/partnerku</i>	17,8	17,2
<i>Velmi dobrý a v podstatě bezproblémový</i>	36,0	35,8
<i>Celkem dobrý s občasnými nedorozuměními</i>	29,7	31,1
<i>Spíš problematický, s vážnými konflikty, možná se to ale ještě zvládne</i>	4,1	3,2
<i>Uvažuji vážně o rozchodu/rozvodu</i>	1,1	1,7
<i>Nechci odpovědět</i>	11,2	11,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXVII

Tabulka č. 16: Hodnocení osobního života podle vzdělání (v %)

	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	VOŠ	VŠ
<i>Nemohu odpovědět, nemám stálého partnera/partnerku</i>	36,0	17,6	20,8	13,3	10,1
<i>Velmi dobrý a v podstatě bezproblémový</i>	24,0	28,2	35,2	38,8	43,3
<i>Celkem dobrý s občasnými nedorozuměními</i>	16,0	31,5	29,7	31,6	32,4
<i>Spíš problematický, s vážnými konflikty, možná se to ale ještě zvládne</i>	6,0	2,9	4,1	4,1	2,8
<i>Uvažuji vážně o rozchodu/rozvodu</i>	2,0	0,8	1,2	1,0	2,2
<i>Nechci odpovědět</i>	16,0	18,9	9,0	11,2	9,2

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXVIII

Tabulka č. 17: Hodnocení vlastního zdravotního stavu z hlediska věku (v %)

	18-25	26-35	36-55	56-65	66+
Jsem zcela zdrav/a	49,7	47,7	25,6	8,4	2,7
Mám jen běžné, drobné zdravotní problémy	41,0	45,7	55,5	50,0	33,0
Mám větší zdravotní problémy, které mi ztěžují život	5,5	4,7	14,7	26,7	40,0
Mám vážné problémy a dlouhodobě mi není dobře	1,4	0,3	1,7	6,4	17,8
Nechci odpovědět	2,5	1,7	2,6	8,4	6,5

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXIX

Tabulka č. 18: Hodnocení vlastního zdravotního stavu podle pohlaví (v %)

	Muži	Ženy
Jsem zcela zdrav/a	33,0	29,2
Mám jen běžné, drobné zdravotní problémy	43,0	48,7
Mám větší zdravotní problémy, které mi ztěžují život	15,8	14,6
Mám vážné problémy a dlouhodobě mi není dobře	4,1	4,2
Nechci odpovědět	4,1	3,3

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXX

Tabulka č. 19: Hodnocení vlastního zdravotního stavu podle vzdělání (v %)

	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	VOŠ	VŠ
Jsem zcela zdrav/a	32,0	17,2	32,1	44,9	34,9
Mám jen běžné, drobné zdravotní problémy	36,0	33,2	49,2	40,8	50,6
Mám větší zdravotní problémy, které mi ztěžují život	18,0	31,1	11,9	11,2	11,2
Mám vážné problémy a dlouhodobě mi není dobře	8,0	11,3	3,4	1,0	1,1
Nechci odpovědět	6,0	7,1	3,4	2,0	2,2

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXXI

Tabulka č. 20: Spokojenost s bydlením z hlediska věku (v %)

	18-25	26-35	36-55	56-65	66+
Rozhodně vyhovuje, jsem spokojen/a	31,7	32,7	37,6	40,6	42,7
Spíše vyhovuje, ujde to	48,4	48,3	47,1	48,0	48,1
Spíše nevyhovuje	16,4	16,7	11,8	9,9	9,2
Rozhodně nevyhovuje, nejsem spokojen/a	3,3	2,3	3,2	1,5	0,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXXII

Tabulka č. 21: Spokojenost s bydlením podle pohlaví (v %)

	Muži	Ženy
Rozhodně vyhovuje, jsem spokojen/a	33,7	38,5
Spíše vyhovuje, ujde to	50,2	45,7
Spíše nevyhovuje	14,2	12,6
Rozhodně nevyhovuje, nejsem spok.	1,8	2,9

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

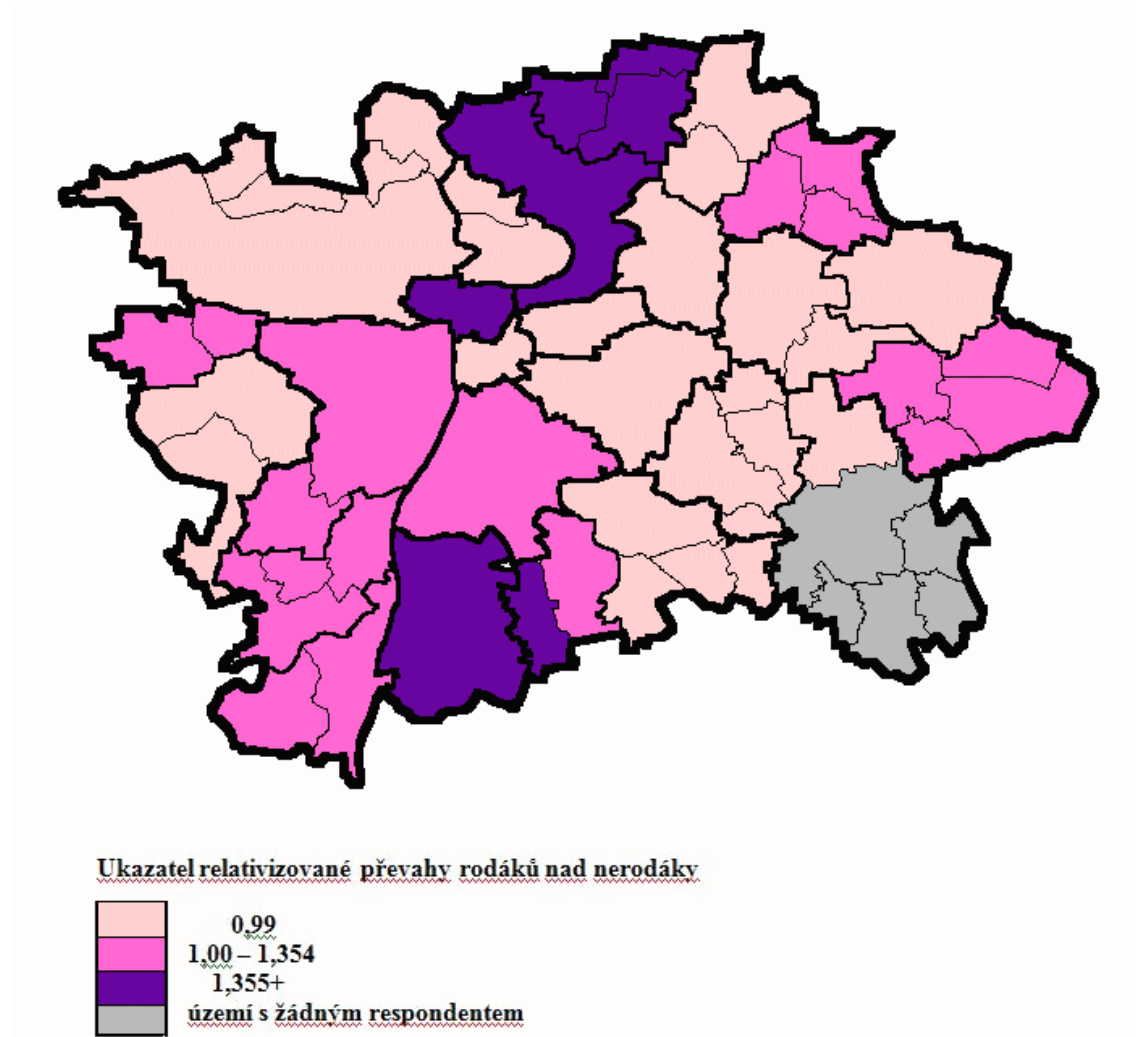
Příloha č. XXXIII

Tabulka č. 22: Spokojenost s bydlením podle vzdělání (v %)

	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	VOŠ	VŠ
Rozhodně vyhovuje, jsem spokojen/a	44,0	33,2	35,0	30,6	40,5
Spíše vyhovuje, ujde to	50,0	50,0	48,3	48,0	45,8
Spíše nevyhovuje	6,0	14,7	13,8	19,4	11,2
Rozhodně nevyhovuje, nejsem spokojen/a	0,0	2,1	2,8	2,0	2,2

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXXIV: Prostorové rozložení respondentů - rodáků vs. nerodáků podle 22 správních obvodů Prahy (v %)

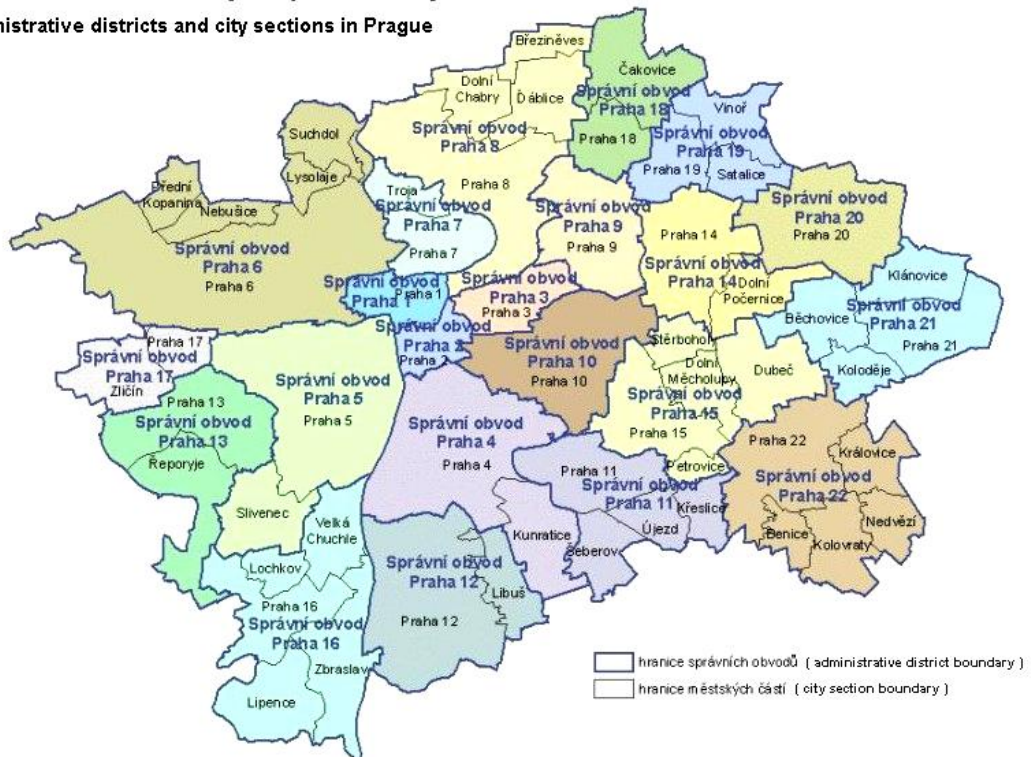

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Příloha č. XXXV: Administrativně-správní členění Prahy k 1.11.2007

Správní členění hl. m. Prahy na správní obvody a městské části

Administrative districts and city sections in Prague

Zdroj:

[http://www.praha.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/rozdeleni_hlavniho_mesta_prahy_na_22_spravnich_obvodu/\\$](http://www.praha.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/rozdeleni_hlavniho_mesta_prahy_na_22_spravnich_obvodu/$)

File/mc_so.gif, ze dne 30.6.2010

Příloha č. XXXVI

Tabulka č. 23: Četnosti respondentů podle jednotlivých správních obvodů Prahy

Udané bydliště respondentů dle správních obvodů Prahy	Počet respondentů	Podíl respondentů	Počet trvale bydlících obyvatel, k 31. 12. 2005	Podíl trvale bydlících obyvatel, k 31. 12. 2005
1	40	2,9	31 964	2,7
2	93	6,6	47 913	4,1
3	156	11,1	70 481	6,0
4	294	21,0	136 075	11,5
5	98	7,0	82 231	7,0
6	126	9,0	109 378	9,3
7	46	3,3	40 566	3,4
8	91	6,5	106 255	9,0
9	42	3,0	44 415	3,8
10	112	8,0	107 989	9,1
11	130	9,3	84 316	7,1
12	50	3,6	63 422	5,4
13	36	2,6	57 922	4,9
14	25	1,8	43 590	3,7
15	8	0,6	38 463	3,3
16	10	0,7	20 399	1,7
17	18	1,3	27 635	2,3
18	3	0,2	14 721	1,2
19	5	0,4	16 196	1,4
20	8	0,6	13 682	1,2
21	9	0,6	15 334	1,3
22	1	0,1	8 663	0,7
Σ	1401	100,0	1 181 610	100,0

Zdroj: Vlastní šetření a výpočet, ČSÚ, přístupno z: <http://www.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/kapitola/13-1101-06-2006-03>, dne 30.6.2010

Příloha č. XXXVII

Tabulka č. 24: Procentuální podíly pozitivních odpovědí na otázky hodnotící jednotlivé sféry spokojenosti respondentů

Správní obvod Prahy	Ot. č. 5 % „Ano, jsem tady doma.“	Ot. č. 16 % „Jako přátelské, navštěvujeme se, známe se velmi dobře.“	Ot. č. 19 % „Velmi dobrý, v podstatě bezproblémový.“	Ot. č. 22 % „Jsem zcela zdrav/a.“	Ot. č. 9 % „Rozhodně vyhovuje, jsem spokojen/a.“
1	67,5	17,5	35,0	32,5	55,0
2	74,2	16,1	34,4	24,7	41,9
3	54,5	20,5	32,1	34,0	33,3
4	58,5	15,6	33,3	29,6	34,5
5	67,3	18,4	22,4	33,7	34,7
6	55,6	16,7	40,5	28,6	45,2
7	39,1	15,2	45,7	34,8	32,6
8	71,4	15,4	44,0	41,8	35,2
9	54,8	9,5	42,9	26,2	33,3
10	62,5	12,5	36,6	32,1	40,2
11	58,5	16,9	39,2	36,2	23,8
12	88,0	12,0	38,0	20,0	36,0
13	61,1	2,8	33,3	25,0	36,1
14	48,0	12,0	40,0	28,0	20,8
15	62,5	25,0	50,0	25,0	37,5
16	50,0	30,0	40,0	30,0	50,0
17	44,4	22,2	44,4	38,9	27,8
18	33,3	0,0	0,0	66,7	33,3
19	60,0	0,0	20,0	20,0	40,0
20	62,5	0,0	37,5	0,0	62,5
21	88,9	22,2	44,4	22,2	77,8
22	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Přesné znění otázek

Ot. 5: „Nakolik máte pocit, že město Praha je Vaším domovem?“

Ot. 16: „Jak byste charakterizoval/a sousedské vztahy ve Vašem domě/bydlišti?“

Ot. 19: „Jak byste charakterizoval/a Váš osobní život?“

Ot. 22: „Jak hodnotíte svůj zdravotní stav?“

Ot. 9: „Jak jste celkově spokojen se svým současným bydlením? Jak Vám vyhovuje?“

Příloha č. XXXVIII

Tabulka č. 25: Procentuální podíly odpovědí hodnotících celkovou životní spokojenost respondentů

Správní obvod Prahy	Ot. č. 21 % „Zcela spokojen/a.“	Ot. č. 21 % „Spíše/povětšinou spokojen/a.“	Ot. č. 21 % „Zcela a spíše/povětšinou spokojen/a.“
1	20,0	75,0	95,0
2	18,3	73,1	91,4
3	22,4	71,2	93,6
4	18,4	70,7	89,1
5	16,3	70,4	86,7
6	27,8	61,9	89,7
7	39,1	56,5	95,6
8	27,5	67,0	94,5
9	9,5	83,3	92,8
10	21,4	69,6	91,0
11	19,2	72,3	91,5
12	10,0	80,0	90,0
13	30,6	61,1	91,7
14	28,0	64,0	92,0
15	12,5	87,5	100,0
16	20,0	70,0	90,0
17	0,0	94,4	94,4
18	33,3	33,3	66,6
19	0,0	60,0	60,0
20	0,0	87,5	87,5
21	22,2	66,7	88,9
22	0,0	100,0	100,0

Zdroj: Vlastní šetření a konstrukce

Pozn.: Přesné znění otázky

Ot. 21: “Zkuste zhodnotit, nakolik úspěšně se utvářel Váš dosavadní život. Jak jste s ním celkově spokojen/a?”

POUŽITÁ LITERATURA

- ADÁMEK, P., NĚMEC, O. (2005): Kvalita života a realizace principu rovných příležitostí na trhu práce. VÚBP, Praha, 2005, přístup z http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/kvalita_zivota_na_trhu_prace.doc, citace 31.8.2009.
- AMOS, O. M., HITT, M. A., WARNER, L. (1982): Life Satisfaction and Regional Development: A Case Study of Oklahoma. *Social Indicators Research*, 1982, Vol. 11, pp. 319-331, ISSN 0303 8300.
- ANDERSON, R., MIKULIĆ, B., VERMEYLEN, G., YRJANAINEN, M. L., ZIGANTE, V. (2009): *Second European Quality of Life Survey. Overview*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 107 p., ISBN 978-92-897-0847-0.
- ANDRÁŠKO, I. (2005): Dve dimenzie kvality života v kontexte percepcií obyvateľov miest a vidieckych obcí. In: *Geografická organizace Česka a Slovenska v súčasnom období*, Ústav geoniky Akademie věd ČR, Brno, 2005, s. 6-13, ISBN 80-86407-05-5.
- BABINČÁK, P. (2004): Indikátory kvality života. Čo považujete za šťastný život? Pp. 161-167. In: DŽUKA, J. (ed.) *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov, Prešovská univerzita, ISBN 80-8068-282-8.
- BABINČÁK, P. (2008): Definície, teoretické modely a indikátory kvality života. In: BAČOVÁ, V. ed. *Kvalita života a sociálny kapitál – psychologické dimenzie*. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis, Monografia 89, s. 42-78.
- BAČOVÁ, V. (2004): Kvalita života, hodnotové systémy v spoločnosti a sociálny capital. In: DŽUKA, J. ed. *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov, Prešovská univerzita, s. 9-16.
- BALCAR, K. (2005): Realita svedomí: Psychologická alebo existenciální? In: PAYNE, J. a kol.: *Kvalita života a zdraví*. Praha, 2005, s. 70-71.
- BATISTA-FOQUET, J. M., COENDERS, G., SUREDA-PASCUAL, J. (1996): Satisfaction in Catalonia, Spain. In: SARIS, W. E. et al; Eds.: *A Comparative Study of Satisfaction with Life in Europe*, Eötvös University Press, 1996, Hungary, pp. 155–174, ISSN 963 463 0812.

- BENÁČEK, V., REICHLOVÁ, N. (2007): Ekonomická dimenze kvality a udržitelnosti života. In: KORTUSOVÁ, M. ed. *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. Sborník příspěvků z conference Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd University Karlovy v Praze, 2.-3.11.2006, CESES Praha, 2007, AVAS, s.r.o., s. 7-15, 130 s., ISBN 978-80-239-9568-8.
- BERANOVÁ, H. (2006): *Vnímání vybraných hledisek kvality života pracovníky podniku střední velikosti ve vztahu k podnikové kultuře*. Diplomová práce, FM VŠE v Jindřichově Hradci, Jindřichův Hradec, 2006, 85 s.
- BIAGI, B., LAMBIRI, D., ROUYELA, V. (2007): Quality of Life in the Economic and Urban Economic Literature. *Social Indicators Research*, Volume 84, No. 1, pp. 1-15.
- BÖHNKE, P. (2006): *First European Quality of Life Survey: Life Satisfaction, Happiness and Sense of Belonging*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 100 p., ISBN 92-897-0924-3, přístup z <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0591.htm>.
- CAMPBELL, A. et al. (1971): *The Quality of American Life*. University of Michigan, Inter-university Consortium for Political and Social Research, 1971, přístup z <http://www.icpsr.umich.edu/cocoon/MDRC-STUDY/03508.xml>, citace 21.8.2008.
- CAMPBELL, A. (1981): *The sense of Well-being in America: Recent Patterns and Trends*. New York, McGraw-Hill.
- CARR, A. J., GIBSON, B., ROBINSON, P. C. (2001): Is Quality of Life determined by Expectations and Experience? *British journal of Psychiatry*, No. 322, pp. 1240-1243.
- CÍLEK, V. (1993): Krajina a prostor. *Ochrana přírody*, 48, č. 9, ENVIRONS, Praha 1993, s. 276-279, ISSN 1210-258X.
- CÍLEK, V. (2002): *Krajiny vnitřní a vnější*. Dokořán, Praha, 231 s., ISBN 80-86569-29-2.
- CUMMINS, R. A. (1997): Assessing Quality of Life. In: BROWN, R. I. ed.: *Quality of Life for People With Disabilities - Models, Research and Practice*, 2nd Edition, Stanley Thornes Publisher, 1997, ISBN 978-0-7487-3294-4.
- CUMMINS, R. A., DZUKA, J., ARITA, B. Y. (2003): A Comparison of the Personal Wellbeing Index in Slovakia, Mexico and Australia. In: Abstracts Challenges for Quality of Life in Contemporary Societies. Fifth Conference of the International Society

for Quality-of-Life Studies. July 20-24, 2003, Frankfurt, Germany, p. 30, přístup z http://acqol.deakin.edu.au/inter_wellbeing/Index_Slovakia.doc, citace 20.4.2006.

- ČERMÁK, D., MIKEŠOVÁ, R., NOVÁK, J., PULDOVÁ, P., ŠKODOVÁ, M., VOBECKÁ, J., ZELENDOVÁ, S. (2007): *Sociálně prostorová diferenciacie Prahy. Fáze 1: Socioekonomická diferenciacie území Prahy na úrovni MČ*. Studie pro Útvar rozvoje hl. města Prahy. Praha, interní material.
- ČERNOUŠEK, M. (1992): *Psychologie životního prostředí*. Karolinum. Praha, 142 s., ISBN 80-7066-550-5.
- ČERVENKA, J. (2003): Vývoj ekonomiky a životní úrovně. In: MACHONIN, P., TUČEK, M. et al: *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, s. 110-131, ISBN 80-86429-22-9.
- ČERVENKA, J. (2004): *Ekonomická situace a materiální životní podmínky z pohledu veřejného mínění ve střeoevropském srovnání*. Naše společnost, 2/2004, s. 1-4.
- ČERVENKA, J. (2006): Rodina a životní úroveň v ČR. In: HAMPLOVÁ, D., ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVÁ, G. eds.: *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. SoÚ AV, Praha, s. 267-279, ISBN 80-7330-082-6.
- DIENER, E., LUCAS, R., E. (2000): Subjective Emotional Well-Being, pp. 325-337, In: LEWIS, M. eds: *Handbook of Emotions*. New York, The Guilford Press.
- DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. (1997a): Kvalita života. Vymezení, definice a historický vývoj pojmu v sociální psychiatrii. *Česká a slovenská psychiatrie (časopis psychiatrické společnosti)*, Roč. 93, č. 2, Praha: březen 1997, s. 102–108, ISSN 0069-2336.
- DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. (1997b): Měření kvality života v sociální psychiatrii. *Česká a slovenská psychiatrie (časopis psychiatrické společnosti)*, roč. 93, č. 8, Praha, září 1997, s. 423-432, ISSN 0069-2336.
- DRBOHLAV, D. (1990): Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva – teoretická východiska v československé a zahraniční literatuře. *Sociologický časopis*, č. 2, roč. 26, ISSN 0038-0288.
- DRBOHLAV, D. (1995): Behaviorální geografie. *Otázky geografie*, č. 3, ČGS, Praha, ISSN 5287-1247.

- DRHOVÁ, Z. (2007): Environmentální dimenze kvality života. In: KORTUSOVÁ, M. (ed.): *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. CESES, Praha, s. 20-23, ISBN 978-80-239-9568-8.
- DUBAYOVÁ, M. (2002): Kultúrne tradície, kvalita života a vzdelávanie – kultúrnoantropologické poznámky. In: *Kvalita života a ľudská práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, s. 152-156, Prešov, Filosofická fakulta Prešovskej university v Prešove, ISBN 80-8068-088-4.
- DUFKOVÁ, J. (1986): Pojetí kvality života v současné nemarxistické sociologii. *Sociologický časopis*, 22, č. 2, Praha, s. 153-163, ISSN 0038-0288.
- DUFKOVÁ, L. (2009): *Vnímání kvality života u student FM VŠE*. Bakalářská práce, FM VŠE, Jindřichův Hradec, 2009, 59 s.
- DVOŘÁKOVÁ, Z., DUŠKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, L. a kol. (2006): *Svět práce a kvalita života*. VÚBP, Praha, 2006, 115 s., ISBN 80-86973-08-5.
- DŽUKA, J. (2006): Kvalita života a subjektívna pohoda – teórie a modely, podobnosť a rozdiely. In: DŽUKA, J. a kol.: *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešovská universita, Prešov, 2006, ISBN 80-8068-282-8, prístup z <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/05.pdf>, citace 31.8.2009.
- ĎAČOK, J. (2007): *Kultúra túžob a ľudské utrpenie*. Forum scientiae et sapientiae, roč. 14, s. 4-5.
- EASTERLIN, R. A. (1974): Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence. In: *Nations and Household in Economic Growth*, ed. DAVID, P., REDER, M., New York, Academic Press.
- EASTERLIN, R. A. (2001): Income and Happiness: Toward a Unified Theory. *The Economic Journal*, 111, 7/2001, pp. 465-484.
- EPPLET, E. (1974): *Masstabe fur eine humane Leistungsgesellschaft*. Lebensstandart oder qualitat. Stuttgart.
- ECHAUDEMAISON, C. D. a kol. (1995): *Slovník ekonomie a sociálních věd*. Praha, 1995, E.W.A. Edition, 420 s., ISBN 80-85764-13-X.
- European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (2004): *Life satisfaction in an enlarged Europe*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

- FAHEY, T., ALBER, J. (2005): *Perceptions of Living Conditions in an Enlarged Europe (report)*. Social Science research centre (WZB), Berlin, Economic and Social Research Institute (ESRI), Dublin, 62 p., ISBN 92-897-0255-9.
- FARQUHAR, M. (1995): Definitions of Quality of Life: a Taxonomy. *Journal of Advanced Nursing*, 1995, Vol. 22, No. 3, pp. 502-509, ISSN 0309-2402.
- FELCE, D. (1997): Defining and Applying the Concept of Quality of Life. *Journal of Intellectual Disability Research*, 1997, Vol. 41, No. 2, pp. 126-135, ISSN 0964-2633.
- FOŘTOVÁ, B. (2009): *Proměny sociální struktury pražských sídlišť a jejich měnící se postavení v rámci města*. Diplomová práce, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, Praha, 108 s.
- FRANCOVÁ, T. (2007): Networking a kvalita života. In: *Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice - Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké conference*, 13.-14.9. 2007, (CD ROM), Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, ISBN 978-80-245-1207-5.
- FRK, V. (2002): Kvalita života a kvalita pracovního života. In: KOL. AUTORŮ: *Kvalita života a lidská práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, 2.-3.4. 2001, Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2002. 606 s., ISBN 80-8068-088-4, s. 436–445.
- FRIDRICHS, G. ed. (1972): *Aufgabe Zukunft: Qualitat des Lebens*. Frankfurt a. Mohan.
- FROMM, E. (1992): *Mít nebo být?* Praha, Naše vojsko, ISBN 80-206-0181-3.
- GAJDOŠ, P. (2002): *Člověk, společnost, prostredie: vybrané problémy priestorovej sociológie*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 374 s., ISBN 80-855444-15-6.
- GALBRAITH, J., K. (1967): *Společnost hojnosti*. Svoboda, Praha 1967, 335 s.
- GALLOWAY, S. (2006): A literature Review. In: BELL, D., GALLOWAY, S., HAMILTON, CH., SCULLION, A.: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece*. Edinburgh, Scottish Executive 2006, s. 4-97, ISBN 0-7559-2907-1, přístup z <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/89281/0021350.pdf>, citace 16.8.2008.
- GEIST, B. (1992): *Sociologický slovník*. Victoria Publishisng, a. s., Praha, 647 s., ISBN 80-85605-28-7.

- GERDTHAM, U., JOHANNESSON, M. (1997): *The relationship between happiness, health and socio-economic factors: results based on Swedish micro data*, Working Papers Series in Economics and Finance, Stockholm, Stockholm School of Economics 1997, Working Paper No. 207, 29 p., ISSN 1104-4705.
- GIDDENS, A. (1999): *Sociologie*. Argo, Praha, 595 s., ISBN 80-7203-124-4.
- GIDDENS, A. (1984): *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*, Cambridge, 1984.
- GOLD, P., WHITE, R. (1974): *Mental Maps*. New York, Baltimore, Penguin Book Inc.
- GROSSE, H., PUSCHMANN, M. (1974): *Qualitat des Lebens. Ausweg oder Irreführung*, Berlin.
- HAAS, B. K. (1999): *A Multidisciplinary Concept Analysis of Quality of Life*. *Western Journal of Nursing Research*, 1999, Vol. 21, No. 6, pp. 728-742, ISSN 0193-9459.
- HAGERTY, M. R., CUMMINS, R. A., FERRISS, A. L., LAND, K., MICHALOS, A. C., PETERSON, M., SHARPE, A., SIRGY, M. J., VOGEL, J. (2001): *Quality of Life Indexes for National Policy: Review and Agenda for Research*. *Social Indicators Research*, 2001, Vol. 55, No. 1, pp. 1-96, ISSN 0303-8300.
- HALEČKA, T. (2002): *Kvalita života a jej ekologicko-environmentálny rozmer*. In: *Kvalita života a ľudská práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov 2002, s. 65-81, ISBN 80-8068-088-4.
- HALMAN, L., LUIJKX, R., ZUNDERT, M. van eds. (2005): *Atlas of European Values*. Brill Academic Publishers, Leiden, The Netherlands.
- HAMILTON, Ch., SCULLION, A. (2006): *A Think Piece*. In: BELL, D., GALLOWAY, S., HAMILTON, Ch., SCULLION, A.: *Well-being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece* (online), Edinburgh, Scottish Executive 2006, pp. 134-157, ISBN 0-7559-2907-1, přístup z <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/89281/0021350.pdf>, citace 3.8.2008.
- HAMPL, M. et. al. (1999): *Geography of Societal Transformation in the Czech Republic*. Prague, Charles University of Prague, Faculty of Science, ISBN 80-902686-2-5.

- HAMPL, M. a kol. (2001): *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Universita Karlova Praha, 328 s., ISBN 80-902686-6-8.
- HAMPLOVÁ, D. (2004): Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory. *Sociologické texty/Sociological Papers* 04:6. Praha: Sociologický ústav AV ČR, ISBN 80-7330-063-X.
- HAMPLOVÁ, D. (2006): Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích. *Sociologický časopis*, č. 1, ročník 42, Sociologický ústav AV ČR, s. 35-55, ISSN 0038-0288.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. (2000): *Psychologický slovník*. Portál, Praha, ISBN 80-7178-303-X.
- HAYBRON, D., M. (2003): What Do We Want From a Theory of Happiness. *Metaphilosophy* 34, pp. 305-329.
- HELBURN, N. (1982): Presidential Address: Geography and the Quality of Life, *Annals of the Association of American Geographers* (on line), 1982, Vol. 72, No. 4, pp. 445-456, citace 24.5.2008, přístup z <http://www.jstor.org/stable/view/2563196>, citace 1.9.2009.
- HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J. (2007): *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí II*. Oeconomica, Praha, 2007, 142 s., ISBN 978-80-245-1304-1.
- HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. (2009): *Kulturní regiony a geografie kultury: Kulturní realie a kultura v regionech Česka*. ASPI, Praha, 2009, 339 s., ISBN 978-80-7357-339-3.
- HIRŠOVÁ, M. (2005): Problematika přístupu k hodnocení kvality života v rámci trvalé udržitelnosti. In: *Hlediska udržitelnosti a kvality života v manažerském a občanském rozhodování*. Oeconomica, VŠE Praha, 2005, ISBN 80-245-0970-9.
- HNILICA, K. (2000): Konflikt hodnot a kvalita života. *Československá psychologie*, roč. 44, s. 385-403, ISSN 0009-062X.
- HNILICOVÁ, H. (2004): *Kvalita života*. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané dne 25.10.2004 v Třeboni. Institut zdravotní politiky a ekonomiky, Kostelec nad Černými lesy, 120 s., ISBN 80-86625-20-6.
- HNILICOVÁ, H. (2005): Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví. In: PAYNE, J. a kol.: *Kvalita života a zdraví*. Triton, Praha, 2005, 629 s., ISBN 80-7254-657-0, s. 205-216.

- HÖGENOVÁ, A. (2002): *Kvalita života a tělesnost*. Karolinum, Praha, 303 s., ISBN 80-7184-580-90.
- HOLMAN, R. (2010): *Makroekonomie. Středně pokročilý kurz*. CH BECK, Beckovy ekonomické učebnice, Praha, 424 s., ISBN 978-80-7179-861-3.
- HRABÁNKOVÁ, M., SVATOŠOVÁ, L., BOHÁČKOVÁ, I. (2006): *Vybrané diagnostické metody pro sledování regionálního rozvoje*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta a Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2006, 95 s., ISBN 80-7040-835-9.
- HRACH, K., MIHOLA, J. (2005): *Souhrnné ukazatele – poznámky k jejich určování*. Working Paper CES VŠEM, č. 6/2005, 24 s., ISSN 1801-2728.
- HUBA, M. (2001): *Stav rozpracovanosti problematiky indikátorů trvalo udržatelného rozvoje*. Geografický časopis, roč. 53, s. 75-92, ISSN 0016-7193.
- HUBÁČEK, O. (2009): *Kvalita života v malých městech*. FF UK Praha, přístup z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=375&lst=106>, citace 8.8.2008.
- IRA, V., ANDRÁŠKO, I. (2007): *Kvalita života z pohledu humánní geografie*. Geografický časopis, roč. 59, s. 159-179, ISSN 0016-7193.
- IRA, V., HUBA, M. (2007): *Udržatelnost a kvalita života: niekoľko poznámok k teórii a konceptom výskumu*. In: NOVÁČEK, P., ed.. Udržitelny rozvoj. Nové trendy a výzvy. Universita Palackého, Olomouc, s. 195-204.
- IRA, V., MICHÁLEK, A., PODOLÁK, P. (2006): *Kvalita života a životné prostredie človeka*. In: MLÁDEK, J., KUSEDOVÁ, D., MARENČÁKOVÁ, J., PODOLÁK, P., VAŇO, B. eds. *Demografická analýza Slovenska*. Universita Komenského Bratislava, s. 142-144.
- IRA, V., ŠUŠKA, P. (2006): *Percepčia kvality života v mestskom prostredí (na príklade mesta Partizánske)*. Geografická revue, č. 2, s. 309-332, ISSN 1336-7072.
- JOHNSTON, R. J., GREGORY, D., SMITH, D. M. (1994): *The Dictionary of Human Geography*. Third edition. Malden, Blackwell Publishers, 684 p.
- KEBZA, V., ŠTOLCOVÁ, I. (2003): *Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem*. *Československá psychologie*, č. 4, ročník č. 47, s. 333-345, ISSN 0009-062X.
- KELLER, J. (1997a): *Sociologie a ekologie*. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, 232 s., ISBN 80-85850-42-7.

- KELLER, J. (1997b): *Úvod do sociologie*. Slon, Praha, 181 s., ISBN 80-85850-25-7.
- KELLER, J. (1998): *Nedomyšlená společnost*. Doplněk, Brno, 125 s., ISBN 80-85765-97-7.
- KELLER, J. (2000): *Až na dno blahobytu*. Earth Save, Praha, 132 s., ISBN 80-903085-7-0.
- KEYES, L., RYFF, L. (1995): The Structure of Psychological Well-being Revisited. In: HNILICOVÁ, H. (2004): *Kvalita života*. Sborník příspěvků z konference, Kostelec nad Černými lesy, 2004, s. 25.
- KIM, J., HATFIELD, E. (2004): Love Types and Subjective Well-Being: A Cross-Cultural Study. *Social Behavior and Personality* 32, pp. 173-182.
- KLÍMA, I. (2001): *Jak přežít blahobyť*, Brno, Doplněk 2001, 86 s., ISBN 80-7239-072-4.
- KOL. AUTORŮ (2002): *Průvodce krajinou priorit pro ČR*, Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, CESES, Gutenberg, Praha 2002, 677 s., ISBN 80-86349-06-3.
- KOSTELECKÝ, T. (1995): Rozdíly v chování regionálních populací a jejich příčiny. *Working Paper* 95:5, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 88 s., ISBN 80-85950-03-0.
- KOSTELECKÝ, T., PATOČKOVÁ, V., ILLNER, M. (2009): *Problémové čtvrti ve městě a politiky k jejich regeneraci – případová studie Prahy*. Sociologické studie, č. 9/3, Sociologický ústav AV ČR, 108 s., ISBN 978-80-7330-164-4.
- KOVÁČ, D. (2001): Kvalita života – naliehavá výzva pre vedu nového storočia. *Československá psychiatrie*, č. 1, s. 34-43, ISSN 0069-2336.
- KOVÁČ, D. (2004): K pojmo-logike kvality života. *Československá psychologie*, č. 5, s. 460-464, ISSN 0009-062X.
- KOVÁČ, D. (2004): Kultivace integrované osobnosti. *Psychologie Dnes*, s. 12-14.
- KRAJČOVÁ N. (2002): Vzdelanie ako šanca zvyšovania kvality života mládeže. In: KOL. AUTORŮ: *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, 2.-3.4. 2001 v Prešove, Filozofická fakulta Prešovské univerzity, 2002, s. 510–515, 606 s., ISBN 80-8068-088-4.
- KROMHOUT, B. (2004): *Het Verdriet van Den Haag* (The Sorrow of The Hague) Haags Straatnieuws, December 2004.

- KŘIVOHLAVÝ, J. (2001): *Psychologická pojetí a způsoby zjišťování kvality života*. On line, přístup z http://jaro.krivohlavy.cz/stare_stranky/clanky/c_kvalita.html, citace 9.2.2010.
- KŘIVOHLAVÝ, J. (2004): Kvalita života: vymezení pojmu a jeho aplikace v různých vědních disciplínách s důrazem na medicínu a zdravotnictví. In: HNILICOVÁ, H.: *Kvalita života*. Sborník příspěvků z konference, konané dne 25.10. 2004 v Třeboni. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, prosinec 2004. s. 9-20, 120 s., ISBN 80-86625-20-6.
- KŘIVOHLAVÝ, J. (2006): *Psychologie smysluplnosti existence: Otázky na vrcholu života*. Grada Publishing, a.s., Praha, s. 204, ISBN 80-247-1370-5.
- KÜHNOVÁ, Z. (2010): *Hodnocení kvality života v České republice*. Diplomová práce, FNH VŠE Praha, 2010, 85 s.
- LIDDLE, R., LERAIS, F. (2007): *Europe's Social Reality*. A Consultation paper from the Bureau of European Policy Advisers. Brussels, p. 59. P, přístup z http://ec.europa.eu/citizens_agenda/social_reality_stocktaking/docs/background_document_cs.pdf, citace 2.2.2010.
- LUX, M. (2005): O spokojenosti českých občanů s užívaným bydlením. *Sociologický časopis*, č. 2, ročník 41, s. 227-252, ISSN 0038-0288.
- LYSONĚK, T. *Nejlépe se žije na Pardubicku*. In: MF DNES, iDnes.cz, 21. 3. 2007, přístup z http://ekonomika.idnes.cz/mf-dnes-nejlepe-se-zije-na-pardubicku-dv3-/ekonomika.asp?c=A070320_212716_ekonomika_zra, citace 3.4.2008.
- MACHONIN, P., TUČEK, M. a kol. (1996): *Česká společnost v transformaci*. SLON, Praha, 364 s., ISBN 80-85850-17-6.
- MAIER, K. (2003): Sídliště: problém a multikriteriální analýza jako součást přípravy k jeho řešení. *Sociologický časopis*, č. 6, roč. 16, s. 572-591.
- MAREŠ, J. (2006): Problémy s pojetím pojmu "kvalita života" a jeho definováním. In: MAREŠ, J. et al. eds. *Kvalita života u dětí a dospívajících I.*, Brno (MSD), s. 11-28.
- MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*. 1. svazek A-O, Praha, Karolinum, 747 s., ISBN 80-7184-164-1.
- MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*. 2. svazek P-Z, Praha, Karolinum, 557 s., ISBN 80-7184-310-5.

- MacRAE, D. Jr., CARLSON, J. R. (1980): Collective Preferences as Predictors of Interstate Migration. *Social Indicators Research*, vol. 8, 1980, s. 15-32, ISSN 0303 8300.
- MASTEKAASA, A., MOUM, T. (1984): The perceived quality of life in Norway: regional variations and contextual effects. *Social Indicators Research*, vol. 14, 1984, s. 385-419, ISSN 0303 8300.
- MASLOW, A. H. (1943): *A Theory of Human Motivation*. Psychological Review, Vol. 50, no. 4, pp. 370-396.
- MAŠKOVÁ, M., DRHOVÁ, Z. (2008): The Quality and Sustainability of Life as a Criterion of Societal Development. In: *Capacities of Governance in the Czech Republic*. Matfyzpress, Praha, s. 129-141, ISBN 978-80-7378-038-0.
- MATĚJŮ, P. (1980): Vývoj sociálně prostorové struktury Prahy v letech 1930-1970 ve světle faktorové analýzy. *Sociologický časopis*, č. 16, roč. 6, s. 572-591.
- MATĚJŮ, P., VEČERNÍK, J. (1979): Problems of Ecological Analysis – the Example of Prague. In: HARLOE, M. et al. eds. *City, Class and Capital*. Macmillan, New York, 1979, p.71-88.
- MATĚJŮ, P., VEČERNÍK, J., JEŘÁBEK, H. (1979): Social Structure, Spatial Structure and Problems of Urban Research: The Example of Prague. *International Journal of Urban and Regional Research*, No. 3, roč. 2, p. 181-200.
- MEDEK, I. (2007): *Do rakve chci pyžamo*. MF Dnes, 27.3. 2008, strana A12.
- MEDERLY, P., NOVÁČEK, P. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, CESES, Praha, 117 s., ISBN 80-239-4389-8.
- MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2002): Regionální aspekty kvality života v České republice. In: KONČELÍK, J., KOPPLOVÁ, B., PRÁZOVÁ, I. eds.: *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii II* (sborník ze stejnojmenné konference konané ve dnech 31.10.-2.11. 2002). Sociologie, prognostika a správa. Média, Matfyzpress, Praha, 407 s., ISBN 80-85863-00-2, s. 89-96.
- MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2003): Lidé v zrcadle indikátorů kvality a udržitelnosti života. In: POTŮČEK, M. a kol. (2003): *Zpráva o lidském rozvoji. Česká republika. Odkud přicházíme, kdo jsme, kam jdeme*. Praha, MJF, s. 29-36, ISBN 80-86284-33-6.

- MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., PŘIKRYL, J. (2003): Regionální rozdíly. In: KOL. AUTORŮ: *Zpráva o lidském rozvoji. Česká republika. Odkud přicházíme, kdo jsme, kam jdeme*. MJF, Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, CESES, s. 77-86, 123 s., ISBN 80-86284-33-6.
- MEDERLY, P., NOVÁČEK, P., TOPERCER, J. (2004): *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje: kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Praha, Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, CESES, 117 s., ISBN 80-239-4389-8.
- MEEBERG, G. A. (1993): Quality of Life: a Concept Analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 1993, Vol. 18, No. 1, pp. 32-38, ISSN 0309-2402.
- MEŽŘICKÝ, V. ed. (2005): *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Portál, Praha, 208 s., ISBN 80-7367-003-8.
- MLČOCH, L. (2007): Ekonomie a štěstí: Proč více někdy není lépe. *Politická ekonomie*, 2/2007, Praha, s. 147-163, ISSN 0032-3233.
- MOŽNÝ, I. (2002): *Česká společnost: Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Portál, Praha, 208 s., ISBN 80-7178-624-1.
- MULÍČEK, O. (2005): Faktorová analýza segregace - příklad Brna. In: *Prevence prostorové segregace*. Ministerstvo pro místní rozvoj, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 2005, s. 60-70.
- MURGAŠ, F. (2007): *Endogénne a exogénne predpoklady rastu kvality života*. Geographis Cassoviensis I., Universita Pavla Jozefa Šafárika, Košice, s. 133-136.
- MURGAŠ, F. (2008): *Regionálna diferenciacia kvality života na Slovensku*. Regionální studia, 2/2008, VŠE Praha, s. 13–21, ISSN 1803-1471.
- MUSIL, J. (1997): Demografická struktura a vývoj Prahy. *Sociologický časopis*, č. 1, roč. 13, s. 13-37.
- MÜHLFEIT, J. (2007): Changing the World. In: *Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice - Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké conference*, 13.-14.9. 2007, (CD ROM), Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, ISBN 978-80-245-1207-5.
- MÜHLPACHR, P. (2005): Měření kvality života jako metodologická kategorie. In: KOL. AUTORŮ: *Kvalita života a rovnost příležitostí - z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou

účast'ou, 24. a 25.11. 2004 v Prešove. Prešovská univerzita v Prešově, Filozofická fakulta, Grafotlač Prešov, 2005, s. 59–70, 907 s., ISBN 80-8068-425-1.

- NEUMAIER, I., NEUMAIEROVÁ, I. (2007): Benchmarkingový diagnostický systém finančních indikátorů INFA. In: *Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice* - Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké conference, 13.-14.9. 2007, (CD ROM), Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, ISBN 978-80-245-1207-5.
- OKUN, C., STOCK, A. (1987): Correlates and Component of Subjective Well-being Among the Elderly. In: DVORÁKOVÁ, Z., DUŠKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, L. a kol. (2006): *Svět práce a kvalita života*. VÚBP, Praha, 2006, 115 s., ISBN 80-86973-08-5.
- ONDREJOVIČ, P. (2002): Kvalita života a násilie v každodennom živote. In: KOL. AUTORŮ: *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, 2.-3.4. 2001 v Prešove. Prešov, Filozofická fakulta Prešovské univerzity, s. 101–110, 606 s., ISBN 80-8068-088-4.
- OUŘEDNÍČEK, M. ed. (2006): *Sociální geografie pražského městského regionu*. Přírodovědecká fakulta Univeristy Karlovy, Praha, 2006, 159 s., ISBN 80-86561-94-1.
- OUŘEDNÍČEK, M. , SÝKORA, L. (2002): Současné změny v rozmístění obyvatelstva v sociálně prostorové struktuře Prahy. *Demografie*, č. 4, roč. 44, s. 270-272.
- PACIONE, M. (2003): Urban Environmental Quality and Human Wellbeing – a Social Geographical Perspective. *Landscape and Urban Planning*, 65, pp. 19-30.
- PALÁN, Z. (2005): Vzdělávání jako základ sociální stratifikace. In: KOL. AUTORŮ: *Kvalita života a rovnost příležitostí - z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, 24.-25.11. 2004 v Prešove. Prešovská univerzita v Prešově, Filozofická fakulta, Grafotlač Prešov, 2005, s. 838–845, 907 s., ISBN 80-8068-425-1.
- PALISI, B. J. (1986): Urbanism and social psychological well-being: a test of three theories. *Sociological Spectrum*, 1986, vol. 6, s. 361-378.
- PATOČKOVÁ, M., OSVAAG, M. (2004): Kde se žije nejlépe? V Hradci Králové. *Mladá Fronta Dnes* (on line), 29. listopadu 2004, přístup z http://ekonomika.idnes.cz/kde-se-zije-nejlepe-v-hradci-kralove-d6m-ekonomika.asp?c=A041128_212929_ekonomika_pav, citace 20.2.2008.

- PAYNE, J. a kol. (2005): *Kvalita života a zdraví*. Triton, Praha, 2005, 629 s., ISBN 80-7254-657-0.
- PEIL, M. (1984): African urban life: components of satisfaction in Sierra Leone. *Social Indicators Research*, Vol 14, 1984, s. 363-384.
- PETRŮJ, J. (2008): *Komparace životních podmínek v krajích České republiky*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha, 2008, 104 s.
- POTŮČEK, M. a kol. (2002a): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha, Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd UK, CESES. Gutenberg, Praha, 2002, 686 s., ISBN 80-86349-06-3.
- POTŮČEK, M. a kol. (2002b): *Národní zpráva lidského rozvoje pro Českou republiku*. CESES, Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd. Manuscript, Praha, ISBN 80-86429-45-8.
- POTŮČEK, M. a kol. (2003): *Zpráva o lidském rozvoji Česká republika. Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?* MJF, Praha, 123 s., ISBN 80-86284-33-6.
- POTŮČEK, M. a kol. (2005): *Jak jsme na tom a co dál? Strategický audit České republiky*. Fakulta sociálních věd UK, CESES, SLON, Praha, 2005, 212 s., ISBN 80-86429-45-8.
- POTŮČEK, M. (2007): Kritéria společenského vývoje a jejich sociální, ekonomická, environmentální a bezpečnostní dimenze. Slovo úvodem. In: KORTUSOVÁ, M. ed. *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. Sborník příspěvků z conference Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd University Karlovy v Praze, 2.-3.11.2006, CESES Praha, 2007, AVAS, s.r.o., s. 3-4, 130 s., ISBN 978-80-239-9568-8.
- POTŮČEK, M. ed. (2008): *Capacities of Governance in the Czech republic*. Fakulta sociálních věd, Universita Karlova, Matfyzpress, Praha, 200 s., ISBN 978-80-7378-038-0.
- PRUDKÝ, L. (2007): Sociální dimenze kvality a udržitelnosti života. In: *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. CESES, Praha, s. 15-20. ISBN 978-80-239-9568-8.
- PULLMANN, R., KOMPIŠ, D., BOCHNÍCKOVÁ, D. (2007): *Kvalita života: Můžeme kvalitu života merat?* In: *Kvalita života, sborník z konference Slovenské lekárskej spoločnosti, Bratislava (CD ROM)*.

- RABUŠIČ, L. (2001): Value Change and Demographic Behavior in the Czech Republic. *Czech Sociological Review* 9 (1), pp. 99-122, ISSN 0038-0288.
- RIESMAN, D. (1968): *Osamělý dav*. Praha, 1968.
- RIFKIN, J. (2005): *Evropský sen*. Praha, Evropský literární klub, 423 s.
- RUGGERI, M. et al. (2001): Subjective and Objective Dimensions of Quality of Life in Psychiatric Patients. A Factor Analytical Approach. *British Journal of Psychiatry*, č. 178, s. 268-275.
- SAISANA, M., TARANTOLA, S. (2002): *State of the art Report on Current Methodologies and Practicies for Composite Indicator Development*. European Commision, Joint Research Centre, Brussels, 2002.
- SCHALOCK, R. L. (2000): Three Decades of Quality of Life. *Focus on Autism & Othe Developmental Disabilities*, 2000, Vol. 15, No. 2, pp. 116-127, ISSN 1088-3576.
- SIČÁK, A. (2002): Teoreticko-metodologické skúmania a východiska spôsobu života v retrospektíve súčasného transformačného procesu. In: *Kvalita života a ľudská práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, s. 157-166, Prešov 2002, Filozofická fakulta Prešovskej university v Prešove, ISBN 80-8068-088-4.
- STECKEL H. R. (1998): Strategic Ideas in the Rise of the New Anthropometric History and Their Implications for Interdisciplinary Research. *The Journal of Economic History*, Vol. 58, No. 3, (Sep., 1998), pp. 803-821. Cambridge University Press on behalf of the Economic History Association, 805 p., přístup z <http://www.jstor.org/stable/2566625?origin=JSTOR-pdf>, citace 1.3.2008.
- STEJSKAL, L. (2007): *Bezpečnosť jako dimenze kvality a udržiteľnosti života*. In: *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*. CESES, Praha, s. 24-33. ISBN 978-80-239-9568-8.
- SURYNEK, A., NOVÝ, I. (2006): *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Grada, Praha, 2006, 288 s., ISBN 80-247-1705-0.
- SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. (2001): *Základy sociologického výzkumu*. Management Press, Praha, 2001, 160 s., ISBN 80-7261-038-4.
- SVĚTLÍK, J. (1994): *Marketing - cesta k trhu*. 2. vydání, Zlín: EKKA, 1994, 256 s., ISBN
- SVOBODOVÁ, A. (2008): *Regionální hodnocení kvality života*. Diplomová práce, Masarykova universita v Brně, Brno, 2008, 65 s.

- SVOBODOVÁ, L. (2006): Kvalita pracovního života – změny ve světě práce, modely, indikátory. In: *Aktuálne otázky bezpečnosti práce - XIX. mezinárodní odborná konference*. 25.–27.10. 2006, Stará Lesná, Slovenská republika, přístup z http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/sbornik_kvalita_pracovniho_zivota.doc, citace 10.2.2010.
- SVOBODOVÁ, L. (2007): Agresivita a násilí ohrožuje kvalitu života – měli bychom se bránit. In: *Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice - Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*, 13.-14.9. 2007, (CD ROM), Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, ISBN 978-80-245-1207-5.
- SVOBODOVÁ, L. (2008): *Kvalita života na trhu práce*. VÚBP, Praha, 2008, přístup z http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/kvalita_zivota_na_trhu_prace.doc, citace 17.6.2010.
- SVOBODOVÁ, L. (2009): *Kvalita života*. VÚBP, Praha, 2009, přístup z http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/soudoba_sociologie_II_kvalita_zivota-svobodova.doc, citace 1.6.2010.
- SWOBODA, H. (1973): *Die Qualitat des Lebens*. Stuttgart.
- SÝKORA, L. (1996a): *Současné proměny fyzické, funkční a sociální prostorové struktury Prahy*. Disertační práce. Universita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Praha, 250 s.
- SÝKORA, L. (1996b): Transformace fyzického a sociální prostředí Prahy. In: HAMPL, M. et al.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. PřF UK, Praha, s. 361-394.
- SÝKORA, L. (1999): Processes of Socio-Spatial Differentiation in a Post-Communist Prague. *Housing Studies*, No. 5, roč. 14, p. 677-699.
- SÝKORA, L. (2001): *Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace*. In: HAMPL, M. a kol.: *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Universita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Praha, s. 127-166, 328 s., ISBN 80-902686-6-8.
- SYROVÁTKA, O. (2005): Renesance filosofie – klíč k udržitelnosti? In: *Hlediska udržitelnosti a kvality života v manažerském a občanském rozhodování*. VŠE Praha, Oeconomica, 2005, ISBN 80-245-0970-9.

- SZALAI, A. (1980): *The meaning of comparative research on the quality of life*. In: SZALAI, A., ANDREWS, F. eds., Sage, Beverly Hills, pp. 7-24.
- ŠIMKOVÁ, E. (2007): Analýza kvality života a úloha venkovské turistiky. In: *Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice - Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference 13.-14.9. 2007*, (CD ROM), Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, ISBN 978-80-245-1207-5.
- ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. (2004): Kvalita života v psychologii. In: DVOŘÁKOVÁ, Z., DUŠKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, L. a kol. (2006): *Svět práce a kvalita života*. VÚBP, Praha, 2006, 115 s., ISBN 80-86973-08-5.
- TAILLEFER, M. CH. et al. (2003): Health-Related Quality of Life Models: Systematic Review of the Literature. *Social Indicators Research*, 2003, Vol. 64, No. 2, pp. 293-323, ISSN 0303-8300.
- TEMELOVÁ, J., OUŘEDNÍČEK, M., NOVÁK, J., PULDOVÁ, P. (2007): *Sociálně prostorová diferenciacie a její vliv na kvalitu života ve městech a obcích České republiky*. PřF UK, Praha, CD rom.
- THORNDIKE, E. L. (1935): *The Psychology of Wants, Interests and Attitudes*. New York, Appleton-Century Co., pp. 301.
- TIMORACKÝ, M. (2002): Kvalita života. In: GÁL, F., MESEŽNIKOV, G., KOLLÁR, M. eds., *Vízia vývoja SR do roku 2020*, Bratislava, Veda, s. 185-198, ISSN 1801-4399.
- TIMORACKÝ, M. (2003): Kvalita života. In: GÁL, F., MESEŽNIKOV, G., KOLLÁR, M. eds., *Vízia vývoja SR do roku 2020*, Bratislava, Veda, s. 196-199, ISSN 1801-4399.
- TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): *Ekonomická a sociální geografie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 411 s., ISBN 978-80-7380-114-4.
- UNDP. *The Human Development Index - going beyond income*, přístup z http://hdrstats.undp.org/countries/country_fact_sheets/cty_fs_CZE.html, citace 18.2.2008.
- VAĎUROVÁ, H. (2004). *Teoretické vymezení a měření kvality života*. Diplomová práce, Brno: Masarykova universita, 98 s.

- VAĐUROVÁ, H., MŮHLPACHR, P. (2005): *Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska*. Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 143 s., ISBN 80-210-3754-7.
- VAN KAMP, I., LEIDELMEIJER, K., MASMAN, G., DE HOLLANDER, A. (2003): Urban environmental quality and human well-being: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts. In: *Landscape and Urban Planning*, 65, s. 5-18.
- VAVRUŠOVÁ, P. (2008): *Kvalita života v ČR, její regionální diferenciace a sociální souvislosti*. Diplomová práce, FNH VŠE, Praha, 122 s.
- VEBER, J. (2007): Vliv ekonomiky na konzumní společnost. Hradec Králové In: DYTRT, Z. (ed.). *Manažerská etika IV*. Hradec Králové: WAMAK, 2007, s. 96–101. ISBN 80-86771-23-7.
- VEČERNÍK, J., MATĚJŮ, P. (1998): *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Academia, Praha, 364 s., ISBN 80-200-0765-2.
- VEENHOVEN, R. (1996): Happy Life-expectancy: a comprehensive measure of quality of life in nations. *Social Indicators Research* 39, pp. 1-58.
- VEENHOVEN, R. (2000): *The Four Quality of Life*. Ordering Concepts and Measures of the Good Life. *Journal of Happiness Studies*, 1: p. 1-39.
- VOJTKOVIČ, S. (2002): Sociologické dimenze stylu života. In: *Kvalita života a lidská práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, s. 82-88, Prešov, Filozofická fakulta Prešovskej university v Prešove, ISBN 80-8068-088-4.
- WAGAR, J. A. (1970): Growth versus the Quality of Life, *Science*, 1970, Volume 168, No. 3936, pp. 1179–1184, ISSN 0036-8075.
- WHOQOL (1995): *The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): Position Paper From the World Health Organization'*, *Social Science and Medicine*, 1995, Vol. 41, No. 10, pp. 1403-1409, ISSN 0277-9536.
- WILKENING, E., A., McGRANAHAN, D. (1978): Correlates of Subjective Well-being in Northern Wisconsin. *Social Indicators Research*, vol 5, 1978, s. 221- 234, ISSN 0303 8300.
- WOOD-DAUPHINE, S. (1999): Assessing quality of life in clinical research: from where have we come and where we are going? *Journal of Epidemiology*, 1999, 52, pp. 355-363.

- ZVÁRIKOVÁ, M. (2007): Kvalita života a kariérové (celoživotné) poradenstvo. In: *Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice* - Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference 13.-14.9. 2007, (CD ROM), Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, ISBN 978-80-245-1207-5.
- ZUKAL, J. (2004): Jak jsou Evropané spokojeni se svým životem? *Veřejná správa* č. 19, s. 24-25, ISSN 0027-8009.

INTERNETOVÉ ZDROJE

American Thoracic Society – QOL Group, <http://www.atsqol.org/>
Australian Centre on QOL, <http://acqol.deakin.edu.au/index.htm>
Department of Palliative Care Policy and Rehabilitation,
<http://www.kcl.ac.uk/schools/medicine/depts/palliative>
Encyclopedia, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index/
EORTC QOL Group, <http://www.eortc.be/home/qol>
Health & Quality of Life Research Centre, <http://www.plymouth.ac.uk/>
Health and Quality of Life Outcomes, <http://www.hqlo.com/>
International Society for Quality of Life Studies, <http://www.isqols.org/>
International Society for Quality of Life Research, <http://www.isoqol.org/>
Mapi Research Institute, http://www.mapi-research.fr/i_01_cont.htm,
<http://www.proqolid.org/>
Národní plán pomoci zdravotně postiženým občanům,
<http://www.knihkm.cz/handy/texty/narplan92.pdf>
The International Wellbeing Group and The International Wellbeing Index (Hong Kong and China), http://www.rs.polyu.edu.hk/rs/people/rsalau_IWG.htm
The Manifesto for Wellbeing, <http://www.wellbeingmanifesto.net/>
The Seattle Quality of Life Group, <http://depts.washington.edu/yqol/>
QOL and Management of Living Resources, <http://www.cordis.lu/>
QOL Research Journal, <http://www.kluweronline.com/>
Centrum pro podporu zdraví při Universitě Toronto, www.utoronto.ca/qol/concepts.htm,
<http://www.utoronto.ca/qol/projects.htm>
Institut for Research of QOL, <http://www.worldvaluesurvey.org/statistics>
Velký lékařský slovník On-line, <http://www.maxdorf.cz/maxd>
WHO, <http://www.who.in/ew/>
Šetření Eurobarometru, http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
Český statistický úřad, www.czso.cz
CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100351s_oz40426.pdf,
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100217s_ov30512.pdf

KEY WORDS

life conditions, quality of life, measurement of quality of life, objective and subjective indicators of the quality of life, regional differentiation, well-being, regional analysis, Czech Republic, regions, Prague.

JEL CLASSIFICATION

R100 - General Regional Economics (includes Regional Data)

R110 - Regional Economic Activity: Growth, Development, and Changes

I000 - Health, Education, and Welfare: General

Q510 - Valuation of Environmental Effects